

SBORNÍK

1998

**Státní okresní archiv
Přerov**

Obsah

Předmluva

Jiří Lapáček: Henčlov v pracích a vzpomínkách Františka Obrtela (1873-1962)

Bohumír Indra: Biografický slovník k dějinám města Hranic

Bohuslav Smejkal: Z rodné Hané do Francie a Španělska

Oldřich Fiala: Život a dílo Antonína Marka Machourka v literatuře

Václav Krejčí: Přerovské hřbitovy

SBORNÍK STÁTNÍHO OKRESNÍHO ARCHIVU PŘEROV. 6.

Roku 1998 vydal Státní okresní archiv Přerov v nakladatelství DANAL Olomouc.

Odovědný redaktor PhDr. Jiří Lapáček.

Náklad 450 výtisků.

Neprodejné.

©Authors, 1998.

ISBN 80-85973-56-1

Předmluva

V pořadí již šesté číslo Sborníku Státního okresního archivu Přerov představuje čtenářům především biograficky laděné příspěvky. Jiří Lapáček seznamuje s novinářskými počátky Františka Obrtela, který pocházel z Henčlova a v letošním roce si připomínáme 125. výročí jeho narození. Zároveň je příspěvek doplněn obrazovou přílohou, která čerpá z materiálů sesbíraných pro potřeby výstavy k životu a dílu Františka Obrtela, kterou uspořádali archiváři v prostorách své budovy v Henčlově.

Pokračováním v historické práci PhDr. Bohumíra Indry jsou jeho příspěvky k biografickému slovníku města Hranic. Následující stať je vlastně textem přednášky, kterou proslovil Bohumír Smejkal v rámci přerovských Muzejních úterků na téma života a díla malíře Antonína Marka Machourka. Poslední je rozsáhlá práce Ing. Václava Krejčího pojednávající o přerovských hřbitovech od nejstarších archeologických vykopávek po současnost. Největší část je věnována životopisným údajům významných osob, které jsou na přerovském hřbitově pochovány. Opomenuty nezůstaly ani hřbitovy dříve integrovaných obcí.

Redakce

Jiří Lapáček

Henčlov v pracích a vzpomínkách Františka Obrtela (1873-1962)

Dne 31. března 1873 se v obci Henčlov nedaleko Přerova narodil František Obrtel.¹ Čtyři třídy obecné školy vychodil v místní jednotřídce, ve školním roce 1883/1884 začal navštěvovat přerovské gymnázium, které ukončil maturitou \ červnu 1892. Posléze vystudoval práva na pražské univerzitě, ale právníkem se nikdy nestal.

Podle Obrtelových slov koncem roku 1896 dostal lákavou nabídku z redakce olomouckých Selských listů, aby přijal místo spolupracovníka s měsíčním služným 50 zlatých, což byla částka na tu dobu nevídaná, jak poznamenává, kterou neměli středoškolští učitelé ani právníci u soudu. Vybidnutí nebylo ze strany redakce zcela náhodné, neboť již určitě čas byl Obrtel přispěvatelem, a to články jak z Prahy, tak ze svého rodného kraje. A že si vybral zrovna Selské listy? K tomu uváděl: „A že já jsem si našel hned první cestičku právě do selského žurnálu. který mne o vánocích roku 1896 staví před osudovou chvílí života, kterou jsem ovšem tehdy netušil - snad to byl bezděčný hlas rodové krve, jemuž se dítě venkova jaksi nevzpírá a třeba neubrání..." Na druhou stranu nikdy nezapíral, že novinařina neměla být jeho životním údělem. Svěřil se též, že první roky trpěl, protože jej práce v redakci oddalovala od jeho původní právnické kariéry, což ještě zesilovaly zprávy o právnických a medicínských doktorátech jeho bývalých spolužáků. Ale jak sám dodával: „Ale čas vše hojí, zhojil i mé počáteční zklamání a naučil mne brzy dívat se velmi vážně i na nové povolání, které není o nic horší, než povolání jiná a nestojí pod nimi, jen když novinář-publicista jest si vědom odpovědného místa ve společnosti a má také co říci svým čtenářům."

Od roku 1902 pracoval Obrtel jako šéfredaktor, s menší přestávkou až clo roku 1916. Od září toho roku působil již v pražské redakci Venkova, tiskového orgánu agrární strany, a to až do svého odchodu do penze v roce 1933. Vedle nespočetného množství novinových článků je autorem několika knih. Jednu skupinu tvoří soubory novinových článků, druhou odborněji zaměřené knihy na téma zemědělského družstevnictví. Největší úspěch mu ale přinesli Moravští sedláci v letech 1848-1904, kniha vyšla v roce 1914 a podruhé 19197

Prvé Obrtelovy novinářské pokusy lze předpokládat v roce 1895, snad je jím mimo jiné článek nazvaný Studentstvo z Moravy a Slezska z 9. března 1895, či dopis z 9. února 1896 nazvaný Hanácký večírek (uveřejněný 15. února 1896), podepsaný Akademik, uvažovat lze též o tom, že se Obrtel podílel na informování středomoravské veřejnosti o průběhu Národopisné výstavy československé v Praze 1896.

Podepsán je Obrtel pod dopisem „Z Henčlova u Přerova dne 20. srpna" (uveřejněný 28. srpna 1895): „Pan Fr. Obrtel, právník poslal nám 3. zl. na Ústřední Matici školskou s tímto přípisem: Jméno naší malé a chudé dědinky dosud velice zřídka uvádělo se mezi dárci Ú. M. š. Doufejme, že nastal poněkud lepší obrat, a že sbírky na Ú. M. š. i u nás budou častější. V sobotu dne 17. t. m. učiněn pěkný počátek. Sešlo se několik občanů a mladíků v přátelském kroužku při „gulášové partii", při které příležitosti vydražili pp. Ant. Kratochvil a Bl. Bajer doutník a cukřenku za 3 zl., jež odvádíme naší Maticce. Je to ovšem malá sumička, ale vzhledem k poměrům henšlovským je to úkaz jistě chvály hodný. Ač najdou se i lidé, kteří podezřele hledí na sobotní besedu. Inu není divu, když tam byli sami „radikáli", „socialisté", „anarchisté", a bůh ví, jak je ještě pokřtil troublecký pan farář. Tomu ovšem každé čilejší hnutí u nás je hrozně nepohodlné, a jakmile se pohne, už v tom vidí samé bludy. Jen trna a zase jenom tma, pak prý budem spaseni! Na našeho pana faráře se znamenitě hodí slova nesmrtelného básníka Svatopluka Čecha v „Písniích otroka". Také je jedním z těch, jenž „na každou hlavu volá zmar, jež volněji se vztyčí"."

Zajímavé je, že po nástupu Františka Obrtela do Selských listů nápadně vzrostl počet příspěvků týkajících se poměrů v blízké obci Troubky. Začalo to článkem z 5. ledna 1897 komentujícím nařízení troubeckého starosty Jana Mlčocha omezující množství topiva pro tamní školu. Zásadnějšího rázu byl dopis uveřejněný v Selských listech 6. března 1897: „Z Troubek do Troubek. Volby, konané ve středu, dne 24. t. m. nikoho nepřekvapily; dopadly jako vždycky jindy - ve prospěch klerikálů. Jako v Troubkách ! Tato dvě slovíčka stačí, aby všechno vysvětlila. -Agitováno bylo z fary ovšem zuřivě; v tom se náš pan farář vyzná lépe než kterýkoli jiný. U nás neměl takového strachu, protože má všechno pořád na očích, ale přifařený Henšlov, který v V. kurii volí s Troubkami, jej trochu znepokojoval. Křesťanské cvičení nebylo v Henšlově už hezkých pár měsíců. Najednou si na ně vzpomněl a zajel si tam v neděli před volbami, aby udělil potřebné rozkazy. V úterý na to, den před samými volbami, přibral si pak ještě troubeckého starostu a navštívil henšlovského představeného ohledně kandidátův. Starosta henšlovský není takový člověk, aby si nedal říci od panáčka; vždyť má také bratra knězem. A vedle něho je tam ještě několik nadšených obhájců „ohrožené víry“, zvláště jeden mladý bojovník. Jak nám vyprávěli henšlovští, nejlépe prý mu jde hájení svatého náboženství při naražené čtvrtce. Je-li tam jeho otec, pomůže i tento. Je prý to zajímavá podívaná na ně, když ve svém zanícení s vyvalenýma očima potírají ty „neznabohy“. Přáli bychom si někdy viděti tu smutnou dvojici - než vraťme se opět do těch milých Troubek! Milých? Ano. Milých proto, že jsou naším rodištěm, ale jinak protivných, odporných pro hnusné zdejší poměry. Troubky, největší obec na Přerovsku, mající přes 300 čísel a přes 2000 obyvatel, jsou dnes skutečně posměchem a postrachem celého pokročilého okolí. Co jinde naprosto není možné, to docela krásně se udělá u nás. Prstem již na nás ukazují v městě občané z jiných obcí. Řekne-li se o někom, zeje z Troubek, postačí to úplně, aby si hned každý udělal představu obce, v níž za vůdcovství faráře Habigra a pod vůdcovstvím různých těch Špalků, Mlčochů a jak se všichni jmenují, dějí se všechny možné i nemožné věci. Tam dospěly dnes Troubky, které již před 50ti lety, v památném roce osmačtyřicátém měly svého Hubnera - zástupce na ústavodárném sněmu v Kroměříži jako snad jediná obec z celého českého venkova na Moravě. A za 50 roků ? Paprsky osvěty a pokroku, které tenkrát jistě naši obec ozařovaly, již dávno pohasly, dnes je u nás tma -jenom slabé červánky lepší budoucnosti začínají se nesměle ukazovat od východu ... Náš zástupce na sněmu v Kroměříži, když přišel domů, vykládal asi spoluobčanům, jak tam mladý tehdy, ohnivý ještě dr. Rieger bušil do těch našich „přítelíčků“, jak jim hřímal do uší věčně památná slova: „Všechna moc pochází z lidu!“ Nenadal se tenkrát náš rodák, že za 50 roků budeme v Troubkách zpívat trochu jinak, s malou změnou, říkájíce: „Všechna moc pochází z fary...

V podobném duchu, kdy pisatel nezapřel svůj poměrně záporný postoj k troubeckému církevnímu představiteli a skupině obyvatel jej podporujících, se nesl i článek z 3. dubna 1897. Jak bylo ujišťováno v Selských listech z 8. dubna 1897, skutečného pisatele se troubecký farář nedopátrá, i když jej hledal v tamní škole nebo v přifařené obci, tj. v Henčlově. Pisatelem zřejmě nebyl sám Obrtel, ale autor článků v něm měl velkého podporovatele.³

Od Obrtela by mohly být recenze knih Ferdinanda Tardy Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských a Libora Niederleho O původu Slovanů, uveřejněno 20. března 1897 a 25. března 1897 pod značkou -1. Podobného rázu je i článek s názvem Prásek o důležitosti selského stavu z 3 1. srpna 1897.

František Obrtel přispěl hned do prvního ročníku Selského archivu i roku 1902 několika příspěvky týkajícími se dějin Henčlova. Nejprve to byl článek nazvaný Henčlovský samouk Konstantin pojednávající o lidovém všeumělu Konstantinu Hošákovi.

Následovalo pojednání o založení Henčlova, který patří k těm obcím, které vznikly až v novější době, Henčlov konkrétně v roce 1886/1887, a to rozdělením původně jezuitského panství Rokytnice. Naposledy se rozepsal o kovárnu a hospodě v Henčlově.⁴ Článek byl pro Stanislava Krejčího nepochybně jedním ze zdrojů pro napsání divadelní hry s názvem Kovář z Henčlova. Stanislav Krejčí, nar. 2. května 1889 v Dolanech u Olomouce, pracoval kratší dobu na rodné chalupě, po několik let byl starostou v obci a pak úředníkem v Olomouci.³

V roce 1936 si Obrtel svou rodnou obec připomněl článkem s názvem Dvěstěletá makovice, v níž popisoval henčlovské zahrady, a zvláště hrušky v obci, které jsou pamětníky obecního dění. Za článek byl odměněn 500 Kč, a to od firmy Baťa, která v roce 1936 zřídila novinářskou cenu za nejlepší články udělovanou k 28. říjnu, poprvé v roce 1937."

Na začátku roku 1937 napsal Obrtel do Henčlova řídícímu učiteli Josefu Vychodilovi, že hodlá poslat Sokolu v Henčlově nějaké knihy. Došlo k dohodě, že knihy budou rozděleny pro Sokol a pro obecní knihovnu.⁷

V poválečném období, na závěr své spisovatelské kariéry, se znovu vrátil ve vzpomínkách k rodišti a v Českém lidu uveřejnil části ze svých Pamětí pod názvem Náš les, kterého již není... a Naše obec po pozemkové úpravě r. 1848. Doplnily je pak drobné vzpomínky, např. v roce 1960 Naše oktáva, Mívali jsme les, 1961, Víte, co je „večeřálek"?, 1962 Bečva na Magnové a Mlýništích. Posmrtně vyšla v roce 1970 opět část jeho vzpomínek s názvem Na gymnasiu v Přerově.³

František Obrtel zemřel v Praze dne 13. února 1962.

Poznámky

1 Základní zdroj životopisných údajů představují Obrtelovy paměti, které zůstaly v rukopisu a jsou dochovány v několika exemplářích, např. Státní okresní archiv Přerov. Kulturní místopis (dále jen SOKA Přerov, KM). Zde jsou uloženy také kopie některých osobních dokumentů (křestní a oddávkový list), které zapůjčil pan Obrtel. vnuk Františka Obrtela, žijící v Kroměříži

Důležitým zdrojem informací je Obrtlelem sepsaná stat' Mé literární vzpomínky, která čerpala z rukopisných pamětí, první část vyšla ve Věstníku Československé akademie zemědělské (dále jen VČAZ), 1933. s. 564-566, a druhá o deset let později tamtéž, s. 196-199. Z dalších biografických prací lze jmenovat: Reich, E.: K padesátinám Františka Obrtela. Československý zemědělec, 22. 3. 1923. s. 466-467; týž: K šedesátce Františka Obrtela, VČAZ. 1933. s. 241-242; Stehlík, A.: 30 let literární činnosti Františka Obrtela. VČAZ, 1927, s. 46—17; Černý, V.: Františku Obrtelovi k pětasedmdesátinám. Český lid, 1948, s. 69-71; Hýbl, F.: Spisovatel a novinář František Obřici (31. 3. 1873 - 13. 2. 1962). Nové Přerovsko, 24. 1. 1992: Lapáček. .1.: František Obrtel 1873-1962 Přerovské echo, 1998. s. 3-4 U příležitosti 125 výročí narození připravil přerovský archiv v roce 1998 výstavku, kterou mohli návštěvníci archivu shlédnout ve vestibulu archivní budovy v Henčlově.

2 Podrobněji viz Lapáček. .1 : Novinář František. Obrtel popularizátor výsledku agrárního dějepisectví. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší. 1998. s. 52-60 (v tisku)

3 O osobě Jakuba Hübnera psal Obrtel v knize Moravští sedláci v druhé polovici XIX. století, Praha 1919. s. 70-71: „Jakub Hebnar byl majitelem gruntu č. 13 v Troubkách. Před rokem 1848 byl oblíbencem vrchního Vítka na panství tovačovském. a patrně tato vyšší přízeň dopomohla mu také k zemskému mandátu. Byl sice beze všeho vzdělání, ale podle výpovědi troubeckých měl „dobrou hubu" a netěšil se v obci zrovna nejlepší pověsti. Když poslancoval, upadal hospodářsky. Ovdověv, oženil se po druhé s hostinskou - vdovou v Kroměříži, chtěje se tak sanoval. Ale přepočítal se. Druhá žena

jej na konec zapudila a bývalý poslanec upadl lak hluboko, že chodil žebrotou a dokonal bídě u svého bývalého čeledína, jenž mu poskytl přístřeší."

4 Obrtel. F.: Henčlovský samouk Konstantin. Selský archiv. 1902, s. 30-32; týž: Kterak zakládali nové dědiny. Henčlov u Přerova, zal. 1. 1786. Tamtéž, s. 46-49; týž: Kovárna a hospoda v Henčlově. Tamtéž, s. 181-183.

5 Krejčí. S.: Kovář z Henčlova. Brno 1940. 70 s.

6 Obrtel. F.: Dvěstěletá makovice. Živa, 1960, s. 85-88. Srovnej Dolejší, V.: Noviny a novináři. Praha 1963. s. 179-180. Též SOKA Přerov, Archiv obce Henčlov, i. č. 1 (obecní kronika) Tamtéž. Obrtel. F. Naše oktáva Kultura Přerova, srpen 1960. s. 6-7: týž: Mívali jsme les. Tamtéž, říjen 1960. s. 8-11; týž: Co je to „večeřálek"? Tamtéž, červenec 1961. s. 10; týž: Bečva na Magnové a Mlýništi, Tamtéž, července 1962. s. 9: týž: Na gymnasiu v Přerově. In: Almanach k 100. výročí založení gymnasia v Přerově. Přerov 1970. s. 185-190; týž: Náš les. kterého již není...Český lid, 1848. s. 19-23; týž: Naše obec po pozemkové úpravě r. 1848. Tamtéž, s. 214-218.

Příloha

František Obrtel - Paměti

Rod Obrtelů, který je dnes v Henčlově silně zastoupen, nebyl tu ještě mezi prvními osadníky. Prastarou jeho kmenovou domovinou jsou Dluhonice, ves asi 2 km vzdálená od naší obce, na druhém břehu Bečvy. Pokud se zachovala farní matrika v Předmostí, kam Dluhonice byly přifařeny, byl tam za třicetileté války sedlák Václav Obrtel, narozený r. 1648 (zemřel 1707) a po něm jeho rod se udržel \ Dluhonicích nepřetržitě dál až po dnešní den. Od 18. století jsou jeho poboční větve již v několika obcích v okrese přerovském a olomouckém především \ Henčlově. Není zatím známo, jak dlouho již byl rod Obrtelů v Dluhonicích ještě před válkou třicetiletou. V každém případě jde o domácí rod hodně starý, český, jak povídá již slovanský kmen jména, který se vyskytuje i u jiných Slovanů. Nejde ovšem o jméno německé, jak je často komolí naši povrchní lidé. Není pak divu, že teprve Němec nemá pochybností. Když byl syn zaměstnán ve Slezsku a musil odtud prchat před Hitlerem, radil mu docela přátelsky německý kolega aby neodcházel, vždyť je beztoho německého původu...

Do naší obce dostává se rod Obrtelů počátkem 19. století, kdy dluhonický sedlák Antonín Obrtel zakoupil pro své dva syny dvě familie v Henčlově nemoha je již umístit na pololánech. Starší z nich Vendelín (nar. 1800, zemř. 1881), můj děd, dostal familii číslo 10, mladší Ignác č. 8. Vendelín měl pět dětí, dvě dcery a tři syny, z nichž nejmladší syn předčasně zemřel. Na rodném hospodářství zůstal mladší syn. Ignác, staršímu Františkovi, mému otci, koupil familii číslo 7, v níž se 31. března 1873 ohlásil světu autor těchto vzpomínek. Prý je to šťastné číslo, povídají přátelé. Nevím. Ale již staří Římané říkali, že každý je především sám strůjcem svého údělu v životě, není-li zvlášť stíhán nezaviněnými pohromami. Každý především sám má svůj osud v rukou, aby se i bez hromady zlata neztratil ve světě a odešel z něho se ctí.

Z mých chlapeckých let

Můj otec se dvakrát oženil. Z každého manželství byla řada dětí. Dnes jsem tu z nich všech již sám, také nejmladší věkem. Dětská léta plynula v pohodě prvního duševního rozbřesku a radostí venkovského života -jako vůbec jsou tu šťastni maličtí, když se jim trochu rozvil rozumek. Co jsme tu mívali krásných her! Bylo to snad příliš jednoduché nebo naivní proti dnešnímu sportu, nebojsou sentimentální vzpomínky vzpomínajícího - ale kdo by si troufal smazat tu poezii z dětské dušičky?

Už jen když si vzpomenu na sérii krásných i dosti složitých her s míčem. Co jsme se nahráli na udupaném trávníčku, jaký k naší potěše zbýval za našimi humny mezi žentoury sousedících dvou familií, které si položily bývalé žentoury za stodolu, co ostatní měli je pravidelně na zahradě před stodolou, která uzavírala celou stavební plochu. Slovo míč jsme mimo školu neznali, u nás jsme říkali a snad ještě podnes říkají pucka. Míč ze všelikých hadříků do pevné kuličky sevřený, kterou jsme si sami okrášlili křížovým obšitím pevnou nití. Ajak jsme se jimi navzájem pyšnili!

To jsme již ovšem byli školáci. První skutečnou a slušnou školu na tu dobu postavili si naši otcové začátkem druhé polovice minulého století. Až do té doby musila zpočátku stačit pastouška a potom se chodilo do Troubek, farní obce na silnici k Tovačovu asi 3 km od nás vzdálené. Henčlovu ovšem ještě dlouho potom stačila jednotřídka společná pro chlapce i děvčata, s třemi odděleními podle věku i schopností žactva. Za mé školní docházky v letech 1879-1884 měli jsme tu velmi dobré učitele. Mým prvním vzdělavatelem byl František Horák, který pod dvou letech odešel do Pivína u Nezamyslic. Dva další roky pěstil nás výborný a velmi oblíbený Karel Pacholík, který u nás pochoval i první mladičkou manželku a dostal pak místo řídícího v Klenovicích u Kojetína, kde zůstal trvale a také tam zemřel. Pacholík dal mi tedy pro život nejdůležitější základní vědomosti. A třetí byl Ferdinand Janiš, který k nám přišel z nedalekého Vlkoše a přivedl si odtud i mladou manželku. Také on byl svědomitý vzdělavatel a vychovatel. Učil mne pouze půl druhého roku, poněvadž jsem pak odešel na gymnázium a mohu říci, že dokonale zaokrouhlil vědomosti, které mi dali oba předchůdci, abych se zdarem mohl pokračovat na střední škole.

S tím gymnáziem nebylo to tak jednoduché. Otec dobrák od kosti byl vždycky trochu nesmělý, povahy pasivnější a bál se, že mé studium bude zatížením nevalného hospodářství s kupou dětí. Dva synové z prvního manželství sice již z domu zmizeli, vyučili se řemeslu, dvě starší děvčata se provdala, ale ještě byla nás hromádka.

I čeká práce na matku, aby Frantíkovi vymohla gymnázium přesvědčujícím výkladem, když pan učitel tolik domlouvá rodičům, aby chlapce rozhodně dali na studie. Maminka byla trochu odváznější, byla energická a nepodléhala tak obavám. Možná to vysvětlit jejím větším rozhledem a zkušenostmi, jakých nabyla v mládí mnoholetým pobytem mimo rodnou vesnici. Bratr její matky, lesník povoláním, patrně velmi dobrý odborník, odešel před lety do bývalých Uher, kde do let šedesátých, tj. do tzv. vyrovnání monarchie s Uhrami, bývalo velmi mnoho českých lidí z našich zemí, vysokých důstojníků i generálů, profesorů, lesníků, řemeslníků. Náš strýc se tu tak uplatnil, že po letech byl ředitelem rozsáhlých lesních statků v jižních Uhrách i v jiných částech země. Jeho sídlem byla Tolna dole na Dunaji.

Když bylo mé matce patnáct, šestnáct let, strýc si na ni vzpomněl a vyzval ji, aby se přistěhovala do jeho rodiny. Žena byla Maďarka, dětí neměli, i byla zvána mladá neteř k ruce tetě, že tu bude pěkně opatřena, jako chovanka rodiny. Volaná neteř tedy pozvaní přijala a odjela do Uher. Strýc nemluvil nepravdu, neteř tu skutečně byla dokonale zaopatřena v rodině blahobytem oplývající a za léta, co u strýce pobyla, nabyla pochopitelně jistého rozhledu, poznala mnoho lidí co se .: strýce scházeli k besedám, nejen zdejší Čechové, také ovšem Maďaři a Němci. Mluvílo se tu podle návštěv všemi třemi jazyky, takže maminka se tu mohla naučit slušně mluvit maďarsky a dobře německy. Jak si to po dlouhých letech pochva-!o\ ala zmíněná paní revírníková v bývalé henčlovské myslivně, která česky mluvit nedovedla a v celé vesnici nebylo nikoho, s kým by si v tom osamění mohla německy pohovořit. A matka ještě po tolika letech přece tolik si z němčiny pamatovala, že se dovedla jakž takž domluvit.

Maďarsky však ve stáří úplně zapoměla, pamatovala si ještě nejvíc několik maďarských číslic a nejčastějších výrazů v běžném hovoru. A potom řadu jmen

maďarských měst, které osobně byla poznala. I do Pešti se ovšem podívala se strýcem, byla v Banátě, v Sedmihradsku, dostala se i do Munkáče (tj. Mukačeva) v býv. naší Podkarpatské Rusi, a v okruhu Tolné nám toho vyjmenovala: Kapošvár. Kološvár, Kaniža, Seksát (Szegszád), Pětikostelí, Kaloča, jako by šlo o náš Přerov nebo Kroměříž. Bylo to velké obohacení chápavé dívky. A všeho hojnost, až na tu ostrou maďarskou tetu, která patrně byla příčinou, zejí pobyt v Uhrách nakonec zhořknul. Když jsme se my malí posluchači podívovali, proč se vracela domů a nezůstala v Uhrách, našla vysvětlení, že tomu my ještě nerozumíme.

Ale širší rozhled a zkušenosti přinesla s sebou domů na rodnou Hanou i do toho čísla sedmého, aby byly zváženy, má-li chlapec jít na studie či na řemeslo. Rozhodnuto, že tedy bude studovat, když pan učitel tolik naléhá. Půjde ho požádat o propouštěcí vysvědčení, pěkně mu za vše poděkuje a políbí ruku.

I šel chlapec podle rozkazu. Pan učitel mu podával potřebné vysvědčení k zápisu na gymnázium. „Frantíku,“ povídá, „nenapsal jsem ti velmi dobrou ze .šech předmětů (a byly jen tři!), aby se po případě neřeklo, že jsem ti chtěl nadřžovat, kdybys někde trochu váznul. Ale já vím, že to umíš všechno dobře.“ I dostal vysvědčení, za všechno panu učiteli,- jak to dovedl říci, poděkoval a políbil ruku, jak mu doma nakazovali.

Z prvního manželství otcova zbýval doma už jen nejstarší syn, který zůstal dlouho svobodný, a nejmladší dcera, když jsem začal chodit do gymnázia. Nebylo rozdílu mezi námi, jsme-li ze dvou matek. Bratr byl vzácná poctivá duše, nenáviděl všechno pohoršení, nepravost a křivdu, klid mu byl nade vše a ve všem dobrá vůle. Kus povahy po dobrém otci, po němž-podle výkladů i po kterém si zemřelém předku-zdědil také nemalou zručnost vesnického naturalisty. Dovedl vystrouhat všelikou domácí potřebu, stoličku, židli, hrábě, lopatu i jiné věci. V tom předstihl i otce, který měl nejednu podobnou zálibu. Také velmi rád pletl v zimě ošatky (u nás se říká: okříanky), menší i veliké koše, tzv. ohrabečňáky, jak jsme doma říkali. Bývala to vítaná podívaná pro nás všetečné zvědavce.

Posledním dítětem z té první skupiny byla Filomenka. Jinak jsme ji nepojmenovali. Byla o deset let starší než já, ale ve dvou nebo třech letech stihl ji osudný tělesný úraz, snad neopatrností chůvy, a již se z toho nevzpamatovala. Normálně již nevyrostla, byla pak malé, drobné postavy, těžší chůze, ač v mladších letech ještě čiperně běhávala - nakonec už jen s hůlčičkou. Osudně ji trápil revmatismus, takže z jakékoliv jen trochu namáhavější práce byla vyřazena.

Když jí bylo asi dvacet let, dali ji rodiče do Přerova, aby se vyučila švadlenou a mohla se aspoň tak v životě uplatnit. Za půl roku se vrátila, poměrně dobře uvedena v umění krejčovské. Dovedla zhotovit pěkné, ba i parádnější šaty pro venkovská děvčata, a bylo brzy plno zákaznic a živo v naší velké jizbě, která byla také mou studovnou. Ale ještě než zahájila svou živnost a zatímco já chodil do místní obecné školy, bývali jsme spolu nejvíce pohromadě, neboť ostatní členové rodiny byli buď v poli, nebo jinak zaměstnání, na dvoře, ve chlévě, v kuchyni. To jsme tak byli pohromadě, abychom si nezazpívali, neboť i Filomenka nesmírně ráda zpívala. Zpěvnost jsme měli všichni po otci, který byl veliký zpěvák a dovedl třeba hned ráno ještě v posteli uvítat např. jaro nebo Nový rok. svatbu v Káni Galilejské, kdy byly tzv. císařské hody zavedené Josefem 11., nebo když šlo o pozdrav svatému, který byl patronem naší kapličky.

Vzpomínám, jak bývalo tenkrát toho martinského dne 11. listopadu citelně chladno, skoro pravidelně slušný mráz a ztuhlá blátivá cesta-po dnes po dlouhá léta se topíme i o vánocích v kalužích. V těch letech snad každý rok přijížděl svatý Martin „na bílém koni“ a svatý biskup Mikuláš s andělem a čertem se brouzdali po návsi i mezi závějemi sněhu. A ještě přede dnem, jak se nám vypravovalo, štědrý světec spouštěl se z nebe se

svým vozem plným darů pro hodné děti, aby všeliké dobroty vysypal u vesnice a ještě do rána je nastrkal do okna.

I Filomenka tedy velmi ráda zpívala, když jsme tak byli pohromadě. Já jsem byl klukovský tenor, ona hlubším hlasem sekundovala. Nu a byl to pro nás požitek. Třeba dvě hodiny trval náš koncert. Těch písniček, co jsme přezpívali! Školské, společenské, národní, také ovšem náboženské, třeba mariánské a ze všech nejraději koledy, zvláště když byla doba vánoční.

Ale nebyly to jen písně, které nás s Filomenkou poutaly. Vždyť já jsem už tehdy byl také pilným čtenářem od té chvíle, co jsem dostal do ruky první Kukátko Václava Kosmáka, a Filomenka rovněž ráda četla. Nemohla-li, jsouc zaměstnána, předčítal jsem a našel v ní oddaného posluchače. Vzpomínám nato vše jako .i splnutí duší. Byla ti Filomenka dobrým andělem domu a potom celé veliké **rodiny** jak se rozvětvila z kmenového rodinného hnízda. Do chaloupky na dvoře : Filomence táhlo se pak všechno jak za betlémskou hvězdou. A když nás všechny opustila, doživši se téměř sedmdesáti let, vskutku neobyčejného věku na tu chatrnou tělesnou schránku, byl žal upřímný za tou andělskou duší.

I to Kosmákovo Kukátko ztratilo v rodině čtenáře, ba znalce jedinečného. Četlo se v rodině, ovšem hlavně v zimě, kdy bylo víc času, každý rok, po léta, co o nich vím a slyším a Filomenka je znala snad celé zpaměti. A mně osobně Kukátko je knížkou, kterou jsem první v životě četl. Proto je mně drahým dokumentem. I není div, že jsem se nemálo rmoutil, kdy jsem se po dlouhých letech dovídal, že Kukátko někde zmizelo, ztratilo se. Ale neztratilo. Chovaje dále v nemenší úctě jeden z mých synovců, dobrý dnešní hospodář na naší rodné chalupě č. 7. Neutrátlo se a v rukou uvědomělého opatrovníka zůstane dál památným rodinným klenotem.

Tak musíme chápat lidové písemnictví, které učí lidi číst, i když nemůžeme souhlasit s každou jeho tendencí nebo nestačí nám ještě po stránce umělecké.

Je třeba oživit v těchto vzpomínkách z chlapeckých i studentských let také krásu naší tehdejší zahrady. Pokud se pamatuji, snad všechny v Henčlově byly opravdu krásné. Na stavební ploše určené pro budovy a stodoly zabírala zahrada si dvě třetiny měrice, všude skoro stejně. Nebyly arci všechny stejně hodnotné, rozhodoval zajisté nejvíce sám hospodář zahradník. Naše zahrada vynikala nejvíc hruškami. Jabloně větší byly tu jen čtyři, hlavní a největší jsme však měli na návsi před domem. Každý dům měl několik ovocných stromů na návsi, skoro vesměs jabloně. Naše hroznová, jak jsme říkali pěknému lahodnému jablku druhu panenských, byla tu naší radostí i chloubou. Malebný rozložitý strom s bohatou korunou míval skoro každý rok hojnost krásného ovoce. Když jsem již byl starší student, bývalo česání mým příjemným úkolem. V roce 1889 nebo 1890 - vzpomínám si rád - naplnil jsem plných 16 hektolitrových pytlů.

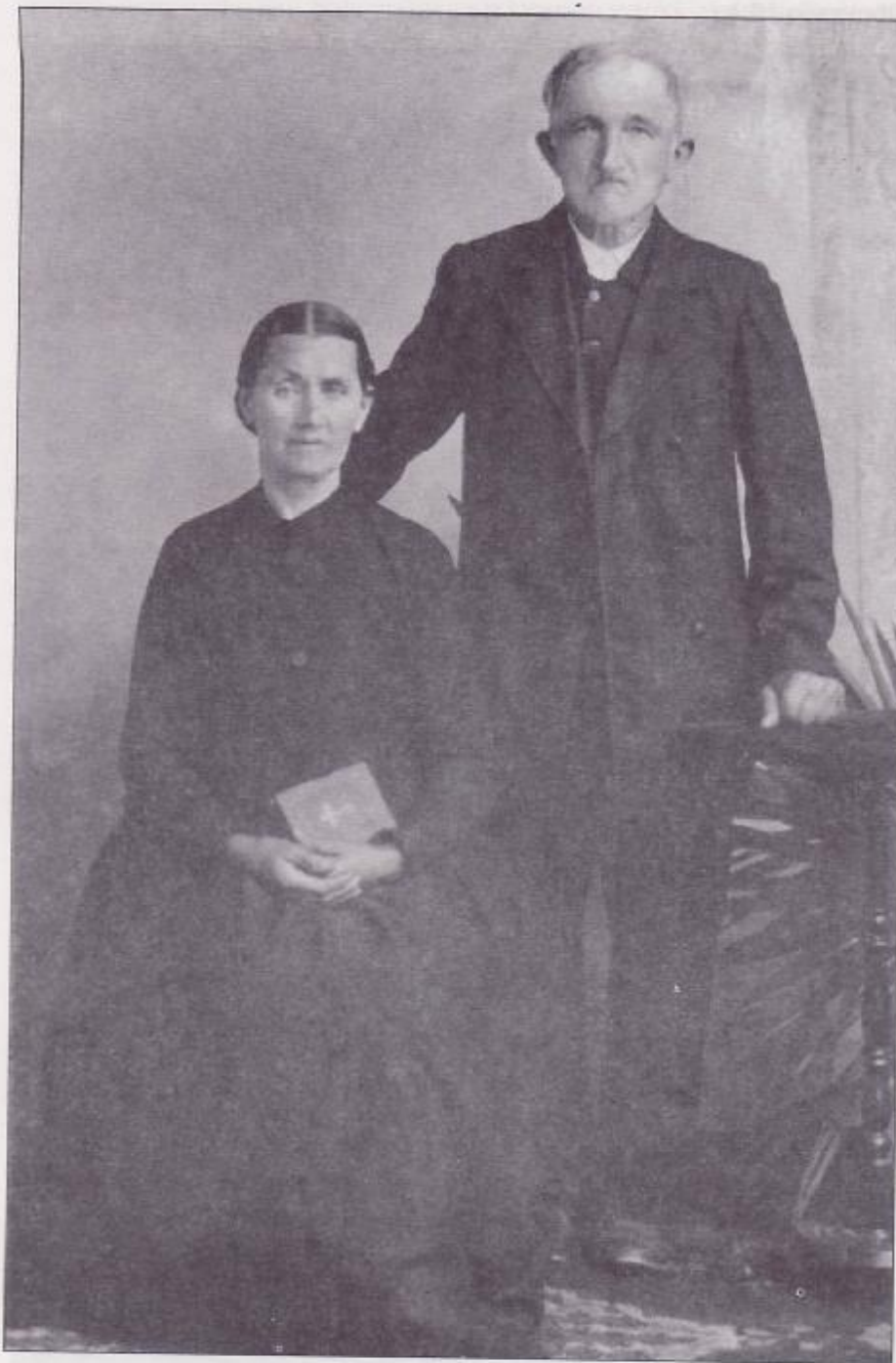
A těch krásných lahodných hrušek z naší zahrady! Hrušněmi opravdu vynikala jako žádná ve vsi. Jedinou jejich vadou byla přílišná výška, že nebylo možno natrhat větší zásobu na delší uskladnění. Jedině cibulka to připouštěla a zásobila nás dlouho do zimy skvělým ovocem, které se krásně uleželo v hromadách obilí na komoře. Ostatní druhy byly víceméně sezónní a postupně obstarávaly náš stůl jsouce určeny hlavně k sušení. S křížalami z jablek byly opravdovým bohatstvím kuchyňských zásob.

Uzráním byly časově první jakubínky, hned po nich muškatelky, po nich žitnice, pražanky, solnohradky, funtovky, cibulky a poslední makovice. Byl to a je vlastně dosud největší strom v zahradě s velkými plody do šedivá načervenalými, kterých není bohužel možno utrhnout, jen setřást. Jsou lahodné, šťavnaté a usušené chutnají jako fíky. Naše makovice je kmenem vysoká jako dub a korunou přečnává i střechu stodoly. Ze silnice vidíš zdaleka její vrchol nad stodolami.

Z výpovědí dávno zemřelých občanů, kteří žili v Henčlově brzy po založení, je naše makovice nepochybně stejně stará jako obec. A každý rok se dosud rozzelená a každý rok má ještě ovoce. Proto jako památný strom je také v zaslouženém záznamu Památkového úřadu. Naše krásné zahrady pocuchalo bohužel žalostně intenzivní řepářství, které potřebovalo více místa na jejich úkor. Ale současná generace zakládá nové krásné sady na záhumenkách po provedeném scelování.

I. František Obrtel
František Obrtel

2. Rodiče Františka Obrtele.

Otec František zemřel roku 1915, matka Aloisie, roz. Boudová, zemřela roku 1929

Rodiče Františka Obrtele
Otec František zemřel r.1915 matka rozená Boudová zemřela r. 1929

Číslo 152
par.

Země korunní: Morava
Okres ríšský: Štírova

Avoldlečas: Plamovec
Děkanství: Šubské
Fara: Trzeštiny

Rodní a křestní list.

farář rodní a křestní knihy Tom. 1 Pag. 159 tímto úřadní se úředně vyje, že lita Páně
tatošního osmiletého Františka Obrtela narozeného 1873
dne 31 května v obci Štírova
matka Anna v narození a die Anna 1843 Volebního Páně
Františka Obrtela na ocelku Františka chrámu Páně
v ob. Trzeštiny a Štírova úř. kř. msky-batelského obřadu publikováno — byl

Křtěnce		Otec		Matky		Kmotrů	
Jméno	rod	Jméno, stav a rod	Jméno a rod	Město	Jméno, stav a bydliště	Město	Město
	matka						
		František Obrtel	František Obrtel	Anna a manželka	Antonín Kučera		
		Anna Obrtelová	Anna Obrtelová	Anna a manželka	Anna Kučerová		

Matka zhojenská byla Anna Pospíšilová
Podle ne puzování jest tento list svým vlastnoručně
Františka Obrtela 1873

Podpis a pečeti hostelní úřední.
Františka Obrtela 1873

Jan Pospíšil

Co a kř. a křestní knihy (1873) — 152.

3. Rodný a křestní list Františka Obrtela

Rodný a křestní list Františka Obrtela

4. Student františek Obrtel s maminkou
a sestrou Anežkou, provdanou Hošákovou, v roce 1885

**Student František s maminkou
A sestrou Anežkou provdanou Hošákovou vr. 1885**

Vysvědčení

c. k. středních škol v Přerově.

Učitel František z Aničova na Moravě,
žák první třídy reálného gymnasia, nabývá tímto za druhé
půlléti školního roku 1885 vysvědčení první třídy, s vyznamenáním
jea mezi 48 žáky řazenými první.

Mravné chování: *vzorné*

Příinnost: *vytrvalá*

Prospeš v jednotlivých předmětech:

V náboženství	<i>výborně</i>	<i>H. Roberl</i>
V jazyku latinském . .	<i>výborně</i>	<i>Jatoš</i>
V jazyku řeckém	<i>0</i>	
V jazyku francouzském	<i>0</i>	
V jazyku českém	<i>výborně</i>	<i>Jatoš</i>
V zeměpisu a dějinách	<i>výborně</i>	<i>Spáčil</i>
V matematice	<i>výborně</i>	<i>Jos. Hainbauer</i>
V přírodovědách	<i>výborně</i>	<i>Jatoš</i>
V kreslení	<i>výborně</i>	<i>K. Monářik</i>
V jazyku německém . . .	<i>výborně</i>	<i>Jatoš</i>
V krasopisu	<i>0</i>	
V tělocviku	<i>0</i>	
Ve zpěvu	<i>0</i>	
V téžopisu	<i>0</i>	

Zvlášť úprava prací písemných: *velmi čistě.*

Podobě zaměřených hodin školních: *0*, z nichž neomluveno: *0*.

V Přerově, dne 15. července 1885.

Ředitel c. k. středních škol:

J. Jatoš

5. Vysvědčení z přerovského gymnázia

Vysvědčení z přerovského gymnázia

Číslo 157
Korunní země Olomouc
Polit. okres Olomouc
(S rozšířením území)

Diecéze Olomouc
Děkanství Dub
Para Dobruška

List oddavkový.

oddavkový list
Já, *občanský* kněz Sv. T. úř. *St.* dovoluji se tímto účastit, že v (tato byla
zřetelně) na farnosti sv. Václava v Dobrušce
dne (typič) osmnáctého srpna **1898**
dávajícím odem zřetelně Benetina: Obtele, Bedřichovna, koupaliště, ul. Jana v Olomouci
před svědky (světní a rodné jméno, povolání a bydliště)
Františkem Aloisem, domácním v Hnětově, a
Antonínem Obtelem, vojenským v Hnětově,
dle římsko-katolického obřadu církevně byli sežádáni:

Zenich:*) František Obtel, komoziat pscho v Olomouci katolky,
svobodný, 25 lety, synu Františka Obtele, vojenského v Hnětově, a
jejich manželky Marie, rozené Čapalové z Hnětova, narozen
dne 21. I. 1870 v Hnětově
Nevěsta:*) Helena Hradilová v Hnětově, katolka, svobodná
vdova, Ferdinanda Hradily, rolníka v Hnětově, a jeho
manželky Anny, rozené Obtelem z Hnětova, narozena
dne 24. I. 1874 v Hnětově.

Poznámka:
Potvrzujeme vlastnoručně podpisem a razítkem úředním:
Farní úřad v Dobrušce dne 18. srpna 1898.

Antonín Obtel
farář.

*) Jméno rodné a křestní, povolání, bydliště, číslo domu, čas narození, rodičů, polit. okres, náboženství, státní, rodokmen jako v matrice.

6. List oddavkový

list oddavkový

7. Manželka Helena, roz. Hradilová,
nar. 24. 10. 1874, Atelier Wüst Olomouc

8. Prvorozený syn František,
nar. 28. 1. 1899

9. U stařenky na dvorku jejího domu čp. 37.
Sedící zleva: František Obrtel, stařenka
Hradilová, manželka Helena.
Stojící: Bohdan Hradil, bratr Bohdan
Hradil, Vít Obrtel, nar. 22. 3. 1901.

7. manželka Helena rozená Hradilová nar.24.10.1874

8. Prvorozený syn František narozený 28.01.1899

**9. U stařenky na dvorku jejího domu čp.37
sedící zleva František, stařenka Hrdličková, manželka Helena
Stojící Bohdan Hradil, Vít Obrtel**

10. Obrtelovi na výletě v Luhačovicích s Neumannovými z Prostějova, začátek 20. stol.

11. Obrtel s manželkou a tetou Marií na výletě na Slovensku, Sliač 22. 8. 1929

10 Obrtelovi na výletě v luhačovicích s Neumanovými z Prostějova zač. 20 stol.

11.Obrtel s manželkou a tetou Marii na Slovensku Slize 22.8.1929

12. Zájezd novinářů do Luhačovic 1931, František Obrtel a kolega Zyka

Zájezd novinářů do Luhačovic 1931 F Obrtel a kolega Zyka

13. V rodinném kruhu

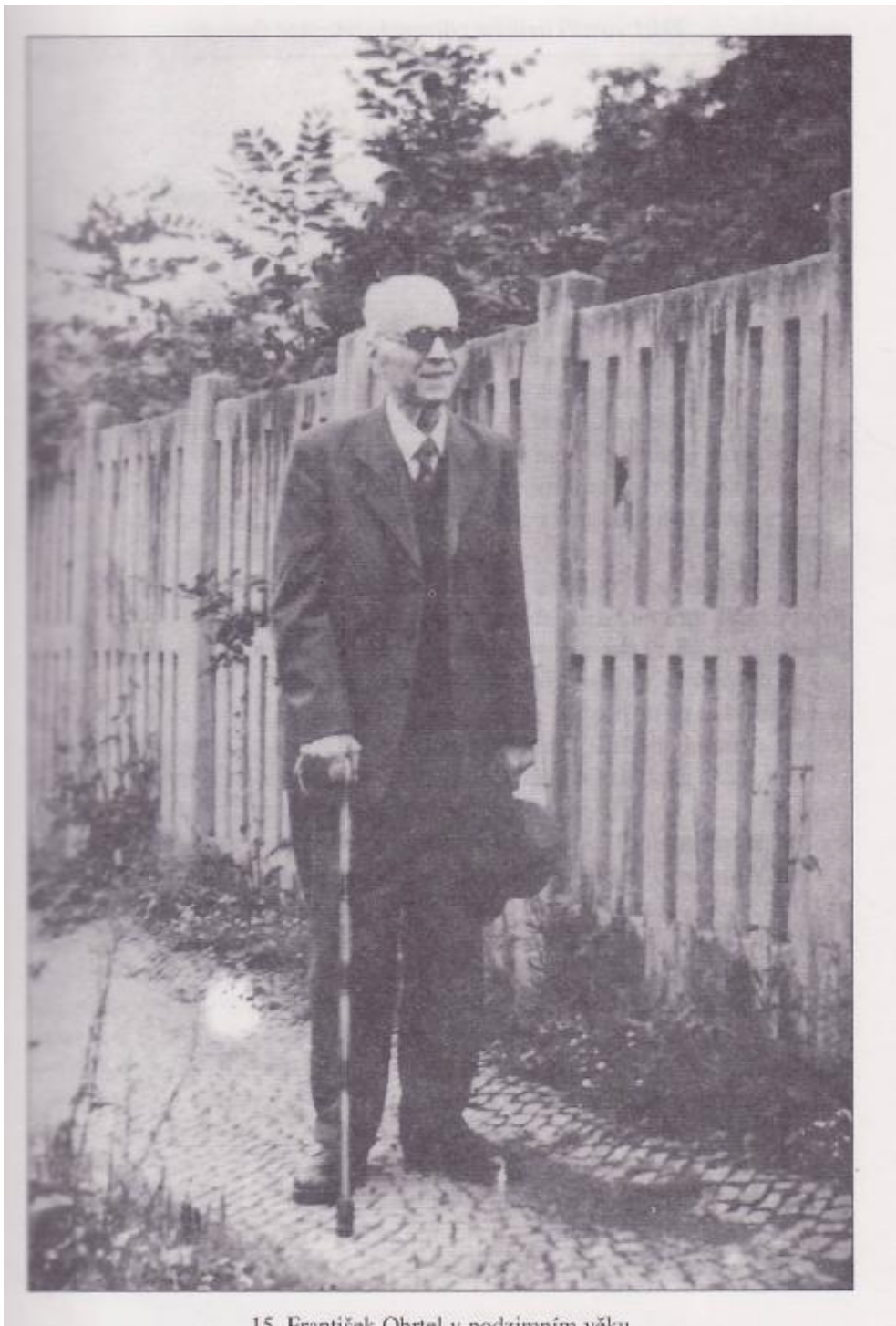

14. „Pan redaktor“ se léčí v Luhačovicích,
pravděpodobně 1938

13 v rodinném kruhu

14 Pan redaktor se léčí v Luhačovicích pravděpodobně 1938

15. František Obrtel v podzimním věku

František Obrtel v podzimním věku

Bohumír Indra Biografický slovník k dějinám města Hranic

Historii každého města, místa spoluvytvářejí lidé, kteří se ve městě narodili, nebo přišli odjinud, žili tu, pracovali a vytvářeli hodnoty materiální a duchovní, nebo odešli později jinam, vynikli jako výtvarní umělci apod., uchovali si však trvalý životní vztah k městu jako svému domovu. V mnoha městech u nás, zejména však v Německu a Rakousku, shromažďují městská muzea, archivy nebo knihovny pro svou potřebu rychlé a spolehlivé informace obsahující základní biografická data význačnějších osobností spolu s údaji o jejich práci a vztahu k městu a soustavně je doplňují.

Četné biografie hranických osobností, zejména kulturního života města, jsem publikoval v minulých letech v různých vlastivědných a kulturních časopisech, od sedmdesátých let jako Kapitoly z kulturní historie města ve Zpravodaji města Hranic a Lázní Teplic n. B. do jeho zániku roku 1990, biografie výtvarných umělců Moravy a Slezska 16. až 19. století v Časopise Slezského zemského muzea v Opavě od roku 1992 do roku 1997. Otiskuji zde dalších 21 biografii osobností kulturního a politického života města Hranic v chronologickém časovém sledu od 16 do 20. století k zařazení do abecední řady biografického slovníku, který bude nutno doplnit a doplňovat zpracováním biografii dalších osobností historie města. Připojuji pro osnůvkování již otištěných hranických biografii a založení hranického biografického slovníku soupis biografických článků, které jsem publikoval v různých časopisech s příslušnými biografickými údaji. Životopisy osob starší doby v článcích Záhorské kroniky aj. nejsou zpracovány formou hesla biografického slovníku, obsahují však neznámé pramenné zprávy o jmenované osobnosti, jejím vztahu a úloze v dějinách města Hranic.

Jako přílohu připojuji chronologický přehled purkmistrů (představených) a rychtářů města Hranic v letech 1650-1850, který je pokračováním seznamu již otištěných purkmistrů, rychtářů města do roku 1650.

VÁCLAV PREYS, kněz, správce bratrského sboru v Hranicích v letech 1595-1616.

Byl nástupcem bratra Jiřího Strejce, který byl roku 1595 přeložen do Židlochovic. Preys zanechal cenné životopisné zápisky o sobě, rodině, bratrských sborech, v nichž působil, a o jiných významných událostech, které zapisoval do tištěného latinského chronologického kalendáře ke dnům měsíce s přípisem roku události. Rukopis je dnes uložen v Moravském zemském archivu v Brně. Podle těchto darovaných zápisků působil Preys v letech 1565-1575 jako pomocník v různých bratrských sborech na Moravě i v Čechách. V roce 1576 se dostal do Tuchoměřic, kde pobyl do roku 1581, kdy se stal správcem sboru ve Fulneku, kde se také roku 1582 oženil s Evou Zobelovou. V roce 1591 se stal správcem sboru v Lanškroune, odkud byl povolán roku 1595 za správce sboru do Hranic, kam se s rodinou přistěhoval na byt podle zápisu v neděli 30. dubna 1595 právě v čas nešporní. Poněvadž zápisy z let jeho působení v Hranicích, zapsané v letech 1595-1608, mají pro dějiny města Hranic a bratrského sboru pramennou hodnotu, otiskuji zde zkrácené výpisy. Ještě v roce 1595 zemřela Preysovi 13. prosince v Krásně jeho sestra Estera, manželka Jana Cahlova, Preys byl přítomen při jejím úmrtí. Příštího roku 1596 byla za Preysova správcování bratrského sboru stavebně rozšířena budova sboru u potoka Veličky a přistavěn nový kůr. Základy k rozšíření budovy sboru byly proloženy podle Preysova zápisu 25. května 1596. Hospodářové sborové byli tehdy Daniel Smetana, Jan Kopitko, Jan Pachole jinak Kunčický.

Už 8. června 1596 se Preysovi narodil v Hranicích syn Pavel, kterého pokřtil dne 12. června jáhen bratr Mikuláš Polešovský. Kmotry byli Jan Slivka, Matouš Měrka, paní Eliška Pražmová z Bílkova a Dorota Kostkova. Ale už 4. září 1596 mu manželka Eva zemřela a příštího dne byla pochována na bratrském hřbitově v Hranicích na předměstí. Preys nebyl při její smrti přítomen v Hranicích, právě se vracel domů ze shromáždění všech bratří v Třebíči. Po smrti druhé manželky se Preys rozhodl znovu oženit. Za manželku si vybral Annu, vdovu po bratrském knězi Václavu Kostkovi - Filonovi v Horních Dunajovicích, který pocházel z bratrské rodiny Kostků v Hranicích. Vyjel tam s povolením z domu bratrského v Hranicích dne 16. dubna 1597 spolu s Matějem Sabinem, radním písařem v Drahotuších (známým bratrským literátem), Janem Kunčickým a Janem Kolářovým k jednání vdovy Anny Kostkové k stavu manželství. Dosáhli povolení dunajovické vrchnosti k sňatku a propuštění vdovy Anny z panství a dne 21. dubna byl sňatek uzavřen ve sboru dunajovickém tamním správcem sboru Janem Bojkovským. Do Hranic se vrátili 26. dubna a téhož dne přivezeny i Anniny věci. Dne 10. července 1597 zapsal Preys úmrtí paní Elišky Pražmové z Bílkova v Hranicích, která byla pochována v sklípku na bratrském hřbitově vedle zemřelé sestry své paní Maruše Pražmové. Obě sestry měly od roku 1572 v Hranicích velký měšťanský dům na náměstí u zámku, byly horlivými sestrami bratrského sboru a jeho mecenáškami. V roce 1583 vystavěly na bratrském hřbitově hranickém zděnou čtyřbokou hrobku, osvětlenou v přední stěně okénkem s kamenným ostením s letopočtem 1583. kterou hranický bratrský malíř Jan Červenka ozdobil na čelní stěně k městu malovanými velkými postavami Adama a Evy. boční stěny malbou biblických sloupů a ozdobným vlysem s českými citáty žalmů z bible, o životě, smrti a vzkříšení. Po zrušení hranického hřbitova v 17. století byl objekt hrobky v 18. století stavebně upraven na obytný předměstský domek po prolomení dvou oken v čelní stěně a na bocích, dochováno jen zazděné okénko s letopočtem 1583 a část vlysu českých žalmů mezi květy a akantovými listy restaurovaného památkovým ústavem (dům čp. 265 na rohu Hřbitovní ulice).

V roce 1598 zapsal Preys dne 11. července narození svého syna Eliáše, pokřtěného 20. července. Kmotry byli Matouš Měrka, Jan Slivka a Anna Pišková. Velké změny v dosavadní přízni hranických vrchností k bratřím nastaly postoupením hranického a drahotušského panství Janem Jetřichem z Kunovic na Uherském Ostrohu svému švagrovi Zdeňku Zampachovi z Potenštejna za jeho panství Nový Světlov na jižní Moravě, k němuž došlo 6. listopadu 1600. Zampachovou manželkou byla Anna Marie z Kunovic, sestra Jetřichova. Ta zemřela 5. června 1602 v Opavě, jak uvádí Preys „navracející se od jakési svaté vody ze Slezska. Razeno jí bylo od manžela i jiných, aby nejezdila, ale neposlechla“. Aby se mohl znovu oženit s mladou Němkou, hraběnkou Kateřinou z Gutenštejnu, odpadl Žampach 8. prosince 1602 od bratrské víry (abnegatio Domini Zampachii). Jeho mladá manželka hraběnka Kateřina zemřela však již 21. prosince 1602 na hranickém zámku na zimnici morní, jak zapsal Preys. Latinsky si zapsal 22. března 1602 úmrtí vynikajícího hranického měšťana Mathiase Melcze, evangelíka, pochovaného ve farním kostele hranickém. Další zápisy Preysovou rukou jsou až z roku 1607, kdy si rozhořčeně zapsal vlastní rukou, že 3. března 1607 Zdeněk Žampach z Potenštejna na Hranicích zedřel z bratří drahotušských nespravedlivě pokuty 50 zlatých pod zámyslem, že přijali do domu bratra Martina Jasona. Další zápisy v roce 1607-1608 zapsané mladší rukou diktoval Preys zřejmě některému ze svých synů. Dne 5. srpna 1607 zapsáno úmrtí hranického měšťana, člena jednoty Jana Kolářového, který zemřel na mor. Téhož roku 1607 22. srpna zemřel v Meziříčí pod Rožnovem (Valašské Meziříčí) bratr Tobiáš Efron na bolest morní. Byl to syn hranického měšťana a sborního hospodáře Jana Pachole, jinak Kunčického, jehož mladší syn Jan Efron Hranický

zemřel 1658 v emigraci v Puchově na Slovensku. Poslední zápis psaný mladou rukou zaznamenává, že 23. srpna 1608 zemřela urozená paní Anna Petřvaldská ve svém domě v Hranicích za přítomnosti všech svých dcer. Byl to dům na rohu náměstí (dnes čp. 5). Zápisy z let 1603-1606 chybí, některé listy kalendáře byly zřejmě později vyňaty. Chybí např. zápis o sňatku Preysovy dcery Kateřiny v roce 1605 v Hranicích s knězem bratrem Danielem Filonem, správcem bratrského sboru v městečku Ivanovicích na Hané, který známe ze zápisu ze svatebních register města Hranic. Smlouva byla uzavřena v Hranicích, Preys si vymínil toliko knihy v jazyce latinském před manželkou v úterý před sv. Janem Křtitelem. Ženich si v ní vymínil před manželkou, jejím otcem a dětmi všechny knihy latinské, které má, teč na stříbře klenoty, jaké by se našly, a zahradu, koupenu od Jana Slivky, a ten grunt, koupenny od Stefana Žilinského. Smlouvy podepsali na straně nevěsty otec nevěsty, kněz bratr Václav Preys, správce sboru Páně v městě Hranicích, a svědci přední měšťané, členové bratrského sboru Jan Mlynářů. Pavel Chodníček, Matouš Horáček, Jan Honů, Jan Solničky, Lukáš Šternberský, na straně ženicha dvojtihodný kněz bratr Jan Kostka, Pavel Banovský, Jan Slivka, Martin Paternus z města Slavkova, Samuel Samek, Jan Kunčický, Martin Vávru a Jakub Zvěrka.

V hranické městské knize svatebních smluv je zapsána také svatební smlouva luterána, radního písaře městského Kašpara Dobřického z roku 1616, kterou uzavřel před sv. Kateřinou s Juditou, pastorkyní kněze Václava Preyse, dcerou zemřelého kněze bratra Václava Kostky, jehož vdovu Annu si vzal roku 1597 Václav Preys za ženu. Matka nevěsty se uvolnila dáti dceři úplnou výpravu. Nevěstě svědčili dvojtihodný kněz bratr Václav Preys, otčím, a Jan Preys, měšťanin a radní písař v Tovačově, aj. Ženichovi svědčili církevní správcové evangeličtí v Hranicích, Drahotuších a Tovačově.

Václav Preys zemřel patrně roku 1617. v roce 1618 byl správcem bratrského sboru v Hranicích již kněz bratr Pavel Hladík, který křtil v Drahotuších dcerku tamního správce sboru bratrského Mikuláše Drabíka 2S. října. Preys měl ze tří manželství více dětí, z nichž některé zemřely v dětství. Při jeho smrti žili synové Jan (nar. 1585), Pavel (nar. 1596) a Eliáš (1598). Z nich nejmladší syn Eliáš žil ještě v roce 1621 v Hranicích, doložen jako mládenec - svědek svatební smlouvy. Preysův kalendář s jeho zápisy z let 1565-1608 se dostal po roce 1627 s hranickými emigranty na Slovensko. V letech 1636-1646 byl majitelem kalendáře Samuel Preys, který se podepsal šikmo na listě 100, patrně vnuk Václava Preyse, syn některého z jeho synů. Ten připsal k měsíčnímu datu latinsky zápisy o narození svých dětí, 6. prosince 1636 prvorozeného syna Mikuláše, narozeného „in schola Casseu“, 23. prosince 1639 dcery Kateřiny, narozené „in Parochia Pouchoviensis“ a 10. března 1646 dcery Zuzany, narozené „in Kočkov“. Protože zápisy jsou psány latinsky, byl Samuel Preys patrně učitel nebo kněz, žijící na Trenčínsku v Puchově nebo Lednici. Další jeho osudy bude nutno hledat na Slovensku.

Prameny a literatura

Preys zapisoval své zápisky do latinského luterského kalendáře, vytištěného v Německu po roku 1571, své zápisy od roku 1565 psal Preys proto do kalendáře dodatečně. Titulní list kalendáře byl po roce 1620 odstraněn. Kalendář koupenny kolem roku 1930 v Zinkově aukci rukopisů v Praze Zemským archivem v Brně, je dnes uložen v Moravském zemském archivu Brno ve Sbírce rukopisů pod č. 743.

Preysovy zápisy otiskl zčásti Ferdinand Hrejsa v pojednání Sborové Jednoty bratrské. Zprávy o bratrských sborech na Moravě, otištěné v Reformačním sborníku VII/1937 (Praha). Zápisy místně určené zařadil do popisu historie jednotlivých sborů, Hranice na str. 33-3?. Místně neurčené zápisy o osobách a historické události neotiskl.

O hrobce sester Pražmínek z roku 1583 na bratrském hřbitově hranickém a její malířské výzdobě hranickým malířem Janem Červenkou viz heslo Malíř Jan Červenka v Časopise SI. zemského muzea v Opavě, roč. 1994, s. 36-37.

Svatební smlouvy Preysovy dcery Kateřiny z roku 1605 a jeho pastorkyně Judity 1616 jsou zapsány v Registrech smluv svatebních města Hranic, sv. 1, na fol. F16aH36.

JACOB CAPRINAL, vlašský kameník arkádového dvora hranického zámku počátkem 17. století.

Pocházel z města Dačic z tamní v 2. polovině 16. století usedlé vlašské skupiny zedníků a kameníků, pracujících na výstavbě nového panského renesančního zámku v Dačicích a nových měšťanských domů v Dačicích a okolí. Caprinal pracoval v letech 1613-1617 v Hranicích jako kameník na zámku hranické vrchnosti Václava Mola z Modřelic na výzdobě arkádového dvora dvoupatrového zámku, zvýšeného o druhé poschodí. Jednopatrový zámek postavený v šedesátých letech 16. století bývalým majitelem panství Václavem Kropáčem z Nevědomí byl ozdoben na portále zámku Kropáčovským erbem a na arkádovém nádvoří kamennými znaky Kropáčovského erbovního vývodu. Mol dal sejmout Kropáčovský erb nad zámeckým portálem a nahradil jej kamenným erbem svým a své manželky. Protože Molův erb na portále byl starý rytířský erb, který získal před povýšením do panského stavu roku 1614, byl erbovní nástavec portálu pořízen před rokem 1614. Současně byl ozdoben kamenný most přes zámecký příkop před portálovým vjezdem do zámku na obou bocích ozdobným kamenným zábradlím s kuželkami. Kamenné znaky erbovního vývodu rodu Kropáčů z Nevědomí byly z nádvoří zámku sejmuty a arkády obou pater opatřeny kamennými sloupy korintského a jónského řádu s kuželkovou balustrádou. V tomto stavu zůstal arkádový dvůr zámku do druhé poloviny 19. století. Jméno stavitele - architekta nového arkádového zámku neznáme.

Kamenický mistr Caprinal, pracující na hranickém zámku s řadou dalších vlašských zedníků a štukatérů, se v Hranicích roku 1616 oženil s Annou, vdovou po valašskomeziříčském měšťanu Jindřichu Kličkoví (patrně rozenou Vlaškou). Svatební smlouva byla uzavřena na hranické radnici a zapsána do městských register smluv svatebních. Svědky, kteří smlouvu za ženicha podepsali, kromě předních měšťanů a zástupce hranické vrchnosti, byli vlašský zedník Jiřík Dačický a tesařský mistr Tomáš Drob, kteří pracovali rovněž na zámku s Caprinalem. Za nevěstu podepsal Vlach Jakub, minicát z Valašského Meziříčí. Platnost svatební smlouvy však byla podmíněna, protože ženich je cizozemský a také nevěsta byla zavázána jako vdova města Valašského Meziříčí. Ženich měl do týdne do Hranic přinést písemné potvrzení o propuštění nevěsty meziříčskou vrchností pod ztrátou všech nároků dědičných a platnosti smlouvy., což také provedl.

V druhé polovině 19. století, kdy byl zámek pronajat státu pro úřady nově zřízeného okresního hejtmanství a soudu v Hranicích, byly arkády chodeb roku 1912 zazděny a opatřeny skleněnými okny a také kuželkové balustrády byly zazděny. Kamenný erbovní nástavec se znaky Václava Mola a jeho manželky na vstupní bráně do zámku byl zakryt upevněnými plechovými rakouskými orly a nápisy c. k. okresního hejtmanství a okresního soudu sídlících v budově zámku. Po jejich odstranění v roce 1918 byla poškozená erbovní deska, silně narušená zatékající vodou, znehodnocena cementovými nátěry celého nástavce. Až v roce 1942 při generální vnitřní renovaci zámku bylo zjištěno, že zpráchnivělá erbovní deska se nedá obnovit a konzervovat, byla proto podle rozhodnutí Památkového úřadu v Brně nahrazena věrnou kamennou kopií, zhotovenou hranickým kamenickým mistrem Sosnou, který vytesal oba erby Mola a manželky podle pokynů památkového úřadu a univerzitního profesora Františka Hrubého z Brna,

tj. rytířský erb Václava Mola a prázdný štít jeho manželky s korunovanou přilbou. Na fotografii erbovního nástavce, kterou jsem v roce 1942 pořídil na lešení před snětím nástavné desky, je vidět plasticky z koruny přilby vystupující šíp, hrotem vzhůru jako klenot koruny. Erbovní nástavec pořízený Václavem Molem v roce 1613 s jeho rytířským znakem (před jeho povýšením císařem roku 1614 do panského stavu) měl na druhém štítě znak Molovy manželky, patrně Aurelie Rubigalovny z Karlsdorfu, doložené v roce 1605, jejíž znak na štítě není zatím bohužel znám. Nutno zamítnout dohady profesora Františka Hrubého z Brna, že štít Molovy manželky na portále byl ponechán prázdný pro znak Anny z Hofu, nevěsty vdovce Mola. K sňatku nedošlo pro stavovské povstání. Znak Molův na portálu zámku byl by v tom případě znakem panského stavu polepšený císařem roku 1614. Fotografie obou štítů portálového nástavce prokazuje, že byl pořízen Molem roku 1613. Znak Molovy manželky na kamenné kopii erbovní desky pořízené roku 1942 je proto mylný.

Při renovaci arkádových chodeb zámku a štukových stropů pokojů 1. patra předního křídla zámku v letech 1942-1944 byly kamenné sloupy zazděných arkádových chodeb prvního i druhého patra na vnitřní straně chodeb z části uvolněny ze zdiva, takže opět volně vystupují do chodby, čímž znovu zvýrazňují krásné členění arkádových chodeb zámeckého dvora.

Prameny a literatura

Registra smluv svatebních města Hranic 1 založená roku 1579, fol. 42 1. Indra, B.: Renesanční zámek v Hranicích a jeho vnitřní renovace. In: Vlastivědné listy Severomoravského kraje, roč. XII, 1986, č. 2, s. 9-14.

JOHANNES BRUSTMAN, zákupní fojt vsi Bělotín u Hranic, vojenský velitel obrany města Hranic za proticísařského odboje 1626-1627.

Jako bývalý důstojník císařské armády byl v letech 1614 a 1617 správcem (úředníkem) hranického panství za vrchnosti Václava Mola z Modřelic a majitelem svobodného dvora tzv. fojtství v Bělotíně u Hranic. Mol osvobodil roku 1613 privilegiem fojta Brustmana ze starobylé manské povinnosti bělotínského fojtství vypravit v čas ohrožení země nepřitelem do války zbrojnoše v plném válečném odění a přitom na dobrém koni a proměnil tuto povinnost na pravidelný roční plat 6 zl. mor. hranické vrchnosti. Jako luterán účastnil se obdobně jako Václav Mol odboje českých a moravských stavů proti císaři Ferdinandu II., patrně jako důstojník stavovského vojska. (Podobně jako hranický Alexandr Holub z Nadějova, rovněž bývalý vrchnostenský správce hranického panství za Mola.)

Za vpádu luterských vojsk dánského krále s generálem Mansfeldem a s nimi spojených oddílů emigrantů, kteří na podzim roku 1626 obsadili celou severovýchodní Moravu a část Slezska, účastnil se bělotínský fojt Brustman spolu s jinými vůdci venkovského odboje tažení a obléhání města Hranic a vzdání se města mansfeldovské armádě. Nevíme, jakou úlohu měl Brustman jako bývalý panský úředník, obeznámený s tajnostmi hranického zámku, na vniknutí tajnou chodbou clo zámku, odzbrojení a zajetí menší císařské posádky i s jejím velitelem. Po osvobození města 21. října 1626, navrácení města k luterství a bratrské víře. po odchodu mansfeldské armády z Hranic byl Brustman jmenován komisařem dánských vojsk v Opavě, vojenským velitelem žoldnéřské posádky na hranickém zámku a obrany města Hranic. Na výstrahu všem zrádcům vyhlásil a dal postavit před Horní městskou bránu novou justici (šibenici) a účastnil se všech vojenských akcí podniknutých z Hranic na panství Kelč patřící olomouckým biskupům.

Když se pak na podzim roku 1627 vrátily na Moravu císařské vojenské oddíly a táhly k Hranicím, nejjihnější opoře dánské moci na severovýchodní Moravě (v Lipníku nad Bečvou a na hradě Helfštýně byly císařské posádky), žádal Brustman Opavu o vyslání vojenských posil, těch se však nedočkal. Císařské vojsko oblehlo město, hájené ozbrojenými měšťany pod vedením bývalého panského úředníka Lukáše Kremze, hlavní velení obrany města řídil ze zámku Brustman. Po prolomení hradeb dělostřelbou bylo město dobyto i s opevněným zámkem. Podle staré lidové tradice, zaznamenané Josefem Heřmanem Agapitem Gallašem podle vyprávění otce, skočil Brustman po dobytí města císařskou armádou ze zámecké věže do hradebního příkopu, aby se nedostal do zajetí, a zahynul. Gallaš jej nazývá „bělotínský fojt Malík“, jak se jméno uvádělo v tradici, patrně byl tak nazýván pro svou malou postavu, německé jméno bylo zapomenuto. Nesporné je, že při dobytí města zahynul, v době hranické exekuce 16. října 1627 již nežil. Domnívám se, že při obraně zámku na ochozu vysoké zámecké tzv. trubačské věže byl oblehateli zastřelen a z věže se pak zřítíl. V pamětním zápisu lipnického primátora Martina Zikmundka, přisedícího knížecí hrdelní exekuční komise roku 1627, je jen nepřímá zmínka o mrtvém „zlopověstném bělotínském fojtovi“, který dal postavit novou šibenici před městskou Horní branou, na níž byli nyní popraveni vůdci venkovského povstání na hranickém panství. fojt ze vsi Nýdku aj. Brustmannův fojtovský dvůr s polnostmi byl kardinálem Dietrichštejnem, hranickou vrchností, pro rebelství zabrán a připojen jako bělotínský vrchnostenský panský dvůr do řady dvorů ve vsích hranického panství. k nimž robotovali poddaní vesnic. Pro správu obce dosazen vrchnostenský rychtář.

Prameny a literatura

Indra, B.: Město a panství Hranic za třicetileté války. In: Sborník Státního okresního archivu v Přerově 1996, s. 17- 80 (dále jen Sborník SOkA Přerov).

VÁCLAV BANOVSÝ z Banova, měšťan a majitel svobodného dvora v Hranicích,

nájemce hospodářství panství hranického a lipnického za třicetileté války.

Narozen kolem roku 1589, zemřel 13. září 1646. Syn Pavla Banovského z Přerova, služebníka Jana Skrbenského z Hříštně na Fulneku, propuštěného z poddanství. Václav Banovský, zakladatel moci a bohatství rodu, byl třikrát ženat. Poprvé se oženil 1609 v Hranicích s Annou, dcerou po Janu Tchořovi. Po její smrti se roku 1614 oženil v Hranicích se Zuzanou, dcerou Jiříka Hovůrky. Z manželství se narodil syn Kristián 1617a dcera Zuzana 1622. Roku 1622 koupil ve vnitřním městě měšťanský dům po Jakubu Dvorském se vším příslušenstvím a pivovarem za 1320 zl. Tento dům (nyní čp. 97 na konci Horního podloubí) zvaný Banovský, držel až do své smrti a dále jeho rodina. Při rekatolizaci města přestoupil na katolickou víru, v letech 1622 a 1623 svěžen mu úřad purkmistrovský. Jako důchodní písař nové hranické vrchnosti kardinála Dietrichštejna rozhojňuje svůj majetek příležitostnými kupy domů a rolí, které dále výhodně prodává. Roku 1627 spojil několik gruntů s pozemky a založil tak velký dvůr Banovských na předměstí. V roce 1632, 22. února, se jako vdovec a jeden z nejbohatších měšťanů ženil potřetí s Marianou Tamfeldovou z Tamfeldu, dcerou Davida Tamfelda, majitele svobodného dvora na hranickém předměstí, příslušníka staré rytířské rodiny. Kníže Dietrichštejn, který měl palatinát, povýšil Banovského roku 1637 za dlouholeté věrné služby do vladyckého stavu, udělil mu znak a predikát z Banova. Banovský byl na vrcholu životních úspěchů. V roce 1637 pronajal kníže Maxmilián z Dietrichštejna Banovskému pro odlehlost statků od jeho sídla ve Vídni a nejisté válečné časy hospodářství na panství helfensštejnském na dobu šest let od sv. Michala 1638 do sv. Michala 1643 za roční nájem 8000 zl. Stejně pronajal i hospodářství hranické

úředníku hranického panství Jiříku Hoštickému za 10 000 zl. ročně. Hoštický však v roce 1641 v Hranicích zemřel. Kníže proto požádal Banovského, aby převzal také nájem hranického panství do zbytku nájemní smlouvy, t.j. do roku 1643. V roce 1643 obnovil Janovský, který byl po smrti Nostického knížetem ustanoven správcem obojí panství, na další dobu pouze nájem hranického panství, nájem lipnického panství převzal nový důchodní Václav Rek. Po vpádu švédských armád na Moravu, trvalém obsazení Olomouce švédskou posádkou 1642 a zámku ve Fulneku, odkud Švédové přepadávali a pustošili svými výpravami celou severovýchodní Moravu a obyvatelé vesnic opouštěli své domovy - nebylo možné vybírat peněžité činže od poddaných a zajišťovat dobytek v panských dvorech před táhnoucími vojáky. Banovský utrpěl velké ztráty a nebyl schopen splácet nájemní roční sumy a u knížete se zadlužil. Velkou pohromou pro rodinu Janovských bylo dobytí Hranic švédskou Königsmarkovou armádou v roce 1645 a vyplenění města, kdy rodina utrpěla velké finanční ztráty. Banovský v roce 1646 v obavách z řádění švédských vojsk zemřel 13. září. Aby kníže nepřišel o nezaplacené dlužné částky nájemného z majetku Banovského, byla vdova uvězněna na Helfštýně a provedena inventarizace hospodářství a majetku Banovského. Kníže zjistil smutná aktiva a pasiva a spokojil se se zaplacením poloviční dlužné částky nájemného. V roce 1649 po opětném sňatku vdovy Banovské provedeno rozdělení majetku Banovského mezi vdovu a pět dětí Banovského. Z nich syn Kristián v roce 1663 užíval již znak a titul rytířského stavu, nejmladší syn Mariany Banovské zvaný Joska, vychovaný u jezuitů v Olomouci, stal se později rektorem řádu jezuitů v Praze.

Prameny a literatura

Indra, B.: Václav Banovský. In: Záhorská kronika 1932/1933, s. 86-89. Týž: Město a panství Hranice za třicetileté války. In: Sborník SOkA Přerov, 1996, s. 52-70.

JAN POLÁČEK, starší purkmistr města Hranic, odsouzený roku 1627 pro odboj města k trestu smrti.

Narozen kolem roku 1570, zemřel 12. března 1641 stár „okolo 70 let“. Člen přední měšťanské rodiny hranické, syn městského konšela Matouše Poláčka (rodina se později psala Polášek). Poláček byl již před rokem 1613 ženatý s Annou, mladou vdovou po bratrském knězi Pavlu Hejtmánkovi, správci bratrského sboru ve Valašském Meziříčí, dcerou hranického měšťana Jana Křenka, která se provdala za Hejtmánka roku 1601. Ta mu přivedla do manželství dcerku Zuzanu, sirotka pozůstalého po knězi Hejtmánkovi. Poláček koupil roku 1613 právovárečný šenkovní měšťanský dům na dolní straně hranického náměstí za 650 zl. i se zahradou, ležící za mosty. Z manželství s Annou se Poláčkovi narodila dcera Kateřina. Dceru Zuzanu po knězi Pavlu Hejtmánkovi provdal Poláček jako otčím roku 1622 za soukeníka Jakuba Pelikána. Když v roce 1622 daroval císař Ferdinand II. konfiskovaná panství Hranice a Lipník nad Bečvou olomouckému biskupovi - kardinálu Františkovi z Dietrichštejna, „vzpíral“ se Poláček podle svědectví Jana Amose Komenského jako horlivý člen jednoty bratrské na naléhání jezuitů z Olomouce, provádějících rekatolizaci měšťanů Hranic a Lipníka, přestoupit na katolickou víru. „Klekl na kolena a ruce vzpínal, aby mu raději hlavu vzali a nečinili násilí jeho svědomí.“ Potom však jako jiní hraničtí měšťané přestoupil, aby mohl provozovat řemeslo a obchod, šenk piva a vína ve svém domě. Odměněn byl vrchností už v roce 1624, kdy byl potvrzen úřadem staršího purkmistra města Hranic. Téhož roku se po smrti manželky Anny znovu oženil s Kateřinou, vdovou po zemřelém pekařském mistru Jakobovi Bystříčkám. Vdova přivedla do manželství sirotka Mikuláše, on dceru Kateřinu po své manželce Anně. Poláček měl vlastní dům na náměstí a sňatkem s

Kateřinou získal další dům na Horním podloubí (pozdější čp. 103). Oba tyto domy prodal a koupil roku 1624 jiný velký měšťanský dům na náměstí se vším příslušenstvím za 2100 zl., pozůstalý po obchodníkovi se sukny Jakobovi Solnickém (pozdější čp. 87), a přestěhoval se s rodinou do tohoto domu. Poláček jako ostatní hraničtí měšťané přestoupil na katolickou víru, protože nekatolíkům byla všechna řemesla, obchod atd. zapovězena. Když však se válečné události obrátily na Moravě v neprospěch císaře Ferdinanda 11. a k Hranicím přitáhla na podzim 1626 luterská vojska dánského krále s vojskem mansfeldským, v němž byl též oddíl hranických emigrantů pod vedením bývalého panského úředníka Václava Mola z Modřelic, rytíře Alexandra Floluba z Nadějova, držitele konfiskovaného svobodného dvora a mlýna na hranickém předměstí, kteří město oblehli a vyzývali ke vzdání, otevřeli jim měšťané na příkaz staršího purkmistra Adama Burkeše městské brány, vydali jim slabou císařskou posádku na zámku a zcela se zapojili do boje proti víře a své vrchnosti kardinálu Dietrichštejnovi. Dánská vojska obsadila tehdy velkou část Slezska a severní Moravy až po Lipník nad Bečvou. Poláček jako jiní se zřekl katolické víry, přísahal s měšťany věrnost dánskému králi, přednášel přísahu věrnosti vesničanům ve všech vsích 13a panství a všichni věřili na vítězství a návrat starých časů. Do Hranic se vrátil jako správce evangelické fary bývalý správce bratrského sboru v Drahotuších, bratrský kněz Mikuláš Drábík a setrval tu do roku 1627, kdy včas z města uprchl. Když se pak v létě 1627 válečná situace obrátila a k Hranicím přitáhla císařská vojska a obléhala město, vyzýval Poláček jako zvolený starší purkmistr města roku 1627 velitele malé dánské posádky na zámku, aby se nevzdávali, ale bojovali, že také měšťané budou bojovat a bránit město.

Po dobytí města byl Poláček sesazen z úřadu a zatčen se starým purkmistrem Adamem Burkešem, který vydal město roku 1626 nepříteli, a s jinými provinilými měšťany vsazení v železech do vězení na zámku. Městu konfiskována a zrušena všechna městská privilegia a zrušeno i hrdelní právo města. Po vyšetření viny každého provinilého byla vyšetřovací komisí řada měšťanů odsouzena k trestu smrti stětím, vesničtí vůdci povstání odsouzení k trestu smrti oběšením na šibenicí před Horní městskou branou. Jiní odsouzení k dlouholetému vězení a vysokým peněžitým pokutám. Hrdelní exekuce nesměl vykonat hranický městský kat, ale kat města Lipníka nad Bečvou, které neotevřelo roku 1626 brány města nepříteli. Poprava měšťanů provedena na hranickém náměstí 16. října 1627 u městského pranýře, stojícího uprostřed náměstí poblíž Poláčkovy městského domu. První byl popraven starší purkmistr města roku 1626 Adam Burkeš a velitel měšťanské obrany města Lukáš Krems aj. Také odsouzený a sesazený první purkmistr města roku 1627 Jan Poláček a konšel Křenek klečeli již u pranýře s odhalenými krky a čekali, kdy budou katem vzati a popraveni. Poláček dostal v poslední chvíli před popravou milost, byl však odsouzen k vysoké peněžní pokutě 200 dukátů, do jejichž zaplacení byl opět v železech vsazen do vězení na zámku. Po zaplacení pokuty a opětném přestupu na katolickou víru se stal horlivým katolíkem. Aby prokázal věrnost a oddanost vrchnosti, pověřil jej Dietrichštejn v roce 1629 opět úřadem prvního purkmistra města Hranic a později znovu v roce 1631 a 1633. Když potom 19. března 1641 zemřel ve věku „okolo 70 let“, jak uvádí farní matrika, byl jako vážený přední měšťan pochován ve farním kostele.

Jeho vdova Kateřina Poláčková s rodinou přežila na domě bědná poslední léta třicetileté války, dobytí a zplundrování domu a celého města švédskou armádou Konigsmarkovou v roce 1645 a zemřela ve svém domě roku 1655 ve věku 82 let. Podle soupisu majetku hranických měšťanů zjara 1644 před dobytím města Švédy měla ještě kromě městského domu dvůr na předměstí, dvě krávy a na zimu vyseto 11 měřic.

Prameny a literatura

Indra, B.: Historie Poláčkova domu čp. 75. Zpravodaj města Hranic a lázní Teplice nad Bečvou, říjen 1989, s. 4-7. (Dále jen ZMHLT.) Týž: Historie domu čp. 105 na Horním podloubí. ZMHLT, květen 1988, s. 2-4.

Týž: Město a panství Hranice za třicetileté války. In: Sborník SOkA Přerov, 1996, s. 17-80.

CAROLUS BÓHM, barokní zlatník v Hranicích, později v Lipníku nad Bečvou.

Jako zlatnický mistr bydlel v Hranicích a je doložen s manželkou Maxmiliánou zápisy farní matriky v letech 1735-1743 při křtu svých dětí. Křestním kmotrem dětí byl vždy Josef Antonín Böhm, hejtman knížecího dietrichštejského hranického panství, bratranec zlatníka Karla Böhma. Po vzniku rakousko-pruské války o Slezsko a vpádu pruských vojsk na Moravu odešel zlatník Böhm s rodinou do města Lipníka nad Bečvou, správního centra obou dietrichštejských panství hranického a lipnického. Tam se po smrti manželky Maxmiliány v roce 1746 znovu oženil v roce 1748 s Evou Kateřinou, dcerou lipnického měšťana, a měl s ní v letech 1749—1757 ještě tři děti. V Hranicích a později v Lipníku nad Bečvou měl vlastní zlatnickou dílnu a krám pro výběr zhotovených zlatnických prací. Pracoval také pro kostely obou panství lipnického děkanství a okolních statků. Jako zlatnický mistr a obyvatel města (inquillinus) zemřel v Lipníku ve věku 58 let. Svě zlatnické práce značil svou cechovní mistrovskou značkou a velkými písmeny C. B. V roce 1938 uvedl Florián Zapletal ve svém pojednání „Rozsévači Donnerova sochařského umění na Moravě“, že známý moravský barokní sochař Václav Böhm. absolvent vídeňské akademie výtvarných umění, který byl činný v letech 1766-1773 v Lipníku nad Bečvou a později v Polsku, se narodil podle zápisu křestní matriky města Hranic 6. září 1742 jako syn hranického měšťanského zlatníka Karla Böhma. Tento mylný biografický údaj převzal Pavel Toman do svého Slovníku československých výtvarných umělců (Praha 1947) a od té doby byl opakován ve všech uměleckohistorických pracích až do současné doby, naposledy M. Stehlíkem v Dějinách českého výtvarného umění (Academia, Praha 1989, sv. U/2, s. 747-749). Václav Böhm, syn zlatníka Carla Böhma, narozený 6. září 1742 v Hranicích, zemřel však podle zápisu hranické úmrtní matriky již 30. září 1742 stár 3 týdny a není totožný se sochařem Václavem Böhmem. Správné životopisné údaje o narození, rodičích a sourozencích sochaře Václava Böhma viz v mém hesle „Václav Böhm, sochař v Lipníku n. B.“ otištěném v Časopise Slezského zemského muzea, 1993, s. 137-138.

Prameny a literatura

Matriky farního kostela v Hranicích, křtů, tom I. (1625-1754), fol. 789, 800, 813, 828, 833, úmrtí, tom II (1739-1785), fol. 19. Matriky farního kostela v Lipníku n. B., křtů, tom III. (1722-1772), sňatků a úmrtí, tom IV (1722-1772).

JOSEF ANTON BOHM, hejtman hranického panství, kreslí topografického plánu města a jeho opevnění z roku 1743.

Narozen kolem roku 1691, zemřel 29.1.1750 v Hranicích ve věku 59 let.

Syn Jana Böhma, někdy písaře, správce klášterního zboží fulneckého do roku 1677. V roce 1678 se usadil v Lipníku nad Bečvou a vstoupil do služeb knížete Dietrichštejna. V roce 1678 purkrabí hranického panství a byl jím i v letech následujících. V osmdesátých letech 17. století byl knížecím purkrabím hranického zámku a roku 1689 koupil v Hranicích právovárečný městský dům na severní straně náměstí se vším příslušenstvím, patřícím k domu od měšťana Václava Smetany. Dům stavebně opravil a zcela zaplatil. Bydlel tu pak s rodinou do roku 1711, kdy jej prodal mlynáři Horčicovi. Böhm byl

ženatý s Kateřinou Jelcovou, dcerou hranického měšťana, která zemřela 11.9. 1737 ve věku 75 let a byla pohřbena ve farním kostele v Hranicích v kapli sv. Josefa.

Josef Anton Böhm, nar. 1691, po studiích v Lipníku a Olomouci byl důstojníkem císařské armády, od roku 1720 byl hejtmanem hranického panství do své smrti v roce 1750. Ženat byl se šlechticnou Josefou Amálií Laryšovnou z Načeslavic, dcerou majitele svobodného dvora na hranickém předměstí. Z manželství se v letech 1722-1734 narodilo pět dcer (z nichž dvě zemřely v dětství) a jeden syn. V roce 1750 se dvě dcery Josefa Amálie a Barbora Marie Josefa provdaly v Hranicích za důstojníky císařské armády.

Böhm vyhotovil v letech 1742-1743 podrobnou vojenskou mapu města Hranic s jeho opevněnými hradbami pro krajský úřad přerovského kraje v Olomouci, jím podepsanou, jejíž věrnou kopii pořídil z originálu v roce 1824 pro Galašovu knihovnu hranický měšťan Karel Kober. Mapa byla zhotovena za rakousko--pruské války. V roce 1744 za invaze pruských vojsk na Moravu byl knížecí hejtman v Hranicích Josef Böhm, jako bývalý důstojník císařské armády, pověřen vojenskou správou a jmenován velitelem hradu Helfštýna a nařízeno mu, aby hrad všemožně opevnil, což provedl, a opatřil hrad posádkou. Opevňovací práce hradu byly dokončeny 25. září 1746, pevnost nebyla však pruským vojskem obléhána a dobývána. Dne 3. 12. 1746 byl hranický hejtman Böhm císařovnou Marií Terezií povýšen do dědičného šlechtického stavu s predikátem von Bawerck za věrné a užitečné služby prokázané panovnickému domu a veřejnosti za nepřátelských invazí na Moravu a udělen mu znak.

Plán města Hranic a jeho opevnění pořízené Böhmen před vpádem pruských vojsk na Moravu o rozměru 60 x 45 cm zobrazuje nejen průběh hradebního opevnění města s jednotlivými baštami a podrobnými plány zařízení městských bran Horní, Dolní (Motošínské) a tzv. Fortny (Černotínské), ale obsahuje též přesné zakreslení půdorysů náměstí, jednotlivých ulic, všech význačných budov očíslovaných a popsanych v připojené legendě. Městské domy tak zvané velkoměšťanské - právovárečné na náměstí, chalupy v ulicích, židovské chalupy, vrchnostenské objekty jsou barevně vyznačeny a zachycují přesný stavební stav všech objektů s tehdejšími domovními podloubími i později zbořeným farním kostelem, kašnami a sochami na náměstí. Plán města podle stavu z roku 1742 je vynikajícím pramenem pro historii a stavební vývoj města i památkovou péči.

Jako vrchnostenský hejtman hranického panství dal Böhm postavit roku 1729 na severní straně náměstí města Hranic velkou kamennou sochu Panny Marie na místě starší sochy, postavené na zděném podstavci počátkem devadesátých let 17. století za řízeného mariánského kultu ve městě jeho otcem purkrabím Janem Böhemem. K soše byla každoročně vedena z farního kostela prosebná procesí měšťanů. Tato kamenná socha Panny Marie stojí na náměstí podnes, v roce 1839 byla však osazena na vysoký kamenný sloup s kamenným soklem a schody, které zhotovil hranický kamenický mistr Baltazar Piskoř podle návrhu hranického akademického sochaře Antonína Piskoře. Značně nachýlený kamenný sloup se sochou Panny Marie byl roku 1983 odborně rozebrán, očištěn, základy sochy upevněny a socha opět osazena na sloupu.

Prameny a literatura

Matrik } farního kostela v Hranicích, Zemský archiv Opava, Krajský úřad přerovského kraje v Hranicích, sign. 4/5. Zukal, J.: Paměti opavské. Opava 1912, s. 315-316.

Kahlig, I.: Hrad Helfštýn na Moravě. Hranice 1914, s. 123.

Indra, B.: Historie domu čp. 121. ZMHLT, únor 1984, s. 4-8, foto příl. domu a sloupu.

Týž: Přestavba a obnova sloupu 1839. ZMHLT, prosinec 1980, s. 4-5.

KAREL LUDVÍK CHRÁMEK, z Hranic, kreslíř, syndik magistrátu města Příbora, pak měšťan v Hranicích.

Syn předního hranického měšťana, absolvoval piaristické gymnázium v Lipníku nad Bečvou, pak práva na univerzitě v Olomouci. V letech 1727-1728 a později byl syndikem magistrátu města Příbora. Později se vrátil do Hranic jako právně vzdělaný, majetný a vážený měšťan, zde zemřel ve věku 71 let a byl pochován v kryptě nově vystavěného farního kostela sv. Jana Křtitele.

Chrámek byl dovedný kreslíř. V roce 1728 nakreslil pro brněnského historika Dismase Josefa Ignáce rytíře Hofera, který připravoval se souhlasem moravských stavů vydání Místopisu Moravy, převýšený pohled na město Příbor s jeho okolím, který měl jako mědirytina doprovázet text historie města Příbora. Hofer si obraz vyžádal roku 1727 od magistrátu města Příbora.

Plán města zachycuje schematickou, avšak věrnou podobu celého města, jeho náměstí se sochou Panny Marie, kašnou a pranýřem, domy na náměstí s okolím, všechny význačné budovy města - označené číslicemi, farní kostel Panny Marie, kostel sv. Kříže, piaristickou kolej s kostelem sv. Valentina (před jeho pozdější přestavbou), kostel sv. Františka Serafínského, dále budovy děkanství, radnice, městských lázní, domy předměstí Venedig, odděleného potokem od města, a celé okolí města, pole, kostelík Panny Marie, Boží muka, předměstský dvůr a městské popraviště. Zakresleny jsou i všechny cesty vedoucí do města, zachycen je i tehdejší vzhled hradu Štramberka a pevnosti Hukvaldy.

Kolorovaná perokresba s číselným označením význačných objektů dle legendy je dokladem kreslířské dovednosti syndika Chrámka, který byl také autorem popisu města Příbora a jeho historie, zasláného s barevně kresleným znakem města Příbora Hoferovi již o rok dříve. K vydání Hoferova Místopisu Moravy však nedošlo. Chrámkova kolorovaná kresba města Příbora z roku 1728 je dnes uložena s ostatními Hoferovými materiály v tzv. Sbírce hraběte Mitrovského v odd. Hoferian v Archivu města Brna.

Prameny a literatura

Archiv města Brna, Sbírka Mitrovského, odd. Hoferian, č. 25.

Indra, B.: Příborští malíři 17. a 18. století. In: Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín. Nový Jičín 1976, s. 8-9, pozn.20.

ANTONÍN CHABELA, malíř v knížecí fajánsové manufaktuře v Hranicích, nar. 1750 ve vsi Hruška na Kojetínsku. zemřel 9. dubna 1 800 v Tovačově.

Oženil se 25. listopadu 1777 jako malíř v Tovačově s Klárou, dcerou zemřelého domkáře Jana Drahanovského na předměstí čp. 42. Zde se mu narodil) dvě děti v letech 1732-1786. Počátkem roku 1788 odešel do Hranic a nastoupil místo malíře v knížecí dietrichštejnské fajánsové fabrice (manufaktuře) po odchodu malíře Jiřího Fialy do Holiče na Slovensku a přestěhoval se s rodinou do Hranic. Téhož roku zemřel mu v Hranicích dvouletý syn Karel a narodil se syn Antonín.

Ve fabrice pracoval jako malíř pestrých barev (do malého ohně), maloval a zdobil jídelní servisy, také jednotlivé polévkové teriny, talíře, mísy, poháry aj., které na zadní straně signoval svým jménem a značkou fabriky. Podle účtů fabriky obdržel za dobu od dubna do září 1787 mzdu 149 zlatých 47 krejcarů a je uveden jako malíř pestrých barev (Buntmaler). V účtech fabriky se také objevuje v letech 1788 a 1789. Počátkem devadesátých let po omezení prací pro odbytové potíže a onemocnění se vrátil s rodinou zpět do Tovačova a zemřel tam na předměstí ve svém domě čp. 42 jako malíř a domkář ve věku 50 let na vodnatelnost.

Z jeho prací je uložený např. ve Slezském zemském muzeu v Opavě hluboký talíř, imitující dřevo - uprostřed podlouhlá viněta s antickou architekturou v hornaté krajině v miniaturní malbě ve fialovočerveném provedení. Průměr talíře 22 cm. Na rubu talíře černá značka manufaktury D. W. (Dietrichstein Weisskirchen) a A. Chabela v červené barvě.

Prameny a literatura

Matriky farního kostela v Tovačově, tom IV 1771-1784, V 1784-1835 a matriky farního kostela v Hranicích, tom IV 1788-1795.

Schirek, C: Die flirst. Dietrichsteinische Faiancefabrik in Mahr. Weisskirchen. Mitteilugendesmahr. Gewerbemuseums in Brunn, 1897, s. 125, 1899, s. 142.

Slezské zemské muzeum v Opavě, talíř inv . č. 10 607, sign. U 72/K získán roku 1898 ze sbírky Ellgera z Neplachovic.

LIBOR SCHOLZ. římskokatolický kněz, kaplan v Hranicích, spisovatel -historik města.

Narozen 22. července 1835 v Lošticích na Olomoucku, zemřel 9. července 1881 v Hranicích ve věku 45 let.

Byl synem Antonína Scholze, českého tkalce v Lošticích, a jeho manželky Františky, roz. Pudilové z Loštic. Libor Scholz byl v Hranicích v letech 1863 -1865 kooperátorem, kaplanem a v letech 1880-1881 žil v Hranicích jako kněz deficient u přítele kněze. Podle úmrtní matriky zemřel na mrtvici srdce v čp. 224, tj. v Mostní ulici č. 4. Pochován byl na hřbitově u Kostelíčka, kde mu byl později vystavěn náhrobek.

Jako vlastenecký kněz byl veřejně činný v měšťanském spolku Občanská beseda Jurik a dával své slovanské cítění svým vystupováním najevo. Byl proto přeložen a pronásledován. Jako kooperátor hranické fary sepsal a vydal roku 1864 vlastním nákladem první české, tiskem vydané dějiny města Hranic pod názvem „Památky města Hranic ku stoleté slavnosti posvěcení farního chrámu Páně 24. června 1764. V Hranicích 1864". Tiskem Amálie Skarniclové v Hranicích. 8". 147 s. Knížka je zpracována podle rukopisu J. H. A. Gallaše „Památky města Hranic" z roku 1811, která byla uložena v archivu katolické fary v Hranicích, popisuje dějiny města od nejstarších dob do osmdesátých let 18. století. Scholz doplnil tyto údaje kronikářským způsobem až do své doby podle zápisů farní kroniky. Dále připojil soudobé popisy farního kostela v Hranicích, Kostelíčka P. Marie a filiálního kostela v Černotíně, popisy všech hradů a tvrzí v okolí Hranic podle rukopisu Gallašova. Všechny objekty zároveň navštívil s měšťanem Kaliem Sumbalem a popsal podle soudobého stavu. V závěru knížky připojil životopis J. H. A. Gallaše s oceněním jeho zásluh o město a českou literaturu. Velký zájem o starší dějiny města Hranic a Gallašovy rukopisy při jejich zpracování Scholzem projevil tehdejší přednosta železniční stanice v Hranicích Matěj Mikšíček, známý spisovatel moravských a slezských pověstí, který navrhl Scholzovi historické vlastenecké citáty k jednotlivým úsekům historie města, které Scholz při tisku knihy použil s vyznačením Mikšíčkova autorství. Knížka Scholzova sloužila opět počátkem 20. století jako pramen pro vylíčení starších dějin města až do poloviny 19. století odbornému učiteli Vojtěchu Bartovskému v jeho knize „Hranice" vyd. 1906 (i v posmrtném novém a doplněném vydání knihy v roce 1924). Dokladem uznání zásluh Scholzových o vydání prvních českých dějin města Hranic je přání Bartovského (f 1910), aby byl pochován na hřbitově u Kostelíčka po boku Libora Scholze, což se také stalo.

Prameny a literatura

Matrika úmrtí fary v Hranicích. VII, s. 452.

Fischer, R.: Čeští spisovatelé a umělci okresu mohelnického In: Časopis Vlastivědné společnosti musejní v Olomouci, 1930, Libor Scholz na s. 222-223 s mylným uvedením data úmrtí.

MIATĚJ (MATHIAS) MIKŠÍČEK, spisovatel lidových pohádek a pověstí moravských, přednosta železniční stanice v Hranicích.

Narozen 3. února 1815 v Toužíně u Dačic na Moravě, zemřel 12. března 1892 v Brně.

Mezi moravským lidem stal se známým svou Sbírkou pověstí moravských a slezských, vydaných ve 4 svazcích v letech 1843-1845 v Brně a Olomouci, následovaly 2 svazky knihy Národní báchorky (1845, vydané v Brně). Později pracoval jako redaktor kalendáře „Domácí přítel“, v kalendáři Koleda 1851 v Brně. Jako nadšený národovec účastnil se aktivně revolučních událostí v letech 1848-1849 a později vystupoval v tisku anonymními brožurami ap. proti odrodilcům a „Němčourům“.

Od roku 1852 byl železničním úředníkem, v letech 1863-1865 přednostou železniční stanice Severní dráhy Ferdinandovy v Hranicích, později žil v Brně. V Hranicích se účastnil národního života v Občanské besedě Jurik, založena 1862, zajímal se o Gallašovy rukopisy Památky města Hranic a pověstí o hradech a pustých tvrzích v okolí, spravovaných hranickou farou, spolupracoval s kaplanem Liborem Scholzem na vydání jeho české knížky k 100. výročí vysvěcení farního kostela, vydané 1864. Scholz přijal vlastenecké verše Mikšíčkovy a uváděl jimi jednotlivé úseky dějin města Hranic s uvedením autorství Mikšíčka. Dobu nejstarších dějin Hranic (1169-1201) pod vládou rajhradského kláštera líčí těmito slovy: „Čech praotec v bohatých krajinách své plémě umístil. Takž i Jurik uvedl nás v Hranicích v pospolitost.“ Dobu druhou (pod klášterem hradištským 1201-1491): „Čest komu čest, v Hranicích však Chválkovi slávu volejme, městu hradby dal, on z vesnice měst vyvedl.“ Životopis J. H. A. Gallaše v závěru Scholzovy knížky zhodnotil verši: „Dokud my jsme spali, Gallaš bděl nad námi, když jsme my procitli, spí on mezi námi.“

Tyto vlastenecké verše, označené jménem Matěje Mikšíčka, přispěly k přeložení Scholze i Mikšíčka v roce 1865 z Hranic. V Moravském zemském archivu v Brně je uložená písemná pozůstalost a korespondence Mikšíčka a potvrzuje stálý styk s českými spisovateli na Moravě i v Čechách. Např. 5. září 1864 píše do Hranic Mikšíčkovi František Sušil z Bystřice pod Hostýnem, který tu sbíral lidové písně, že sbírá nyní písně v Bystřici pod Hostýnem, předtím byl 10 dní v Kelci aj. Nepochybně v písemnostech a dochovaných denících Mikšíčkových je mnoho pramenného materiálu k tomuto období dějin města, končícímu v osmdesátých letech volební porážkou Čechů. Následovalo několik desetiletí německé správy města až do opětného vítězství Čechů v roce 1903 vedených dr. Sromotou, po němž byla obnovena česká správa města Hranic.

Prameny a literatura

Hýsek, M.: Literární Morava v letech 1849-1885. Praha 191 1. s. 38-39. Slavík, B.: Písemnictví na moravském Valašsku. Olomouc 1947, s. 95.

KARL UMLALFF, soudce c. k. vrchního zemského soudu v Novém Jičíně, dříve u okresního soudu v Hranicích.

Napsal a vydal v roce 1864 jako člen německého zemědělského spolku v Novém Jičíně pro zemědělskou a lesnickou výstavu v Hranicích, pořádanou ve dnech 17. a 18. září z podnětu novojičínského hospodářského spolku, přehledné pojednání o hranickém okrese pro informaci návštěvníků výstavy. V úvodu uváděl, že měl k dispozici dosavadní historickou literaturu o hranickém okrese, kterou vypočítává, zprávy

olomoucké obchodní komory z roku 1859, tabely sčítání obyvatelstva a některé jiné tabely a zprávy. Využil také všech možností v letech svého pobytu, aby se seznámil a shromáždil znalosti o zdejších poměrech pro pravdivé jejich vyjádření. Rukopis dílka musel odevzdat včas tiskárně, aby bylo jako dárek dáno k dispozici návštěvníkům výstavy při jejím zahájení. Spisek malého formátu má 36 stran tisku, byl vydán v Těšíně roku 1864 tiskem a nákladem knihtiskárny Karla Procházky. Má název DER BEZIRK WEISSKIRCHEN IN MÁH-REN. Ve stručných instruktivních samostatných kapitolách doplněných daty a statistickými údaji informuje autor v úvodní části o zeměpisných poměrech okresu, výškových stavech, vodstvu, minerálních pramenech, podnebí. Druhá část pojednává o obyvatelstvu, počtu, národnosti, náboženství, věku a pohlaví, povolání, jednotlivých obcích, školách, dobročinných ústavech, spolcích. Následují kapitoly o poměrech v zemědělství, rozdělení a kvalitě půdy, druzích obhospodařování, výnosech, průměrných cenách a spotřebě, pěstování ovocných stromů morušovníků, chovu dobytka. Poslední oddíl pojednává o poměrech v průmyslu, výročních trzích, železnici, silnicích, poště, daních a úředních vztazích.

Za zpracování a věnování hodnotného, instruktivního, naučného a přehledného dílka o hospodářském stavu hranického okresu byl Umlauf jmenován čestným občanem města Hranic, Nového Jičína, stal se čestným členem pěveckého spolku v Hranicích, čestným členem zemědělského spolku v Novém Jičíně, později také v Opavě, Olomouci a jinde. Umlauf působil později jako okresní soudce v Prostějově, v roce 1876 vydal v Prostějově v knihtiskárně Ignáce Notthallera vlastním nákladem kronikářské dílo o dějinách svého rodného města Šumperka na severní Moravě, nazvané CHRONIK DER STADT SCHÖNBERG IN MÁHREN. Kniha má 130 stran tisku. Je to chronologicky zpracovaný souhrn historických zpráv ze starých kronik města, pamětí měšťanů, archivních zápisů atd. od nejstarších dob do roku 1857, které Umlauff shromažďoval už od let svých studií v Olomouci. Výčet svých zdrojů podává v úvodu spolu s výčtem všech svých čestných členství ve spolcích a institucích v Rakousku a Německu do roku 1876.

RUDOLF SCHLATAUER, malíř, gobelínář, ředitel zemské gobelínové školy ve Valašském Meziříčí.

Narozen 25. dubna 1861 v Hranicích, zemřel 4. ledna 1915 ve Valašském Meziříčí. Narodil se v Hranicích v Zámecké ulici čp. 116 jako syn Antonína Schlatauera, soukenického mistra, a Cecílie, dcery Františka Březiny, valchaře suken v Hranicích, a Kateřiny Veselé z Letovic. Pokřtěn Rudolf Antonín. Antonín Schlatauer koupil měšťanský dům v Zámecké ulici s postřihačskou dílnou v roce 1849 za 1630 zlatých a pracoval tu v šedesátých letech jako postřihač. Syn Rudolf začal v roce 1871 studovat na českém městském gymnáziu v Hranicích, po jeho postátnění a přeměnění na německé gymnázium opakoval v roce 1872-1873 1. třídu. Podle dochovaných katalogů německého gymnázia měl jako žák české národnosti ve 11. německé třídě v roce 1875-1876 velké jazykové potíže a špatný prospěch. Katalog z roku 1877-1878 se nedochoval, v ročníku 1878-1879 nebyl Schlatauer jako žák gymnázia již zapsán. Zhoršily se také životní podmínky jeho rodičů. Otec ztratil práci jako postřihač v důsledku zřízení Hellerovy továrny na sukna v Hranicích, stejně jako ostatní cechovní soukeničtí mistři. Zadlužený dům dal proto Schlatauer v lednu 1876 vložit a zapsat na jméno manželky Cecílie Schlatauerové v ceně 3754 zlatých. Dne 18. února 1878 se však ve věku 66 let zastřelil (údajně v pomatenosti). Dům vdovy byl pak prodán v dražbě 8. května 1880 za 6500 zlatých. Mladý Schlatauer, dobrý kreslíř, odešel v roce 1877 do Vídně, složil zkoušky a byl přijat za žáka akademie výtvarných umění, studoval u Hanse Makarta. Po smrti otce a prodeji matčina domu v Hranicích musel studium

prerušit, živil se malováním obrázků, v roce 1882 byl opět zapsán na vídeňskou akademii umění, studoval malířství u profesora Griepenkerla, studia však nedokončil. Odešel do Mnichova a pracoval tu nějakou dobu jako malíř - kopista, později pobýval také v Paříži. V roce 1897 navštívil a žil jistý čas v Norsku, kde studoval severské obrazové tkalcovství a gobelínovou techniku. Získané zkušenosti využil po návratu do vlasti roku 1898 k založení gobelínové tkalcovny ve vsi Zašová u Valašského Meziříčí, s finanční pomocí přítele Ladislava Henčla z Moravské Ostravy. Přijal do ní 12 místních dívek a žen a učil je po svých norských zkušenostech tkaní gobelínů a vázání koberců. Byla to první tkalcovna toho druhu ve střední Evropě. Dílna a její výrobky se staly brzy známé. Návrhy gobelínů, nejčastěji malých rozměrů 100 x 200 cm nebo 50 x 80 cm zpracovával Schlattauer sám a vedl provoz celé dílny. Začátky manufaktury nebyly lehké. Zájem o nástěnné koberce byl malý, v měšťanských domech byly zcela neznámé. Teprve velká výstava gobelínů Schlattauerovy dílny v letech 1903-1904 v Moravském zemském muzeu v Brně vzbudila zájem o tento druh uměleckých prací. Schlattauer přizval ke spolupráci četné další umělce, aby rozšířili svými malířskými návrhy dosavadní soubor výrobků dílny. Např. malíře profesora Hanuše Schweigera, přítele ze studií ve Vídni u profesora Makarta, jehož gobelíny s náměty „Krysař z Hammeln“, „Vodník“, „Boží muka“ aj. se staly brzy velmi známé a prodávané. Schlattauerova práce a úsilí dát chudému venkovskému obyvatelstvu Valašska práci a příležitost uplatnit své nadání vzbudily zájem a podporu některých členů moravského zemského výboru, kteří dosáhli v roce 1908 na zemském sněmu v Brně rozhodnutí zřídit ve Valašském Meziříčí speciální gobelínovou školu. Ředitelem této školy ustanoven Rudolf Schlattauer. Tato zemská gobelínová škola dostala ve Valašském Meziříčí prostorné učebny a dílny, kromě Schlattauera učily zde ještě dvě odborné učitelky. Schlattauer získal pro spolupráci další malíře a architekty a došlo k velkému rozkvětu tohoto zařízení. Návrhy pro nové menší gobelíny dělal dále Schlattauer většinou sám. Byly to květinové náměty živých barev, např. „Pampelišky“, „Blatouchy“, „Makovice za měsíčního svitu“, „Břízky s muchomůrkami“, „Opuštěný mlýn v lese“, „Valašské chalupy“, gobelíny ročních období „Jaro, Léto, Podzim, Zima“ aj. Z jeho návrhů je známo více než 80 gobelínů. Schlattauer uspořádal výstavu svých gobelínů v roce 1910 v sále Besedy v Hranicích. Nadějný rozkvět ústavu zbrzdilo vypuknutí světové války 1914a později brzká nemoc a smrt Schlattauera. V roce 1921 získala tato zemská gobelínová a kobercová škola a dílna vlastní tovární budovu a dosáhla velkých úspěchů pod vedením nových odborníků a umělců a proslula zejména výrobou velkých reprezentačních nástěnných gobelínů v moderním stylu. V roce 1988 slavilo toto zařízení 80 let svého vzniku. Podnik proslul nejen novou tvorbou, ale také restaurováním starých, historických gobelínů.

Prameny a literatura

Matriky a pozemkové knihy města Hranic a Valašského Meziříčí.

Třídní katalogy německého reálného gymnázia v Hranicích. Leisching, J.: Rudolf Schlattauers Webereien. Mitteilungen des mährischen Gevverbemuseums, Brunn 1904, s. 9-11. Rok narození 1862 je mylný.

Toman, P.: Nový slovník československých výtvarných umělců. II. Praha 1950, s. 424. Zde rovněž mylný rok narození i úmrtí.

FRANTIŠEK ŠROMOTA, JUDr., starosta města Hranic.

Narozen 28. listopadu 1853 ve Velkých Penčicích u Přerova, zemřel 26. října 1912 v Hranicích.

Vystudoval české gymnázium v Olomouci, pak práva na univerzitě v Praze. Jako advokátní koncipient praktikoval nějaký čas v Olomouci, pak nějaký čas u JUDr. Jana

Žáčka (pozdějšího rakouského ministra ve Vídni). Do Hranic přišel v roce 1888 a převzal zde advokátní kancelář po JUDr. Kallusovi. Už jako koncipient u dr. Žáčka byl novinářsky činný v olomouckých novinách „Našinec“. Jako aktivní, nadaný řečník a bojovník za práva české většiny obyvatel města a politický vůdce dosáhl při obecních volbách v roce 1903 v Hranicích vítězství Čechů a dne 10. září 1903 byl zvolen za starostu města Hranic a zůstal jím do konce svého života v roce 1912. Město Hranice dostalo v roce 1913 opět českou obecní správu města. Jako starosta města Hranic a od roku 1906 také poslanec moravského zemského sněmu v Brně, zkušený právník a nadaný řečník, předseda české kurie na zemském sněmu vyvinul velké úsilí za politické, hospodářské a kulturní posílení českého obyvatelstva na Moravě.

Jako starosta města Hranic má velké zásluhy o modernizaci a zkrášlení města. Když roku 1904 byla regulována řeka Bečva z Hranic do lázní Teplic, byl nad ní v roce 1905 vystavěn krásný betonový most - první tohoto druhu v Rakousku. Založen městský park, téhož roku založena městská plynárna a plynové osvětlení městských i předměstských ulic, zřízen městský vodovod s vodárnou, vystavěny budovy českých obecních a měšťanských škol v roce 1906 v Nádražní ulici a v roce 1912 založeno české gymnázium a vystavěna budova gymnázia na Motošíně. Ve městě bylo založeno české „Družstvo knihtiskárny“, v níž byly vydávány a tištěny české „Hranicko-lipenské noviny“, později rozšířené s předáky přerovskými „Hlasy z Pobečví“. Vydavatelem a redaktorem byl dr. Sromota. Sromota se také zasloužil o založení první české továrny na pumpy a vodovody Antonín Kunz v Hranicích. V roce 1912 při přípravách města na oslavu 50. výročí záslužné činnosti českého národního spolku „občanské besedy Jurik“ v Hranicích napsal jako předseda tohoto spolku vzpomínky na svou činnost ve spolku v článku „V táboře poražených“ (líčí události města od prohraných voleb 1884).

JUDr. František Sromota zemřel předčasně 26. října 1912 v Hranicích. Město Hranice mu na městském hřbitově zřídilo čestný hrob, který je trvale udržován. Postavu sedící truchlící ženy z bílého mramoru na pomníku vytvořil roku 1914 akademický sochař Julius Pelikán.

Prameny a literatura

Pamětní spis Občanské besedy Jurik. Hranice 1912, s. 6-14.

VOJTĚCH BÁRTOVSKÝ, odborný učitel měšťanské školy v Hranicích, autor monografie města Hranic 1906 a popisu obcí Hranický okres ve Vlastivědě moravské.

Narozen 3. dubna 1876 v Bolevci, okr. Planá v Čechách, zemřel v Hranicích 20. března 1910 na plicní chorobu, pochován na hřbitově u Kostelíčka, vedle hrobu kněze Libora Scholze, historika města.

Jako odborný učitel působil na měšťanské škole v Hranicích od roku 1900 do své smrti. Kromě menších přípravných článků ve výročních školních zprávách sestavil, zpracoval a vydal v roce 1906 v Hranicích obsáhlou a nákladnou monografii města s názvem „HRANICE. Statisticko-topografický a kulturně-historický obraz spolu s úplným ADRESÁŘEM“. Kromě barevného znaku města, fotografie obrazu hranického rodáka, moravského buditele Josefa Heřmana Agapita Gallaše, jehož památce je kniha připsána, obsahuje 60 vyobrazení v textu a dvě přílohy, podrobný plán města Hranic v roce 1906, nakreslený hranickým stavitelem V. Jonášem, a výkaz vzdáleností jednotlivých obcí politického okresu Hranice, sestavený Bartovským. Kniha má 287 stran textu, 19 stran inzerátů hranických podniků. Tisklo družstvo knihtiskárny v Hranicích 1906, nákladem Vojtěcha Bartovského. Bohatě vypravená monografie města Hranic byla nepochybně inspirována starostou města dr. Františkem Sromotou, jeho autorskou spoluprací a zajištěním značných finančních nákladů k posílení národního sebevědomí a úspěchů hospodářského a kulturního rozvoje města po dlouholetém úsilí o zbavení se nadvlády

Němců ve městě a obnově české správy města po obecních volbách a vítězství dr. Šromoty v roce 1903.

Bartovský věnuje proto v části historie města Hranic kromě obecně vzdělávacích kapitol o osídlení a prehistorii Hranická, stručných dějinách města od jeho založení do poloviny 19. století podle Scholzových dějin města z roku 1864, doplněných chronologií událostí do roku 1905, nejvíce místa podrobnému vylíčení národnostního boje o české Hranice v rozsáhlém pojednání „Historie úsilí Čechů hranických o vymanění z nadvlády německé“, koncipovaném resp. schváleném dr. Šromotou. Převážná část monografie se zabývá a zachycuje současný obraz města či politického okresu na počátku 20. století. Samostatná pojednání se zabývají hospodářskými poměry na Hranicku, zdravotnictvím aj. se statistikami obyvatel vesnic soudního okresu hranického a lipnického, spolkovým životem aj. U Hranic podává topografický nástin města, popisuje úřady, školy, otiskuje podrobný seznam majitelů domů v Hranicích podle nových českých názvů ulic a číslování, popisuje společenstva hospodářská, řemeslná a živnostenská ve městě, tovární závody ap., otiskuje tržní řád výročních a týdenních trhů v Hranicích a připojuje informativní obchodní index všech podniků, úřadů a institucí abecedně řazený.

Část nákladu monografie byla v knihvazačství Družstva knihtiskárny v Hranicích vázána do červených voskovaných plátěných vazeb, opatřených zlatými nápisy HRANICE V. BARTOVSKÉHO a znakem města Hranic, užívaným na úředních tiskovinách města od času dr. Šromoty, v oválném secesním zlaceném orámování. Vázané výtisky monografie věnovalo město Hranice toho roku (1906) všem čestným občanům města Hranic, kteří jako volitelé 1. daňové třídy přispěli při obecních volbách v roce 1903 svým hlasem k vítězství hranických Čechů. Dochoval se exemplář, věnovaný městskou radou „svému čestnému občanovi Dr. Josefu Šindlerovi, advokátu našemu“. Věnování vepsané na rubu předšedky vazby knihy podepsaného pod razítkem vlastnoručně starostou města dr. Františkem Šromotou. Razítko starosty je vyraženo slepotiskem a opatřeno pečetí se znakem města a opisem OBECNÍ RADA MĚSTA HRANIC.

V roce 1907 vydal Bartovský německý výtah své monografie Hranic pro početnou politickou židovskou obec Hranice, profesory a žáky německého státního reálného gymnázia, vyšší lesnické a vojenské školy v Hranicích pod názvem MÁHRISCH WEISSKIRCHEN. Eintopographisch-historisches Bild. Brožurka o 69 stranách vyšla v Hranicích nákladem autora. V roce 1908 vydal k 60. výročí vlády císaře Františka Josefa I. brožuru „Rozvoj národního školství vůbec a zvláště na Hranicku, zvláště za císaře Františka Josefa I.“. Vyšla v Hranicích, určena hlavně pro učitelstvo, má 26 stran. Opět označeno vydání vlastním nákladem. Konečně v roce 1909 vydal Bartovský nákladem Muzejního spolku v Brně v ediční řadě Vlastivědy moravské „HRANICKÝ OKRES“, 308 stran s přílohou kreslené mapy soudního okresu Hranice. Kniha obsahuje topograficko-historický popis všech obcí soudního okresu hranického podle současného stavu. Všeobecné přehledy okresu (str. 1-90) podávají v samostatných pojednáních a studiích přehledy národnostních, školských, hospodářských a kulturních poměrů obcí okresu. Druhá část knihy obsahuje popisy současného stavu jednotlivých obcí řazených podle abecedy. Značnou pozornost věnoval autor popisu města Hranic (str. 91-151), doplněnému četnými novými fotografiemi objektů, památek, otisky pečetidel města, cechů aj. Přehled historie města rozšířen chronologií událostí až do roku 1909, doplněn pojednáním o hranické fajánsové manufaktuře.

Po smrti Vojtěcha Bartovského a vzniku Československé republiky bylo uvažováno o vydání nové monografie města Hranic doplněním a přepracováním Bartovského monografie z roku 1906 podle stavu počátkem 20. let 20. století. Při Družstvu

knihtiskárny v Hranicích vytvořeno volné Vydavatelské sdružení Bartovský, jehož členy se stali představitelé kulturního a společenského života města jako spolupracovníci přepracované monografie, autoři jednotlivých oddílů monografie v čele s ředitelem roku 1920 postátněného českého reálného gymnázia E. Cigánkem s profesory Hrabem, Liškou, okresním školním inspektorem Čeňkem Kramolišem aj. Nová monografie města vyšla v roce 1924 nákladem Volného vydavatelského sdružení Bartovský, tiskem Družstevní knihtiskárny v Hranicích pod názvem HRANICE - LÁZNĚ TEPLICE. Statisticko-topografický a kulturně-historický obraz. 11. úplně přepracované a doplněné vydání. Kniha má 232 stran textu, 45 stran inzerátů hranických podniků - firem. Jako autoři přepracovaného vydání Bartovského monografie jsou uvedeni Vlád. V. Bartovský, tj. Vladimír, studující práva (dvacetiletý syn zemřelého otce) a Vojtěch Bartovský.

Prameny a literatura

Novotný, L.: Památce učitele Vojtěcha Bartovského. ZMHLT, duben 1976, s. 10-12.

ALFONS SEDLÁČEK, redaktor a spisovatel v Hranicích, pak v Praze.

Narozen 27. června 1897 v Hranicích, zemřel 7. června 1981 v Praze, byl synem Jana Sedláčka, krejčího v Hranicích. Hřbitovní ulice čp. 523, a jeho ženy Leopoldiny Molitorové, dcery zámečnicka Molitora v Hranicích, která však zemřela již 20. září 1899 ve věku 24 let na tuberkulózu.

Po návštěvě české obecné školy studoval chlapec v letech 1909-1915 na německém státním reálném gymnáziu v Hranicích. Po puknutí světové války a prolomení karpatské fronty v Haliči ruskými vojsky, za nebezpečí dalšího postupu ruských vojsk na Slovensko a do Uher, byl sextán Sedláček ve věku 18 let spolu s dalšími spolužáky a téměř všemi septimány a oktávány hranického gymnázia povolán v říjnu 1915 k vojenské službě jako tzv. jednoručák. Další válečná léta strávil jako rakouský důstojník na ruské a později na italské frontě. Po vzniku Československé republiky se účastnil jako důstojník české armády v letech 1919-1920 bojů o Těšínsko a bojů na Slovensku. Počátkem dvacátých let byl propuštěn z armády. Vrátil se do Hranic, do domu rodičů ve Hřbitovní ulici a začal psát své vzpomínky na válečné prožitky, které otiskoval v přerovském deníku OBZOR a jinde. Napsal také propagační publikaci „HRANICE A LÁZNĚ TEPLICE SE ZBRAŠOVSKÝMI KRÁPNÍKOVÝMI JESKYNĚMI“ vydanou v listopadu 1927 hranickým spolkem pro uchování krápníkových jeskyní v Hranicích.

Nedostatek místních informací o rozvíjejícím se životě a podnikání kraje Pobečví vedly Sedláčka k založení prvního českého lokálního hranického týdeníku MORAVSKÁ BRÁNA, který pak redigoval, psal i expedoval v letech 1927 až 1929. První číslo týdeníku velkého formátu vyšlo 21. prosince 1926, poslední číslo vyšlo 25. května v roce 1929, kdy týdeník zastavil pro značné dluhy. Úplné ročníky jsou uloženy ve Státní vědecké knihovně v Olomouci. Pro dějiny Hranická mají zprávy tohoto týdeníku dokumentární význam a historickou hodnotu. Tištěny tu také první básně Iwo Baušeho aj. Koncem dvacátých let zpracovával Sedláček románovou formou své válečné zážitky a vydal je pak knižně v Praze pod názvem ČESTNÍ v roce 1929. Jsou to vzpomínky na boje na Těšínsku a na Slovensku do propuštění z armády. Také vzpomínky na prožitá léta zmobilizovaného sextána na ruské a pak na italské frontě až do zhroucení Rakouska v roce 1919 zpracoval později v autobiografii JEDNOROČÁK1, román byl vydán v roce 1931 rovněž v Praze.

Počátkem třicátých let 20. století odešel Sedláček do Prahy a přijal místo redaktora v deníku agrární strany Venkov a rovněž ve Večerníku. Po okupaci republiky v roce 1939

byl jako redaktor pověřen, aby zpracoval podle německé literatury protiruský pamflet, který vyšel pod názvem Vládové Kremlu v roce 1941 v Praze, a protižidovskou publikaci Talmud, vydanou v r. 1943.

V roce 1945 byl proto Sedláček jako kolaborant odsouzen k desetiletému vězení, z něhož byl však po krátké době propuštěn. Žil pak jako redaktor ve výslužbě ve svém pražském bytě v Praze 3 - Žižkov, Čajkovského 14. Ženatý byl s Martou, roz. Silnou. Zemřel v pražské nemocnici. Marta Sedláčková zemřela v roce 1985.

Prameny a literatura

Matriky města Hranic. Zpráva ONV v Praze 3 ze 14. dubna 1987.

Zpráva Památníku národního písemnictví v Praze ze 4. září 1987 (žádná písemná pozůstalost nebyla dochována).

IWO BAUSE, profesor reálného gymnázia v Hranicích, básník a spisovatel, později žil v Praze.

Narozen 4. února 1886 v Praze, zemřel tamtéž v roce 1959.

Syn význačného pražského propagátora přírodních věd, spisovatele a profesora Bohumila Baušeho (1845-1929), studoval po nižším gymnáziu v Praze ze zájmu průmyslovou školu, na níž v roce 1907 maturoval. Po kratší době praxe studoval pak filosofickou fakultu Karlovy univerzity v Praze, studia dokončil po válce. Působil jako profesor latinského jazyka a filozofie na středních školách ve Znojmě, ve Vyškově a od roku 1926 až do odchodu do důchodu v roce 1941 na reálném gymnáziu v Hranicích. Vrátil se do Prahy ke své sestře PhDr. Marii Baušové.

Literárně začal pracovat a publikovat na gymnáziu v Hranicích. Psal básnickou prózu, kritiky a eseje rázu sociologických studií a duchovních exhortací. V jeho tvorbě se odrážel rozpor mezi zachováváním tradic a vlastními názory, o jejichž uznání bojoval. Hledal nový slovesný útvar, „slovo jako osvobozující Eros" pro všechny životní situace. Od roku 1929 byl členem Družiny literární a umělecké v Olomouci. Své verše publikoval v novinách a časopisech Moravská brána, Den, Moravsko-slezský deník, v letech 1928-1929 pak Česká mysl. Knižně vydal pokus o divadelní drama „Brouk a Ona, hra s problémem", vydal F. Olšovský, tiskárna v Hranicích 1926. „Jdu za svou písní" vydal bibliofilský redaktor Josef Hladký v roce 1928 v Hranicích v edici Amfora, dřevoryty od grafika Jano Berana. „Monolog člověka", soukromý tisk, vydal Forchtgott v Břeclavi v roce 1935 s linoryty Ladislava Vlodka, akademického malíře a grafika v Hranicích. Rada jeho rukopisných prací byla uložena v literárním archivu Památníku národního písemnictví a v knihovně Náprstkova muzea v Praze.

Nejvíce prací prozaických otiskl v olomouckém časopise Archa v letech 1929-1946. Lze uvést: Vítězná oběť. Vizualní romanetto. Archa, 1931, s. 29 an. Neskonale vyznání. Barokní variace na motivy pouště. Archa, 1940, s. 29 an. Různé další práce otiskoval pod pseudonymy, např. „Volání života" v Moravské bráně pod pseudonymem Stefan Garski., „Chvála chudoby" pod pseudonymem Ilja Jesuovič. Překládal též a volně převáděl ruské básníky, zejména Lermontova a Někrasova.

Po jeho smrti pořídila Marie Baušová soupis tiskem vydaných i rukopisných prací (12 stran rukopisu). Rukopisy literárních prací a korespondenci odevzdala do Literárního archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Tyto písemnosti byly později postoupeny do olomoucké pobočky Státního archivu Opava, protože Bauše byl členem Družiny literární a umělecké v Olomouci, jejíž archiv je v Olomouci uložen.

Plameny a literatura

Almanach „POSELSTVÍ" k25. výročí Družiny literární a umělecké. Olomouc 1938, s.20.

Hanzalová, J.: Soupis osobních písemných pozůstalostí a rodinných archivů v České republice. Praha, AS MVČR 1997, s. 36.

KARL KETTNER, dosazený německý vládní komisař města Hranic za protektorátu v letech 1941-1945.

Narozen 17. října 1900 v Brně. Po maturitě navštěvoval jeden rok textilní školu a pracoval pak jako barvířský mistr na různých místech, v Hranicích u firmy Heller od roku 1936 do roku 1938 jako vedoucí barvírny. V roce 1924 se 4. června oženil. Dne 25. února 1941 byl uveden v úřad vládního komisaře města Hranic a v této funkci setrval do 8. května 1945. Politicky se jako Němec velmi angažoval. Od roku 1938 členem SdP, od roku 1939 vedoucím organizátorem a propagátorem strany NSDAP a členem SS. Účastnil se aktivně podpory ozbrojeného povstání Němců v březnu 1939, zatýkání a internování Čechů, členů Sokola. Vydržoval si síť konfidentů, kteří mu podávali zprávy. Počátkem května 1945 uprchl autem do Olomouce, aby si tu vyzvedl různé věci uschované u své přítelkyně, při vynášení věcí do připraveného auta byl zraněn na rukou při náletu hlídkujícího letadla sovětské armády. Po ošetření vojenským lékařem německé armády pokračoval v útěku, byl však zadržen na hranicích na Chebsku, identifikován jako německý komisař města Hranic a dopraven do vězení krajského soudu v Novém Jičíně. Zde po výsleších svědků německých i českých byl 18. října 1946 odsouzen mimořádným lidovým soudem k doživotí. Hájil se, že za heydrichiády nedal v Hranicích zastřelit žádnou zatčenou osobu nepřihlášenou k pobytu. Při postupu fronty k městu nevyhlásil Hranice za pevnost, aby ušetřil obyvatele města před dělostřeleckým bombardováním. Trest si odpykával od roku 1946 v Leopoldově, hlavě aj. do roku 1955. kdy generální prokuratura v Praze 2. června 1955 rozhodla upustit od zbytku trestu, protože měl být odsunut do Německa, kde žila jeho žena s dětmi.

Kettner nechal po odsunu Židů opravit židovský templ, který byl v roce 1864 přistavěn k radnici samostatné židovské politické obce hranické (roku 1920 sloučena s městem Hranice), a zařídit je pro potřeby muzea, které bylo za mobilizace vyklizeno ze samostatného křídla školní budovy u fary a od roku 1938 bylo jen uskladněno jako depot. Na radu starých Němců, udržujících do roku 1938 přátelské styky s židovskými rodinami v Hranicích, byla celá budova templu v základech podřezána a izolována, opatřena novou, kvalitní vnitřní omítkou, novou dlažbou a do upravených prostor přemístěny v letech 1942-1944 muzejní sbírky ze skladiště ve školní budově. Muzeum bylo v roce 1944 slavnostně Kettnerem za přítomnosti vládních komisařů z Lipníka nad Bečvou, Olomouce, Kroměříže aj. otevřeno. Finanční prostředky na stavební úpravy objektu a jeho zařízení obstaral Kettner sám osobní návštěvou hranických továren, obchodníků i dary odjinud.

Kettner žijící v Německu napsal sám zprávu o své činnosti v Hranicích, nazvanou „Bericht uber Mährisch Weisskirchen“, jejíž rukopis o 12 stranách uložil v tzv. sudetoněmeckém archivu „Sudelendeutscher Archiv in München“. Zmiňuje se o ní také Rudolf Hemmerle ve své knize Heimat im Böhmen na str. 228, vydané v roce 1996 v Mnichově.

FRANZ JESCHKE, JUDr., okresní hejtman v Hranicích za okupace 1942-1945.

Narozen 27. července 1908 v Maršově, okres Trutnov, syn učitele Josefa Jeschke. Studoval práva na německé univerzitě v Praze, po ukončení studií byl komisařem politické správy v Lanškroune, později v Zábřehu na Moravě. Po okupaci republiky a připojení Sudet se stal říšským vládním radou. V roce 1942 byl na vlastní žádost přeložen do protektorátu k Okresnímu úřadu v Hranicích. V témž roce, při nové

organizaci politické správy nebyl přijat do protektorátních služeb, zůstal úředníkem ve správě říše jako okresní hejtman z pověření říše v Hranicích. Úřad vykonával do května 1945. Nikdy nebyl členem SdP, do NSDAP byl přijat v listopadu 1940. Ženatý byl s Uršulou Exnerovou, z manželství se v Hranicích roku 1943 narodila dcera, s rodinou bydlel ve služebním bytě ve Farní ulici. Po útěku z Hranic v květnu 1945 byl zatčen v Trutnově a dopraven do věznice Krajského soudu v Novém Jičíně. Zde odsouzen roku 1946 k osmi letům těžkého žaláře. Kladena mu za vinu spolupráce s gestapem při zatčení a smrti ředitele měšťanské školy Čajky a dalších učitelů v Bystřici pod Hostýnem, a zejména pak zavraždění zajatých 19 mladých obyvatel Zákřova na Lipnicku v dubnu 1945. Obec byla tehdy vypálena jednotkou Vlasovců, obyvatelé pro styk s partyzány a zabití německého lesníka mučení při výslechu a posléze spálení v lesní boudě u Velkého Újezda. Vězení si Jeschke odpykával ve Valdicích a Ostrově u Karlových Varů. V roce 1953 byl vyhoštěn z republiky. Odešel do Německa, kde žila jeho manželka s dítětem.

Jako okresní hejtman nového správního okresu tří soudních okresů Hranice, Lipník nad Bečvou a Bystřice pod Hostýnem zajistil Jeschke nejdříve podmínky pro řádný chod úřadu, složeného z úřadu protektorátní správy a samostatného německého oddělení „správy z pověření říše“ (Reichsauftragsverwaltung) v 1. poschodí zámku. Finanční prostředky pro nutné stavební úpravy zámku vymohl od protektorátní vlády, později od říšského protektora. Naléhavé stavební úpravy povolené zemským úřadem v Brně roku 1942 započaly vybudováním hygienických zařízení ve všech podlažích zámku a zabezpečením elektroinstalace a jiného vedení, pokračovaly ještě téhož roku odstraněním břidlicové dlažby zámeckého schodiště a výměnou polámaných a vydrolených pískových desek a cihlové dlažby arkádových chodeb zámku. V roce 1943 postaveno nové schodiště z broušených schodištních žulových stupňů, chodby všech tří podlaží opatřeny dlažbou z velkých broušených desek z řásenské žuly, vydlážděna byla též průjezdní brána zámku. Ze zdíva byly uvolněny kamenné sloupy, což neobyčejně přispělo vzhledu chodeb. Také kamenný portál zámku byl renovován, erbovní nástavec Václava Mola z Modřelic a jeho manželky z roku 1613 silně poškozený zatékáním vody byl nahrazen kamennou kopií. Nejcennějším úspěchem Jeschkeho zájmu o renovaci zámku a jeho památky byl objev zcela zachovalé štukové výzdoby stropů vzdálených místností v 1. poschodí předního traktu, zjištěných po sondážích provedených na popud hejtmana. Jejich odborné očištění od staletého nánosů zálčení a nečistot, provedené pracovníky Památkového ústavu v Brně, odkrylo nádhernou štukovou výzdobu sálů Molovy zámecké jídelny, tzv. zlatého pokoje, velkého sálu a dalšího pokoje. Umělecko-historicky nejceněnější je původní štuková výzdoba panského pokojíku nad zámeckou portálovou bránou, v němž při sondážích byly zjištěny na štukách stopy původní polychromie a zlacení. Na paměť odkrytí vnitřních štuk a renovace zámku dal Jeschke ozdobit krb velkého sálu železnou mříží se znaky měst Hranice, Lipník nad Bečvou a Bystřice pod Hostýnem. Od roku 1944 se v opravách zámku nepokračovalo.

Prameny a literatura

Libiger, B.: Jak došlo k zákřovské tragédii. Záhorská kronika, 1949-1950, s. 25-27.

Indra, B.: Renesanční zámek v Hranicích a jeho vnitřní renovace. Vlastivědné listy Severomoravského kraje, 1986, č. 2, s. 9-14.

JOSEF ŠOUPAL, první správce obnoveného městského muzea v Hranicích v letech 1942-1947.

Narozen 1879 v Brně, zemřel 22. března 1947 v Hranicích. Jako plukovník čsl. armády ve výslužbě, bývalý hospodářský velitel vojenské akademie v Hranicích za čsl. republiky, bydlel za protektorátu s manželkou německé národnosti v Hranicích.

V roce 1942 J. Šoupal převzal na žádost dosazeného německého komisaře města Hranic Karla Kettnera úkol vybudovat v budově zrenovovaného židovského templu v Hranicích městské muzeum. Muzejní sbírky byly původně od roku 1905 zásluhou manželky starosty města dr. Šromoty ve čtyřech místnostech uzavřeného traktu 1. patra školní budovy u fary. V roce 1938 byly odtud vystěhovány a od té doby byly nouzově uskladněny v jedné rožní místnosti muzea, trpěly nevhodným uložením a byly veřejnosti nepřístupné. V roce 1941 připadly budova bývalé židovské radnice a k ní přistavěná budova židovského templu městu Hranicím. Po rozhodnutí Kettnera, že synagoga nebude zbořena, ale odborně opravena a renovována pro trvalé umístění městského muzea a instalaci jeho sbírek (vyhrazené místnosti muzea v budově školy u fary byly již užívány jako školní učebny), přijal Šoupal Kettnerovu nabídku a stal se placeným zaměstnancem města. Už na podzim roku 1942 byly ze skladiště muzea u fary postupně vybírány obrazy a volně naskládané předměty a odvezeny do přízemních místností bývalé židovské radnice, čištěny a evidovány podle starého přírůstkového katalogu muzejních sbírek. Organizaci prací při stěhování a kontrole exponátů vedl Šoupal za pomoci Miloše Semeráda, penzionovaného četnického strážmistra, který řídil pak i instalaci exponátů v opravené budově templu. Šoupal zřídil v jedné místnosti 1. poschodí zadního traktu budovy radnice, bývalé šatně židovských žen (z níž byl přímý vstup na galerii pro ženy v templu), muzejní kancelář, vedl protokol, korespondenci, evidenci exponátů aj. V třídění a evidenci exponátů pomáhali Semerádovi dobrovolní pracovníci, několik profesorů a učitelek hranických škol a studenti vyšších tříd gymnázia. V roce 1943 byly převezeny stolové vitríny a prosklené skříně a umístěny v dokončené budově templu, v jeho přední části, hlavním sále a z části na galerijních ochozech. Postupně do nich byly umístěny drobné exponáty.

Počátkem roku 1944 otevřel vládní komisař města Kettner městské muzeum pro veřejnost. Kromě sbírkových předmětů hranického muzea umístil Šoupal

iv novém městském muzeu sbírku minerálů a jiné exponáty, převzaté ze zrušené bývalé vojenské akademie v Hranicích. Šoupal dal na vnitřní čelní stěně sálu bývalé synagogy namalovat freskový pohled na město Hranice kolem roku 1750, zachycující vedutu města v hradbách od budovy zámku, městské domy na náměstí, radnici s vysokou věží, starý farní kostel u fary nově opravený po zničení roku 1645 Švédy při dobývání města, rovněž opravenou Dolní městskou bránu a na předměstí na pravém břehu potoka Veličky obnovený kostelík sv. Šebestiána. Fresku ve velkém rámu podle kresby J. H. A. Gallaše z roku 1811 namaloval jako černý dřevoryt německý akademický malíř Oehler, sloužící v německé posádce v Hranicích, vyžádaný k provedení malby Kettnerem. Pro Kettnerem pozvané německé účastníky slavnostního otevření městského muzea v roce 1944 dal Šoupal vytisknout v tiskárně fotografické album s německým doprovodným textem nazvané „Kunstschatze des Mährisch Weisskircher Schlosses“ (asi v 10 exemplářích). Umělecké fotografie pořídil hranický fotograf. Zaoral v letech 1942-1943 při památkové renovaci renesančního zámku v Hranicích pro Památkový ústav v Brně. Jeden exemplář darovacího alba ponechal Kettner městskému muzeu.

Ve vyklizené rožní místnosti 1. patra budovy školy u fary ponechal Šoupal v roce 1942 jen archiválie města Hranic, které byly dříve uloženy ve sbírkách městského muzea. Kromě městských knih 16. a 17. století (mladší od roku 1850 byly odevzdány okresnímu soudu) cechovní knihy hranické a drahotoušských cechů. Šoupal přemístil také tzv. Gallašovu knihovnu, depozitum hranické fary, odevzdané po roce 1905

městskému muzeu, a dal pro ni zhotovit dva vysoké knihovní regály. Pro archiválie opatřil skříně a stoly ze skladu zbylého židovského majetku uloženého v zámku.

V roce 1943 se ujal uspořádání městského archivu jako bezplatný městský archivář odborný učitel Bohumír Indra z okresního školního úřadu a byl jím do roku 1947, kdy byl ustanoven jako profesor na státním reálném gymnáziu v Lipníku nad Bečvou. Veškeré archiválie města byly Indrou inventarizovány a zkatologizovány. Inventarizace tzv. Gallašovy knihovny se ujal z pověření fary P. Fabík, profesor náboženství na měšťanské škole v Hranicích.

Počátkem roku 1945 dal Šoupal zhotovit před blížící se frontou čtyři velké přenosné dřevěné truhly, do nichž byly uloženy z městského archivu stará privilegia města od vrchností, císařů aj. od 16. do 19. století, vybrané rukopisy z Gallašovy knihovny, do dalších vybrané předměty z muzea (stará stříbrná pečetidla, mince a jiné drobné předměty) a vše bylo uloženo do podzemního krytu v základech vysoké radniční věže. Po přechodu fronty v druhé polovině roku 1945 byly vráceny zpět na místa, odkud byly vyňaty.

V roce 1945 ustanoveno při správě muzea kuratorium muzea odborem kultury MNV. složené z dobrovolných přátel a spolupracovníků muzea. Členové měli vykonávat jen dozor o nedělích dopoledne, kdy sbírky byly přístupné veřejnosti. Kuratorium se v roce 1946 rozpadlo a zaniklo.

Po odchodu Semeráda zpět do aktivní služby k četnictvu 1945 měl Šoupal k dispozici jen starou uklízečku Pešlovou, která vyřizovala všechny pochůzky. Šoupal vedl jen protokol a korespondenci. V letech 1945-1947 přibylo do muzea mnoho předmětů, zejména církevních obrazů, keramika aj. (Např. bedna fotonegativů starých Hranic lékárníka Kriegelsteina, obrazů uprchlých a odsunutých německých rodin z Hranic, které byly zpočátku Šoupalem evidovány jako pokračování přírůstků muzea ve staré knize přírůstků založené paní Sromotovou v roce 1905 a byly ukládány do nouzových depozitářů muzea v budově bývalé židovské radnice. Větší část zůstala však po smrti Šoupala v roce 1947 nezpracovaná, resp. neevidovaná až do opětného nástupu Miloše Semeráda v roce 1949 za správce muzea.)

Správce muzea Josef Šoupal onemocněl koncem roku 1946 a zemřel v březnu 1947 ve věku 63 let v hranické nemocnici. Úmrtní oznámení podepsali kromě manželky Emílie Šoupalové jeho bratři Jan Šoupal, profesor státního reálného gymnázia v Brně. známý dirigent PSMU (Pěveckého sdružení moravských učitelů), a Rudolf Šoupal, okresní školní inspektor v. v. v Hodoníně.

MI LOŠ SEMERÁD, druhý správce obnoveného městského muzea v Hranicích v letech 1949-1960.

Zemřel 6. prosince 1970 v Hranicích. Bývalý četnický strážmistr v Hranicích, propuštěný po zřízení protektorátu pro vyšetřování protistátní činnosti hranických Němců za republiky, bytem v Hranicích, Nádražní ulice čp. 359 v domě manželky Matildy Martinové, ředitelky obecné školy (zemřela 1968). Při obnově městského muzea a jeho přemístění z budovy školy u fary do stavebně upravené bývalé židovské synagogy byl v roce 1942 přijat ustanoveným správcem muzea Šoupalem do muzejních služeb. Provedl přestěhování a instalaci sbírek muzea v letech 1942-1943. V roce 1945 nastoupil opět k četnictvu, byl však v roce 1948 znovu propuštěn ze SNB pro vyšetřování revolučního starosty Hlobila, obviněného ze zcizení zlatých předmětů z domácností zajištěných Němci.

Sbírky městského muzea v synagoze byly po smrti prvního muzejního správce Šoupala veřejnosti nepřístupné. Obrazy a jiné předměty (též ze zabaveného majetku hranických Němců), které byly v letech 1945-1947 ukládány v bývalých krámech v přízemí

židovské radnice, zůstaly zcela neevidované a trpěly nevhodným uložením. Také archiválie z městského archivu zrušeného roku 1948 městskou radou byly uskladněny v zatuchlé přízemní místnosti hranického zámku. Semerád byl proto požádán městem převzít správu a odpovědnost za sbírky muzea i archivu. Archiválie města, městských cechů aj. dal Semerád 1950 převézt ze zámku do nově zřízeného okresního archivu na zámku v Potštáte (převezena tam také celá stará registratura bývalého okresního hejtmanství v Hranicích z let 1850-1918), archiválie c. k. krajského úřadu Přerovského kraje v Hranicích převzal z Hranic státní archiv v Opavě.

Z nouzových depozitářů muzea v budově bývalé židovské radnice vybral Semerád v dalších letech postupně menší obrazy, keramiku a další exponáty se vztahem k historii města Hranic a doplnil jimi exponáty sálové místnosti muzea v budově templu. Zvláštní pozornost věnoval zřízení galerie obrazů hranických malířů z konce 19. a počátku 20. století na ochozech templu. Po stranách umístil větší počet obrazů (Pinkava, Oeconomio, Scheidl, Helzner, Hrdlička, Chmel aj.), čelní galerii vyhradil pro instalaci malovaných truhel hranických řemeslných cechů, postavníků aj.

Po prodeji bývalé židovské radnice s velkým sálem v 1. poschodí a bytem bývalého rabína církvi československé pro bohoslužby a byt farářky pronajala církev městu sál templu pro městské muzeum, žádala však vyklizení depozitářů muzea z bývalých obchodů v přízemí. Poněvadž město nemělo vhodné prostory pro uložení obrazů z nouzových depozitářů, odvezl Semerád ohrožené obrazy do svého bytu v Nádražní ulici a vybavil jimi dvě místnosti 1. patra svého bytu. Za návštěvy Hranic (asi v roce 1953) požádal mě o prohlídku galerie obrazů, které nechtěl nechat zničit. Ve velkém zadním pokoji i byl zavěšen velký rozměrný obraz hranického malíře, starosty města konce 19. století. Františka Watzlawika „Krátký odpočinek lovců na kraji lesa“ s mosazným štítkem se jménem malíře a letopočty a v řadách dalších asi 15 obrazů hranických malířů Gallaše, Milliana, Wichery a jiných, jejichž jména si již nepamatují. Také v předním pokoji bylo několik obrazů a prosklená skříň s rukopisy a odbornou literaturou na téma výtvarného umění.

Až později na stálé naléhání, aby byly vyklizeny zbylé předměty z depozitářů židovské radnice, dosáhl Semerád toho, že radnice požádala velitelství obnovené vojenské akademie v Hranicích o převzetí výstavního stolu s nerosty a minerály, vycpaných ptáků aj. exponátů, převzatých do muzea roku 1943 Šoupalem ze zrušené vojenské akademie. Uvolněné prostory v čelní části sálové místnosti templu využil Semerád k instalaci deponovaných souborů hranických historických církevních obrazů 16. až 19. století, odevzdaných muzeu farním úřadem v letech 1945-1946 z kostelních kůrů, od Kostelíčka i z fary. Přeneseny sem také obrazy, instalované Semerádem v jeho bytě v Nádražní ulici. Nová instalace sbírek městského muzea v budově templu zůstala nezměněna i po zrušení hranického politického okresu v roce 1960 a po začlenění muzea jako spravovaného pracoviště do Okresního muzea v Přerově, kdy byla jeho správou pověřena pracovnice přerovského muzea prom. hist. Marie Jašková.

Až počátkem devadesátých let bylo hranické muzeum se souhlasem ministerstva kultury vráceno opět do majetku a správy města Hranic.

Semerád byl sám malíř -amatér, měl vztah a zájem o výtvarné umění a shromažďoval informace o malířských a sochařských pracích v bytech hranických měšťanů, v hostincích aj. Už v roce 1944 upozornil např. Šoupala na pozdně gotickou sochu Matky Boží v bytě domkáře v Nádražní ulici a ukázal mi ji ve výklenku chodby domku. Protože majitel domku ji nechtěl muzeu darovat ani prodat, půjčil si ji, sám ji odnesl k ofotografování do muzea pro sbírku dokumentace a vrátil ji zpět. Socha z bočního oltáře starého farního kostela v Hranicích, poškozená požárem kostela při dobývání

Hranic Švédy roku 1645, prodána po zrušení kostela koncem 18. století, byla nouzově opravena roku 1656 a znovu 1912.

Po smrti Semeráda byla socha údajně prodána do Ostravy a je nyní nezvěstná: Fotografie jejího stavu v roce 1944 jsem otiskl v Dějinách města Hranic 1 (1969) ve fotografické příloze (přední a zadní strana sochy).

Po převzetí správy muzea našel Semerád roku 1950 v nouzovém muzejním depozitáři navlhlý starý pozdně renesanční oltářní obraz Umučení sv. Šebestiána. Přivezl jej téhož roku do Opavy k zhodnocení a restaurování pražským konzervátorem doc. Petrem, kterému Slezské muzeum zřídilo v budově samostatný restaurátorský ateliér. Petr obraz prohlédl, zhodnotil a přijal k restaurování (Semerád mne tehdy navštívil ve státním archivu v téže budově), Petr však restauraci neprovedl a Semerád odvezl obraz do Zemského muzea v Brně, kde byl obraz restaurován a patrně i jiné hranické obrazy. Obraz byl pak vystaven v sále muzea, později však vrácen faře a dnes je instalován ve farním kostele v Hranicích.

Své informace a poznatky o výtvarných památkách města Hranic otiskl Semerád v obsáhlém pojednání „O umělcích z Hranická a umělcích, kteří tvořili na Hranicku“ v hranickém měsíčníku Kulturní kalendář města Hranic 1962-1963, v roce 1964 pojednání o hranické fajánsi. Články z kulturních dějin Hranic otiskl též ve vlastivědném časopise Záhorská kronika, hranickém týdeníku Ruch aj.

Abecední seznam zpracovaných biografii hranických osobností, které byly již otištěny v letech 1930-1998 v časopisech:

Časopis Slezského (zemského) muzea (Opava) -ČSM (ČSZM)

Naše Valašsko (Valašské Meziříčí- Brno)-NV

Vlastivědné listy SM kraje (Opava) - VL

Vlastivědný věstník moravský (Brno) - VVM

Záhorská kronika (Dolní Újezd - Hranice) - ZK

Zpravodaj města Hranic a lázní Teplice n. B. (Hranice)-ZMHLT

AUJEZDECKÝ VÁCLAV, zvaný Václav Písař, starší radní písař města Hranic v letech 1568-1595, majitel měšťanského domu na náměstí (později čp. 94).

ZK, 1936, s. 82. Radní písaři města Hranic 1550-1630.

ZMHLT 1985, prosinec, s. 5-6. Dům Novákovský čp. 94 na rohu náměstí, nyní prodejna Tabáku.

BÖHM IGNÁC, měšťan, autor Topografického popisu města Hranic z roku 1834.

ZMHLT, říjen 1977, s. 10-14. Topografický popis města Hranic Ignáce Bohma z. 1834.

BOHM VÁCLAV (JAN), sochař v Lipníku, učeň sochaře Františka Gallaše v Hranicích, autor štukových soch obou bočních zadních oltářů ve farním kostele v Hranicích 1772-1773.

ČSZM.B, 1993, s. 137-138.

BOKKELEN van LAMBERT, nar. v Lipníku nad Bečvou, malíř portrétů a historických obrazů. Matka dcerou hranického měšťana, v letech 1839-1841 bydlel a maloval v Hranicích. ČSZM.B, 1993,s. 138-139.

BRENEK JOSEF, nar. 1820 v Hranicích, sochař v Brně, autor sousoší sv. Anny s Marií na náměstí v Hranicích před farním kostelem 1872. ČSZM,B, 1993, s. 140-141.

BŘEZOVSKÝ JAN, radní písař města Hranic po roce 1650 a ještě v roce 1658. ZK, XIX, 1936, s. 89.

BURKES ADAM, starší purkmistr města Hranic, popravený roku 1627 pro vzdání města roku 1626 mansfeldskému proti císařskému vojsku. ZK, XIX, 1936, s. 12-16. Primátor Adam Burkeš.

ČAPUTA ONDŘEJ, hranický měšťan a velkoobchodník sukny (zem. 1602), rodem z města Živce v Polsku, od roku 1577 majitel předměstského dvora v Čaputovské ulici, který vystavěl, v roce 1583 vystavěl na Dolním podloubí rozlehlý měšťanský dům s kamenným renesančním portálem s latinským nápisem (nyní čp. 20). Roku 1595 jako purkmistr města dal vystavět na místě starého dřevěného kostelíka nový zděný gotický kostelík, dnešní Kostelíček P. Marie u Hranic.

ZMHLT, leden 1984, s. 6-10, s kresbou renesančního portálu domu čp. 20. Dům Čaputovský na Dolním podloubí proti radnici.

ČERVENKA JAN, renesanční malíř v Hranicích koncem 19. století. ZK, VX1, 1933, s. 43. Hraničtí literáti bratrští.

DOBŘICKÝ KAŠPAR, mladší radní písař města Hranic (mladší v letech 1610-1612), pak sám, roku 1627 zbaven písařství pro účast na povstání města, od roku 1629 opět ve funkci až do své smrti 1640. ZK, XIX, 1936, s. 38. Radní písaři města Hranic.

DOBRUŽSKÝ LUKÁŠ, vrchností dosazený městský písař Hranic v letech 1627-1629, pak opět vrchnostenský úředník. ZK, XIX, 1936, s. 84. Radní písaři města Hranic.

DRABÍK MIKULÁŠ, kněz (1588-1671), správce bratrského sboru v Drahotuších 1618-1621, v letech 1626-1627 dosazený správce evangelické církve v Hranicích, pak exulant. NV, 1950, s. 110-128. Mikuláš Drábíka jeho vztahy k Valašskému Meziříčí.

DUKÁT TOBIAŠ, hranický panský úředník za Zdeňka Zampacha z Potenštejna a později 1602-1613, majitel Čaputovského domu v Hranicích proti radnici, v roce 1626 ustanoven kardinálem Dietrichštejnem za hejtmana panství lipnického a hranického, v roce 1627 byl předsedou vyšetřovací komise, řídící popravu vůdců povstání města 17. října 1627 na náměstí a před Horní branou v Hranicích. Od roku 1627 byl majitelem měšťanského domu v Lipníku n. B. darovaného Dietrichštejnem, zemřel roku 1640 v Lipníku n. B. ZMHLT, 1984, leden, s. 78. Dům Čaputovský ec.

DVOŘÁK ANTONÍN, hranický kupec, majitel měšťanského domu čp. 93 na náměstí, autor kronikářských zápisů dějin města. ZMHLT, červen 1977, s. 14-18. Kronikářské zápisy 1786-1850 a jeho dům čp. 93 v ZMHLT, září 1984, s. 8-10.

FIALA GEORG, malíř fajansí v knížecí manufaktuře v Hranicích v letech

1785-1787.

ČSZM,B, 1995, s. 260.

FIALA JOSEF, kněz ve výslužbě od roku 1823 v Hranicích (1797-1848), zakladatel českého literárního klubu CASINO v Hranicích.

ZMHLT, září 1976, s. 10-13. Založení Cassina, spolku ctitelů českého jazyka, literatury a umění r. 1815 v Hranicích.

FRANTA NICOLAUS, malíř oltářních obrazů a portrétů v Olomouci, pak v Hranicích v letech 1667-1679. ČSZM.B, 1995, s. 270.

FRANTIŠEK MARTIN VLACH, zednický mistr v Hranicích v letech 1590-1600, stavitel Kostelíčka u Hranic 1595. ČSZM.B, 1995, s. 270-271.

FROMBEK (FROMBECK) CARL, nar. 1821 v Hranicích, malíř a proslulý mědirytec, asistent vídeňské akademie výtvarných umění, zemř. 1851. ZMHLT, leden 1976, s. 11-13. ČSZM, B 1995, s. 279.

FRYMEL JAN z Opolí, radní písař města Hranic, zastupující Kašpara Dobřického, purkmistra města 1625-1626.

ZK, XIX, 1936, s. 84. Radní písaři města Hranic.

GALLAŠ FRANTIŠEK, řezbář a sochař v Hranicích 1723 -1795. ČSZM, B, 1997. V tisku.

GALLAŠ JOSEF HERMAN AGAPIT, spisovatel historie města Hranic, kreslíř a malíř v Hranicích 1756-1840 ČSZMB. 1997. V tisku.

GEŘPICKÝ JAN, malíř oltářních obrazů v Hranicích v letech 1652-1669. ČSZM.B, 1997. V tisku.

GÖDINGER NIKLAS, malíř fajansové manufaktury v Hranicích v letech 1793-1796.

ČSZM.B, 1997. V tisku.

GROSS FERDINAND, dietrichštejnský sochař v Mikulově, autor kamenné sochy sv. Jana Nepomuckého pro náměstí v Hranicích z roku 1708, nyní na skále svatojánské u Teplíc n. B.

ZMHLT, červenec - srpen 1986, s 6 -7 (s fotografií sochy). Barokní kamenná socha na skále u Teplíc.

HAANEN van REMI, malíř - krajinář ve Vídni, pobývajícím a malujícím v Hranicích a na Rožnovsku roku 1855. ČSZM 1991,s.252-255.

HERBELLIIUS JAN KYJOVSKÝ. mladší radní písař města Hranic, 1588 se žení, pak v letech 1595-1598 starší písař radní. ZK, XIX, 1956, s. 82. Radní písaři města Hranic.

HLADKÝ JOSEF (1885-1960), nakladatel a vydavatel bibliofilských knih a grafiky (v Hranicích od roku 1927).

ZMHLT, leden 1979, s. 5- 8. Hranický vydavatel bibliofilů a grafiky Josef Hladký (s fotografií).

HRDINA JOSEF, kněz, učitel češtiny na univerzitě v Olomouci, žijící na odpočinku v Hranicích, kronikář města 1781 -1852.

ZMHLT, duben 1977, s. 5-8. Poslední léta života Josefa Hrdiny v Hranicích.

HELBACH SEBASTIAN, malíř knížecí fajansové manufaktury v Hranicích v letech 1787-1795, pak v Novém Jičíně. ČSZM, B, 1998.

HELSNER FERDINAND, 1867-1925, akademický malíř a fotograf. ZMHLT, prosinec 1998, s. 2-4. Hranický akademický malíř Ferdinand Helsner.

HOLUB z NADĚJOVA ALEXANDR, majitel svobodného dvora v Hranicích, emigrantský důstojník proticísařských vojsk, popravený roku 1627 v Opavě. ZK, XVII, 1934, s. 104 -110 aXVIII, 1935, s. 32. Alexandr Holub z Nadějova.

HOŘÍN JOSEF, hranický řezbář a sochař (1817-1848). ZMHLT, listopad 1975, s. 11- 13 a listopad 1985, s. 7-10.

HRANICKÝ JIŘÍ. mladší radní písař města Hranic v letech 1573-1574, založil roku 1573 nová registra smluv města Hranic.

ZK, XIX, 1936, s. 82. Radní písaři města Hranic.

HRDLIČKA ALOIS, akademický malíř v Hranicích 1862-1940.

ZMHLT, březen 1989, s. 5 - 9, s fotografií.

CHMEL FRANTIŠEK, akademický malíř, prof. kreslení reál. gymnázia v Hranicích v letech 1889-1958.

ZMHLT, prosinec 1987, s. 6-8. Profesori kreslení na hranickém gymnáziu.

JAN KONVÁŘ, usedlý v Hranicích 1530, patrně též zvonař.

VVM, XXV, 1973, s. 295-296. Zvonařská dílna v Hranicích.

JONATA DANIEL, radní písař města Hranic v letech 1602-1603. ZK, XIX, 1936, s. 83. Radní písaři města Hranic.

KALOUS ALOIS von Westfeldern, císařský důstojník, synovec Josefa Dobrovského, žijící v Hranicích, majitel měšťanského domu na náměstí čp. 121. ZMHLT, leden 1978, s. 8-10. Hranický synovec Dobrovského Alois Kallous.

KOSTKA-FILON, bratrská rodina v Hranicích 1584 -1645, několik bratrských kněží.

ZK, XXI, 1939, s. 81 -86. Bratrská rodina Kostků-Filonů v Hranicích.

KRAUSOVÁ MARIE, hranická měšťanka (1838-1906), dcera Jana Krause, mistra soustružnického, majitele domu čp. 101 na Horním podloubí a domu čp. 50 na ulici Na náspech a Svatoplukovy ulice. Dcera Marie dala po zboření domu čp. 50 roku

1889 postavit na jeho místě rozlehlý jednopatrový dům, který fundovala v roce 1900 jako JOHANNES ASYL (Jánský asyl), útulek pro zchudlé hranické soukeníky a řemeslníky. Nadační listinou z roku 1901 darovala dům městu a stanovila podmínky bezplatného ubytování v asylu, jeho řízení a rozhodování o ubytování. ZMHLT, XXVI, J 986, červen, s. 5 - 6. Bývalý Janský asyl čp. 50 na rohu ulice Na náspech, nyní dětské odd. polikliniky OÚNZ v Hranicích.

KREMZ LUKÁŠ, hranický měšťan, velitel vojenské měšťanské obrany města Hranic roku 1627 proti císařským vojskům, popravený roku 1647 po dobytí města. ZK. XX. 1938, s. 80-82. Hranický měšťan Lukáš Kremz.

MĚCHOVSKÝ LUKÁŠ, mladší radní písař města Hranic 1597-1598, vzdal se písařství, byl pak měšťanem. ZK, XIX, 1936, s. 83. Radní písaři města Hranic.

MILLIAN TADEÁŠ, hranický měšťan, spisovatel, malíř krajinář (1794-1875), majitel měšťanského domu na náměstí čp. 7. ZMHLT, květen 1976, s. 9-12 a listopad 1980, s. 8-9 a jeho dům červenec-srpen 1987, s. 2-6.

NAVRÁTÍ L MATYÁŠ, hranický měšťan, malíř portrétů (1758 -1835). ZMHLT, únor 1976, s. 9-12.

NESSELIUS (NESSEL) MARTIN, roz. KOPŘIVA z Hranic, emigrant, luterský pastor a korunovaný latinský básník v Německu, po návratu a přestupu na katolictví syndik města Lipníka n. B., pak latinský básník v Brně (1607-1673). VVM, 1976. s. 58 - 66. K životopisu Martina Nessela z Hranic.

NOVOTNÝ LUDVÍK, prof. v Hranicích, dlouholetý městský kronikář (1921-1992). ZMHLT, červen 1981, s. 16. Životní jubileum prof. Ludvíka Novotného.

OECONOMO JIŘÍ, akademický malíř, profesor kreslení německého gymnázia v Hranicích 1860-1920. ZMHLT, prosinec 1987, s. 6 - 8. Profesori kreslení na hranickém gymnáziu.

OLŠOVSKÝ FRANTIŠEK, pak syn ARTUR Olšovský, majitelé knihtiskárny SNAHA v Hranicích. Knih tiskárna založena 1912 v Drahotuších, pak přenesena do Hranic do domu čp. 167 do okupace republiky 1939. Artur Olšovský vydával a tiskl jako majitel tiskárny v Hranicích týdeník STŘED od 15. září 1932 do 15. května 1933, kdy zanikl. Redaktorem byl František Krbeček. ZK,XV, 1932,s. 11. Hranické knihtiskárny.

PETRUK VASIL, ukrajinský malíř historií a portrétů v Hranicích, později v Německu (1886 -1968). ZMHLT, únor 1989, s. 2-4.

PEŠL PEREGRIN, měšťan a písař soukenického cechu v Hranicích na počátku 19. století a jeho rukopisy. ZMHLT. březen 1981, s. 7-10.

PINKAVA JAN, akademický malíř, profesor něm. reálného gymnázia 1846-1923. ZívIHLT, prosince 1987, s. 6- 8. Profesoři kreslení na hranickém gymnáziu.

PISKOŘ ANTONÍN, akademický sochař v Hranicích (1815-1856). ZMHLT, prosinec 1975, s. 13-15.

PISKOŘ BALTAZAR a JOSEF, sochaři - kameníci v Hranicích a jejich mariánský sloup na náměstí. ZMHLT, prosinec 1980, s. 4-5.

RABBINOWICZ JAKUB PhDr., poslední židovský rabín v Hranicích a jeho literární tvorba. ZMHLT, březen 1979, s. 5-6.

RÁBL FRANTIŠEK, hranický měšťan, majitel měšťanského domu čp. 97 na konci Horního podloubí a jeho Pamětní kniha z let 1812-1 826. ZMHLT, září 1977, s. 13-16.

RVAČOVSKÝ LORENC (nar. 1525), radní písař města Hranic v letech 1561-1564, později kališnický kněz, spisovatel díla Masopust z roku 1580. ZK, XIX, 1936, s. 82. Radní písaři města Hranic.

RYPAR (RIPAR) JAN KAREL, hranický novinář a literát (1817-1856). ZMHLT, únor 1977, s. 5 - 8. Zapomenutý hranický literát Jan Karel Rypar.

SMETANA BEDŘICH, hudební skladatel a jeho prázdninový pobyt roku 1852 v rodině bratra Antonína Smetany, nájemce měšťanského pivovaru v Hranicích. ZMHLT, červen - červenec 1974, s. 4 - 6. VL, 1979, č. 1, s. 22-25. Bedřich Smetana bydlel v roce 1852 v Hranicích v domě čp. 104.

STEINE R JAN, akademický malíř a jeho vztahy k Hranicím (1716-1793). ZMHLT, říjen 1980, s. 7-10.

STREJC JIŘÍ, kněz, správce bratrského sboru v Hranicích v letech 1567-1595, jeden z překladatelů bible Kralické, básník Žalmů neb Zpěvů sv. Davida, vyd. 1587 (i později), překladatel Kalvínových Institutiones do češtiny, zemř. 1599 v Židlochovicích. ZK, XXII, 1939-1940, s. 34-38. Kdy odešel Bratří Jiří Strejc z Hranic.

SUMBAL JAN, synovec J.H.A. Gallaše, hranický řezbář a malíř(1808-1893). NV, VIII, 1943 -1944, s. 134. ZMHLT, duben 1976, s. 8-10.

ŠIMON HRANICKÝ, kněz, správce bratrského sboru v Hranicích, literát známý svými listy z let 1506-1510. Zemřel 1511 v Hranicích, pochován u Bílého kostelíka (Kostelíčka). ZK, XVI, 1933, s. 41. Hraničtí literáti bratrští.

ŠKARNICLOVÉ ALOIS a AMÁLIE, majitelé knihtiskárny v Hranicích v letech 1814-1869. ZK, XV, 1932, s. 8 -11. ZMHLT, únor 1978, s. 9 -11. Škarniclovská tiskárna v Hranicích.

ŠTRAFKA MARTIN, písař důchodní hranického panství, v letech 1643 -1645 radní písař města Hranic do dobytí města švédskou armádou roku 1645 a odvezení všech

městských knih do Olomouce a jejich vyplacení a navrácení městu v roce 1647. ZK, XIX, 1976, s. 84. Radní písaři města Hranic 1550-1650.

STURM ADAM, rodem z Hranic, právník a literát bratrský (narozen koncem 15. století, zemřel 1565). Radní písař v Litomyšli, pak právník při hejtmanství na hradě pražském, roku 1556 uděleno mu vladectví s predikátem „z Hranic“. Také jeho Syn Adam Šurm mladší a vnuk Voldřich Sturm, úředníci při hradě pražském užívali predikátu „z Hranic“. ZK, XVI, 1933, s. 39-44. Hraničtí literáti bratrští.

ŠUMBERA IGNÁC, kaplan v Hranicích (nar. 1798), zakladatel českého literárního klubu v Hranicích. ZMHLT, září 1976, s. 10-13. Založení Cassina, spolku ctitelů českého jazyka, literatury a umění r. 1815 v Hranicích.

VÁCLAV KONVÁŘ, zvonař v Hranicích (1548-1557) a jím lité zvony. VVM, 1973, s. 295-296. ČSM, B, 1977, s. 136 -137. Zvonařská dílna v Hranicích v 16. století.

VÁCLAVÍK (WATZLAWIK) FRANTIŠEK, (1815-1893), starosta města Hranic, malíř historií a portrétů. ZMHLT, červen 1976, s. 6-9.

VETTERUS (VETTER) DANIEL, narozen 1592 v Hranicích, syn Jiřího Strejce, správce bratrského sboru v Hranicích, exulant a správce bratrské tiskárny v Lesně v Polsku, vydal 1638 tiskem polsky, česky a německy svůj cestopis ISLANDIA, popisující jeho plavbu lodí z Brém na ostrov Island, tamní krajinu, obyvatele a jejich zvyky. ZK, XVI, 1933, s. 43. Bratrští literáti hraničtí.

VRÁNA BARTOLOMĚJ, učitel, autor spisku Okres hranický z roku 1877, popisu města a všech obcí okresu hranického. ZMHLT, březen 1977, s. 9-11.

WEYNER KRYŠTOF, písař města Hranic v letech 1605 -1612. ZK, XIX, 1936, s. 83. Radní písaři města Hranic.

WICHERA RAJMUND, akademický malíř v Hranicích, pak ve Vídni (1862-1925). ZMHLT, březen 1976, s. 9-12. ČSZM, B, 1994, s. 136-142. Rodina Wicherů ve Frenštátě p. R. a v Hranicích a vídeňský akademický malíř Rajmund Wicher.

ZIKMUNDEK MARTIN, primátor města Lipníka n. B., člen exekuční komise kardinála Dietrichštejna, jeho pamětní zápis o ortelu a exekuci nad hranickými měšťany, provedené 17. října 1627 na náměstí stětím mečem a oběšením na předměstské šibenici. Zápis pamětní knihy Zikmundkovy otiskl František Hrubý, Moravská korespondence a akta z let 1625-1636, s. 63 -70, Brno 1937.

ŽÁČEK JOSEF, městský tajemník v Hranicích a jeho pamětní zápisy z let 1824 -1869 a 1869-1901. ZMHLT, listopad 1977, s. 11 -14 a prosinec 1977, s. 9-14. Založený biografický slovník města Hranic bude doplněn a soustavně doplňován zpracovanými životopisy zemřelých osobností politického, kulturního a hospodářského života města starší doby a zejména nové doby 19. a 20. století. Z první poloviny 20. století např. průmyslníků Antonína Kunze, Simona Hellera, Abrahama Wolfa aj., stavitelů Zachariáše Herrmana. Václava Jonáše, Aloise Jambora, spisovatelů Čenka Kramoliše, Karla Piskoře, Marie Ebnerové-Gadasové, Jiřího Brdečky, kulturních pracovníků Emila Cigánka, prof. A. V. Musiola, Bohuše Vybírala, Petra Hykla, Josefa Šindela, výtvarníků

Ladislava Vlodka, Oty Holase, Jaroslava Popa, hudebního skladatele Františka Brože, historika hranických divadel Cyrila Bláhy atd.

Při výzkumu staršího období bude nutno věnovat pozornost kulturnímu životu samostatné židovské politické obce v Hranicích a německým spisovatelům rodem z Hranic a německým hranickým osobnostem 19. a poč.20. století. Následovat by mělo ověření biografických údajů pro zpracování životopisů hranických osobností druhé poloviny 20. století do roku 2000.

Příloha

Purkmistři (představení města) a rychtáři města Hranic 1650-1850 Jména starších a mladších purkmistrů města Hranice (od roku 1788 představených města) a rychtářů města jsou sestavena a ověřena datovanými zápisy kupů městských domů, register smluv svatebních, knih narovnání sporů aj. Jména radních pověřených policejním dozorem, městského notáře po roce 1789 neuvádím. Seznam navazuje na soupis jmen purkmistrů a rychtářů města v letech 1551-1620 otištěných v příloze Dějiny města Hranic, I, 1969, str. 125-126, a na další seznam purkmistrů a rychtářů v letech 1620-1650, otištěný v příloze mého pojednání, „Město a panství Hranice za třicetileté války“, otištěného ve Sborníku SOkA Přerov, 1996, s. 79-80.

- 1651 Jan Masalík, Jakub Chrnula, rychtář Jeremiáš Jež
- 1652 Jan Masalík, Jiřík Nevis, rychtář Jan Měchovský
- 1653 Jan Pop, Jakub Chrnula, rychtář Václav Milocký
- 1654 Jan Pop, Jeremiáš Jež, Václav Milocký
- 1655 Jan Pop, Jiřík Nevis, rychtář Ondřej Kryst
- 1656 Jan Pop, Václav Jedlička, rychtáři do r. 1701 neuvedeni
- 1657 Jan Pop, Jeremiáš Jež
- 1658 Václav Jedlička, Jiřík Nevis
- 1659 Jeremiáš Jež, Jiřík Nevis
- 1660 Jan Pop, Jiřík Kunčický
- 1661 Jeremiáš Jež, Jiřík Nevis
- 1662 Jeremiáš Jež, Jiřík Kunčický
- 1663 Jan Pop, Jiřík Kunčický
- 1664 Jan Pop, Jiřík Nevis
- 1665 Jan Pop, Jiřík Nevis
- 1666 Jan Pop, Jiří Sedláček
- 1667 Jan Pop, Jiřík Kunčický
- 1668 Jiřík Sedláček, Hendrych Lipenský
- 1669 Jiřík Sedláček, Hendrych Lipenský
- 1670 Jiřík Sedláček, Hendrych Lipenský
- 1671 Jiřík Sedláček, Hendrych Lipenský
- 1672 Jiřík Sedláček, Hendrych Lipenský
- 1673 Jiřík Sedláček, Hendrych Lipenský
- 1674 Jiřík Kunčický, Jiřík Partulovský
- 1675 Jan Pop, Hendrych Lipenský
- 1676 Jan Pop, Hendrych Lipenský
- 1677 Jan Pop, Jiřík Jelec
- 1678 Jan Pop, Václav Smetana
- 1679 Jan Pop, Václav Smetana
- 1680 Jan Pop, Václav Smetana
- 1681 Jan Pop, Václav Smetana
- 1682 Jan Pop, Václav Smetana

1683 Jan Pop, Václav Smetana
1684 Jiřík Jelec, Jiřík Raich
1685 Jiřík Jelec, Jiřík Raich
1686 Jiřík Jelec, Jiřík Raich
1687 Jiřík Jelec, Jiřík Raich
1688 Jiřík Jelec, Jiřík Raich
1689 Jiřík Jelec, Jiřík Raich
1690 Jiřík Jelec, Jiřík Raich
1691 Jiřík Jelec, Jiřík Raich
1692 Jiřík Jelec, Jiřík Raich
1693 Jiřík Jelec, Jiřík Raich
1694 Jiřík Jelec, Jiřík Raich
1695 Jiřík Jelec, Jiřík Raich
1696 Jiřík Raich, Baleár Šmach
1697 Jiřík Raich, Baleár Šmach
1698 Jiřík Raich, Baleár Šmach
1699 Jiřík Raich, Baleár Šmach
1700 Jiřík Raich, Andreas Kuzník
1701 Jiřík Raich, Baleár Šmach
1702 Jiřík Raich, Baleár Šmach, rychtář městský Jiří Chrámek, předměstský Jiřík Šerý
1703 Jiřík Raich, Baleár Šmach, rychtář městský Jiří Chrámek, předměstský Jiřík Šerý
1704 Jiřík Raich, Balcer Šmach, rychtáři do r. 1709 neuvedeni
1705 Jiřík Raich, Balcer Šmach
1706 Jiřík Raich, Balcer Šmach
1707 Jiřík Raich, Balcer Šmach
1708 Balcer Šmach, Jiří Chrámek
1709 Balcer Šmach, Jan Adámek, rychtáři Jiří Chrámek, Simon Kuča
1710 Václav Šugar, Jiří Chrámek, rychtář Bernard Salvija
1711 Václav Šugar, Jiří Chrámek, rychtáři Mates Weyser, Simon Kuča
1712 Balcer Šmach, Jiří Chrámek
1713 Baleár Šmach, Jiří Chrámek, rychtáři Leopold Steiger, Simon Kuča
1714 Jiří Chrámek, Franz Dernický
1715 Baleár Šmach, Jan Adámek
1716 Balcer Šmach, Franz Dernický, rychtáři Fridrich Horčica, Václav Klimek
1717 Baleár Šmach, Franz Dernický
1718 Baleár Šmach, Franz Dernický, rychtáři Fridrich Horčica, Václav Klimek
1719 Baleár Šmach, Franz Dernický
1720 Fridrich Hořčice, Jiřík Raich, rychtář Franz Anton Dernický
1721 Baleár Šmach, Jiřík Raich
1722 Baleár Šmach, Jiřík Raich
1723 Baleár Šmach, Jiřík Raich, rychtáři Kristián Ripper, Mates Kryl
1724 Baleár Šmach, Jiřík Raich, rychtáři Kristián Ripper, Mates Kryl
1725 Bylcar Šmach, Šebestián Kulíšek
1726 Baleár Šmach, Šebestián Kulíšek
1727 Baleár Šmach, Antonín Chrámek
1728 Anton Chrámek, Bernard Anton Šalvija
1729 Jiří Reich, Franz Dernický, rychtář Kristián Ripper
1730 Jiří Reich, Franz Dernický
1731 Augustin Kolařík, Jan Ostravský
1732 Jiří Reich, Jan Ostravský

- 1733 Kristián Ripper, Jan Ostravský
1734 Jiří Reich, Josef Šmach, rychtáři Fridrich Kořínek, Matěj Rýpar
1735 Josef Šmach, Jan Matěj Křenek
1736 Josef Šmach, Jan Křenek, rychtář Fridrich Kořínek
1737 Josef Šmach, Jan Matěj Křenek
1738 Jan Matěj Křenek, Fridrich Kořínek, rychtář Josef Sukup
1739 Jan Matěj Křenek, Josef Konečný, rychtář Jan Kratochvíla
1740 Jan Matěj Křenek, Josef Konečný, rychtář Jan Kratochvíla
1741 Jan Matěj Křenek, Karel Andrla
1742 Jan Kratochvíla, Karel Andrla, rychtáři Josef Sukup, Jiří Pernsteiner
1743 Jan Kratochvíla, Karel Andrla
1744 Jan Kratochvíla, Karel Andrla
1745 Karel Franz Andrla, Josef Konečný, rychtáři Josef Sukup, Martin Klime
1746 Karel Franz Andrla, František Leopold Kuča
1747 Karel Franz Andrla, František Leopold Kuča
1748 Karel Franz Andrla, František Leopold Kuča
1749 František Leopold Kuča, Josef Antonín Sukup
1750 František Leopold Kuča, Josef Antonín Sukup
1751 František Leopold Kuča, Josef Antonín Sukup, rychtáři Karel Jelec
a Martin Klimek
1752 František Leopold Kuča, Josef Antonín Sukup, rychtáři Karel Jelec
a Martin Klimek
1753 František Leopold Kuča, Josef Antonín Sukup, rychtáři Karel Jelec
a Michal Jelínek
1754 František Leopold Kuča, Josef Antonín Sukup, rychtáři Václav Kozelský a Michal
Jelínek
1755 František Leopold Kuča, Josef Antonín Sukup, rychtáři Václav Kozelský
a Michal Jelínek
1756 František Leopold Kuča, Josef Antonín Sukup, rychtáři Václav Kozelský,
Michal Jelínek
1757 František Leopold Kuča, Josef Antonín Sukup, rychtáři Václav Kozelský
a Michal Jelínek
1758 František Leopold Kuča, Josef Antonín Sukup, rychtáři Josef Antonín Štnach
a Michal Jelínek
1759 František Leopold Kuča, Josef Antonín Sukup, rychtáři Josef Antonín Šmach,
Michal Jelínek
1760 František Leopold Kuča, Josef Antonín Sukup, rychtáři Josef Antonín Smach,
Josef Šerý
1761 František Leopold Kuča, Josef Antonín Šmach, rychtáři Jiří Reich, Josef Šerý
1762 František Leopold Kuča, Jiří Antonín Hofman, rychtáři Jiří Reich, Josef Šerý
1763 Karel František Andrla, Josef Antonín Hofman, rychtáři Jiří Reich, Josef Šerý
1764 Karel František Andrla, Josef Antonín Hofman, rychtáři Jiří Reich, Josef Šerý
1765 Karel František Andrla, Jiří Antonín Reich, rychtáři Jiří Antonín Kolařík,
Josef Šerý
1766 Karel František Andrla, Jiří Antonín Reich, rychtáři Jiří Antonín Kolařík,
Josef Šerý
1767 Karel František Andrla, František Ignác Steiner, rychtáři Jiří Antonín Kolařík,
Josef Šerý
1768 Jan Matěj Křenek, Lorenc Kořínek, rychtáři Jiří Antonín Kolařík, Josef Šerý
1769 Jan Matěj Křenek, Lorenc Kořínek, rychtáři Jiří Antonín Kolařík, Josef Šerý

1770 Franc Ignác Steiner, Lorenc Kořínek, rychtáři Gabriel Václavík, Josef Šerý
1771 Jan Matěj Křenek, Jan Veselý, rychtáři Karel Jelec, Jan Zumbal
1772 Karel Jelec, Jan Antonín Hofman, rychtáři Jiří Antonín Kolařík, Jan Zumbal
1773 Karel Jelec, Jiří Antonín Kolařík, rychtáři Antonín Jiří Frantík, Jan Zumbal
1774 Karel Andrla, Karel Rabi, rychtáři Jan Schon, Jan Zumbal
1775 Karel Andrla, Karel Rabi, rychtáři Jan Schon, Jan Zumbal
I 776 Gabriel Václavík. Jan Berger, rychtáři Jiří Reich, Jan Zumbal
1 777 Karel Andrla, Karel Rabi, rychtáři Jan Schon, Jan Zumbal
1 778 Anton Alois Treutler, Jan Josef Berger, rychtáři Gabriel Václavík, Jan Zumbal
1779 Anton Alois Treutler, Jan Josef Berger, rychtáři Gabriel Václavík, Jan Zumbal
1780 Anton Alois Treutler, Jan Josef Berger, rychtáři Gabriel Václavík, Jan Zumbal
1781 Jan Josef Berger, Jiří Antonín Kolařík, rychtáři Antonín Jiří Frantík, Jiří Pohl
1782 Jan Josef Berger, Jiří Antonín Kolařík, rychtáři Antonín Jiří Frantík, Jiří Pohl
1783 Jan Josef Berger, Jiří Antonín Kolařík, rychtáři Antonín Jiří Frantík, Jiří Pohl
1784 Jan Josef Berger, Tomáš Herman, rychtáři Antonín Jiří Frantík, Jiří Pohl
1785 Kašpar Uhlig, František Kulíšek
1786 Kašpar Uhlig, František Kulíšek
1787 Kašpar Uhlig, František Kulíšek
1788 Anton Riemer, Georg Anton Reich představený města a radní
1789 Anton Riemer, Johann Rittich
1790 František Max Kulíšek, Jan Rittich
1791 František Max Kulíšek, Jan Rittich
1792 František Max Kulíšek, Jan Rittich 1 793 František Max Kulíšek, Jan Rittich
1794 František Max Kulíšek. Franz Reich 1 795 Anton Riemer. Johann Rittich
1796 Anton Riemer, Jan Rittich
1797 Anton Riemer, Jan Rittich
1 798 Anton Riemer, Jan Rittich
1799 Anton Riemer, Jan Rittich
1800 Anton Riemer, Jan Rittich
1 80 I Anton Riemer, Johann Hořín
1802 Martin Kleisl, Anton Gayer. Johann Hořín
1803 Martin Kleisl. Johann Hořín
1 804 Franz Max Kulíšek, Johann Kober, Johann Hořín
1805 Franz Max Kulíšek, Johann Kober
I 806 Franz Max Kulíšek. Johann Kober
1807 Franz Max Kulíšek, Johann Kober
1 808 Franz Max Kulíšek, Johann Kober. Johann Hořín
I 809 Franz Max Kulíšek, Johann Kober, Johann Hořín
i S 10 Franz Max Kulíšek, Johann Kober
1811 Franz Max Kulíšek, Johann Kober
1812 Franz Max Kulíšek, Johann Kober
1813 Franz Max Kulíšek, Johann Kober
1814 Franz Max Kulíšek, Johann Kober
1815 Franz IVlax Kulíšek, Johann Kober, Ignác Bóhm
1816 FranzMax Kulíšek, Johann Kober, FranzTambor
1817 Franz Max Kulíšek, Franz Tambor
1818 Franz Max Kulíšek, Franz Tambor
1819 Franz Max Kulíšek, Franz Tambor
1820 Jiří Berger, Jan Zámořský
1821 Jiří Berger, Jan Zámořský

1822 Jiří Berger, Jan Zámorský
1823 Jiří Berger, Jan Zámorský
1824 Jan Zámorský, Karel Kober
1825 Jan Zámorský, Karel Kober
1826 Jan Zámorský, Josef Šlosárek
1827 Jan Zámorský, Josef Šlosárek
1828 Jan Zámorský, Josef Šlosárek
1829 Jan Zámorský, Josef Šlosárek
1830 Jan Zámorský, Josef Šlosárek
1831 Jan Zámorský, Josef Šlosárek
1832 Jan Zámorský, Josef Pop
1833 Jan Zámorský, Josef Pop
1834 Franz Tambor, Martin Homme
1835 Franz Tambor, Martin Homme
1836 Franz Tambor, Martin Homme
1837 Franz Tambor, Martin Homme
1838 Franz Tambor, Martin Homme
1839 Franz Tambor, Martin Homme
1840 Franz Tambor, Martin Homme
1841 Franz Tambor, Martin Homme
1842 Franz Tambor, Martin Hommer
1843 Franz Genser, Josef Placatka
1844 Franz Genser, Josef Placatka
1845 Franz Genser, Josef Placatka
1846 Franz Genser, Josef Placatka
1847 Franz Genser, Josef Placatka
1848 Franz Genser, Josef Placatka
1849 Franz Genser, Josef Pop
1850 Franz Genser, (starosta města a tři radní)

Bohuslav Smejkal Z rodné Hané do Francie a Španělska

Široká veřejnost se mohla v rámci Muzejních úterků, které pořádá Muzeum Komenského v Přerově, seznámit se životními osudy významné osobnosti regionu - malíře Antonína Marka Machourka, který převážnou část života prožil ve Francii a ve Španělsku. O shrnutí jeho občanských i uměleckých osudů se zasloužil olomoucký knihovník, bibliofil a sběratel výtvarného umění Bohuslav Smejkal. Text jeho přednášky konané dne 14. listopadu 1995 zde uvádíme.

Při dnešním Muzejním úterku vás chci seznámit s velkým českým malířem, rodákem z Hané, který je známý v mnoha zemích tří kontinentů, zatímco ve své vlasti, kterou miloval a do které byl by se rád vrátil, je takřka neznámý. Řadí se k výtvarným umělcům, kteří svou vlast proslavili v cizině svou tvůrčí prací. Myslím, že Machourek není jediným Čechem - výtvarníkem, který v posledních čtyřiceti letech žil v cizině. Bude úkolem uměleckých historiků, aby brzy rozšířili slovník českých výtvarných umělců o několik desítek, ba stovku jmen těch, kteří odešli v druhé půli našeho století do ciziny, aby tam studovali a slavili své tvůrčí úspěchy. Rozmnožují počet výtvarníků, kteří již mezi dvěma světovými válkami si získali svou tvůrčí prací obdiv uměnilovné ciziny. Maně vzpomínám na několik reprezentantů českého malířství žijících v zahraničí: na Josefa Šímu (1891-1971), Františka Kupku (1871-1957), Marii Černínovu - Toyen (1902-1980), Jindřicha Štýrského (1839-1942).

Proč dnes vzpomínáme na Antonína Marka Machourka právě v Přerově? Ze dvou důvodů. Prvních dvacet let svého života vlastně žil se svou matkou v Hranicích, patřících k přerovskému okresu. Zítra, 15. listopadu, jsou tomu čtyři léta, co v Paříži (1991) zemřel. Do Prahy, do matčina hrobu se vrátilo jen jeho bezduché tělo.

Jak jsem pro sebe znovu objevil malíře, o jehož tvorbu jsem se zajímal jako student koncem třicátých let a který se mi ztratil po roce 1945?

Na sklonku roku 1993 jsem se setkal v Olomouci s JUDr. Marií Machourkovou, vdovou po malíři, která přijela do Československa, aby byla přítomna zahájení komorní výstavy tvorby svého manžela v pražském Hollaru, pořádané k 80. výročí jeho narození. Setkání s ní mi zprostředkovala má kolegyně JUDr. Marta Šolcova, vdova po olomouckém sochaři Jaromíru Šolcovi, která po roce 1945 pobývala s Machourkovými v Paříži.

Naše besedování bylo velmi srdečné. Drobná paní, také již osmdesátnice, jiskrných očí, vyprávěla živým způsobem o mnoha událostech z jejich pobytu ve Francii a ve Španělsku. Úvod jejího vyprávění byl sice poznamenán nepěknými dojmy z jarmarečního prostředí dnešní Prahy. Řekla asi toto: „Když jsem se ocitla v Praze, poznala jsem, co je sklíčenost a deprese. Po desíletí jsme žili ve Francii s doklady bezdomovců, a teď, kdy mi pařížský konzulát vystavil česky pas, jsem poznala, co to je být bez domova. Tolik závidi, tolik nevraživosti, takový shon po věcech nedůležitých.“

Nyní však již k vlastnímu tématu naší besedy. Jak jsem se již zmínil, Machourkovo kreslířské umění poprvé na mě dýchlo na sklonku třicátých let ze stránek studentského časopisu Jitro. Pak se mi dostala do rukou publikace Ludvíka Páleníčka „Za pochodní krásy“ - výtvarný místopis Kroměřížska a Zdounecka, vydaná v roce 1945. Frontispice, dřevoryt sv. Jiří vytvořil do této knihy Machourek. Páleníček sám ho označil „za předního představitele našeho mladého výtvarného úsilí“. V olomoucké edici Krystal vyšly v témže roce Claudelovy „Svaté obrázky z Cech“ v překladu O. F. Bablera, se čtyřmi kresbami jmenovaného umělce; kresby svou bravurní lehkostí připomínaly rukopis Karla Svolinského. Poté nastalo malířovo odmlčení. Před desíti roky jsem našel jeho kresby v archivu kroměřížského soukromého sběratele a dvě z nich získal. Tím rostla také touha zvědět o Machourkovi další životopisné údaje. Na dotaz adresovaný

Ludvíku Páleníčkovi jsem dostal odpověď: „Odešel do Francie, nic víc o něm nevím, než to, co jsem napsal v roce 1945.“ Proto radost z mého olomouckého setkání s paní Machourkovou a možnost získat údaje o druhé půli umělcova života, z pobytu mimo rodnou zemi.

Machourek se narodil 30. října 1913 v Nítkovicích v okrese Kroměříž. Otce nepoznal, padl hned na začátku první světové války. Matka - vdova, nenacházejíc vhodné zaměstnání v okolí Kroměříže a odmítajíc nabídky na nový sňatek, odešla s malým Toníkem do Hranic, kde dostala zaměstnání na tamní vyšší vojenské reálce, změněné po válce v československou vojenskou akademii. Hoch chodil v Hranicích do obecné i měšťanské školy. Učitelé byli překvapeni jeho kreslířským talentem a matce doporučili, aby ho poslala do Prahy na státní umělecko--průmyslovou školu. Matka však chtěla, aby syn nejdříve poznal tvrdší tvář života, proto ho dala učit písmomalířství. Teprve po vyučení šel na zmíněnou pražskou školu, do grafické speciálky profesora Jaroslava Bendy (1882-1970). Po večerech navštěvoval ještě soukromé kurzy figurálního kreslení a malby u profesorů Karla Špilara a Bedřicha Wachsmanna ml. Již během studií se úspěšně podílel na návrzích československých známek a výstavních plakátů. Na světovou výstavu do Paříže v roce 1935 poslal své dřevoryty k Dantově Božské komedii, k Vergiliovým Zpěvům pastýřským a k Villonově básni Modlitba k Matce Boží. Ve třetím ročníku si ho vybral profesor Stanislav Ulman, aby mu asistoval při realizaci nových mozaik pro Staroměstskou radnici, pro Památník národního osvobození i budovu Tabákové reže. Předlohou mozaik byly kartony Mikoláše Alše, Maxe Švabinského a Stanislava Ulmana. Za získaný honorář se mohl vydat v roce 1937 na studijní cestu po Balkáně, Řecku a Itálii. Na podzim toho roku byl přijat na Akademii výtvarných umění do figurální školy Maxe Švabinského. Po uzavření českých vysokých škol v roce 1939 skončilo pro Machourka přípravné období a začalo období jeho tvůrčí samostatné práce. Více se věnoval figurální malbě a kresbě. Připravil také kresby pro několik knižních obálek, jmenovitě ke knihám Svatošovým, Skácelíkovým, Mellvillovým, Stevensonovým, Hanči Baarové, Jana Čepa, Viléma Bitnara, J. A. Komenského. Ilustroval několik knižních titulů: vybrané spisy Kosmákovy, Marie Charousové-Gardavské „Růžový den“ a dva Páleníčkovy tituly „Pampelišky“, „Z pohádky do života“. Od roku 1938 byl technickým redaktorem již zmíněného studentského časopisu Jitro. Velké množství Machourkových ilustrací bychom našli v novinách a časopisech. Nelze ne-připomenout také jeho tvorbu knižních značek exlibris, novoročenek, oznámení a blahopřání.

Na akademii se více zabýval malbou. V té době vzniklo několik portrétů příbuzných, přátel a známých, ale také několik kompozic a námětů krajinářských. V roce 1941 vystoupil s několika umělci na společné výstavě ve Smetanově muzeu v Praze. Názvy vystavených obrazů naznačují jejich tematiku: Krajina před večerem, Pieta, Náves v Černotíně u Hranic, Luka, Dívka s loutnou. V roce 1942 vystavovala skupina opět ve Smetanově muzeu. Byla to 2. výstava obrazů a plastik. Machourek se prezentoval obrazy Detail z Posledního soudu, Hlava Anety, Sad, Kostelíček, Selské děvče, Zvěstování, jeho vystavujícími společníky byli Ladislav Kašpar, František Lahoda (sochař), Demeter Livora (sochař). Jiřina Pastrnková-Gabrielová (sklo), Berta Prymusová-Stachová, Ferdinand Štábla (sochař) a fotograf Vilda Kříž.

Častěji vystavoval také na Zlínských salonech. Ze čtyřicátých let se datují obrazy, jejichž majitel i se stali domácí sběratelé: nejrozměrnější olej 300 x 170 cm měl název Setkání sv. Františka se sv. Dominikem. Názvy dalších: Krajina se stromy, Černotín, Starý lom, Smutek, Bílý dům, Malá Marie, Kytice, Čtoucí dívka, Ludvík v. Beethoven, Frederik Chopin, Dáma v loži, Narození Páně, Jarmila, Hlava Krista, Krajina se stromy.

V roce 1943 se umělec podílel na výpravě k Hudcově liře Don Juan, uvedené na scéně Komorního divadla v Praze.

Věnoval se též sakrálnímu umění, např. při výzdobě kostela v Řevnicích u Prahy, pro Chrámové družstvo v Pelhřimově namaloval obrazy sv. Floriána a bl. Anežky České. Spolu s architektem Radou obeslal soutěž na náhrobek sv. Vojtěcha pro pražský svatovítský chrám.

Paní Machourková se zmínila také o sňatku, který uzavřeli v roce 1943 v Praze, i o tragickém osudu jednoho ze svědků jejich svatby - o JUDr. Ctiboru Mařanovi, politiku a publicistovi, který byl vláčen v padesátých letech po věznicích a psychiatrických léčebnách, až přišel o dolní končetiny.

Na podzim roku 1945, po dokončení posledního semestru u Maxe Švabinského, dostal Machourek ještě s několika mladými českými umělci stipendium francouzské vlády ke studiu na Vysoké škole výtvarných umění v Paříži.

4. listopadu 1945, po dlouhé a obtížné cestě přes Německo, jehož města ležela v sutinách a měla pobořené mosty, dojel Machourek do Paříže se skupinou prvních poválečných stipendistů; byli mezi nimi malíř Jiří Horník, sochař Jaromír Šolc, Karel Skála, ve Francii dosud žijící Antonín Brejník a sochařka Marta Sumová.

Stipendisté byli ubytováni v Univerzitním městě v Paříži 14, které založil v roce 1925 ministr André Honnorat v naději, že možnost žití s členy všech národů umožní vzájemné dorozumění a přispěje k udržení míru. Machourek byl ubytován v domě knížectví monackého, v němž pobývali hlavně výtvarníci a hudebníci. Tam se tehdy sešlo mnoho mladých umělců z celého světa, kteří po skončení světové války použili první příležitost podívat se do Francie. Ve vesnici Puteaux poblíž Paříže žila také početná česká kolonie umělců, jako Šíma a Kupka a sochař Jan Vlach (1904), ten pomáhal organizovat výstavy Salonu Nezávislých.

Machourek, stejně jako ostatní stipendisté, se zajímal hlavně o muzea, umělecké památky, o knihy pojednávající o umění. Cestoval po Francii, zajel i na Korziku, hovořil s mladými umělci z celého světa. Před odjezdem slíbil zlínským redaktorům, že je bude informovat o dění ve Francii.

Díky dokonalé technické přípravě z Prahy byl Machourek velmi dobře přijat na pařížské akademii - École Nationale Supérieure des Beaux Arts, řídil ji tehdy profesor Nicolas Untersteller, nejmladší člen akademie.

Správa monackého domu, kde byl Machourek ubytován, mu brzy umožnila výstavy a účast v soutěžích. V květnu 1946 dokonce dostal první cenu v soutěži na plakát k výročí Monaca. Hlásili se také první sběratelé - ba i obchodníci s obrazy, ti mu zařídili prodej do USA a později i do Japonska.

Po dvouletém studiu se připravoval na zpětnou cestu do Prahy. Odtud plánoval návštěvu Říma. Doufal, že se mu podaří vstup do vatikánských dílen, aby se mohl zdokonalit v technice mozaiky. Počátkem roku 1948 došlo však v Československu k puči a změně vlády, a tak se se svou paní rozhodli zůstat v Paříži. Byli ovšem bez prostředků, a také pobyt v Univerzitním městě pro ně skončil.

Ujal se jich František Sigmund, bývalý majitel lutínských závodů na čerpadla, a nabídl jim pobyt v arabském zámku v městečku Orsay u Paříže. Zámek byl dovezen z Maroka a postaven na koloniální výstavě v Paříži, po skončení výstavy byl pak postaven v parku zmíněného městečka Orsay.

Machourkovi často trávili léto v Biarritzu. Malíř se díval přes moře na Funtarabia a snil o Španělsku. V Paříži se seznámil se sochařem Saummelsem, který zval cizí umělce do Tarragony. Machourek, který již znal téměř celou Francii, pozvání přijal a žil určitou dobu v Tarragoně. Odtud podnikal poznávací cesty do Barcelony, Toleda, Madridu (muzeum Prado) a Mont Serratu. Byl oslněn barevností země a mile překvapen

pohostinností Španělů, kteří sice v té době ještě trpěli následky občanské války, ale s nadšením vítali všechny návštěvníky, kteří chtěli poznat jejich zemi.

V roce 1950 obeslal výstavu, kterou pořádala Reverenda Fabrica k Milostivému létu, byl to návrh na mozaiku „Svatý Josef- ochránce církve“. Ve Španělsku v té době vznikly jeho obrazy Smrt zápasníka s býky, Panna Maria Sedmibolestná aj.

Z prodeje obrazů si mohli Machourkovi pořídít v Paříži od 1. ledna 1951 vlastní byt, a to v pařížské čtvrti Saint Germain.

Machourek vděčně vzpomínal na svého pražského profesora Stanislava Ulmana a na jeho záměr realizovat mozaiky pouze z přírodních kamenů. V Paříži vznikly první jeho mozaikové obrazy: mozaika sv. Řehoř-poprvé zpracovaná dvoubarevné, z bílého a černého mramoru. Majitelem se stal ředitel známé firmy kosmetických výrobků Dior. Několikrát zpracoval v mozaice obraz patrona Paříže sv. Denise. Ve svém majetku si ponechal rozměrnou mozaiku 80 x 24 cm, představující čtyři evangelisty. Projevil přání, aby mozaika byla osazena v hřbitovním kostelíku sv. Antonína v Hranicích, kde jako chlapec ministroval. Stále častěji se účastnil kolektivních i samostatných výstav. Velmi si považoval své každoroční účasti na Salonu Indépendants (Nezávislých) v Grand Palais na Elysejských polích. Po třech letech byl přijat za řádného člena jmenovaného sdružení.

Vystavoval však i v jiných francouzských městech: v Bourgesu, ve Vernon, v Deauville. Ve Vichy obdržel první cenu zvanou Paris Indépendants. V městě Beziers mu byla udělena cena za obraz Tauromachie (Zápasy s býky).

Z Paříže obeslal také výstavy v jiných zemích. Ve Vídni obdržel první cenu mladé francouzské malby. Své obrazy zasílal také na výstavy do Londýna, do italské Ancony, do australské Sydney, do New Yorku a japonských měst Tokia a Osaky.

Z černých jeho zahraničních studijních cest třeba jmenovat Německo a USA, ale také Kanadu, kde žili tři jeho synovci (Bolenové).

V Madridu se seznámil Machourek s chorvatským básníkem Radaicem, který mu představil mnichy z řádu Panny Marie Milosrdné, de la Merced. Tento rytířský řád byl založen v Barceloně ve 13. století, jeho členové se věnovali vykupování zajatců a školní výuce. Komtur řádu Maria José Vallejo Alvarez, muž kultivovaný a uměnímilovný, si Machourka oblíbil pro jeho hodnoty výtvarné i lidské. Nabídl mu, aby se ujal umělecké výchovy dvou set mladých seminaristů, kteří v té době sídlili v klášteře Poio ve španělské provincii Pontevedra.

Machourek tu vytvořil a instaloval první velikou mozaiku Poslední večeře Páně na průčelní stěně jídelny kláštera. Vybral si dvacet studentů, které speciálně školil v mozaikářské tvorbě. Mozaika budila tak velký obdiv, že vedení kláštera se rozhodlo zrušit klauzuru v té části kláštera, kde byla mozaika, a zpřístupnit ji veřejnosti, příbuzným, studentům a poutníkům, kteří byli na cestě do Santiaga.

Kardinál ze Santiaga si objednal u Machourka pro svůj dům mozaiku představující modlitbu Otčenáše. Kostely a kláštery v jiných částech Španělska žádaly rovněž pořízení mozaiky a také španělská armáda objednala pro svou novou kapli v Galicii monumentální mozaiku. Zanedlouho přišla objednávka na mozaiku ke cti sv. Judy Tadeáše pro katedrálu postavenou v Ponce na ostrově Porto Rico v USA. Pro Machourka bylo pozvání do Ameriky velmi lichotivé. Za války kreslil v Praze obálku pro publikaci o sv. Judovi. Věděl, že světcova socha z roku 1741, vytvořená Františkem Preisem pro Karlův most, později umístěná v nádvoří před kapucínským kostelem sv. Josefa na pražském náměstí Republiky, je Pražany po celý rok zdobena květinami. Po únoru 1948 se konala u sochy každoročně, v den světcova svátku, 28. října tichá demonstrace - oslava výročí vzniku Československa, byť jen položením četných květů. Proto americkou nabídku s nadšením přijal. Tři roky shromažďoval a sestavoval se

svými žáky ve španělském Poio barevné mramorové kaménky v mohutnou mozaiku o rozměrech 11\7 metrů. Ateliérem pro tak rozměrné dílo byla plocha klášterního nádvoří. Materiál byl převezen loch' do Porto Rica. Machourek pak s jedním svým žákem za čtyři měsíce osadil pět miliónů barevných kamének na průčelní stěnu presbytáře katedrály. Slavnostní předání bylo 28. října 1969.

Dvacet let později po listopadu 1989 se umělec vrátil do Ponce, aby poděkoval světcům, že se přimlouval u Boha za novou svobodu rodné země - Československa. Po třicet let pobýval výtvarník střídavě ve Francii a v chalupě zakoupené ve Španělsku, blízko kláštera Poio, který se mu stal na jeho umělecké cestě šťastně osudným. Jeho interiér ozdobil dalšími mozaikami, z nichž pozoruhodná je Křížová cesta. V klášteře samém byla zřízena během jeho života stálá expozice Machourkovy tvůrčí umělecké práce. Pro klášter v Poio připravil rozměrné kartony se 150 exponáty o celkové délce 80 metrů a výšce 2,5 metru. Zobrazil na nich poutníky a siluety měst, kterými procházejí z Paříže na cestě do španělské Compostely. Umělcova předloha byla převedena do mozaiky pokrývající dlouhou stěnu klášterní chodby.

V posledních letech, stále myslí spojen s rodnou zemí, maloval některé varianty obrazů, které zůstaly v jeho pražském ateliéru, nebo ve Státní galerii ve Zlíně, kam přešel celý soubor umělcových obrazů z jeho zlínské výstavy v roce 1944. Třeba se zmínit alespoň o obraze hranické hřbitovní kaple sv. Antonína -jeho křestního patrona. Ten maloval během svého exilu mnohokrát. Kaple, postavená v polovině 17. století na hranickém hřbitově, v sousedství filiálního kostela Narození Panny Marie, je opředená několika pověstmi o pobytu poustevníků. Machourka její dějiny zajímaly již jako ministranta, jsou zaznamenány v knížce „Památky města Hranic“, sepsané a vydané v roce 1864 Liborem Scholzem. Machourek mínil věnovat této kapli svou mozaiku čtyř evangelistů. V roce 1990 měl pořídit mozaiku pro kapli na Sardinii. Počínající nemoc, karcinom, práci znesnadnila, zůstaly jen kresebné náčrty. Dva roky s nemocí bojoval, podporován v boji svou chotí i lékaři, pobýváje střídavě ve Španělsku a ve Francii. Počátkem listopadu 1991 se nemoc zhoršila a 15. listopadu Machourek -„el gran pintor checo“, jak o něm psal španělský tisk, ve svém pařížském bytě zemřel. Ve smrti se usmíval a ošetřovatelka sdělila paní Machourkové, že o těch, kdo se v poslední chvíli svého života blaženě usmívají, se ve Francii říká, že prožívají opětné shledání se svou matkou. Po tomto sdělení se vdova rozhodla, že tělo zemřelého musí odpočívat v rodné zemi, v hrobě matčině. Matka umělcova náhle zemřela při pobytu v Machourkově pražském ateliéru, kam se přestěhovala z moravských Hranic, aby bránila inventář před násilným zabavením. Hned druhý den po její smrti však k tomu došlo. Matka byla pohřbena v Praze na olšanských hřbitovech a do jejího hrobu bylo uloženo před pěti roky i bezduché tělo syna-malíře, který do posledního dechu mluvil o Moravě, o Hané, o moravských poutních místech, o matce a o svých přátelích, na něž v cizině nezapomněl. Měl bych se alespoň krátce zmínit také o jeho přátelích - umělcích, o četných sběratelích jeho tvorby a především o technikách, jichž používal.

Během svého pobytu ve Francii i ve Španělsku se setkal a spřátelil s mnoha malíři zvučných jmen, ať to byl Henri Matisse, Raoul Dufy, Pablo Picasso, Pierre Bonnard nebo Marc Chagall. Tento ho naučil zvláštní technice, tzv. batikování kresby, čili použití voskové svíčky, tou se maluje na kartu či papír žádoucí kresba. Poté se maluje akvarelovými barvami. Nahřátím papíru dochází k míšení barev s bílými místy, která byla pokryta voskem. Stejně jako uvedení slavní malíři, také Machourek tvořil všemi technikami. Když přišel do Francie, učitel na Akademii zjistil, že ho nemusí učit téměř žádné technice, neboť je již všechny ovládá.

Jeho výtvarný projev je lyricko-realistický, tíhnoucí k impresionismu. Pracuje s bohatou paletou barev, zvláště jeho španělské obrazy hýří barevností a budí obdiv samých Španělů.

Ludvík Páleníček soudí, že Machourkův citový svět je poznamenán jakousi melancholií, jakousi chmurnou vážností. Je to svět, v němž i radost je tlumena citovou plachostí, svět formální strohosti a barevné údernosti. Machourkova melancholie je smutkem tvůrčím, citem, na němž je naroubována touha po vniknutí do oněch poloh, v nichž člověk začíná hovořit s Bohem.

Jeho paní vyprávěla, že Machourek pracoval denně velmi intenzivně, z vnitřní potřeby. Veliký je také počet jeho skicáků. Na začátek každého z nich vepsal datum, popřípadě připsal „S pomocí Boží začínám“.

Během svého života vytvořil nespočet kreseb, akvarelů a olejů. Většina z nich je v majetku soukromníků po celém světě. Umělec sice vedl evidenci, nestačil však vše postihnout. Nahlédnutím do seznamu majitelů Machourkových obrazů jsem zjistil, že lze je najít ve Francii, v Anglii, Belgu, Švédsku, Německu, Španělsku, USA a Austrálii. Dostalo se mu mnoha poct a uznání. Jeho jméno bylo zařazeno do „zlaté knihy hodnot nejvyšších“, kterou zpracoval Edmond de Salses. Jedna z posledních výstav Machourkova díla byla v pařížském Grand Palais od 5. do 21. listopadu 1993, k poctě Machourkových posmrtných osmdesátin.

Plno obdivu k jeho tvůrčí práci bylo napsáno ve světovém tisku. Ocituji alespoň dva přívrastky, které mu v tisku dali: „Un verdadero gran artista“ -opravdu velký umělec a druhý „El gran pintor checo“ - velký český malíř! Kéž dílo tohoto velkého umělce vejde brzy ve známost i v jeho české vlasti.

Sborník Státního okresního archivu Přerov 1998

Oldřich Fiala Život a dílo Antonína Marka Machourka v literatuře

Bibliografie

Knižní ilustrace, grafická úprava knih a výtvarné řešení knižních přebalů:

Claudel, Paul: Svaté obrázky z Čech. Přeložil O. F. Babler. Olomouc, Krystal 1945. Nestr.

Holková, Marie: Děvče z tichého městečka. Román pro mládež. Praha, Vyšehrad (1941).

151s.

Holková, Marie: Děvče z tichého městečka. Román pro mládež. 2. vyd. Praha, Vyšehrad 1946. 165 s.

Charousová-Gardavská, Marie: Růžový sen. Román pro dospívající dívky. Červený Kostelec, Antonín Doležal 1944. 160 s.

Kosmák, Václav: Z kukátek a obrázků. Uspořádal Miloslav Hýsek. Praha, Vyšehrad 1940. 313 s. Výbor z Václava Kosmáka. Sv. 1.

Kosmák, Václav: Z románových obrazů. Uspořádal Miloslav Hýsek. Praha, Vyšehrad 1940. 269 s. Výbor z Václava Kosmáka. Sv. 2.

Melville, Herman: Bílá velryba. Praha, Vyšehrad 1941. 166 s.

Páleníček, Ludvík: Pampelišky. Mladá Boleslav, Hejda a Zbroj 1947. 81 s.

Páleníček, Ludvík: Z pohádky do života. Příběhy z českých činoher. Praha, Vyšehrad 1947. 148 s.

Suchánek, Jiří: Sedm studánek. Báseň. Praha, Cesta 1944. 32 s.

Svatoš, Bedřich: Ruce laskají zemi. 2. vyd. Praha, Vyšehrad 1941. 260 s. Kytka dobrých knih. Řada 1. Sv. 5.

Zelený, Vladimír: Stesk. (Básně.) Paříž, Rencontre 1950. 27 s.

Literatura o životě a díle, referáty o výstavách, recenze:

(ALA) (= Oldřich Fiala): Výstava díla Antonína (Marka) Machourka v Muzeu

Komenského. Nové Přerovsko, 6, 1997, č. 22, 30. V., s. 15. Antonín Marek, Lukáš Machourek. Kresby a studie z pařížského pobytu. (Tisk k výstavě). Úvodní text napsal František Dvořák. Praha, Galerie Hollar 1993.

Nestr. - skládačka, 4 obr. Antonín Marek Machourek. Obrazy - kresby - grafika. (Katalog výstavy). Text napsal a sestavil Bohuslav Smejkal (Přerov, Marie Machourková 1997.) Nestr.,

10 obr.

Kolář, Bohumír: Objevná výstava v Přerově. Hanácké noviny, 8, 1997, č. 67, 10. VI., s.

5. Páleníček, Ludvík: A. M. Machourek. Praha, bez nakl. údajů. Nestr. Bibliofilský tisk.

Páleníček, Ludvík: Úvodní slovo k výstavě A. M. Machourka ve Zlíně. Zlín, škola umění 1944. Nestr.-dvojlist. Pospěch, Tomáš: Francouz, Španěl, Hraníčák, Machourek.

Hranický vernisážník. Hranický týden, 3, 1997, č. 29, 25. VII., s. 5. Pustějovská, Ivana: Přerovské Muzeum Komenského připomíná zapomenutého malíře. Mladá fronta dnes,

8. 1997, 28. VI., č. 150, příl. Střední Morava dnes, s. 3, 1 obr. RN (Rudolf Novotný): Antonín Marek Machourek. Zveme vás na výstavu.

Přerovské echo, 1997, č. 7-8, červenec, s. 1, 1 obr. -sji- (Bohuslav Smejkal): Po půlstoletí se vrací dílo malíře Machourka. Hanácké noviny, 8, 1997, č. 64, 3. VI., s. 5.

Smejkal, Bohuslav: Jeho umění zná svět. Akademický malíř Antonín Marek Machourek. Hanácké noviny, 4, 1993, č. 270, 25. XI., s. 9, 6 obr.

Zastoupení v encyklopediích:

Páleníček, Ludvík: Výtvarné umění na Kroměřížsku a Zdounecku. Kroměříž, Klub přátel výtvarného umění 1940. 107 s.

Páleníček, Ludvík: Za pochodní krásy. Výtvarný místopis Kroměřížska a Zdounecka. Kroměříž, Karel Kryl 1945. 177 s. Varietas. Sv. 1. (Antonín Marek Machourek, s. 144-147, 3 rep. = Pieta, s. 141, Detail z Piety, s. 143, Zvěstování[^]. 140.)

Toman, Prokop: Nový slovník československý výtvarných umělců. D. 2. L -Ž. Ostrava, Výtvarné centrum Chagall 1993. 872 s. (Machourek, Antonín Marek, s. 60.)

Foto příloha

Autor příspěvku při slavnostní vernisáži výstavy obrazů, kreseb a ilustrací A. M. Machourka v Přerově dne 5. června 1997

Autor příspěvku při slavnostní vernisáži výstavy obrazů, kreseb a ilustrací A.M. Machourek v Přerově dne 5 února 1997

Antonín Marek Machourek

Antonín Marek Machourek

Ukázky z Machourkovy grafické tvorby

Božena Němcová

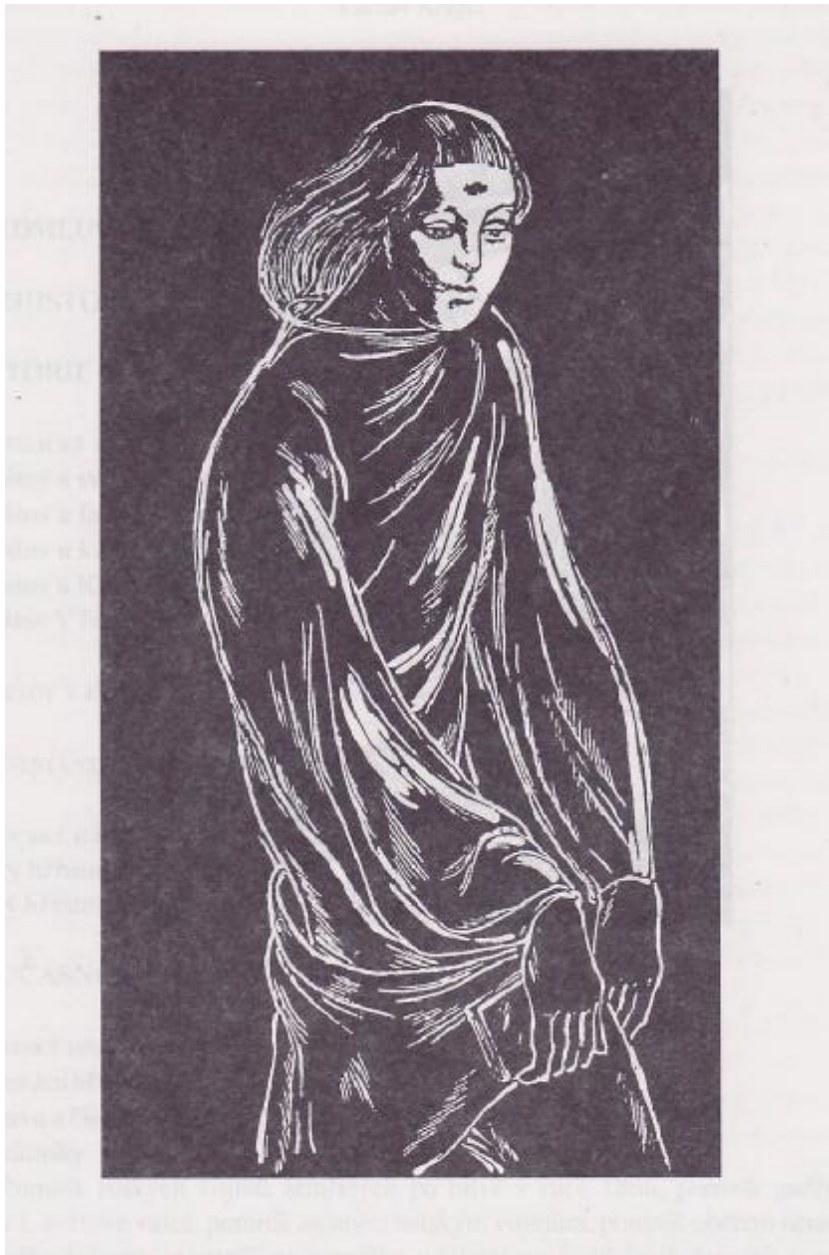
Ukázka z Machourkovi tvorby – Božena Němcová

Ukázka z Machourkovi tvorby

Ukázka z Machourkovi tvorby

Ukázka z Machourkovi tvorby

Václav Krejčí - Přerovské hřbitovy

PŘEDMLUVA , PREHISTORIE PŘEROVSKÝCH POHŘEBIŠŤ HISTORIE HŘBITOVŮ

KATOLICKÉ HŘBITOVY V PŘEROVĚ

Hřbitov u sv. Jiří na Kopci

Hřbitov u farního kostela sv. Vavřince

Hřbitov u kostela sv. Michala na Šířavě

Hřbitov u Králická

Hřbitov V černým

HŘBITOV V PŘEDMOSTÍ

PROTESTANTSKY HŘBITOV V PŘEROVĚ

ŽIDOVSKÉ HŘBITOVY'

Starý hřbitov ve Wurmově ulici

Nový hřbitov V černým

SOUČASNOST HŘBITOVŮ MĚSTA

Budování hřbitova Úprava a členění Památníky

Pomník ruských vojáků zemřelých po bitvě v roce 1866, pomník padlých v 1. světové válce, pomník zajatým italským vojákům, pomník obětem německého fašismu, pomník na památku událostí na Švédských šancích v roce 1945, pozůstatky starého hřbitova

Hroby a hrobky

Urnové háje

Rozptylové a vsypové loučky

Obřadní síň

Hroby významných osobností města

Abecední seznam osobností

HŘBITOV V PŘEDMOSTÍ

HŘBITOV V ČEKYNI

HŘBITOV V DLUHONICÍCH

HŘBITOV V HENČLOVĚ

HŘBITOV V LOVĚŠICÍCH

PAMÁTNÍKY MIMO HŘBITOVY

Pomníky a busty Přerovanů ve městě

Pomník Josefa Bajáka, pomník Jana Blahoslava, pomník Jana Amose Komenského, pomník Slavomíra Kratochvíla, pomník Augustýna Mervarta, pomník Františka

Rasche, pomník Jiřího Sumína (Amálie Vrbové), pomník Jakuba Škody, pomník prehistorických pohřebišť v Předmostí Pamětní desky Přerovanů ve městě Pamětní deska Jana Blahoslava. pamětní deska Josefa Čapky-Drahlovského, pamětní deska Jana Kabelíka, pamětní deska Jana Amose Komenského, pamětní deska Marcela Krasického a Jiřího Mahena, pamětní deska Slavomíra Kratochvíla, pamětní deska Josefa Krumpholce, pamětní deska prof. MUDr. Julia Petřival-ského, pamětní deska Františka Slaměníka, pamětní deska Emanuela Zahradníčka, pamětní deska majora Bohuslava Němce, pamětní deska MUDr. Václava Skaláka

POUŽITÁ LITERATURA

INFORMACE

VYHLÁŠKA 93-06

SEZNAM PŘÍLOH SEZNAM VYOBRAZENÍ

PŘEDMLUVA

Při jedné z návštěv Prahy v období svátku zesnulých jsem procházel i Olšanské hřbitovy, abych si připomněl památku významných lidí, kteří jsou tam pohřbeni. O některých místech věčného odpočinku jsem věděl z dřívějších návštěv a šel jsem boční branou přímo k hrobu Jana Wericha nebo Smetanovy libretistky Elišky Krásnohorské. U jiných jsem se zastavil překvapen, že i ti odpočívají tu na Olšanských hřbitovech, ačkoli jsem se domníval, že vzhledem k hodnotám, které po sobě zanechali, jsou pochováni na vyšehradském Slavíně. A náhodou jsem stanul i u hrobů cirkusových krotitelů zvířat, i v Přerově velmi známých.

Teprve když jsem při cestě zpět procházel hlavní branou hřbitova, našel jsem u vstupu tabuli s rozdělením hřbitova na jednotlivé sektory a také nepřiliš reprezentativně vyvedený seznam významných osob, uložených zde k věčnému odpočinku. K mému podivu jich bylo jen o málo méně než dvě stě. U jejich jmen bylo vždy označení sekce, v níž se jejich hrob nachází.

Při návratu z Prahy jsem uvažoval o tom, že snad i na přerovském hřbitově jsou hroby pro město významných lidí, na něž by bylo vhodné poukázat a připomenout je návštěvníkům hřbitova, který je určitým druhem kroniky města.

Vzpomněl jsem si na služební cestu do Moldávie na zasedání mezinárodní normalizační komise států východní Evropy. Při jednom volném pozdním odpoledni jsme při procházce městem debatovali o tom, kdo že byli dřívější obyvatelé této sovětské republiky. Rumuni. Poláci, Rusové? A tu můj přítel doporučil, abychom se šli podívat na místní hřbitov. Tam to je na pomnících vytesáno alespoň 150 let nazpět. A bylo! Polští Židé a moldavští Rumuni. Ruský tam byl téměř jen památník padlým osvoboditelům města ze druhé světové války. A uvítací informace organizátorů byly anulovány. Opakoval jsem tyto návštěvy i v jiných zemích a jiných místech. Třeba na Slovensku, kde jsem při večerní procházce z kempu v Mošovcích našel autora Slávy dcera Jána Kollára a jeho rod nebo na severní hranici Slezska. Všude hřbitovy hovořily stejně srozumitelnou řečí o nedávné i vzdálenější minulosti. A tak mě vedly návštěvy těchto míst věčného klidu k zamyšlení o sídlech, jejich bohatství či chudobě posuzované podle honosnosti náhrobků či pomníků, i osudech lidí, třeba podle řad hrobů s pomníčky se jmény, připravovaných předem žijícími klášterními sestrami různých řádů k jejich vlastnímu odpočinku ve Vidňavě, poté kdy byly násilím odvezeny na nejzazší hranici republiky. Hřbitovy mají i svou vlastní historii, protože s růstem

obyvatelstva nedostačovaly, jejich místa se měnila, staré se rušily a byly zakládány nové. Také vyznavači některých náboženství trvali na vlastních hřbitovech nebo byli nuceni si je založit, protože na katolických hřbitovech nechtěli nebo nesměli být pochováni.

PREHISTORIE PŘEROVSKÝCH POHŘEBIŠŤ

Pahorky Skalka a Hradisko nad Předmostím byly nejjižnějším a zdaleka viditelným výběžkem Oderských vrchů do středomoravského úvalu. Jsou zakresleny jako samostatné a sedlem od sebe oddělené útvary i do Fabrisovy vojenské mapy již v letech 1764 až 1768. Z pahorku Skalka se dosud zachovalo pouze jeho úpatí pod nynějším předmostským hřbitovem.

Na jižním úpatí Skalky, východně od nynějšího hřbitova se prostíralo v 10. a 11. století vzácné slovanské pohřebiště. Při výzkumech Křížových byla v letech 1894 až 1895 odkryta část pohřebiště se 140 hroby, v roce 1923 dalších 15 hrobů z 11. a 12. století, v letech 1941 a 1942 12 hrobů, další pak v roce 1944. Všechny příslušely jednomu pohřebišti v Chromečkově zahradě. V hrobech bylo nalezeno málo keramiky, časté však byly esovité záušnice, nošené jako vlasová ozdoba žen od 10. do 12. století. Pohřebiště je významné svou rozsáhlostí, velkým počtem mrtvých, bohatostí, zvláštností a cenností milodarů (náušnic, korálků, železných nožů a ostruh). Dnes je poblíž u Prostějovské ulice nedaleko křižovatky umístěn památník těchto prehistorických objevů (obr. 1), nazvaný Sonda do pravěku, odhalený v roce 1988 po výstavbě obytného souboru.

V letech 1960 a 1961 konal Archeologický ústav v Brně záchranný výzkum druhého pohřebiště v trati Nivky. Bylo odkryto 52 kostrových hrobů, vybavených četnými milodary - šperky, zbraněmi, keramikou a předměty denní potřeby. Podle nich byla doba pohřbívání stanovena od konce 8. do počátku 10. století. K těmto pohřebišti patřily pravděpodobně i dva žárové hroby, zachráněné v roce 1958 v trati Pod valem.

Byly nalezeny také dva české denáry, jeden z doby Boleslava I. v ruce mrtvolky. Lze tedy soudit, že předmostští předkové pochovávali své nespálené nebožtíky do země a do kostrových hrobů hned po svém usazení v této lokalitě, už dlouho před rokem 1035.

Při výzkumech soustřeďujících pozornost vesměs na paleolit byly však objevovány také kostrové hroby se zbraněmi a šperky ze slovanského období, první již při výzkumu V. Havelkové v roce 1889, potom též K. J. Maskou při jeho výzkumech.

Zatímco je možno sledovat vývoj slovanského osídlení v Předmostí již od 7. do 11. století, jsou nálezy na ostatním území města Přerova více méně ojedinělé. Z mladší doby hradištní pochází hrob, rozkopaný při stavbě vodovodu v roce 1931 na Davídkově gruntě v Šířavě.

Slovanské osídlení od 9. století je doloženo v Přerově nálezem dvou hrobů na Horním náměstí. Pod přerovským kopcem na pravém břehu Bečvy na jižním konci Malé Dlážky proti bývalé hospodářské škole bylo nalezeno slovanské kostrové pohřebiště.

Do doby Břetislava I. se klade také vznik vnitrozemského opevněného hradiště na osamělém, skalnatém přerovském kopci na levém břehu Bečvy těsně při řece. Hradiště mělo výhodnou strategickou polohu. Jeho úkolem bylo chránit přechod přes Bečvu na starodávné obchodní cestě z Podunají k Baltickému moři.

Stejnou dobu vzniku a stejnou polohu a funkci mělo také zmíněné opevněné Hradisko nad Předmostím na pravém břehu Bečvy. Vzdušná vzdálenost obou hradišť činila pouze 2 km.

Obě důležitá hradiště a zeměpanská opevnění, přerovské a předmostské, byla zbudována v místě, v němž přechází údolí Bečvy do středomoravské nížiny. Jan

Blahoslav ve své Gramatice české z roku 1571 psal, že Předmostí slulo Staré město na rozdíl od Nového města Přerova.

Od 11. století jsou známy rovněž z Horního náměstí už i sídlištní nálezy.

Při stavebních úpravách na Žerotínově náměstí a v přilehlých ulicích byly v křižovatce ulic Pod valy a Kozlovské nalezeny lidské i zvířecí kosti. Všechny druhy nálezů byly vzájemně promíseny. Zdá se, že se zde střídalo osídlení a pohřebiště.

U kostela sv. Jiří byly zachyceny doklady dřívějšího osídlení i v roce 1964. Objevily se tam části koster a drobné zlomky keramiky, které patřily do různých údobí. Některé bylo možno datovat již asi do 12. století, jiné byly mnohem mladší. Je nesnadné říci, do kterého údobí náležejí kostry z rozrušených hrobů. Na hřbitově kolem kostelíka sv. Jiří i přímo v samém kostele se pohřbívalo dlouhou dobu, proto jsou hroby různého stáří. Dá se předpokládat, že nejstarší mohou být až z pozdní doby hradištní.

Mezi Šířavou a Sušilovou ulicí přinesly stavební práce další nálezy. Byl tam odkryt popelnicový lužický hrob a kromě toho kostrový hrob, v němž byli pohřbeni muž a žena. Blízko místa nálezů se při stavbě školy Svisle opět našel kostrový dvojhrob. Zbytky rakví nalezeny nebyly.

HISTORIE HŘBITOVŮ

Od nepaměti byli zesnulí uctíváni pozůstalými, jak svědčí i slova národní písně „Hřbitove, hřbitove, zahrado zelená, do níž se sázejí předrahá semena!“. Lidové pojmenování krchovy či kerchovy pochází z německého názvu Kirchhof, který dokazuje, že pro pohřbívání byla užívána ohrazená místa kolem kostelů.

Jejich historie je velmi zajímavá. Lze v ní sledovat stavební rozvoj našeho města od nejstarších dob. Její zpracování navozuje řadu otázek.

Stávající městský hřbitov není zde od nepaměti. V minulých dobách byl při kostelech, jako mnohde na vesnicích dosud. Na kolika místech už se vlastně v Přerově pochovávalo?

Vedle městského hřbitova je zas až v posledních letech lépe udržovaný židovský hřbitov. Jaká je historie židovských hřbitovů?

V 16. století žilo ve městě i mnoho příslušníků jednoty bratrské, v 19. století německých protestantů. Kde ti jsou pochováni?

V minulém století válek bylo i mnoho válečných obětí. I ty mají své pomníky? Po rozšíření města o připojené obce zvýšil se i počet hřbitovů o ty v městských částech. Jaká je jejich historie?

Kteří pro město významní občané a kde tu na věky odpočívají? Jak jinak připomíná město domácím i návštěvníkům své zasloužilé předky? Mnoho otázek, obtížné odpovědi. Po pečlivém prostudování všech jemu dostupných pramenů pokusí se autor čtenáře uspokojit.

KATOLICKÉ HŘBITOVY V PŘEROVĚ

Hřbitov u sv. Jiří na Kopci

Na kopci, který byl původně jen řídko osídlen a stál na něm hrad, je třeba hledat stalý kostelík, o němž je dochována zmínka již v roce 1141. A kolem tohoto prastarého kostelíka, dosud zachovaného, se rozkládal první přerovský hřbitov.

Nejnovější archeologické výzkumy zjistily, že do zásypu základové rýhy vně nově vystavěné základové zdi nynějšího kaple sv. Jiří byly jednorázově uloženy lidské kosti velkého počtu jedinců. Pocházejí nepochybně z hrobů hřbitova, který dříve byl v místech výstavby nového kostela, jinou možností by bylo, že kosti pocházejí z kamery, který by byl pod hřbitovní kaplí. Nyní stojící kaple sv. Jiří je stavbou z 2. poloviny 13.

století, není ale vyloučené, že ve stejném cípu Horního náměstí stál i starší kostel, který zanikl výstavbou nového.

Horní město bylo chráněno hradbami, do nichž byla pojata i jihovýchodní stěna kostelíku a tvořila část hlavní kamenné zdi. Při husitských válkách byl proto kostel zpusťošěn a ležel v troskách. Vilém z Pernštejna ho dal znovu vystavět a postoupil ho českým bratřím, kteří z něho učinili modlitebnu neboli sbor pro své stoupence v Přerově. Z této doby, z konce 15. století, pochází nynější vchod do kaple ukončený lomeným obloukem. Hřbitov byl ale pravděpodobně Vilémem z Pernštejna v 15. století zrušen. V roce 1500 zemřel v Lipníku zakladatel jednoty bratrské Matěj Kunvaldský a byl pochován v Přerově „v kostelíku na kopci znovu vystaveném, v němž ještě žádný položen nebyl“.

Kaple sv. Jiří později vyhořela. Svobodný pán Jan Václav Přepiský z Rychenburka, pán na Ivanovicích na Hané a Víceměřicích, si vyžádal od olomoucké konzistoře v dubnu 1763 povolení, aby mohl obnovit zpustlý kostelík sv. Jiří a následně přestavbu v barokním slohu uskutečnil. Byl zavražděn v noci z 11. na 12.9. 1765 ve věku 68 let, při přepadení na zámku v Ivanovicích. Pravděpodobně zněla domněnka, že odpočívá v cínové rakvi v hrobce u jihozápadní stěny kostela sv. Jiří.

V roce 1936 při opravě kostela sv. Jiří byl proveden hluboký průzkum kostela, aby se objektivně zjistilo, jak to vlastně v minulých dobách s pohřbíváním v tomto kostele bylo. Z obsáhlé zprávy¹⁰ budiž zde uvedeno:

„Při vykopávkách v kostele sv. Jiří byly objeveny spousty kostí, které sem byly sneseny ze zrušeného hřbitova.

Hrobku v apsidě kostela pokládali dosud za hrobku Želeckých. Byla založena 230 cm pod dlažbou a zabírala celý prostor podkovovitého výklenku. Po hrobce byly pohozeny zůstatky kostí a rakví, na pravé straně spodní část dřevěné rakve se zbytky mužské obuvi, na levé straně kosti a lebka. Z kostí nejlépe zachovalých dala se sestaviti kostra asi 50 až 55 letého muže. Nebožtík měl buď malý hrb, nebo byl na pravé straně sražen. Muž byl asi 170 až 175 cm vysoký. Z ostatních kostí patřilo nejvíce ženě a druhému muži střední postavy, dobře vyvinutému. Něco málo kostí pocházelo ještě z dvou dalších mužů. Hrobka trpěla vlhkem. Poněvadž jí hrozilo sesutí, byla rozebrána.

Druhá hrobka podle dosavadní domněnky patřila rytíři Janu Václavovi Přepiskému. K tomuto mínění zavdávala podnět zachovalá cínová rakev. Hrobka stála pod oknem se sv. Jiřím. Byla 160 cm hluboká se dvěma rakvemi. Z pravé rakve zůstala jen dřevěná velmi poškozená vložka s rozpadlými pozůstatky mladší ženy. V kovové rakvi ve shnilé dřevěné rakvi se zachovaly mimo jiné dva bohaté rusé copy, tmavomodré plyšové šaty, závoj a hnědé plyšové střevíčky a řetízkový náramek se smaltovaným monogramem W. K. Pozůstatky svědčily o útlé dívce nebo velmi mladé chorobně slabé ženě.

V hrobce třetí při jihozápadní stěně 120 cm hluboké ležela pod násypem rozpadlá dřevěná rakev s kostrou ženy. Lebka měla černé kadeře se stříbrným šperkem nad čelem. Žena měla nejvýše 30 let, byla průměrné postavy a byla dobře urostlá.

Hroby byly vykopány tři. Sto centimetrů pod dlažbou proti nynějšímu vchodu byla dosti zachovalá rakev a v ní odpočívala úplná kostra drobné ženy. Byla zabalena do bílého plátna. O 25 cm dále ke středu kostela v hloubce 80 cm se našla 50 cm dlouhá dětská rakvička. Z dítěte se zachovaly jen kosti lebeční, stehenní a holenní. Dítě bylo úplně vyvinuto, ale zemřelo asi brzy po narození. V hloubce 205-210 cm pod dlažbou při jihovýchodní zdi byl objeven starší hrob.

Kostel sv. Jiří byl sedmkrát předlážďěn a měl celkem osm podlah." Tolik nesouvislý citát. Je z něj patrné, že dosud staletí tradované představy o hrobkách rytířských rodů byly nepřesné.

Hřbitov u farního kostela sv. Vavřince

Zprávy o Přerově z první poloviny 14. století vesměs mluví o kapli sv. Vavřince, o které se předpokládá, že je to dnešní kostel farní. První zmínka pochází z roku 1324, ale předpokládá se, že byl zbudován nedlouho po roce 1256, po vysazení Přerova na město, v gotickém slohu. Královské město bylo poměrně malé, mělo pravoúhlý půdorys. Obsahovalo čtvercové náměstí a kolem něho několik ulic, kostel stranou náměstí, ulice vybíhající z náměstí pod pravými úhly. Roku 1346 byl kostel se svým majetkem a důchody darován choru pražských mansionářů u kostela sv. Víta, kteří kostel drželi až do husitských válek.

Za farou u kostela se nacházel pozemek, který daroval kostelu za třicetileté války neznámý přerovský občan s úmyslem, aby tu byl zřízen hřbitov. V roce 1645 byly tu pohřbívány oběti moru, později byl rozšířen o sousední zahradu a sloužil jako hřbitov chudých, ale pochovávalo se zde zřídka, a to až do zřízení velkého hřbitova na Šířavě (obr. 32). (Zaznamenal jsem poznámku, že průměrný věk obyvatel býval v té době asi 40 let. Starci šedesáti- až sedmdesátiletí byli výjimkou.)

V kostele sv. Vavřince stojí za povšimnutí tři náhrobní kameny: hraběnky Marie Terezie Windischgratové, rozené ze Saurau (t 13. 10. 1723) a dvou svobodných paní, Josefy Antonie a Marie Josefy Želeckých z Počenic, rozených Wipplerů z Uschitz (obě t 3. 1. 1734).

Časově do té doby spadá opevňování města, protože průběh opevnění není obecně znám, dovoluji si ho uvést pro objasnění umístění hřbitovů, tak jak je uvádí Florián Zapletal. Až do roku 1350 nebylo město opevněno. Došlo k tomu až ve 3. čtvrtině 14. století, kdy Moravu spravoval markrabě Jan, vlastní bratr císaře Karla IV. Městské opevnění začali budovat roku 1350 veřejnou prací. Robotovala zde řada okolních vesnic. Město pod Kopcem nemělo nikdy hradby z pevného zdiva. Jeho opevnění tvořil příkop, val a pletený plot. Táhl se na východní straně Bečvy dnešními ulicemi Pod valy, zabočilo na jihozápad do ulice Jiráskovy, v tomtéž směru pokračovalo do ulice Palackého a potom postupovalo ulicemi Palackého ve směru severozápadním až k Bečvě, která napájela svou vodou městský příkop. Z popisu je jasné, jak velké bylo tehdy město Přerov. Šířava tehdy k městu nepatřila, uvádí se poprvé roku 1371, a to výslovně jako předměstí Přerova.

Jiné předměstí, dnešní Dlážka, vzniklo na pravém břehu Bečvy, a to ve 3. čtvrtině 14. věku za markraběte Jana. Předměstí bylo tak velké a lidnaté, že je zvané roku 1376 městečkem, ležícím vně hrazeného města Přerova. Ze zemských desek olomouckých víme, že na pravém břehu řeky Bečvy skutečně bylo už v předhusitské době veliké předměstí. Nejasná je zpráva Bartoloměje Paprockého o tom, že na tomto lidnatém předměstí vystavěli příslušníci drobné šlechty z Přerova a okolí kostel, ve kterém se pochovávali. Hmotnou památkou po tomto kostele bylo za časů Paprockého koncem 16. století pouze starožitné znamení, tj. kamenná deska s erby zakladatelů kostela.

Hřbitov u kostela sv. Michala na Šířavě

Na prostranství mezi Šířavou a Židovskou ulicí (dnes Žerotínovo náměstí) se rozkládal hřbitov. Předpokládá se, že v 90. letech 15. století byl na něm vystavěn hřbitovní kostel sv. Michala, a to podle pozdější informace, že ve zvonici kostela na jednom zvonu zasvěceném právě sv. Michalu byl uveden letopočet 1496. Byl to obecní hřbitov, na kterém byli ukládáni kromě Židů obyvatelé všech vyznání. První zmínka o tom je z roku 1516, kdy tam byl pochován člen jednoty, pomocník Tůmy Přeloučského Martin Krčma. Úmrtní kniha bratrského kněžstva dále uvádí, že roku 1518 umřel sám Tůma Přeloučský a na sv. Matěje pochován tam, kde potom páni Šiškové Slavkovští koupili

místo za 10 kop, kladli se tam, i bratrské správce klásti poručili. Nekrologium bratrského duchovenstva uvádí jmény celou řadu dalších kněží, „Roku 1556 umřel Br. Matěj Berounský v Přerově a nazítří pochován u sv. Michala pod kobkou, kdež Br. Volf i jiných víc správců bratrských odpočívá.“ Rovněž zde byl pochován roku 1580 bratr Ondřej Sylván, roku 1588 bratr Jan Abdiáš. Roku 1594, „Br. Eliáš Jeřábek, správce chropyňský, umřel v Přerově na likařství a v Šířavě byl pochován.“

Zřízení obce přerovských bratří do roku 1554 bylo toto: bratrský dům měli pod kopcem, jako sbor pro bohoslužby nynější kapli sv. Jiří a pohřbívání bylo dohodnuto na šířavském hřbitově. Rozšíření dostalo se bratrské obci stavbou nového sboru v blízkosti bratrského domu, pro něž byly pozemky koupeny v roce 1554 na den památky sv. Marka evangelisty. V sousedství sboru na dnešním náměstí Na Marku byly v bratrském domě byty duchovních a bratrská škola. Parcela nového bratrského sboru byla obehnaná zídou, (obr. 32) V roce 1566 poslal kněz Jan supliku Vratislavovi z Pernštejna, „že pochovávají Bratři a na pohřby chodí i těch, kteří Bratřími nebyli“. Odpovídal na ni bratrský biskup M. Červenka, kterého požádal Vratislav o odpověď: „Co se pohřbu dotýče, právě jalovou zprávou Vaši Milost zanesli. Pravda jest, že sme některé pohřebovali, když kněz Jeroným se odebral... A jaký mi na tom zisk... Neb nám odtud ani halíř nepřichází, a od žádného sme ho nikdy nežádali. Nad to v Přerově tento obyčej jest, že sobě zvoní všude: tak dobře u sboru, jako na kostele. Bývá pak to často, že my svůj funus činíme, a když již nesem a zpíváme, že v tom se jich, dva, tři, někdy k nám připojí z oněchno, ani nám co o to prve říkajíc...“. Zprávu o zvonění doplňuji příkladem pohřebních výdajů. Podotýkám, že se zvonilo zprvu na kostele na Šířavě a na sboru starém, od roku 1594 též na sboru novém. Zejména je pozoruhodný vzájemný poměr jednotlivých položek:

Při pohřbu Davida Ponce roku 1606 bylo utraceno:

za 16 loket kmentu po 16 gr. na čerhel a na prostěradlo,

za 9 loket kroíkrýnu po 11 gr.,

za 17 1/4 lokte po 10gr. a 7 hal.,

za 2 lokty plátna po 6 gr.,

za loket tuplbarchanu 8 gr.,

od šití toho všeho 34 gr.,

od zvonění na kostele 24 gr. a za zpropitné 4 krej.,

od zvonění na sboru 15 gr. a za zpropitné 3 krej.,

od zvonění na Šířavě 6 krej.,

od zvonění na starém sboru 2 gr.,

od kopání hrobu 8 gr., na zpropitné 3 krej.,

za truhlu stolařovi 16 gr.

Celkem: 21 kop 17 V, gr.

V roce 1571 vznikla nevole mezi farářem a úřadem přerovským o pohřbívání. Kněz Adolf protestoval proti odkrývání hrobů, v kterých se těla dosud nerozpadla, a proti dosazení bratrského správce Štěpána na hřbitov šířavský, protože byl za faráře a správce obojího kostela jmenován nejen regenty a vrchností, ale i přijat městem. Farář Adolf rád by věděl, má-li ouřad Přerovský k tomu dovolení a od které vrchnosti? Pokládá to za potupu a zlehčení osoby své i ouřadu svého. Píše dále: „Proto nechť Bratří těla svá tu, kdež předkové jejich leží, kladou, ode mne v tom žádné překážky nemajíc. Nechť v tom trvají a žádných zdí tu, kdež začali kopati na kerchově, nečiní, vědouc o tom, že jest prve dosti těsný a malý kerchov k pochovávání těl mrtvých. Nelíbí-li se pak jim tu ten pohřeb: však sobě v sboru dosti velký a prostranný dali udělati, nechť se tam aneb ve sbore pochovávají.“¹ (O nové hřbitovní zdi, kterou je

obeť kostel sv. Marka, ačkoliv se tam již nepochovávalo, se zmiňuje protokol generální vizitace přerovské farnosti z roku 1682.)

Purkmistr a rada města odpověděli, že „ničeho tu není a nebylo, aby takovou stížnost na Bratří vésti mohl“. Ouřad sám rozkázal na krchově kopati pro povýšení zdi hřbitovní a rozšíření místa, kam se máry kladou. Bratřím pak odpovídají, že „čehož sou bez překážek od starodávna užívali, to měněno bohda nebude“.

V listině Fridricha ze Žerotína z 13. 10. 1596 se píše o kostele ve městě, domě farním a škole při němž kostele, o druhém kostele se hřbitovem v Šířavě, o sboru novém i starém, jakož i o domě bratrském a škole při něm. (Ve studii o pohledu na Přerov z roku 1727 Florián Zapletal lokalizoval sbor - modlitebnu, pozdější to kostel sv. Marka, do místa někdejšího kina JAS. Vchod do sboru byl z nynější Mostní ulice. Bratrský dům stál východně od sboru, shořel zřejmě roku 1664.) A v potvrzení městských privilegií z roku 1597 zve se „kostelíkem v Šířavě, při němž Přerovští pohřeb svůj mají“.

Roku 1622, když se J. A. Komenský musel již skrývat, při jednom z návratů z Fulneku do Přerova se jeho žena i s oběma dětmi nakazila morem a všichni tři zde zemřeli. Pohřbeni byli pravděpodobně právě na hřbitově na Šířavě.

Výslovně se zasvěcení kostela sv. Michalu objevuje až roku 1556. Archanděl Michael byl ochráncem duší zemřelých, proto mu byla zasvěcena většina kaplí na starých hřbitovech. Za srpnové vizitace roku 1682 byl zaznamenán tento stav: Kostel byl zcela sklenut, měl dva oltáře, šest úzkých a vysokých oken, sklenutou sakristii na evangelní straně, tři vchody, na dřevěné věži dva zvony, dokola prostíral se ohrazený městky hřbitov, kde pochovávaly své zemřelé také přífařené vsi Kozlovice, Želatovice, Újezdec a půl Bochoře. Pozdně gotický charakter této stavby roku 1682 ještě trval. V době baroka svou původní pozdně gotickou tvářnost ztratil. Je pravděpodobné, že to bylo za faráře a děkana Františka Nedomanna, který provedl přestavbu farního kostela ve slohu barokovém a upravil také kostel sv. Michala, někdy po roce 1726.

Na hřbitově u sv. Michala na Šířavě se pochovávalo ještě v 2. polovině 18. století, jak o tom svědčí zápis vizitace v roce 1764. Teprve postupně přebírá i jeho úlohu hřbitov nový za Kroměřížskou branou, který však byl otevřen již v roce 1695.

K úplnému uzavření šířavského kostela došlo z rozhodnutí městské rady 22. 10. 1832. Od tohoto data všichni museli být pochováni na hřbitově U Králická. Zbytky hřbitova se však zachovaly kolem kostelíku i po výstavbě kláštera na Šířavě a úplně byly odstraněny až po zrušení kláštera a nuceném odvezení řádových sester z Přerova po roce 1948.

Hřbitov U Králická

Dne 5. 5. 1695 byl přerovským děkanem Janem Anastaziem Tichým posvěcen nový hřbitov a postaven na něm nový kříž. Rozkládal se u jedné z městských bran. Z města vedlo pět bran, u mostu Olomoucká, na severní straně dnešní Palackého ulice se vycházelo Troubeckou branou do Tovačova, na jižní straně téže ulice stála Kroměřížská brána (dříve Hýskova, kudy v roce 1642 vtrhli do města Švédové), v místě proti nynější budově gymnázia. Byla rovněž vysoká, kamenná s půlkruhovým obloukem. Za ní byl zřízen nový hřbitov (obr. 32). Obě brány na Palackého ulici nebyly ve směru ulice, ale kolmo na ni. Vycházelo se z nich ve směru Blahoslavovy a Riegrovy (dnes Skalákovy) ulice po cestách vedoucích z města ven na Troubky a na Kroměříž. Hřbitov byl tedy za branou, za městem, naproti dnešní průmyslové škole a restauraci pivovaru. (P 1) Na jižní straně stála jednoduchá brána uváděná na jednom plánu z roku 1727 jako Židovská. (Nelze zcela bezpečně určit, zda to bylo proto, že naproti, v dnešní ulici Wurmově, byl zřízen židovský hřbitov (P 2), či zda to souviselo s předpokládaným přestěhováním židovské komunity do dnešní Kratochvílovy ulice). Proti šířavskému kostelu pak byla brána Holešovská.

Bohatou žeň poskytl tomuto novému hřbitovu strašný mor v Přerově na počátku 18.století. Však také v roce 1717 bylo tu pochováno na 800 lidí, a dále se na tomto městském hřbitově pochovávalo po celé 18. století a ještě téměř 80 let ve století devatenáctém.

Přerov měl v době, kdy se ještě pohřbívalo na tomto hřbitově, v roce 1834, s předměstími Šířavou, Novosady a Velkou Dlážkou, 624 domů a 4192 obyvatel (1985 mužů a 2207 žen), kromě Židů. Ve druhé polovině století přestal hřbitov dostačovat a správa města musela rozhodnout o umístění nového hřbitova dále za městem, poněvadž stávající hřbitov byl již obestaven rozšiřující se zástavbou. V roce 1877 se přestalo na tomto hřbitově pochovávat. Hřbitov trval však dále a postupně se likvidovalo jeho zařízení a v některých případech se přenášely ostatky na zakoupená hrobová místa na novém hřbitově. Byl zrušen usnesením městského výboru ze dne 1. prosince 1893, po šestnácti letech od založení nového hřbitova. Zbývající pozůstatky zemřelých byly při likvidaci hřbitova přeneseny na nový hřbitov a zde uloženy ve společném hrobě pod záhonem před 11. oddělením hrobek, vpravo od vchodu. Na nový hřbitov také nebyly přenášeny staré pomníky, takže památky na tehdejší dobu chybějí. Jen jediná práce, ručně tepaný kříž, byl odevzdán správcem městských sadů a hřbitova architektem Františkem Procházkou městskému muzeu.

Hřbitov V černým

Pátý městský hřbitov byl založen za městem na mírném návrší na konci Šířavy u Lešetína na místě, kde se říkalo V černým. Dokončen byl v říjnu a vysvěcen P. Arnoštem Vychodilem 1.11.1877. První pohřeb se tu konal dne 2. 11. 1877.

Původně byl menší než ho známe. Na plánu města z roku 1903 odpovídá jeho rozloha ještě katastrální mapě z 80. let minulého století. (P 3) Hlavní kříž hřbitova byl přibližně uprostřed a hrobky byly navrženy kolem tří stran hřbitova, tj. dnešní sektory I. - III., IV. a V. - VIII. zřejmě polovinou plochy, takže hrobky byly přistavěny rovněž ke zdi. (P 4) Na plánu města z roku 1912 je již hřbitov rozšířen až k další řadě hrobek v sektoru IX. a X. Při rozšíření byla navržena v odd. V.-VIII. ještě jedna řada hrobek, aby se zakryla zadní čela pomníků. Tatáž situace se opakovala zase u obvodové řady hrobek v odd. IX. a X., na jejichž úroveň byl přenesen společný hrob padlých z. protestantského hřbitova za nádražím. Před ním byl zřízen první přerovský urnový háj. Posledním rozšířením byla pak odd. Sk u nové obřadní síně, na jejichž úrovni je již 4. urnový háj, který se postupně staví na novém hřbitově. Hřbitov byl zmenšen v dolní levé vlhké části o nepoužívanou plochu postoupenou v polovině 60. let pro výstavbu bloku družstevních garáží. Po všech úpravách dostal hřbitov konečnou podobu z 60. let 20. století (obi'. 2). Po několikerém rozšíření měl pak do roku 1986 plochu 52 631 m².

HŘBITOV V PŘEDMOSTÍ

V písemných památkách se uvádí Předmost (nynější Předmostí) a tamní farář Mazůrek roku 1362. Připomíná se i v letech 1379 a 1383. Farní kostel sv. Máří Magdaleny byl původně vystavěn jako katolický kostel, ale prošel několika úpravami. V 15. století žilo nejen v Přerově, ale i v Předmostí mnoho příslušníků jednoty bratrské a je možné, že kostel v té době sloužil jinému než katolickému vyznání. V nynější úpravě je z roku 1772. V kostele je náhrobek pánů z Vrchlabí z roku 1526. Na vnější zdi kostela za presbytářem je náhrobník Kateřiny Kunsové z Vrchlabí a na Čekyni. Do zdi je zasazen epitaf- kamenná deska s erbem a tímto nápisem ve staré češtině: L. P. 1526 V ÚTERÝ V NOC! PO SV. BARTOLOMĚJI UMŘELA UROZENÁ PANÍ KATEŘINA MANŽELKA KUNŠE Z VRCHLABÍ A NA ČEKYNI A TUTO POCHOVÁNA.

Kolem kostela se prostíral hřbitov, jak bylo v dávných dobách běžné. U kostela je dodnes i fara. Časem byla značně rozšířena na zemědělskou usedlost a patřila k ní také velká farská zahrada směrem k Čekyni sahající až do prostoru dnešní školy. Hřbitov se užíval běžně asi do poloviny 19. století. Pak už na něm byli pochováni jen kněží. Nebyl příliš prostorný. Ve směru osy kostela asi na délku kostela, po levé straně od vchodu do kostela byl segment přibližně na jeho šířku a po pravé straně vchodu plocha o polovinu větší než půdorys kostela. V době, kdy se nazakupovala hrobová místa, ani velké plochy nebylo třeba, poněvadž se hroby několikanásobně využívaly. A také počet obyvatel farnosti byl jen zlomkem dnešních obyvatel. Poslední pohřeb se na starém hřbitůvku uskutečnil v roce 1868.

V té době se pochovávalo již dávno na velkém hřbitově, pro který zakoupila fara pozemky v minulém století. Podle datace byl hřbitov založen v roce 1853 na úpatí Skalky nad Prostějovskou ulicí, nedaleko od kostela. Je zaznamenáno, že již v roce 1882 se na hřbitově opravovaly zídky.

V osmdesátých letech již bylo možno, po vydání příslušných předpisů, zakupovat si hrobová místa na dlouhou dobu i na věky, a tak hřbitov brzy nedostačoval a bylo nutno ho rozšířit. Bylo projednáno přikoupení části pozemku Chromečkovy parcely na Skalce i předkupní právo farního úřadu. Majetkové poměry se však zkomplikovaly převodem parcely i nedodržením původně dojednané ceny, i nedostatky při zápisu majetku do pozemkových knih. Hřbitov byl posléze rozšířen podle obecní kroniky v roce 1910. Kolem rozšířeného hřbitova byla postavena v roce 1913 zídka se sloupky krytými cementovými dlaždicemi, zřízena brána z kovaného železa, celkem za 5700 K (rakouské měny). Celý prostor se začal využívat, ale areál hřbitova patřil zčásti faře (stará část), částí obci (rozšiřující se část). To bylo následujících asi 40 let, zejména mezi světovými válkami, předmětem sporu mezi vedením obce a fary. Snad ani nešlo tak o to, komu pozemek patří, jak o to, že majitel byl oprávněn vybírat z jeho užívání a zakoupených hrobových míst poplatky. Tedy předmětem sporu byl vlastně příjem do rozpočtu. Nejpodivuhodnější na této věc je, že tento spor není vyřešen dodnes. Dosud (1998) trvá stav, kdy část areálu hřbitova patří faře a část obci.

V roce 1929 schválila hřbitovní komise Okresního úřadu v Přerově pro účely hřbitova nově určené pozemky v trati Nivky, s výměrou 1 ha 18 a, s turnusem pochovávání na 15 let. Určila také, že nový hřbitov bude obecní, pouze pro obec Předmostí. K vybudování tohoto hřbitova však nedošlo.

Kolem kostela přetrvával starý nepoužívaný hřbitůvek, který náves příliš nezdobil, proto se obecní rada v roce 1939 usnesla, aby starší zídka kolem něho byla s povolením památkového úřadu zbourána.

Politické události a vznik protektorátu Čechy a Morava odsunul tuto akci do pozadí pro vážnější záležitosti.

Ke zbourání zídky se vrátil obecní úřad až v roce 1943. Ing. Alois Pile z Přerova byl pověřen 7. 5. 1943 obecní správou, aby vypracoval projekt na úpravu návsi kolem kostela, odstranění historické zídky a zbourání staré márnice při severním rohu. Na hřbitůvku se již celá desetiletí nepochovávalo, na jižní části stálo několik sešlých pomníčků a v hrobech odpočívali poslední čtyři místní duchovní. Hroby byly tedy vykopány a pozůstatky duchovních přeneseny slavnostně 10.6.1943 v procesí na velký hřbitov.

Hned poté se začalo svépomocí s bouráním zdi. Zídka byla masivní, šířky až jeden metr. Materiál z ní byl použit pro obecní účely, z největší části na štětování cest. V severní části hřbitova byla nalezena šachta s velkým množstvím lidských kostí. Okolí kostela bylo prozatímne upraveno a definitivní úprava návsi i tehdy odložena na lepší časy. Došlo k ní pak až v padesátých letech.

PROTESTANTSKÝ HŘBITOV V PŘEROVĚ

V roce 1861 byly volby do říšského sněmu, v nichž proti sobě stáli v Přerově jako kandidáti na poslance páter Wurm z Brna, kněz světové pověsti a velký přítel moravského lidu české národnosti, a majitel cukrovaru Němec baron Skene.

Na dráze i v přerovském cukrovaru barona Skene pracovalo mnoho německých evangelíků. V politickém soupeření se záměrně použilo napětí, které trvalo mezi železničními zaměstnanci a obyvateli města, poněvadž železniční úředníci byli vesměs Němci a kamarádi úředníků v továrnách. Příčinou rozkolu a zřejmé nenávisti byl i náboženský rozdíl. Měšťané byli takřka všichni katolíky, kdežto železniční úředníci byli velkou většinou protestanty. Tato averze byla ještě živena tím, že následkem konkordátu z roku 1855 bylo všeobecné pochovávání zemřelých protestantů na katolickém hřbitově a zvonění při pohřbu omezeno.

Poněvadž počet protestantů po otevření dráhy pořád stoupal, došlo to tak daleko, že si založili vlastní evangelický hřbitov na poli zvaném Trávník za nádražím, v místě, kterému se říkalo „válečná rampa“, asi tam, kde je dnes volné místo na konci nádražní zdi. Příchod k němu byl od bochořské silnice, která tehdy byla vedena za prvním domkem za křižovatkou přímo k dnešnímu přejezdu vlečky do chemičky. O založení hřbitůvky rozhodli tehdejší evangelíci 13. 6. 1862. Byla v něm postavena i kaple. Na plánu města Přerova byl tento objekt označen jako „kaple evangelického augšpurského vyznání (německá)“.

Kolem ní se rozkládal hřbitov, zřízený rovněž v roce 1862. Brzy po založení v roce 1866 tu bylo pochováno v hromadném hrobě 151 pruských vojáků zesnulých následkem zranění v přerovské vojenské nemocnici po bitvě u Rokytnice, která je podrobně popsána v literatuře."

Pohřbívalo se tu ještě za první světové války. Po vzniku republiky a odchodu většiny Němců z města už se hřbitov nepoužíval. Protože se o kostel nikdo nestaral a hrozil sesutím, byla povolena státním památkovým ústavem jeho demolice v roce 1956. Současně byl zrušen i hřbitov. Pomník pruských vojáků byl péčí Místního národního výboru v Přerově přenesen na městský hřbitov, kde byl po úpravě znovu postaven na symbolickém společném hrobě nad 1. umovým hájem až na horní hranici starého hřbitova v roce 1959, jak je vytesáno na boku soklu památníku.

ŽIDOVSKÉ HŘBITOVY V PŘEROVĚ

Starý hřbitov ve Wurmově ulici

Židovská ulice se uvádí v souvěkých pramenech až roku 1447, ale její vznik lze předpokládat již dříve.

V Přerově neměli Židé dlouho svůj vlastní hřbitov. Zemřelé snad pochovávali v nedalekém Lipníku, kde jsou Židé bezpečně doloženi v roce 1412. Přerovských Židů nebylo také mnoho. Podle urbáře přerovského panství z roku 1564 bylo tehdy v Přerově usedlých osm židovských rodin, které dávaly vrchnosti od starodávna zvláštní plat.

Na přímluvu panského úředníka Jindřich Blekty byla jim puštěna roku 1585 od Jakuba Zvolenského zahrádka k pochování mrtvých těl. Měli zní platiti obci 5 gr. 1 d. a od každého mrtvého těla tam pohřbeného domácího 77 gr., od přespolního 15 gr. Jestliže by něco zamlčeli, nebo by chtěli zadržet platbu, uvolila se židovská obec zaplatit pokutu do obecní pokladny 5 kop. Jednalo se s největší pravděpodobností o židovský hřbitov na Trávníku při cestě do Kozlovic, který je zachycen na plánu Přerova z roku 1727 a několikrát zmiňován v archivních pramenech 17. a 18. století (obr. 32).

V blíže neurčené době ovšem Židé získali k pohřbívání jiné místo v dnešní Wurmově ulici (P 2), a to zřejmě proto, že trávníčky hřbitov byl vystaven častým záplavám. Jak je patrné z fotografie pořízené ve 20. letech (obr. 3), na níž je vidět budova okresního

úřadu, byla branka do nového hřbitova v prodloužení dnešní Smetanovy ulice a hřbitov sahal až k budově bývalých Pozemních staveb Přerov (obr. 4).

Ze smlouvy mezi Karlem Jindřichem ml. ze Žerotína a městem je zřejmé, že Židům byly časem poplatky zvýšeny a bylo jim bráněno v získávání majetku. V článku 15 bylo uvedeno: „Židé (na 11 statečích) pozbývají práva příkupu všelikého statku, pozemku, zahrad nebo chmeliseka slibují, že budou od sv. Václava r. 1686 obecní pozemkovou daň a rovněž hřbitovní poplatek 20 gr. každoročně správně platiti.“¹ Na konci dnešní ulice Kratochvílovy u Komenského třídy stála jednoduchá brána zvaná někdy Židovská, snad právě proto, že naproti byl židovský hřbitov.

V popisu města Přerova z roku 1834 se uvádí, že v 78 domech žije 263 Židů a mají tu vlastní hřbitov a synagogu. Ta v roce 1832 při požáru lehla popelem a na jejím místě byla postavena v roce 1860 nová, v novorománském slohu, která stojí dodnes, svému účelu však již neslouží. V 19. století se přistěhoval do Přerova z menších měst značný počet Židů, takže jejich počet stoupl asi ze 250 osob na jeho začátku na 717 na přelomu století, kdy tvořili asi 4 % obyvatel.

Na starém židovském hřbitově se pohřbívalo do roku 1888. i když od roku 1882 se již používal i nový hřbitov. Pak byl dopřán mrtvým dlouho klid.

V roce 1939 město hodlalo rozšířit frekventovanou Wurmovu ulici. Z patnácti denního průzkumu bylo zjištěno, že tu denně projíždí v průměru 170 aut, 550 cyklistů a prochází asi 5000 chodců. Město k tomu vykoupilo dvě stodoly, potřebovalo ale ještě malou část židovského hřbitova, kterou židovská obec nechtěla postoupit a mařila tím rozšíření ulice. Na hřbitově se nepohřbívalo již přes 50 let. K vyvlastnění pozemku nedošlo ani přes komisionální šetření. Židé znovu svolali schůzi, na níž došlo k bouřlivému jednání. Na něm se vytvořila nakonec skupina, která třemi hlasy získala převahu pro postoupení části pozemku městu.

V postatě zde nešlo pravděpodobně o neústupnost z neochoty, nýbrž o židovskou náboženskou tradici, která ctí zásadu nenarušitelnosti hrobů. Ostatky zemřelých mají zůstat navždy na tom místě, kde byly pohřbeny.

Ještě v tom roce Adolf Rachtava zdůvodňoval v denním tisku, proč je třeba starý židovský hřbitov rozparcelovat. Rozkládal se tehdy prakticky ve středu města, kde byla hotová technická síť, položen vodovod, kanalizace i elektrické vedení. Na jeho místě by bylo možno postavit, jak uváděl, relativně levné bloky obytných domů, zamýšlený „Masarykův kulturní památník, Okresní dětský domov“ ap. Také by bylo možno prodloužit Čechovu ulici, v jejíž trase hřbitov ležel, od Sušilovy ulice až na Šřavu. Navrhoval zvolit pro tento účel komisi a intenzivně jednat se Židy. (Pozn.: V době protektorátu, kdy v Přerově vládli již Němci, byl tento židovský odpor proti veřejným zájmům města na pováženou. Byl pochopitelný jen jejich hlubokým přesvědčením, že klid jejich předků nesmí být narušen a jejich ostatky přemístěny.)

Tento první židovský hřbitov byl pro Židy zdejší i přespolní a udržel se až do roku 1945, kdy byl definitivně zrušen. Bylo tomu tak zřejmě i proto, že nebylo nikoho, kdo by účinně oponoval. Z nacistických vyhlazovacích táborů se vrátila jen hrstka Židů a přerovská židovská obec se prakticky rozpadla. Dnes stojí na místě hřbitova obytný dům.

Nový hřbitov V černým

Po vybudování nového městského hřbitova zakoupila přerovská židovská obec v roce 1878 parcelu pro postavení nového židovského hřbitova v jeho těsném sousedství, s podélnou osou rovnoběžnou s dnešní ulicí Lančkových. Tenkrát tam nebyla ovšem ulice, ale výpadek do Újezdce. Hřbitov byl tedy opět za městem.

Vchod do hřbitova byl v severozápadním rohu, blízko městského hřbitova. Do roku 1882 byl hřbitov budován. Byl ohrazen kvalitní kamennou zídou krytou cihlami kladenými na výšku. Podél vedly areálem tři hlavní cesty, rozdělující prostor na oddělení I. podél východní zdi, oddělení II. až IV. a V. až VII. ve středu hřbitova a oddělení VIII. při západní zdi.

Podél cesty byly budovány náhrobky čelem střídavě v řadách vždy k východu a západu. Materiálem nejstarších byl převážně pískovec, později vápenec, světlá žula, nověji černá žula. Obrys hřbitova byl výrazně obdélníkový. Jeho délka byla 120 m, největší šířka na severní straně 30 m, nejmenší mezi II. a III. odd. 23 m. Pohřbívat se zde začalo v roce 1882, od nevdálenějšího jihovýchodního rohu, kde se nalézalo hrobové místo č. 1, od jižního konce směrem na sever (obr. 5). Oddělení hřbitova byla očíslována z pohledu od vchodu shora dolů a zprava doleva I. až VIII., řady v odděleních rovněž shora dolů a hrobová místa zprava doleva. Celkem bylo v areálu vymezeno 777 hrobových míst.

Počet náhrobků se dnes udává na 500. V zadní polovině VIII. odd. při zdi souběžně s ulicí Lančických je očíslováno 108 polovičních hrobových míst. Lze se domnívat, že sem měly být přeneseny náhrobní kameny ze starého zrušeného hřbitova. Ty sem však byly převezeny až po deseti letech po jeho likvidaci v roce 1956. Kde byly v mezidobí, není známo. Přerovská židovská obec již neexistuje. Identifikovat je zatím nelze. Jsou položeny na zemi a zcela zarostlé trávou a nálety dřevin, protože tak daleko obnova hřbitova dosud nepokročila.

V roce 1903 byla postavena obřadní síň s bytem hrobníka na severním konci u městského hřbitova v ulici Lančických. (obr. 6) Vedle stavby byla i branka na hřbitov přímo z ulice. Ve vstupní hale (obr. 7) byla na čelní stěně i deska s vytesanými verši Jaroslava Vrchlického (pátá sloka básně „Na starém hřbitově židovském“, ze sbírky „Bodláč z Parnassu“).

OSTROVE MRTVÝCH! V HLUČNÉ MĚSTA VŘAVĚ
TY VÝSPO KLIDU, SAMOTY A TICHÁ!
PROUD NOVÉ DOBY PODRÝVÁ TĚ DRAVĚ,
VŠAK DOSUD KAMENY TVÉ V SLUNCI SVÍTÍ,
ZDE POSUD S FIALKOU BEZ KOLEM DÝCHÁ,
ZDE POSUD UNAVENÁ DUŠE CÍTÍ
TEN VELKÝ BOL, TU MALOU CENU ŽITÍ.

Stavba měla několik místností a sloužila i jako márnice a přípravná. Náboženská tradice nedovolovala ponechat zemřelého přes noc v úmrtním domě. Proto byli nebožtíci přeneseni ještě v den úmrtí pohřebním bratrstvem do márnice. Zde v přípravně předcházelo pohřbu rituální očištění, při němž byl zemřelý omýván vodou, v níž bylo rozmícháno vejce, které je symbolem života. Tělo bylo oblečeno do košile, spodků a rubáše s krejzlíkem. Do rakve, zhotovené z neohoblovaných prken, nesměly přijít žádné květiny a šperky. Pro židovské pohřební zvyklosti je charakteristická prostota a setření rozdílu mezi bohatým a chudým. V obřadní síni se konalo poslední rozloučení. Pohřeb se konal v souladu s biblickým „prach jsi a v prach se obrátíš“ do země. Končil v obřadní síni modlitbou a útechou pozůstalým.

Obřadní síň byla na hřbitově do začátku osmdesátých let, kdy se zde již třicet let nepohřbívalo. Nepotřebná a neudržovaná stavba chátrala a hrozila zřícením. Byla proto zbourána a o její délku zkrácen i hřbitov, protože jeho severní část byla dosud volná. Tím dostal hřbitov dnešní délku 96 m, největší šířku na severu 29 m a celkovou výměru

asi 2500 m². Na místě zrušené části hřbitova je dnes malý parčík s mohutnou smuteční vrbou.

Nejstarší dnes čitelné pískovcové náhrobky u východní zdi jsou s rokem úmrtí 1881, mezi nimi náhrobek Samuela Kulky z roku 1882. Nejmladší náhrobek je z roku 1950 a patří Arnoštu Kulkovi. Postupem doby na začátku tohoto století se pochovávalo blíže ke středu hřbitova a náhrobky jsou větší a nákladnější, z tmavé nebo světlé žuly s vystříbřeným písmem. Náhrobky z konce první republiky jsou již až překvapivě honosné, několik metrů vysoké, se stříbrným písmem na černém mramoru. Vnucuje se téměř rouhačský dojem, že v souladu s náboženstvím si byli všichni zemřelí rovni v chudobě pohřbu, ale v připomínce jejich zásluh se až nadmíru zrcadlí mohovitost pozůstalých a jejich touha po reprezentaci. Všechny nápisy jsou jen v hebrejštině a němčině, český nápis je na hřbitově jen sporadicky.

Severní zeď byla znovu vystavěna z červených pálených cihel, uvnitř hřbitova nedávno hrubě omítnuta a umístěna na ni deska s Vrchlického verši ze vstupní haly obřadní síně. Na sousedním poli zídka je umístěna ještě jedna pamětní deska. Nese nápis: „1433-1933 TATO BUDOVA BYLA ZNOVU ZŘÍZENA V UPOMÍNKU NA 500LETÉ TRVÁNÍ BRATRSTVA CHEWRA KADIŠ A V PŘEROVĚ. Předsednictvo: Gabriel ARELÝ, Max SACHS, Josef LAMBERG.“ I tato deska byla zřejmě umístěna na obřadní síni po její renovaci v roce 1933. (Pozn.: Chewra kadiša je výše zmíněné pohřební bratrstvo.)

O zde pohřbených občanech nemohu podat zevrubnou zprávu, poněvadž neznám jejich význam pro židovskou komunitu ani pro město. Jsou mezi nimi lidé s univerzitním vzděláním, lékaři, právníci i nositelé řady vyznamenání ještě z doby Rakouska-Uherska a představitelé židovské politické obce v Přerově. Např.:

Dr. Teobald POLLAK, c. a k. ministerský předseda ministerstvu železnic, Rytíř železné koruny III. třídy, MUDR. Marcus ROKOTNITZ, který má na pomníku německý nápis: „vyznamenáný Zlatým křížem za zásluhy a Válečnou medailí. Starosta a čestný občan politické židovské obce. Městský fysikus městské obce Přerov. Zemřel 9.4.1899 v 94. roce svého věku. Nikdy nezádal lékařský honorář, každý mohl zaplatiti, kolik mohl dát. V roce 1867 zvolen starostou a zastával pečlivě tento čestný úřad až do konce svého života.“ Jeho žena zemřela pak v Lipníku v roce 1903.

I další jeho následovníci, představitelé židovské obce tu na věky odpočívají. Připomíná se, že vedli židovskou obec

Karl LÓW(1846 -2.3. 1918), čestný občan, v letech 1901-1910, Solomon DONATH (13.5. 1852-12. 12. 1919) v letech 1910-1912, Dr. Alfred LÓW (29.7. 1876-3.5. 1919) v letech 1918-1919, Heinrich TAUBER (3. 12. 1854-8.9. 1924)v letech 1920-1924. Hřbitov je osázen desítkou okrasných vzrostlých dřevin. Celkový dojem z návštěvy hřbitova dnes, kdy už se téměř 50 let nepoužívá, je velmi příznivý. Svým rozsahem, množstvím náhrobků a jejich postupnou úpravou je jedním z největších a nejhezčích na Moravě. Jednalo se totiž se židovskou obcí v Olomouci o tom, aby byl hřbitov upraven jako kulturní památka. Jednání měla pozitivní výsledek, na úpravu hřbitova se každoročně uvolňuje nemalá částka. Zeď i náhrobky na hřbitově se postupně upravují tak, že jsou zánovní, i když z data pochovaného je zřejmé, že jsou staré i 100 let.

SOUČASNOST HŘBITOVU MĚSTA PŘEROVA

„Současnost“ městských hřbitovů můžeme datovat od roku 1960. Při zavedení nového krajského zřízení v roce 1949 se obce Dluhonice, Kozlovice, Lověšice, Předmostí a Újezdec sloučily „dobrovolně“ s městem Přerovem. Tím se vytvořil jeden územně správní celek nazvaný Velký Přerov. A tím se také hřbitovy v Dluhonicích, Lověšicích

a Předmostí staly hřbitovy městských částí. Toto uspořádání trvalo jen do 31.5.1954, kdy se s výjimkou Lověšic ostatní obce opět osamostatnily.

Při správním reorganizaci v roce 1960 v souvislosti s novým krajským zřízením a vytvořením současného okresu Přerov došlo postupně k opětovnému a již trvalému připojení uvedených obcí k městu Přerovu. Spolu s Předmostím byly připojeny i obce Lýsky, Popovice a Vinary, které patřily do farnosti Předmostí a nemají vlastní hřbitov a obce Čekyně, Henčlov a Žeravice se hřbitovem, později i obec Penčice, rovněž s vlastním hřbitovem. Tím muselo zákonitě dojít i ke změnám ve správě hřbitovů, ale ne zcela jednotně, pro velkou vzdálenost některých obcí a jejich hřbitovů od centra.

Technické služby města Přerova (Dále jen TSMP) spravují i hřbitovy ve městě, v Čekyni, Dluhonicích, Henčlově, Lověšicích a Předmostí. Správa hřbitova je organizační součástí Technických služeb města Přerova (TSMP) a vede i matriky spravovaných hřbitovů. V Žeravicích a v Penčicích spravují hřbitovy komise občanských výborů těchto městských částí.

Na spravovaných hřbitovech evidují TSMP hrobová místa, vybírají poplatky, kopou hroby, upravují výsadbu, uklízejí a odvázejí odpadky.

Přehled dalších přerovských hřbitovů

Rok založení	Rok zrušení	Výměra v m ²	Počet hrobů	Adresa	Poznámka
1853	trvá	4030	662	Prostějovská ul.	Předmostský hřbitov
1927	trvá	2720	147	Pod lípami	Čekyňský hřbitov
1927	trvá	2108	130	Náves	Dluhonický hřbitov
1937	trvá	3000	248	U autoservisu	Lověšický hřbitov
1940	trvá	2186	215	Sokol	Henčlovský hřbitov

MĚSTSKÝ HŘBITOV

Budování hřbitova

Na začátku našeho století bylo řízení hřbitova celkem poklidné. K dispozici bylo dost prostoru a bylo možno vyhovět bez potíží přáním pozůstalých. Správa hřbitova se starala o výsadbu zeleně, zejména stromů, úpravu cest a úklid areálu.

Neštěstí na sebe nenechalo dlouho čekat a objevilo se v podobě vypuknutí 1. světové války. V přerovských vojenských lazaretech umírali zranění vojáci z mnoha států východní Evropy. Bylo třeba zařídit důstojné uložení jejich pozůstatků, jak to žádalo v roce 1915 rakouské ministerstvo války. Pro hroby vojáků byl určen prostor po levé straně hřbitova při zdi v polích R. a T. Bohatý Němec baron dr. Alfred Skene, majitel pavlovického velkostatku a cukrovarů v Přerově, a ředitel cukrovarů Karel Brier finančním darem přispěli městu a umožnili postavení pomníku Padlým vojákům v poli R. (Bližší údaje jsou dále v kap. Památníky.) Kolem pylonu bylo pak pohřbeno 291 obětí války.

Ve dvacátých letech se začal rozšiřovat široce propagovaný pohřeb žehem. Na uložení do urny nebyl hřbitov připraven. Kdo vlastnil již hrobové místo, použil k uložení urny pomník. Pro ostatní zájemce však chyběl umový háj. Ten byl vybudován v horní, dosud volné části hřbitova v poli S. Jak se v průběhu doby pohřeb žehem rozšiřoval, bylo

nutno vybudovat další, nový urnový háj, pro nějž bylo uvolněno místo v poli M. I tento prostor byl však zcela vyčerpán a bylo nutno podstatně rozšířit možnosti uložení popela zesnulých do umových hrobů. V osmdesátých letech bylo přikročeno k přestavbě starého „vojenského“ hřbitova. Černý pylon zůstal zachován a začleněn jako dominanta do nového prostoru v polích O, P, R a T, kde byly vykáceny stromy a celá plocha čtyř dosavadních polí určena pro postupné budování třetího umového háje.

S nedostatkem prostoru se však správa hřbitova nepřestala potýkat. Velká plocha starých hrobů, s hrobovými místy pronajatými na velmi dlouhou dobu, se jen pomalu uvolňovala, a požadavky na nové umové hroby stále rostly. Počet obyvatel města v minulých letech po výstavbě průmyslu značně vzrostl (ze 20 tisíc na 40 tisíc) a tito, tenkrát mladí přerovští ne-rodáci, začínali odcházet na věčnost. Bylo třeba zásadního řešení. Výstavby dalšího hřbitova někde za kasárnami na Želatovské ulici nebo výrazného rozšíření stávajícího, jehož umístění bylo v minulosti voleno tak, že stále za ním byl prostor bez zástavby. Přesněji řečeno - byl zastavěn nepoužívaným koupalištěm, na němž byl postaven bazén pro plavce i skokanská věž s velkým areálem kolem, po značně bezhlavém rozhodnutí. Teprve potom se začalo jednat o hygienických a zdravotních dopadech, o možných následcích, kdyby se spodní voda ze hřbitova dostala až do bazénu nebo na koupaliště vůbec. Výsledkem bylo další rozhodnutí o rozšíření železobetonového bazénu a jeho zavezení a vybudování fontány na jeho místě, která bude začleněna do tam projektovaného hřbitova. Tak byl hřbitov rozšířen téměř na dvojnásobnou plochu směrem na východ. Současně byl postaven nový vchod na nový hřbitov z Hřbitovní ulice a osa hlavní cesty položena do prodloužení Petřivalské ulice. Na nejvyšším místě nového hřbitova pak vyprojektována dominanta - nová obřadní síň. Celý areál i s novou obřadní síní byl předán k užívání v roce 1987.

V budově staré obřadní síně byl zbourán katafalk a v síni je nyní sklad nářadí a strojů správy hřbitova. Bývalá kancelář správy hřbitova byla pronajata kameníkům, kteří zde mají objednávkovou kancelář firem František Steininger z Přerova a Jan Seidl z Citová. I šatnu používají dále jako šatnu. V přilehlé místnosti mají nářadí.

Květinářství bylo zmodernizováno, ale zůstalo na místě i s vazárnou věnců. Zahradnictví na hřbitově bylo zrušeno.

V prostoru vstupu z ulice 9. května byly provedeny na jaře v roce 1998 rozsáhlé úpravy zeleně. Stará zeleň (keře i stromy) byla vykácena, plot hřbitova očištěn a vysázena nová zeleň venku za plotem i uvnitř u vazárny a kamenictví. Úpravy zeleně, včetně zaměření, zmapování a posouzení staletých stromů probíhaly už i v minulých letech. Velmi vzrostlé stromy zasazené kdysi mezi hroby ničily jejich pomníky, které kořeny nadzvedávaly. Skácení pomníků bylo možné zabránit jen pokácením stromů, což pro jejich výšku a umístění není technicky jednoduchá, ani levná záležitost. Do budoucna se projektuje osázení vzrůstově vhodnějšími dřevinami.

V poslední době bylo přikročeno i k novému využití bývalých rodinných mauzoleí.

V „šedé kapli“ (bývalém mauzoleu rodiny Krejčířikovy) v odd. VIII. zatím nic není. Byla vyklizena, vyčištěna a prodána zájemci z Býškovic. Teď je soukromým majetkem. Není v nejlepším stavu, potřebuje důkladnou opravu. Podle vrocení má na ni ovšem nárok. Je 90 let stará.

„Červená kaple“ (bývalé mauzoleum rodiny Mikovy) v odd. VII. byla rovněž vyklizena včetně její krypty a zřízen v ní společný hrob pro urny zemřelých, jejichž popel si po kremaci nikdo nevyzvedl nebo rodina neexistuje, a pro popel pozůstatků zemřelých z exhumovaných zrušených hrobů. Sem byly uloženy tyto počty urn:

1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988

2	2	32	8	38	49	37	29	19
1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
41	25	21	50	18	33	37	24	23

Z tabulky je zřejmé, že v současnosti je ve společné kryptě uloženo 488 uren.

Úprava a členění

Hřbitov se dnes dělí na starý a nový. Starým hřbitovem je ta jeho část, která se používala v minulých 110 let s hlavním vchodem z ulice 9. května u staré obřadní síně. Novým hřbitovem je plocha, o kterou byl hřbitov rozšířen v roce 1987. s hlavním vchodem z ulice U hřbitova.

Nový hřbitov je v permanentní postupné výstavbě. Veřejnosti jsou předávány ty jeho části, které jsou pro provoz bezprostředně třeba. Nyní jsou to řady hrobů v novém (čtvrtém) umovém háji, doplňované tújemi a keřovou zelení, vpravo při pohledu k obřadní síni. Projektčně je připravena výstavba nové vsypové loučky po levé straně hlavní cesty pod obřadní síní, poněvadž 3. vsypová loučka na starém hřbitově byla do jisté míry nouzovým řešením, které však ještě několik let bude využíváno. Na nové loučce je třeba vystavět obřadní stůl a chodník k němu, osázet prostor keři a postavit v jejím čele vhodnou uměleckou plastiku. Realizace bude následovat podle finančních možností města.

Prostor starého hřbitova se člení na zařízení správy hřbitova a vlastní pohřební plochu, rozdělenou cestami a chodníky na hřbitovní oddělení určené pro památníky, hroby a hrobky, urnové háje, rozptylové a vsypové loučky.

Památníky

jsou dominantními pomníky postavenými vesměs na památku občanů zahynuvších za válečných událostí v minulých 140 letech.

POMNÍK PRUSKÝCH VOJÍNŮ ZEMŘELÝCH PO BITVĚ V ROCE 1866 a jejich společný hrob byl péčí města přestěhován z evangelického hřbitova za nádražím na městský hřbitov a po úpravě postaven na nejvzdálenějším místě, nad prvním umovým hájem. (obr. 8) Pomník má tvar jehlanovitého pylonu a je na něm vytesán nápis tohoto znění v německém jazyce: HIER RUHET IM GOTT 151 KON. PREUSSISCHE SOLDATEN WELCHE WÁHREND DES FELD-ZUGES 1866 IN DEN LAZARETTEN DES 1. ARMEECORPSZU PRERAU VERSTORBEN SIND. Pod ním v češtině: ZDE V PÁNU ODPOČÍVÁ 151 KRÁL. PRUSKÝCH VOJÍNŮ VE VÁLCE R. 1866 V LAZARETECH 1. SBORU ARMÁDNÍHO V PŘEROVĚ ZEMŘELÝCH. Na kvádru soklu po levé straně je dodatečně vytesán nápis: POMNÍK STÁVAL DO R. 1959 NA HŘBITOVĚ EVANGELICKÉHO KOSTELÍKA.

POMNÍK PADLÝCH V 1. SVĚTOVÉ VÁLCE

Černý obelisk stojí v původním poli R 19, které bylo osázeno stromy jako zbývající část hřbitova. Zde bývali pohřbíváni i vojáci padlí v 1. světové válce. Na vyzvání ministerstva války v roce 1915 bylo pečováno také v Přerově o důstojné místo pohřbu pro padlé vojíny, kteří zemřeli v přerovských válečných lazaretech. Město jim postavilo za přispění barona dr. Alfreda Skene a ředitele cukrovarů bratří Skenů Karla Briera krásný obelisk z černého mramoru. Kolem byly pozůstatky 291 vojínů našich. Italů, Chorvatů, Maďarů, Němců. Poláků. Rusínů, Slováků, Slovinců a Turků. Dole na soklu

pomníku je drobným písmem název stavební firmy: Urban Olomouc. Pomník posvětil městský farář 2. 1. 1916. Z toho je zřejmé, že nápis na pylonu: VZPOMÍNKA PADLÝM HRDINŮM 1914-1918 byl vytesán až dodatečně po 1. světové válce. (obr. 9) Později bylo celé pole R s přilehlými poli O, P a T zrušeno jako hrobové a přeměněno na 3. urnový háj, na němž se začalo pohřbívat v roce 1980.

POMNÍK ITALSKÝM ZAJATÝM VOJÍNŮM

Je na konci levé části 3. urnového háje v poslední řadě hrobů, proti uličce od černého obelisku, (obr. 10) Je na něm z části nečitelný nápis v italštině: PRODI SOLDATI ITALIANI PRIGXXX DI GUERRA RISPARMIATI DAL PIOM-BO E GADUTI SUL LAVORO LONTANI DALLA PATRIA COLLECHI PI-ANGENDO COI FAMIGGLIARI POSERO. PREROVIA 1. XI. 1918. Pomník byl původně rovněž na jiném místě v prostoru vojenského sektoru hřbitova. Byl věnován italským zajatcům, zavlčeným na naše území za 1. světové války a zde zemřelým. Volný překlad nápisu by zněl: STATEČNÍ VOJÁCI ITALŠTÍ VĚZNĚNÍ ZA VÁLKY UŠETŘENÍ OD OLOVA PADNUVŠÍ POD PRACÍ VZDÁLENÍ OD VLASTI SOUDRUZI OPLAKÁVANÍ RODINNÝMI PŘÍSLUŠNÍKY PŘEROV 1. XI. 1918.

POMNÍK OBĚTEM NĚMECKÉHO FAŠISMU

Po potlačení přerovského povstání, které jako první v českých zemích propuklo v ranních hodinách 1. 5. 1945, proběhlo v noci z 1. na 2. května zatýkání. Po krutých výsleších bylo 21 občanů převezeno na střelnici v Lazcích u Olomouce a tam popraveno. Po válce byly jejich pozůstatky přepraveny do Přerova a pochovány v čestném hrobě v parku v Michalově před pomníkem Mistra Jana Husa. Toto uložení jejich pozůstatků bylo však předmětem kritiky příbuzných i veřejnosti, protože byly pohřbeny v neposvěcené půdě. Proto byly hroby přeneseny na městský hřbitov. Pozůstatky byly veřejně vystaveny 1. 4. 1952 a 12. 4. byla na hřbitově uspořádána vedením města tryzna, při níž byly pochovány poblíž obřadní síně v čele palouku. Obětem nacismu byl v následujícím roce postaven pomník, jehož autorem je akademický sochař Václav Suchomel (1869-1930), profesor hořické kamenosochařské školy. Je to pískovcová alegorická socha raněného bojovníka, který krátkým mečem rozsekl pouta, ale klesá k zemi. (obr. 11) Výška pomníku i se soklem je 3,5 m. Byl postaven před hroby padlých a odhalen v roce 1953.

Na obou stranách před pomníkem jsou tabule se jmény 20 popravených (od čísla 21 jde o osoby, které zahynuly během povstání, ale nebyly zastřeleny v Lazcích, zanedlouho k nim přibude 24. jméno přerovského obchodníka Josefa Beneše, který zahynul v noci z 1. na 2. 5. 1945 na následky mučení při výslechu) ve čtyřech řadách (obr. 12):

1. Jan Sedlák	7. Hynek Vlček
2. Matylda Dokládalová	8. Emil Kovařík
3. Jaroslav Dokládál	9. Václav Zmeškal
4. JUDr. in mem. Josef Zapletal	10. František Vitásek
5. Rudolf Klíma	11. Hynek Kokojan
6. Ladislav Kellner	12. Jan Švehlák
13. Antonín Král	19. Jaroslav Motán
14. Hynek Šmolka	20. Karel Ertl
15. JUDr. Čestmír Sobola	21. František Gremlica
16. Jan Machovec	22. Adolf Hrabálek
17. Josef Bezszlezina	23. Miroslav Laurenčík

POMNÍK NA PAMÁTKU UDÁLOSTÍ NA ŠVÉDSKÝCH ŠANCÍCH V ROCE 1945

Neděli 14.11.1993 byl odhalen starostou města JUDr. Petrem Dutkem prostý pomníček s pamětní deskou na městském hřbitově jako trvalá upomínka tragických událostí v červnu roku 1945 na Švédských šancích (obr. 13).

Dopolední bohoslužbu celebroul v kostele sv. Michala msgr. Tatarko, mluví kněží a karpatských Němců ze Spiše. Přítomni byli potomci zavražděných, žijící v Odfelshausenu ve Spolkové republice Německo, delegace spolku karpatských Němců a občané Janovy Lehoty. Projevy přednesli JUDr. Petr Důtko, starosta Přerova, PhDr. František Hýbl, ředitel Muzea Komenského, a Georg Klein, předseda Společnosti Janovy Lehoty (Drexlehrhauer Gemeinschaft).

V noci z 18. na 19. 6.1945 bylo na Švédských šancích zmařeno 267 lidských životů, většinou slovenských Němců z Dobšíné, Kežmaroku, Mlýnice na Spiši, mezi nimi 120 žen, 78 dětí od 6 měsíců do 10 let a 69 starších mužů, kteří se vraceli po předchozí evakuaci zpět do svých domovů na Slovensko.

Na přerovském seřadovacím nádraží se setkali se 17. pěším plukem z Bratislavy, pod velením poručíka Karola Pazora, který přijížděl z vojenské přehlídky v Praze.

Poručík Pazor navštívil bezpečnostního referenta okresního národního výboru Vladimíra Vincenu s požadavkem na vydání zajištěných kolaborantů a občanů německé národnosti. Pan Vincena mu sdělil, že tyto činy je nejprve nutno řádně prošetřit.

Po návratu do přednádražního prostoru v Lověšicích měl však již por. Pazor připraveny seznamy osob, které se svými vojáky vyvolával z vagónů.

Večer navštívil Pazor plénum Místního národního výboru v Lověšicích a žádal 10 až 15 mužů na vykopání hrobu pro esesmany, které hodlá zastřelit. Shromáždění občané pod pohrůzkou zastřelení odešli vykopat hrob na Švédských šancích. Od jedné hodiny v noci přiváděli vojáci skupinky karpatských Němců, které zabýjeli. Akt pomsty skončil nad ránem. Na hromadný hrob byla navršena tenká vrstva hlíny.

V roce 1947 byly pozůstatky těl žen a dětí zpopelněny v olomouckém krematoriu a mužská těla pochována na městském hřbitově v místě, kde je nyní pamětní deska a kříž, na začátku pole D u hřbitovní zdi, s přístupem od 1. rozptylové loučky.

Pomník byl navržen Ing. arch. Vojmírem Prášilem a postavem za připění Okresního úřadu Přerov a Muzea Komenského v Přerově. Prostý dubový kříž s trnovou korunou má na žulové desce tento nápis v českém a německém jazyce: NA TOMTO MÍSTĚ JSOU PO EXHUMACI V ROCE 1947 ULOŽENY TĚLESNÉ POZŮSTATKY KARPATSKÝCH NĚMCŮ ZE SLOVENSKA, KTEŘÍ BYLI SPOLU SE ŽENAMI A DĚTMI ZAVRAŽDĚNI NA ŠVÉDSKÝCH ŠANCÍCH V NOCI Z 18. NA 19. ČERVNA PŘÍSLUŠNÍKY 17. PĚŠÍHO PLUKU Z PETRŽALKY. Další dva řádky jsou citátem z J. J. Rousseaua: VIDÍME--LI NESPRAVEDLNOST A MLČÍME KNÍ, PÁŠEME JI SAMI. Následují jména míst, odkud oběti pocházely: JANOVA LEHOTA, HORNÝ SPIŠ A DOBŠINÁ.

POZŮSTATKY ZE STARÉHO HŘBITOVA

Když byl uzavřen starý hřbitov v roce 1877, byly tamní pozůstatky uloženy do nových hrobů na novém hřbitově. Pomníky nebyly přenášeny. To, co na hřbitově zbylo, bylo exhumováno a uloženo ve společném hrobě pod záhonem před II. oddělením hrobek. Dnes na přenesené pozůstatky upomíná jen pískovcová deska za živým plotem v sousedství pomníku obětí ze Švédských šancí v poli D. (obr. 14) Je osazena do hřbitovní zdi a vytesán na ní nápis: POZŮSTATKY ZE STARÉHO HŘBITOVA PŘENESENÉ

SEM V LETECH 1877-1880. Po obou stranách stojí zachráněné malé pískovcové sošky. Asi metrová soška Nejsvětějšího srdce s její uraženou hlavou vedle na zemi a půlmetrová soška anděla strážného doprovázejícího dítě.

Časový údaj na desce se jeví nesprávný. V roce 1877 v listopadu se právě začalo pohřbívat na novém hřbitově a hroby na starém hřbitově a tamní pozůstatky staré rok nebo několik let nemohly být ihned přenášeny do společného hrobu na nový hřbitov, poněvadž se nejprve postupně přemísťovaly pozůstatky do rodinných hrobů. Pravděpodobnější snad je, že sem byly přeneseny až po fyzické likvidaci starého hřbitova, tedy po roce 1892. Deska je také velmi zachovalá a sotva 120 let stará. Nápis na ní je diskutabilní.

Hroby a hrobky

Na městském hřbitově je celkem 6985 hrobových míst.

Hroby a hrobky zaujímají převážnou část hřbitovního areálu. To proto, že při vzniku hřbitova jiný způsob uložení nebyl znám, a všeobecně se pohřbívalo do hrobů. Proto se při rozvržení hřbitova s místem pro jiný způsob uložení ani nepočítalo a prostor byl rozvržen na oddělení, určená kolem hřbitovních zdí pro výstavbu hrobek, jinde pro hroby a dvojhroby. Uprostřed hřbitova stojí kříž, jehož posvěcením se světil i hřbitov. Na podstavci kříže je nápis:

KRISTUS SPASITEL VŠECH

VZKRÍSÍ ZDE SPÍCÍ K ŽIVOTU VĚČNÉMU

Je to chronogram, z něho je možno součtem tam zvýrazněných písmen, představujících současně římské číslice (kromě počátečního K), zjistit, že kříž i hřbitov byly vysvěceny a předány k užívání v roce 1877.

Při listování matrikou zemřelých je nápadné, že v minulém století jich bylo v jednotlivých letech mnohem více, než před 2. světovou válkou, ačkoli město mělo poloviční počet obyvatel, byť s kratším průměrným věkem. Protože matrika obsahuje jen jména zemřelých pochovaných do hrobu, je zřejmé, že hlavní roli zde hraje zavedení žehu. Zpopelněné zemřelé matrika neuvádí. Richard Kantor píše ve svém článku⁶ o přerovských hřbitovech v roce 1929, že za padesát let zde bylo pohřbeno 20 305 osob, t.j. v průměru asi 400 za rok. Autor přepočítal znovu všechny záznamy matrik od založení hřbitova až do konce roku 1946 a došel k počtu 25718 pohřbených občanů za 70 let. Rozdíl 5 400 osob připadá na roky 1927 až 1946, t.j. v průměru asi 270 za rok. Při kontrole matrik založených po 2. světové válce zjistil, že celkový počet pochovaných za 50 let do roku 1997 činí 9 857 občanů, t.j. v průměru 197 za rok. Je zřejmé, že stále méně zemřelých je pochováváno do země a již převažuje pohřeb žehem s uložením urny v umovém háji nebo vsypem popela do země. Celkem bylo na novém hřbitově pohřbeno do země za 120 let trvání 35 575 občanů.

Některé prostory po levé straně dole v bývalém poli R byly určeny pro padlé v bojích nebo zemřelé na následky zranění v přerovských válečných lazaretech. Postupně byly jejich pozůstatky po letech soustředěny ve společném hrobě nebo zpopelněny a zachovány jen pomníky těchto událostí.

Hřbitov je rozdělen širokými cestami na oddělení. Některá jsou úzká a byla určena pro hrobky. Ta jsou označena římskými číslicemi. Vpravo od staré obřadní síně jsou oddělení I. a II., vpravo kolem plotu a vzhůru odd. III. a IV. Mezi nimi v rohu žlutá kaple v poli IV. 1 slouží dál jako mauzoleum rodiny Psotovy a byly do ní přeneseny ze starého hřbitova i pozůstatky proslulého starosty Františka Kramáře. Napříč středem hřbitova jsou odd. V. - Vlil. a nahoře odd. IX. a X.

Hroby jsou ve čtvercových odděleních označovány písmeny, rozdělených dále na řady označené římskými číslicemi od vchodu směrem nahoru. Číslování oddělení je

většinou zachováno na tabulkách na okrajích polí. Členění hřbitova je schematicky nakresleno na příloze (P 5).

Urnové háje

Teprve na konci dvacátých let byl vybudován nahoře v nejvzdálenější části hřbitova, kde pro něj bylo ještě místo, (první) starý urnový háj, když pohřeb žehem se stával postupně druhou možností uložení pozůstatků zemřelého (P 6).

Postupem doby byl zaplněn a po druhé světové válce založen (druhý) nový urnový háj v levé dolní části hřbitova, v hrobovém poli M (P 7), který se zaplnil do konce sedmdesátých let.

Tak, jak se moderní pohřeb žehem stával běžným, zvyšoval se i zájem o hrobová místa v umovém háji. Pro 80. léta bylo nutno zbudovat již třetí urnový háj v prostoru při levé hřbitovní zdi před objektem garáží, místo dřívějších hrobových polí O, P, R a T. Postupně bylo vybudováno na 650 hrobových míst (P 8), která byla všechna využita od roku 1980 do roku 1990.

Postupně se buduje nyní již 4. urnový háj podle předem připraveného projektu na pravé straně nového hřbitova, v bezprostřední blízkosti hřbitova starého.

V umových hájích se evidují hrobová místa, nikoli však počet urn, který je v nich uložen a kterých může být až šest. Urnové háje mají tyto počty hrobových míst:

1. urnový háj - nazývaný Starý urnový háj na horním konci starého hřbitova má 494 hrobů
2. urnový háj - zvaný Nový urnový háj u rozptylové loučky má 305 hrobů
3. urnový háj - mezi levou boční zdí a objektem garáží má 648 hrobů
4. urnový háj - se postupně buduje na novém hřbitově a nyní se v něm pohřbívá. Může být dále prakticky bez omezení rozšířen. Zde bylo obsazeno 275 hrobů do konce roku 1997.

Celkem měly všechny urnové háje koncem roku 1997 spolu 1722 hrobů.

Rozptylové a vsypové loučky

Zařízení pro tento způsob uložení pozůstatků zemřelých se počala budovat až po druhé světové válce, kdy začal být rozptyl propagován. Je nejbližší a doslovným naplněním pravdy: Prach jsi a v prach se obrátíš. Při tomto způsobu zemřelý skutečně opět splyne s půdou, bez jakýchkoli vnějších známek jeho uložení. Snad se někomu dosud zdá necitlivý. Ale v myslích lidí, kteří zemřelého přežijí, by se měl připomínat svou dobrotou, laskavostí a výsledky své práce, nikoli mramorovým kamenem. Také při časté změně bydliště potomků a přátel nehrozí nebezpečí, že místo jeho posledního odpočinku bude zanedbané. O důstojný estetický vzhled tohoto pohřebiště se stará přímo jeho správce.

Rozptylu se na městském hřbitově začalo používat v roce 1973. V té době bylo u nového umového háje na 1. rozptylové loučce v poli M rozptýleno 7, v následujícím roce 12 zemřelých. Pak bylo z rozptylu upuštěno jednak z etických, jednak z hygienických důvodů a hlavně proto, že rozptyl vyžadoval velkou plochu, pokud se nemělo šlapat v popelu dříve zemřelých.

Byl zaveden vsyp popela do předem zhotoveného otvoru v loučce. Takových otvorů je možno zřídit velké množství na poměrně malé ploše. Na 2. vsypové loučce pod 3. urnovým hájem byl uložen od roku 1975 do roku 1997 popel tohoto počtu zemřelých:

1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
33	60	40	30	85	103	98	94	87	107
1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994

107 135 76 4 12 19 18 17 14 15

1995 1996 1997
13 13 6

Celkem je na 2. vsypové loučce dosud 1186 vsypů.

Na 3. vsypové loučce zřízené před pomníkem obětí 2. světové války nad starou obřadní síní byly zahájeny pohřby v roce 1991 a nyní se používá. Přesto došlo v menším množství v minulých letech, jak je tomu z předchozí tabulky zřejmé, ještě k vsypům na druhou loučku, většinou proto, aby se vyhovělo rodinám, které tam už někoho pohřbeného měly. Zde byl uložen v jednotlivých letech popel tohoto počtu zemřelých:

1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997
104 51 70 89 76 111 87

Dohromady je zde 588 vsypů do konce roku 1997.

Protože se využívá zatím jen pravá polovina loučky a levá je ještě celá k dispozici, může se na ni pohřbívat ještě několik let, než bude vystavěna vsypová loučka na novém hřbitově, projekčně připravovaná.

Celkový počet vsypů na městském hřbitově za minulých 25 roků činí téměř 1800.

Obřadní síň

Dřívější obřadní síň byla postavena blízko vchodu do starého hřbitova. Prostory měla velmi stísněné pro vlastní obřad. Bylo k dispozici jen několik málo míst pro pozůstalé, ostatní přítomní museli vyslechnout obřad velmi stěsnáni ve stoje. Mnohdy se ani do obřadní síně nevešli a sledovali rozloučení jen z přilehlých ozvučených prostor hřbitova přede dveřmi. Ani projednání pohřební služby a správu hřbitova prostory dávno nedostačovaly.

Byla proto postavena nová obřadní síň na nové části hřbitova s osou rozšíření v prodloužení Petřivalského ulice, v nejvyšším jejím místě, takže je z dálky viditelná.

Celý objekt se skládá ze tří souborů prostorů. Hlavním prostorem je vlastní obřadní síň s kůrem. Do objektu vstupuje veřejnost po schodištích na terasu, kde se shromažďují na místě s pěkným výhledem na novější část města. Odtud do zádveří, kde je možné se shromáždit za zimního nebo nevlídného počasí. Před vlastním obřadem pak vstupuje do obřadní síně. Vysoká, prosvětlená místnost má na 50 míst k sezení a dostatečný prostor ještě k stání. Pro pozůstalé je určen samostatný vstup do síně z boku z vlastní čekárny, z níž je průhled rozměrným zasklením do vedlejší místnosti, ve které může být vystaven zemřelý v otevřené rakvi před obřadem k poslednímu rozloučení. Ze sousední místnosti vyjíždějí pozůstatky po úpravě na katafalk do síně a po obřadu se sem zase vracejí. Kůr síně je určen pro účinkující při obřadu, zejména zpěváky a hudebníky. Kolem katafalku je v síni přiměřená výzdoba pohřební služby, doplněná věnci a květinami pozůstalých a přátel.

Podél tohoto hlavního objektu se nachází přízemní objekt oddělený od něho chodbou, určený pro kanceláře hřbitovní správy a pohřební služby, čekárnu pro návštěvníky, místnost pro řečníky, šatny a pracovní místnost pro zaměstnance hřbitovní správy (obr. 16).

Zadní trakt, opět oddělený chodbou, tvoří technický provozní blok s kotelnou pro vytápění objektu, sklady, chladícím prostorem a jejich strojním vybavením, a přípravou. Celý objekt svou vzornou čistotou ve všech prostorách a květinovou i výtvarnou výzdobou působí uklidňujícím dojmem a navozuje smířlivou náladu.

Hroby významných osobností města

V této kapitole je popsáno umístění hrobů a hrodek některých významných osobností města. U řady významných osob je známo, že v Přerově zemřely, nikoli už, zda zde byly pohřbeny. Mnoho jich v novější době bylo zpopelněno a o uložení jejich urny někdy evidence chybí, nemusí nutně být ani na hřbitově.

V řadě případů u osobností, které zemřely před více než padesáti léty, už byly jejich hroby zrušeny. Mnohde zůstaly pomníky, zejména ty nákladnější, ale jsou z nich odstraněny původní nápisy a nahrazeny jmény nových majitelů. Nemůžeme se proto dnes již setkat s hroby, které ve své stati „Hřbitovy“ popsal před sedmdesáti lety v Bayerově průvodci Dr. Richard Kantor. Ba ani s památkou na samotného Fr. Bayera. po němž je pojmenována jedna z přerovských ulic, se už nesetkáme. Též jeho hrob v poli F II. již neexistuje. Také nelze zjistit autory uměleckých děl, která se na hrobech objevila v minulých sedmdesáti letech, ani dodavatele pomníků, nechce-li se vyzvídat přímo u rodiny. Autoři se na svá díla téměř nikdy nepodepisují, někdy je na pomníku jméno jen dodavatele, např. kamenické firmy, která i plastiky zhotovuje dle standartních předloh. Hroby osobností nejsou seřazeny podle abecedy (takto řazený seznam však následuje), nýbrž podle jejich umístění v odděleních hřbitova.

ODDĚLENÍ I.

HEGER IGNÁC, 1.1 (20.9. 1839-14. 11. 1915)

Zakladatel dynastie přerovských mlynářů, jimž patřil mlýn na Strhanci u sokolovny, po dlouhé době chátrání nyní v přestavbě pro zcela jiné (kulturní, zábavní a sportovní) účely.

KANTOR RICHARD Dr., 1.2(10. 10. 1873-1.3. 1931) Ředitel gymnázia, češtinář a klasický filolog, který od roku 1905 více než 25 let působil na přerovském gymnáziu. Byl činný i literárně, několik jeho básní zveřejnil i Obzor. Posledními pracemi byly jeho dvě statě ve sborníku Přerov a okolí.

Hrobka neexistuje, byla zcela odstraněna a na jejím místě jsou jen vzrostlé stromy. Hrobové místo je volné.

SLAMĚNÍK FRANTIŠEK, 1.4(4. 10. 1845-2.7. 1919)

Narozen v Radslavicích. Komeniolog, ředitel měšťanské školy. Ve své době stál v čele učitelské generace, která se hlásila k odkazu J. A. Komenského a chtěla se řídit zásadami jeho Didaktiky a jiných spisů. Byl předsedou Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě, Je autorem pojednání o starých tiscích českých biblí a Vzpomínek starého učitele. Z podnětu Slaměníkova se moravští učitelé rozhodli postavit Komenskému pomník, jako projev vděčnosti a úcty k jeho dílu. Pomník byl ve světě prvním pomníkem největšího pedagoga a je dnes umístěn před bratrským kostelem v ulici Čapky-Drahlovského. Obrodné myšlenky Komenského a jeho úsilí dát škole novou tvář přivedly Slaměníka na myšlenku založit v Přerově Muzeum J. A. Komenského. To se mu také podařilo. Na Slaměníkově hrobce je pozoruhodný pomník od mistra Františka Úprky.

PŘIDAL JOSEF, 1.6 (22.9. 1894-7. 5. 1982)

Narodil se v Přerově, kde maturoval na střední zemědělské technické škole v roce 1912. Působil jako profesor na škole v Napajedlích, v Bojkovicích, kde založil a řídil hospodářskou školu, i v Uherském Brodě, kde byl ředitelem zimní rolnické školy. V roce 1952 odešel do invalidního důchodu a vrátil se do Přerova. Byl náčelníkem Hanácké župy házené, kterou v Přerově založil, a byl jejím prvním rozhodčím na Moravě. Celý svůj život zasvětil výchově mládeže v atletice, je jímž byl nadšeným vyznavačem, trenérem a rozhodčím. Byl zakladatelem tohoto sportu v Přerově, kde

vychoval řadu sportovců, kteří se umístili v závodech na předních místech. Měl záslužný podíl na organizování Velké ceny Přerova v běhu na 1500 m nebo chodecké padesátky, která se dosud každoročně koná jako Memoriál Josef Přidala. Za jeho padesátiletou činnost pro atletiku mu bylo uděleno na 30 ocenění a vyznamenání, např. Medaile J. F. Chaloupeckého, Zlatá medaile E. Rosického a další, i Pamětní medaile J. A. Komenského města Přerova. Byl nejstarším rozhodčím atletiky v republice a znám i jako mezinárodní rozhodčí. Jako univerzální kronikář sportu mohl podat zprávu o hodně starých sportovních událostech. Jeho bohatý archiv výstřižků a sportovních časopisů byl věnován Státnímu okresnímu archivu v Přerově. Byl ale i oddaným příznivcem vlastivědy, zvláště archeologie Přerovska a členem sekce památkové péče Vlastivědného ústavu v Přerově.

VANĚK FERDINAND, 1.7(28. 11. 1879-2.4. 1915)

Narozen v Chvalkovicích u Olomouce. Byl profesorem gymnázia a okresním školním inspektorem v Přerově. Vynikající hudebník a sbormistr Přerubu v letech 1907-1913. Jeho úmrtí zapsal učitel Albert Jeřábek z Dluhonic do školní kroniky takto: „Po krátké nemoci zemřel okresní školní inspektor Ferdinand Vaněk. Učitelstvo našlo v něm zas po dlouhých letech představeného, jenž od něho žádal sice přesné plnění povinností, vycházel však vstříc každému podřízenému vlídností a nepředpojatostí. Jak oblíben byl u všech, kdo ho znali, patrně netoliko z účasti nepřehledných zástupů na jeho pohřbu, ale i z toho, že hned po jeho smrti utvořil se hlavně z kruhů mimo učitelských komitétů za tím účelem, aby mu z dobrovolných příspěvků zřízen byl důstojný pomník. Učitelstvo, jehož byl představeným, bude jen v dobrém vzpomínat.“ Tolik vesnický pan učitel.

Na jeho hrobce je krásný pomník mistra Jana Pelikána se sochou ženy z bílého mramoru. Je na něm nápis: PRĚROVSKO SVĚMU PRACOVNÍKOVI-UČITELSTVO SVĚMU INSPEKTORU.

SKÁCELÍK FRANTIŠEK MUDR., 1.18(4. 1. 1845-12.5. 1926) Narozen v Bochoři. Navštěvoval německou hlavní školu a piaristické gymnázium v Kroměříži. V letech 1865-1871 studoval lékařskou fakultu v Praze, jeden semestr v roce 1869 pobýval i na fakultě ve Vídni. Od roku 1871 působil v Přerově jako praktický lékař. Byl předsedou čtenářského spolku a členem výboru záložny. V roce 1880 byl zvolen do městské rady a v letech 1883-1889 byl starostou města. Zavedl české úřadování na radnici, zasloužil se o zřízení Městské spořitelny, měšťanské školy, odstranění starého hřbitova na rohu Palackého a Komenského ulice z města. Za jeho působení ve funkci se pokračovalo ve výstavbě kanalizace a dláždění ulic i v regulaci Bečvy a zpracovány plány na výstavbu veřejné nemocnice. V roce 1884 zahájila vyučování měšťanská škola. Činně se účastnil prací v Hanácké župě lékařské a Moravské lékařské komoře i v rakouském Červeném kříži. Byl i předsedou odboru Ústřední matice školské. V letech 1891 -1918 byl i předsedou správní rady akciového pivovaru a aktivně pracoval v pivovarnickém průmyslu. Lékařskou praxi vykonával až do roku 1914, za války pak pracoval v nemocnici Červeného kříže. Byl činný i ve Spolku pro podporu chudých studujících na gymnáziu, byl předsedou Klubu amatérských fotografů a zakládajícím členem Klubu turistů.

ODDĚLENÍ II.

RADOUŠEK FRANTIŠEK, 11.3 (17. 3. 1869-26. 8. 1942) Tiskař a knihkupec. Na počátku 1. světové války byl pro své protihabsburské smýšlení pronásledován rakouskými úřady. Spolu s dalšími Přerovany V. Fárkem, VI. Stejskalem, F. Klabazňou

a SI. Kratochvílem byl zatčen, obviněn z rozšiřování protiválečných letáků a odsouzen k osmi letům těžkého žaláře.

HAVRÁNEK MATOUŠ JUDr., 11.13 (21. 9. 1861-12. 11. 1929) Naroden v Čechovicích u Prostějova, starosta Přerova v letech 1913-1919. Studoval na gymnáziu v Olomouci, později v Přerově, kde maturoval. Po právnických studiích v Praze nastoupil jako koncipient v Novém Jičíně a od roku 1890 v Přerově k Dr. Novotnému a Dr. Lipčíkovi. Samostatnou kancelář si otevřel v roce 1901. Od roku 1910 převzal po Dr. Riedlovi předsednictví v Občanském klubu. Později, po vzniku republiky, se angažoval ve straně národně demokratické. Byl členem ve čtyřech desítkách korporací, např. členem Průplavního spolku, místostarostou Sokola. V čele okresního silničního výboru stál až do roku 1926. Spolu zakládal společnost Obzor. K jeho zálibám patřil zpěv a turistika. Starostou byl zvolen po volbách v roce 1913. Za jeho vedení se pracovalo na vyřešení nové elektrárny, stavěla se průmyslová škola, připravovala se stavba obchodní školy a okresního hejtmanství, doplňovala se kanalizace města, pracovalo se na doplnění silnic do Bochoře a do Prosenic přes Žebračku i na projektech železnice do Bystřice p. Hostýnem přes Dřevohostice a do Prostějova přes Tovačov. Řada z těchto projektů se pod vedením starosty také uskutečnila, řadě zabránila 1. světová válka. Při návratu T. G. Masaryka do Prahy 19. 12. 1918 stál JUDr. Ma-

touš Havránek mezi ostatními členy české a moravské samosprávy, kteří ho přišli uvítat. V závěru života těžce onemocněl a prodělal pět operací. Zemřel v rukou svého věrného přítele MUDr. Donáta Tichého.

PAZDÍREK FRANTIŠEK, 11.15(11.9. 1845-16. 12. 1913) Konsistoriální rada, farář v. v. a spirituál sester Neposkvrněného početí Panny Marie na Šířavě. V jeho hrobce na přerovském hřbitově jsou uloženy i pozůstatky sester Neposkvrněného početí Panny Marie, pohřbených na přerovském hřbitově v letech 1915 až 1948.

ŠTĚPKA FRANTIŠEK, 11.16(19. 10. 1835-2.2. 1896) Jeho místo ani jméno již na hřbitově nejsou, hrobka však zůstala. Narodil se v Týništi nad Orlicí, starostou města byl v letech 1890 -1896. Od roku 1850 se učil tři léta v kupeckém závodě H. Spáčila v Bystřici pod Hostýnem. Po vyučení pobyl v Olomouci a na zkušenou se vydal do ciziny. Delší dobu strávil v Německu. Vrátil se v roce 1862 a v Přerově si koupil dům na Dolním náměstí, v němž provozoval obchod smíšeným zbožím a železem. Spolu s manželkou vytvořili ve svém domě prostředí, kde se dařilo rozvíjet český kulturní život a napomáhat česko-slovenské vzájemnosti. V roce 1874 se dostal do obecního výboru, od roku 1877 trvale zasedal v radě. Byl inspirátorem založení tělocvičné jednoty Sokol v Přerově v roce 1871a byl jejím starostou. Rovněž založil dobrovolný hasičský sbor v roce 1875, v němž v prvních letech působil jako velitel sboru, od roku 1880 jako předseda. Dále byl předsedou obecní spořitelny, Okresní nemocenské pokladny, místopředsedou Mistrovské pokladny, členem správní rady Prvního akciového pivovaru v Přerově, Obchodního grémia. Obchodnické besedy, spolku divadelních ochotníků. Dvacet pět let byl předsedou místní školní rady. za což byl oceněn v roce 1888 uznáním zemské školní rady. Projevem jeho váženosti bylo zvolení do zemského sněmu v roce 1890. Koncem roku 1895 onemocněl a nemohl se již zúčastňovat jednání.

MACALÍK BASIL Ing.,11.19(13.3.1861- 10. 11. 1940) Narodil se v Ivanovicích na Hané. Byl profesorem Zemské střední hospodářské školy v Přerově v letech 1885 až 1911, potom ředitelem na obdobné škole v Hradisku u Olomouce. Vedle pedagogické byla rozsáhlá i jeho činnost publikační. Své odborné i popularizační články zveřejňoval ve výročních zprávách školy a v celé řadě časopisů. Napsal učebnici mlékařství pro školy hospodářské, učebnici chovu hospodářských zvířat atd. Byl čestným členem Csl.

akademie zemědělské v Praze od roku 1934. Náhrobek je pozoruhodný svou architekturou i nákladností.

ZEMÁNEK LUDVÍK, 11.24(25.8. 1893-21.6. 1979) Narozen ve Vanovicích na Boskovicku. Profesor zemědělské ekonomiky na Střední zemědělské technické škole v Přerově, autor více než 70 odborných a vědeckých studií z ekonomiky, plánování, účetnictví, vědeckého řízení aj. Pracoval také na velkém německo-českém zemědělském slovníku.

ODDĚLENÍ III.

ŠILHAVÝ JOSEF, 111.9(1833-1895)

Zakladatel pivovaru v Přerově, v jehož práci pokračovali i jeho potomci rovněž pohřbení v rodinné hrobce.

ŠIKOLA JOSEF, 111.10(6.3. 1837-21. 10. 1915)

Narozen v Mukařově v Čechách. Profesor gymnázia, od roku 1882 okresní školní inspektor v okrese Místek, od roku 1888 v Přerově. Zasloužil se o rozvoj školství na Přerovsku, napsal studii O pohybu a tvaru naší země a Aritmeriku pro III. a I V. třídy gymnazijní.

PSOTA HYNEK PhMr., rodinné mauzoleum (14. 9. 1 876 - 28. 6. 1909) Narozen v Samotiškách u Olomouce. Lékárník, veřejný a osvětový pracovník, podporoval divadelní ochotníky, spolupracoval při vykopávkách v Předmostí.

Založil ruský spolek, včelařský spolek a další.

PSOTA JAROSLAV, rodinné mauzoleum (28. 9. 1880-28.7. 1926) profesor a od roku 1921 ředitel Obchodní školy v Přerově, propagátor česko--ruských styků, vlastivědný pracovník. Jeden z organizátorů Ruského zrna a zájezdů Pěveckého sdružení moravských učitelů do Ruska v roce 1913.

PSOTA IVO VÁŇA, rodinné mauzoleum (1.5. 1908-16.2. 1952) Další z rodiny Psotu, proslavil jako baletní mistr město Přerov, kde v mládí delší dobu žil. Narodil se v Kyjevě na Ukrajině. Uměleckou dráhu začal v Praze roku 1924 jako sborový tanečník Národního divadla, od roku 1926 působil v Brně, kde se stal prvním tanečníkem baletního souboru. V letech 1932-1936 byl sólistou původního ruského baletu v zahraničí, později jeho předním sólistou. V roce 1936 se vrátil do Brna a stal se šéfem brněnského baletu. Za okupace odešel do zahraničí, kde opět působil v ruském baletu. V roce 1947 se vrátil do Brna, kde se až do své smrti věnoval choreografii. V roce 1951 byl jmenován vedoucím tanečního oddělení dramatické fakulty Vysoké školy muzických umění v Bratislavě. Za svůj život postavil téměř 100 baletů operních, operetních i činoherních, napsal řadu článků a proslavil mnoho přednášek. Zemřel v Brně, ale pohřben je v rodinném mauzoleu v Přerově.

ODDĚLENÍ IV.

KABELÍK JAN, IV.14(6. 5. 1864-16. 10. 1928)

Profesor češtiny a němčiny na přerovském gymnáziu v letech 1889-1899. Spisovatel, člen České společnosti nauk, literární historik. Zasloužil se o založení muzea v Přerově. Celý svůj život věnoval rozvoji českého školství. Napsal mnoho pojednání, recenzí a kritik.

ŠKODA JAKUB, IV.21 (30. 4. 1835-28. 10. 1885)

Středoškolský profesor, který se podílel na zřízení přerovského gymnázu, jehož byl prvním ředitelem. Bylo to 3. české gymnázium na Moravě. Byl organizátorem českého školství na Moravě a v Přerově ve druhé polovině 19. století. Za své zásluhy o povznesení vzdělání v Přerově byl jmenován čestným občanem města. Byl i

spisovatelem, překladatelem a autorem několika učebnic francouzského jazyka. Gymnázium nese od roku 1994 jeho jméno. Postaral se i o zřízení knihtiskárny a Městské spořitelny. U jižní hřbitovní zdi vedle odd. J je zdaleka viditelný krásný pylon snad 4 m vysoký s orlem na vrcholu a reliéfním portrétem zesnulého s nápisem: NEHYNOUCÍ PAMÁTKA JEHO VĚNUJÍ CTITELÉ. Pomník vyznačuje vzlet ducha a trvalost i vzmach díla jím vykonaného pro rozkvět škol i pro blaho města a národa.

LIPNER JOSEF, IV.25 (1854-1911)

Hostinský, zakladatel hostinského podniku, v němž pokračovatelka je uváděna jako restaurátérka a další potomek jako hoteliér. Ten byl již majitelem hotelu proti nádraží.

ADAMEC JAN Ing., IV.26(8.5. 1855-17. 10. 1925)

Narozen v Nemojanech na Vyškovsku, profesor a od roku 1891 ředitel Zemské střední hospodářské školy v Přerově. Čestný občan města Přerova, člen I. odboru Čsl. akademie zemědělské. Autor řady odborných studií publikovaných ve výročních zprávách školy i dalších časopisech.

TICHÝ DONÁT MUDr., IV.70(16.2. 1859-1.3. 1945) Narozen v Želči ve vyškovském okrese. Studoval na olomouckém gymnáziu a po absolvování lékařské fakulty se usadil v Přerově jako obvodní lékař pro Přerov - venkov. V roce 1890 byl jmenován lékařem železničním a později i soudním. Jeho manželkou byla dcera továrníka Kokoty, která dostala od otce k 22. narozeninám v roce 1892 dům za 39 000 zlatých ve Wilsonově ulici, kde měl pak Dr. Tichý ordinaci až do začátku 30. let. Po smrti své ženy v roce 1922 se oženil podruhé. Po červencových volbách v roce 1910 byl zvolen starostou. Jedním z důvodů volby mohla být i skutečnost, že po konečné úpravě plánů nemocnice v roce 1910 se v následujícím roce začalo skutečně stavět. V roce 1913 byla v lednu stavba dokončena, v březnu slavnostně otevřena a v červnu získala právo veřejnosti. Dr. Tichý byl starostou jedno volební období, v letech 1910-1913. Do pozdního věku však vykonával praxi obvodního lékaře.

ODDĚLENÍ V.

GLEICH ARTUR, V.12(4.9. 1876-23.8. 1942)

Narozen v Rožnově pod Radhoštěm. Poštovní úředník, jeden ze zakladatelů loutkového divadla v Přerově. Jeho rozvoji se věnoval s nevšední obětavostí až do své smrti.

HAUKE KAREL, V.(11.8. 1889-16. 12. 1968)

Kulturní a veřejný pracovník, redaktor a vydavatel přerovského Obzoru a Naší Hané, spoluvydavatel měsíčníku Host, předseda kuratoria městského muzea, mecenáš a příznivec přerovských umělců.

MATZENAUER JINDŘICH, V.24(2. 2. 1835-28.4. 1915) Starosta města Přerova v letech 1874-1883. Jako dítě osiřel, vychovávala ho teta. Od jedenácti let pět let navštěvoval piaristickou školu v Kroměříži, vyučil se u přerovského kupce, byl příručím v Praze a v roce 1857 si zařídil v Přerově vlastní obchod. O deset let později byl zvolen do městské rady, jejímž členem byl nepřetržitě 30 let. Období, v němž působil jako starosta, je nejvýrazněji spojeno s rozvojem přerovského gymnázia. Bylo v té době rozšířeno na osm tříd a vystavěna jeho budova, v níž bylo zahájeno vyučování v roce 1877. Byla otevřena i pokračovací průmyslová škola v roce 1882 a také zřízena střední hospodářská škola v roce 1875. Za jeho starostování byl přistavěn obecní dům v Blahoslavově ulici, zakoupen hostinec se zahradou v Michalově, vystavěna hřbitovní budova a zavedena kanalizace města. Stál v čele řady spolků a byl zakladatelem a prvním předsedou Obchodního grémia v Přerově.

SKLENÁŘ FRANTIŠEK, V.3 (12. 10. 1873-6.12. 1924) Malíř, v jehož uměleckých ateliérech pro zřizování kompletních jevišť a různých divadelních dekorací v Havlíčkově ulici pracovalo v té době více než dvacet akademických malířů, např. Jan Cumpelík, Josef Krátký, Jan Křížek. Jeho malířská dílna dodávala dekorace také pro divadlo v Brně, Ostravě, Olomouci a pro mnoho dalších organizací a spolků.

ODDĚLENÍ VI.

GINTER FRANTIŠEK, VI.22 (19. 6. 1904-28. 1. 1986) Učitel, ornitolog a ochranář přírody. Učil na školách v Kravařích, na Brněnsku, Předmostí a Přerově. V roce 1932 založil v Přerově Moravský ornitologický spolek, v roce 1934 založil a řídil první ornitologický časopis v republice - Československý ornitolog. Během své aktivní činnosti publikoval více než 120 prací. Od roku 1930 byl konzervátorem pro ochranu přírody v Přerově a správcem Státní stanice pro ochranu přírody v Přerově.

POLÁŠEK JAN, VI.(1889-1951)

Mistr kamenický, v jehož závodě bylo vyrobeno a na hřbitově instalováno mnoho pomníků. Reprezentuje ho i pomník na vlastním hrobě.

ODDĚLENÍ VII.

DOSTAL JOSEF, VII.44 (1.3. 1815-7.9. 1887)

Narodil se v Tučapech. Byl starostou města v letech 1866-1873. V roce 1843 koupil v Přerově maloměstřanský dům a v této době pravděpodobně začal vykonávat praxi měšťského a později i soudního lékaře. Od roku 1861 zastával funkci 1. radního v zastupitelstvu. Musel čelit krutým následkům požáru města 8. 7. 1868, při němž lehlo popelem 149 domů, kromě hospodářských stavení, včetně radnice na Horním náměstí. O rok dříve prožil i příjemnější chvíle, když obecní zastupitelstvo jmenovalo čestnými občany města P. Ignáta Wurma, knížete Bedřicha Egona hraběte Furstenberga, arcibiskupa olomouckého a další. Stál v čele obce, když byla v roce 1870 podána rozhodující žádost o povolení zřídit reálné gymnázium na obecní náklady. V letech 1867-1874 došlo ke zřízení regulačního plánu města spolu s plány na regulaci Bečvy. V roce 1873 se proti celé obecní radě zvedla vlna odporu a starosta se v říjnu vzdal své funkce. Závěr jeho veřejné činnosti, kdy se postavil proti zájmům města, byl smutný. Za výkonu svého původního povolání zemřel sešlostí věkem.

HORNYAK VLADIMÍR, VII.15(1 1.7. 1922- 9.8. 1971) Akademický malíř a tělesně těžce poškozený umělec, přerovský rodák. Vybíral si prosté motivy ze svého blízkého okolí, aby jim vdechl svou touhu po poznání, životě a pohybu. Krátce před jeho smrtí se uskutečnila v Malé galerii Dílo v Přerově výstava jeho obrazů z cyklu Tvář mého kraje, která vzbudila u návštěvníků i odborníků nevšední pozornost. Město Přerov mu udělilo pamětní medaili J. A. Komenského v ocenění jeho tvorby.

KRATKY JAKUB, VII.1 (18.5. 1838-31. 1. 1882) Zakladatel továrny na hospodářské stroje, která přispěla k industrializaci města a trvala, řízená jeho potomky, až do znárodnění.

OEHLER JOSEF FRANTIŠEK, VII.44(1. 12. 1854-21. 12. 1914) Stavitel v Přerově a autor řady stavebních plánů. Hejtman při zemské obraně.

Spolu se stavitelem Buhlerem vypracovali a vydali v roce 1885 plán města Přerova.

TROPPER FRANTIŠEK, VII.53 (4.4.1850-14.9. 1912)

Starosta města v letech 1896 -1910, čestný občan Přerova a Hranic, významný představitel veřejného života. Jeho ostatky jsou uloženy v hrobce Jana Maršálka. Studoval na gymnáziu v Olomouci, posléze práva v Praze. Nedokončil je však a u svého otce se vyučil pekařskému řemeslu. I v době, kdy zastával úřad, konal se svými dělníky noční pekařské práce. Byl zkušeným matematikem, odebíral francouzský časopis a řešil v něm zadané úkoly. Dobře hrál na housle, zapojoval se i do gymnazijních koncertů, kde v přerovském kvartetu hrál první housle. Do obecní politiky se zapojil až v roce 1892, kdy zastupoval staročechy. Po otci převzal pekařský závod, který vedl téměř až do své smrti. Byl dlouholetým členem okresní školní rady, obecní spořitelny, okresního silničního výboru, úvěrního spolku Záložny, výboru Továrny na umělá hnojiva atd. Za jeho starostování byla v Přerově zřízena elektrárna a zavedena elektřina, vybudován vodovod, postaven most, jatky, školní budovy v ulici Palackého a Boženy Němcové. Za svou činnost byl vyznamenán v roce 1908 rytířským křížem řádu Františka Josefa.

ODDĚLENÍ VIII.

RIEDL LEOPOLD MUDr., Vili.12(10. 11. 1860-22.7. 1913)

Lékař, narozen v Bystřici pod Hostýnem, studoval na gymnáziu v Přerově za Jakuba Škody, maturoval v roč. 1879/80. Medicínu studoval ve Vídni v ústavu pro výchovu vojenských lékařů. V roce 1888 už byl praktickým lékařem v Přerově, zásluhou lékárníka Hynka Psoty. Byl účastníkem sporů staročechů s mladočechy. V roce 1895 byl zvolen 4. radním, také v roce 1898 a 1901, kdy byl i zapisovatelem. Od 1.1.1905 do 14. 1. 1908 byl městským lékařem.

Jako předseda Úvěrního spolu Záložna přerovská se přičinil o dokončení stavby Záloženského domu, který odevzdal veřejnosti 4.12.1897. (Později dům město odkoupilo a byl přejmenován na Městský dům.)

Na poli osvětovém i organizování výměny mládeže česko-ruské podílel se se svým přítelem lékárníkem Psotou na sblížení obou národů, byl zakladatelem Ruského zrna. Zvyšoval zdravotní péči na Přerovsku. Staral se proto o pitnou vodu a přičinil se o výstavbu městského vodovodu v letech 1897 až 1904. Zasloužil se o založení Národní jednoty v Přerově, která odporovala germanizačním snahám Severní dráhy císaře Ferdinanda. Byl předsedou Okrašlovacího spolku, založeného v roce 1879, a do zvelebení města vložil všechny své síly. Staral se o vybudování ulic (Komenského, Šířava) se stromořadími, o dokončení parku Michalov. Přiměl vlivné lidi k výsadbě keřů a stromů v okolí svých domů. Byly vysázeny aleje kolem Bečvy. I jako lékař byl oblíben pro svoji milou a bodrou povahu. Zemřel v Teplicích nad Bečvou. Byl pohřben v hrobce č. 7 v odd. III. spolu s manželkou a synem. Místo však časem velmi zpusťlo, hrob byl opuštěný a zanedbaný. Proto byl v 70. letech prodán. Ostatky Dr. Riedla byly přeneseny do hrobu č. 12 v odd. VIII., který je v péči správy hřbitova. Hrob však nemá náhrobek, a proto místo odpočinku této osobnosti případný návštěvník nenalezne. (Sousedí s hrobkou Dr. Oščádala.)

OŠČÁDAL FRANTIŠEK, VIII.13 (4. 5. 1841-17.4. 1913) Narozen v Odrlicích u Litovle. Profesor dějepisu, zeměpisu a tělocviku na přerovském gymnáziu v letech 1871-1901, vlastivědný pracovník, bojovník proti germanizaci a autor četných historických studií uveřejněných ve výročních zprávách gymnázia i v Obzoru. V letech 1882-1888 byl okresním školním inspektorem na obecních školách. Za zásluhy o město byl v roce 1901 jmenován čestným občanem Přerova.

OŠČÁDAL BOHUSLAV MUDr., VIII. 13(18. 8. 1874-6. 11. 1919) lékař a vlastenec, který působil dlouhou dobu v Přerově.

ODDĚLENÍ A

KRASICKÝ MARCEL, A.II.(4.9. 1898-13. 11. 1968)

Narozen v Kvasčicích. Akademický malíř, figuralista a krajinář, který dlouhou dobu žil a působil v Přerově, kde i zemřel. Je držitelem Ceny města Přerova - Medaile J.A. Komenského.

ODDĚLENÍ B

KAVKA FRANTIŠEK, BZIV. (14.3. 1873-28.6. 1949) Narozen v Tachově pod Troskami, ředitel školy, vlastivědný pracovník a hudebník.

ODDĚLENÍ ČESTNÝ HROB

KOKOJAN HYNEK, čestný hrob (29. 5. 1895-2.5. 1945)

Narozen v Horních Loučkách v okrese Žďár nad Sázavou, armádní důstojník, podplukovník čsl. armády in memoriam, za účast v přerovském povstání zastřelen v Lazčicích Olomouce.

MACHOVEC JAN, čestný hrob (15. 5. 1900-2.5. 1945)

Narozen v Cerhovicích. Profesor dějepisu na přerovském gymnáziu, literárně činný. Publikoval v časopise Haná, psal básně. Za účast v přerovském povstání b) 1 popraven v Lazčicích u Olomouce.

ODDĚLENÍ F

VODIČKA OLDŘICH, F I. (29. 4. 1910-26.5. 1949)

Na pomníku, který byl slavnostně odhalen 4. 5. 1995, je výmluvný nápis:

DOBROVOLNÍK ČS. ZAHRANIČNÍ ARMÁDY NA ZÁPADĚ ÚČASTNÍK II. A III. ODBOJE. UMUČENÝ 26. V. 1949 KOMUNISTICKOU STÁTNÍ BEZPEČNOSTÍ V PRAŽENĚ PANKRÁCI. VĚNOVÁNO K JEHO POCTĚ A VŠECH, KTEŘÍ OBĚTOVALI SVÉ ŽIVOTY V BOJI ZA DEMOKRACII A SVOBODU SVÉ VLASTI

JAKO MEMENTO PŘÍŠTÍM GENERACÍM.

Pod patronací starosty města

Klub angažovaných nestraníků

Konfederace politických vězňů

Český svaz bojovníků za svobodu

Čs. obec legionářská

TOTH FRANTIŠEK, F III. (24. 9. 1906-19.8. 1981)

Fotograf, známá přerovská osobnost. Zabýval se i uměleckou fotografií, uspořádal několik výstav, byl držitelem patnácti celostátních prvních cen i Ceny města Přerova - Medaile J.A. Komenského. Jeho obsáhlá pozůstalost zahrnující tvůrčí činnost z let 1932-1981, která fotografiemi dokumentuje události ve městě a okolí, byla předána Státnímu okresnímu archivu Přerov. Tento rozsáhlý fond tvoří 953 inventárních čísel ve 39 kartonech fotografického materiálu. Jeho fotografie se využívají k dokumentaci historického zpracování dějin města a okresu.

ODDĚLENÍ G

KRATOCHVIL SLAVOMÍR, G I. (2. 1. 1889-23. 11. 1914) Narozen v Trnavě u Zlína. Sokol, byl účastníkem protirakouského a protiválečného odboje za I. světové války a první obětí rakouského pronásledování hned na samém jejím počátku. Za

rozšiřování letáků obsahujících českou báseň, „ve které se nynější poměry, účel války a obětavost obyvatelstva líčí způsobem pobuřujícím a nabádá se k činům, které směřují ke zvýšení nebezpečí pro stát zvenku a ku vzpouře uvnitř...“, byl v Přerově zatčen, odsouzen k trestu smrti a v Ostravě popraven. V letáku byly v básničce tyto verše:

„Jsme Rakušany, císař nás volá!

Máme se na smrt proň nechat hnát
a sami vraždit! Proč? Nevíme zhola!

Pánům se zachtělo na vojáčky hrát! -

Nevědí ani takoví páni,

co chud'as sám v životě snáší béd,

když za ně v boji ztratí nohu svoji

a když mu za ni dají - flašinet."

Kromě postavení krásného pomníku na městském hřbitově mu byly odhaleny dvě pamětní desky na budově nové sokolovny.

MATĚJKA JILJÍ,GI.(-15. 12. 1914)

Krejčí, po Slavomíru Kratochvílovi byl druhou obětí rakouské perzekuce za 1. světové války.

HRBÁČEK JINDŘICH JUDr., G III. (27. 5. 1890- 13. 9. 1964) Učitel měšťanské školy v Přerově, v letech 1939-1940 školní inspektor, kulturní pracovník, redaktor a vydavatel časopisů Otázky dneška, Rádce učitelstva, Občan a škola. Hudebník, skladatel a dirigent.

KOZÁNEK BEDŘICH, G V. (17.7. 1864-12.2. 1913) Přerovský rodák, hudební skladatel a pedagog, syn Václava Kozánka. Studoval na přerovském gymnáziu, kde krátkou dobu vedl studentský orchestr a kde jako patnáctiletý složil svou prvou skladbu Spokojenost. Po absolvování sedmé třídy v roce 1880 pracoval rok jako písař a v srpnu 1881 odešel na varhanickou školu do Prahy. Po dvou letech se vrátil do Přerova, protože se naskytla možnost získat místo varhaníka v kostele sv. Vavřince. Tuto funkci pak zastával od začátku roku 1884 po 29 let, až do své smrti. Zapojil se do společenského života města, působil jako sbormistr dělnického spolku Svornost i ženského spolku Vlasta, později i jako druhý sbormistr Přerubu. Ve 22 letech založil vlastní hudební školu v Přerově. Je autorem učebnice Praktická škola hry na housle. Od roku 1898 vyučoval zpěv na přerovském gymnáziu. Zemřel náhle v Olomouci. Jeho pozůstalost je uložena ve Státním okresním archivu v Přerově. Byla po něm pojmenována Základní umělecká škola v Přerově. Pokračovateli hudební tradice rodu se stali jeho synové.

KOZÁNEK LADISLAV ING.,GV.(24.6. 1903 ^22. 10. 1965) Syn Bedřicha Kozánka, technik a hudebník, který se věnoval hře na klavír a varhany. Vystudoval přerovské gymnázium a pokračoval ve studiích na VUT v Brně, kde promoval v roce 1927. Byl zaměstnán ve Vítkovických železárnách, pak v Radotíně a od roku 1940 v Praze. Vystupoval na veřejných koncertech a večírcích. Je autorem četných skladeb, zhudebnil mimo jiné báseň V. M. Strojila Nejkrásnější město, jako výraz obdivu Přerovu. Zemřel v Praze.

KOZÁNEK VÁCLAV, G V. (11. 8. 1821 - 11. 2. 1876) Hudební organizátor, spoluzakladatel pěveckého spolku Přerub v Přerově a v letech 1869-1870 jeho předseda.

LAKATOŠ Josef, GV.(3.2. 1917-11.7. 1983)

Cikánský baron bydlící v Přerově. Jeho pohřeb byl událostí romské komunity, k níž se sjeli Rómové až ze vzdálených míst republiky i ze Slovenska. Jeho hrobka je na nejčestnějším místě v odd. G u hrodek kněžských.

SLÁMA KAJETÁN, G V. (5. 3. 1830-21. 11.1901)

Konsistorní rada, děkan a farář v Přerově. Narodil se v Dolním Štěpánově, zemřel v Přerově. Jeho hrobka je kněžskou hrobkou na městském hřbitově. Je v ní pochováno i těchto dalších 13 přerovských kněží:

P. Jan DREXLER 13.5. 1893-13.2. 1974

P. Augustin ŠUMBERA 1888-18. 1. 1963

P. Josef MATYÁŠ 1833-28.2. 1906

P. Jiří MINARČIK 1866-26. 12.1943

Mons. Frant. PŘIDALEK 23. 1. 1871-22.7. 1942

P. Arnošt VYCHODIL 1825-18.5. 1882

P. Vincenc VANĚK 16.7. 1875-6.6.1957

P. Josef SLOŽIL 5.1893-18. 12. 1973

P. Stanislav BORŠEK 1892-10.10. 1958

P. Alois ČAP 5.1892- 9.6. 1957

P. Josef BILČIK + 27. 11. 1845

P. Alois ŠKRABAL 1879-20. 1. 1959

P. Alois HAVEL 12. 11.1891-14.1. 1984

P. Arnošt Vychodil vysvětil tento hřbitov 5 let před svým skolem. Kromě této hrobky jsou nedaleko ještě dvě hrobky kněží. Jedna ve stejné řadě ve 4. hrobce P. Alois Cindler, druhá přímo naproti na rohu v odd. K I.

ČÁP ALOIS, G V. kněžská hrobka (1892-1957)

Narozen ve Zdoukách u Kroměříže. Kněz, spisovatel, redaktor a politik. Absolvoval gymnázium v Kroměříži a teologickou fakultu v Olomouci a nastoupil do Potštátu. Odtud přešel jako katecheta do Přerova, kde se věnoval i politické a kulturní činnosti. Od roku 1922 spoluredigoval časopis Nový národ, od roku 1928 týdeník Právo. Aktivně vystupoval v Čsl. straně lidové, kterou zastupoval v městské radě. Zasloužil se o opravu kostelíka sv. Jiří a napsal stať o vykopávkách, které tam byly uskutečněny. Pro svou politickou a vlasteneckou činnost byl za okupace šest let vězněn v koncentračním táboře. Po návratu se opět věnoval politické a nábožensko-osvětové činnosti. Redigoval obsáhlý sborník Průplav Dunaj-Odra-Labe naše moře, který vyšel v roce 1948. V roce 1949 byl opět zatčen a odsouzen za protistátní činnost a vězněn 4 roky. Po návratu z vězení dožil v Přerově. Byl i literárně činný. Napsal Bodláčí (1920), Bolesti moje a jejich (1924), Člověk a krása (1936) nebo Don Bosco (1937) aj.

ODDĚLENÍ H

KARAS JOSEF FRANTIŠEK, H I. (4. 12. 1876- 19.2. 1931) Narodil se v Tišnově, spisovatel a žurnalista, redaktor týdeníku Palacký a deníků Haná a Obzor v Přerově. Je autorem několika desítek povídek, črt, historických románů, divadelních her a básní. Napsal také známou skladbu z husitské éry Do čtyř artikulů z roku 1915. Dobu předbělohorskou zobrazuje v románu Mračno, kde epizodní postavou je J. A. Komenský. Jeho román Na Žižkově válečném voze byl zfilmován a měl živý ohlas mezi diváky. Zemřel v Dluhonicích.

KUCHYŇKA ANTONÍN, H III. (12. 6. 1869-9.4. 1943) Úředník, překladatel, samostatný básník smutku. Pro nemoc nedokončil studia na přerovském gymnáziu a pracoval jako cizojazyčný korespondent u přerovských firem. Překládal hlavně z angličtiny a francouzštiny, pozoruhodná byla však i jeho znalost dalších jazyků - latiny,

němčiny, španělštiny a maďarštiny. Psal básně i prózu, zvláště fejetony, a zveřejňoval je v přerovských časopisech Obzor a Plkačky. Některé básně zasílal též do pražských a brněnských novin. Jeho verše byly formálně dokonalé, obsahově hluboké a dýchaly upřímností.

Většinou byly vážné, smutné až ponuré. Zveřejněna byla jen malá část. Ta početnější zůstala v rukopise, stejně jako četné povídky, např. Černá várka pana mladého, Tři ševci v šlandě aj.

SUMÍN JIŘÍ, H VI. (9. 10. 1863-11. 11.1936) Pseudonym Amálie Vrbové, spisovatelky. **VRBOVÁ AMÁLIE**, HVI.(9. 10. 1863-11. 11. 1936)

Spisovatelka píšící pod pseudonymem Jiří Sumín. Narodila se v Uhřetichách u Kojetína. Mládí měla neradostné, matka byla několikrát vdaná, posledním, třetím manželem byl Jan Vrba, mlynářský ve cvrčovském mlýně. Po rozvodu se matka s dcerou přestěhovala natrvalo do Přerova. Amálie byla nadaná i pilná, soukromě se naučila francouzsky a již v mládí četla Balzaca, Stendhala a Zolu v originále. K nim se přidružili další oblíbení autoři, Gorkij a Kraszewski, z jehož Podivínů převzala svůj pseudonym Jiří (Jerzy) Sumín. - V kultuře začínala jako ochotnice v divadelním spolku Tyl. Zaujala ji však touha po spisovatelství. I zde zahájila divadelní aktovkou Tajný sňatek, kterou uvedlo brněnské divadlo v roce 1886. Pak psala povídky do Národních listů a brněnské Nivy. Knižně vyšla její pivní práce v roce 1895. Z jejích románů možno uvést: Z doby našich dědů, Zapadlý kraj, Úskalím, V samotách duší, Když vlny opadly, Trosečníci, Kroky osudu, Dvě novely aj. Její umění vyvrcholilo ve třech obsáhlých pracích: Potomstvo (1903), Zrádné proudy (1904) a Spása (1908). I v dalších knihách se spisovatelka zamýšlela nad osudy zrazených a opuštěných žen. - Za svou literární činnost se v roce 1925 stala členkou České akademie věd a umění. V aleji parku Michalov jí byla postavena busta jako projev vděčnosti Přerovanů k její literární práci. - Literární historikové oceňují její zásluhy ve vývoji moravského románu, který pozdvihla k dokumentaci lidské radosti i bídy. Svou vážnou věcností se může měřit s Terezií Novákovou. - Paní Vrbová žila neprovdána osamoceně v Přerově. Byla členkou ženského spolku Vlasta, kde pracovala ve výboru a byla jeho jednatelkou. Měla snahu podporovat chudou školní mládež i pozvednout úroveň žen. Byla zvolena čestnou členkou spolku, který se zasloužil o zřízení pamětní desky na domě, v němž žila. - Poslední rozloučení s ní se konalo jako s čestnou občankou města Přerova ve výstavní síni přerovského zámku.

ODDĚLENÍ J

JANČÍKOVÁ OLDŘIŠKA, J VI. (24. 7. 1896-18.2. 1977) Učitelka, narodila se ve Vlkoši. Zároveň byla národopisnou pracovnící i básnířkou. Je autorkou veršů Zpěvy o Haně, Rodná země J. A. Komenskému, Haná Bezručovi.

LACINA JAN MUDR., J VII. (14. 3. 1889-15.7. 1974) Studoval v Přerově, na gymnáziu, kde maturoval v roč. 1907/08. Byl velmi zasloužilým lékařem, který rád a ochotně pomáhal trpícím od počátku své lékařské činnosti v nové přerovské nemocnici. Zajímal se i o archeologii a o rybaření. Velmi se zasloužil o sportovní výchovu mládeže, především v kopané. Byl spoluzakladatelem tohoto sportovního odvětví v Přerově a šel ostatním příkladem aktivním členstvím. Nemenší zásluhy si získal o rozvoj tělovýchovy vůbec, zejména sokolské myšlenky. Několik let zastával funkci starosty. Je autorem brožurky Tělocvik, tělo, nervy, duch ve vzájemném působení, kterou vydal Sokol v roce 1940.

ŠOLC FRANTIŠEK, J VI. (6. 10. 1883-17.4. 1962)

Hudební pedagog, kapelník a skladatel. Působil v přerovské kapele Hockově, u vojenské hudby v Jaroslavi, v letech 1919-1928 byl kapelníkem hudby RUND v

Přerově. V letech 1932-1939 byl kapelníkem dělnické tělovýchovné jednoty (DTJ) a v letech 1947-1952 hudby Žerotín. Je autorem mnoha pochodů, tanců, předeher aj.

ODDĚLENÍ K

HRUBÝ VÁCLAV, K I. (27. 12. 1932-13.7. 1935)

Původem z Horní Libochové u Velkého Meziříčí. V roce 1891 absolvoval zemskou reálku v Telči, roku 1896 zkoušku způsobilosti pro vyučování na měšťanských školách. Učil na různých místech jižní Moravy, roku 1898 byl ustanoven odborným učitelem na měšťance v Tovačově. Po další kvalifikační zkoušce získal oprávnění učit na obchodní škole, na níž nastoupil v Prostějově. V roce 1900 se mu podařilo prosadit otevření dvouleté obchodní školy v Přerově, jejímž ředitelem se stal o rok později. V roce 1920 po dvaceti letech ředitelování odešel do výslužby. Je autorem řady učebnic pro obchodní školy a kupecké školy pokračovací. Byl jednatelem Ústřední jednoty českých obchodníků pro Moravu a redaktorem čtrnáctideníku Český obchodník. V roce 1928 byl zvolen členem jednatelského sboru Obzoru a později i jeho předsedou. Byl místopředsedou a. s. sirkárna Sóló v Lipníku a spolupracoval při budování chemičky Argo v Přerově. Se svou chotí v roce 1906 založil firmu T. Hrubá, továrna na čokoládu, cukrovinky a ovocné konzervy v Přerově, která velmi prosperovala a v roce 1935 zaměstnávala na 300 lidí. Paní továrnice zemřela 18. 5. 1933. Od té doby řídil závod sám.

STROJIL JAROSLAV, K I. (10. 3. 1878-8.2. 1934)

Narozen v Malenovicích u Zlína. Typograf, zakladatel známé přerovské tiskárny v Kratochvílově ulici v roce 1911a vydavatel knih. Jako vyučený sazeč pracoval na několika místech, než se v roce 1909 trvale usadil v Přerově. Koupil tu malý závod Bertheldyho, který později přenesl do ulice Kratochvílovy, rozšířil jej a zmodernizoval. Tiskla se tu Zahraniční statistika, jízdní řády pro ředitelství ČSD, časopis Rádce z Předmostí, Kravařsko a v letech 1910-1920 Obzor. Také řada knih a publikací vyšla z jeho tiskárny.

STROJIL VLADIMÍR M.,K I. (11. 7. 1905-10.6. 1961) Narozen v Rokycanech. Po smrti otce Jaroslava převzal tiskárnu v Přerově. Zajímal se o hudbu, divadlo a dramata, přispíval do časopisů Obzor a Haná. Psal povídky a dramata: Silnější než smrt, Přerovský Kašpárek svým hodným dětem.

VDOLEK JOSEF ING.,KVI.(3.7. 1880- 9.2. 1931)

Narozen v Praze, starosta města v letech 1919-1923 a 1927-1931. Střední školu a techniku vystudoval v Praze. Roku 1911 přišel do Přerova jako učitel na tehdejší c. k. odbornou školu strojnickou. Záhy napsal řadu článků do Obzoru na různá témata, např. Návrh na pomoc válečným invalidům prostřednictvím zřízení odborných průmyslových kurzů. Do veřejného života vstoupil jako pracovník Červeného srdce v Přerově v roce 1918. Své vzpomínky z té doby vypsál ve Vzpomínkách funkcionáře Českého srdce v Přerově. Do politiky se zapojil po vzniku republiky. V prvním funkčním období řešil bytovou a zásobovací krizi i finanční obtíže obce. Podařilo se uskutečnit řadu obytných staveb, nadstavby škol, rekonstrukci městských elektrických podniků a vodárny. Byla též dojednána stavba úředních budov pro poštu, politickou správu, soud a finanční úřady. V následujícím volebním období zůstal členem městské rady, referentem pro vodárnu a stal se i členem správní rady městských elektrických podniků. V roce 1922 se stal ředitelem státní průmyslové školy strojnické. Jeho zásluhou byla škola rozšířena i o obor jemné mechaniky, později i optiky, kde jedno její oddělení pracovalo pod názvem mistrovská škola jemné mechaniky a optiky a dalo podnět k založení nového odvětví přerovského průmyslu. Mimo funkci starosty a ředitele školy zastával ještě řadu funkcí \ mnoha přerovských spolicích a korporacích.

Jeho koníčkem byla literatura a divadlo. Tiskem vyšly v Přerově dvě sbírky sociálně laděných básní *Člověk* a *Písničky chudého dítěte*, pro Intimní scénu napsal dramatická díla *Objev doktora Galia*, *Učedník* a *Tři božské ctnosti*. Ve druhém jeho funkčním období bylo postaveno 11 třípatrových a 16 jednopatrových činžovních domů s malými byty, vystavěna opěrná zeď na Brabansku, vydlážděny další ulice, dokončena rekonstrukce zámku, provedeny přípravy pro stavbu dalších školních budov, chudobince i vodárenského domu. Starostou zůstal až do své smrti.

VIGLIC OTOMAR ING., KIL (7. 11. 1867-1. 12. 1946) Profesor na průmyslové škole v Přerově. Narodil se v jugoslávské obci Požega. Je autorem četných povídek a románů, psal pod pseudonymem V. Otomar. Svě první práce zveřejnil ve *Volných směrech*, v *Moravské Orlici* a v *Nivě*. Byly to povídky *Mladé lásky*, *Na huti*, *Maloměstská silhueta*. K románům, uveřejňovaným též v různých časopisech, patří *Rezignace*, *Pomsta*, *Mistr Jan Hus*. Knižně vyšel román *Z kouře, prachu a bláta*.

ZAHRADNÍČEK EMANUEL, K IV. (18. 12. 1908-14.4. 1933) Student přerovského gymnázia, byl první obětí násilí fašistů za první republiky v naší vlasti. Zemřel na následky zranění, která utrpěl při demonstraci proti fašistické demagogii v Praze. Jeho pohřeb 16.4. 1933 v Přerově se stal manifestací přerovské mládeže proti fašismu. Na domě č. 13 na nám. Svobody, kde zemřel, je jeho pamětní deska. Druhá pamětní deska mu byla odhalena v Gymnáziu Jakuba Škody.

ODDĚLENÍ L

ČOUPEK JINDŘICH, L IV. (1. 1. 1910-7.8. 1993)

Narozen v Bosonohách na Brněnsku. Učitel, v letech 1945-1948 okresní osvětový inspektor, který od roku 1936 působil v Přerově. Byl organizátorem lyžařských zájezdů, dětských divadelních představení a autorem řady článků publikovaných v *Novém Přerovsku*.

CHUDOBA FRANTIŠEK DR., LI. (4. 6. 1877-7. 1. 1941) Narozen v Dědicích. Svě mládí prožil v Přerově, kde též maturoval. Byl vynikajícím znalcem anglického jazyka a literatury, ze které hojně překládal. Působil jako univerzitní profesor v Brně na filosofické fakultě. Zemřel v Brně, ale pochován byl v Přerově.

MERVART AUGUSTIN, L V. (30. 12. 1889-15.8. 1968) Akademický malíř, krajinář, který se narodil v Krásně nad Bečvou, ale žil a tvořil v Přerově, kde plně rozvinul svou uměleckou činnost. Vytvořil řadu dokumentárních obrazů, na nichž zachytil starý mizející Přerov, jeho různá malebná zákoutí a staré ulice. Krajinu zachycoval věrně, bez jakékoli tvarové nebo barevné deformace. Je držitelem Ceny města Přerova - Medaile J. A. Komenského. Četná jeho umělecká malířská díla jsou v Muzeu Komenského ve výstavní síni po něm pojmenované. Pomník s jeho bustou je i ve vstupní části městského parku Michalov.-Jeho ostatky byly 1.9. 1991 převezeny a slavnostně uloženy do hrobu na Valašském Slavíně ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm.

ODDĚLENÍ M

SUM MILOŠ, MI. (4. 10. 1896-1.3. 1966)

Narozen v Litomyšli. Vedle svého cukrářského řemesla se věnoval výtvarné činnosti. Jeho grafická díla, akvarely a pastely mají nejen uměleckou hodnotu, ale jsou i významným dokumentem, který zachycuje starý Přerov. Byl také aktivním členem Spolku přátel umění a autor ex libris. Méně známé je, že byl i filatelistou a kronikářem Klubu filatelistů. Jím zpracovaná kronika klubu je uložena nyní \ SOkA v Přerově. Pro přerovskou filatelistickou výstavu nakreslil i pamětní obálku, která je dnes velkou vzácností.

ODDĚLENÍ N

HOVŮRKA KAREL, N IV. (13.9.1914-1. 10. 1941)

Instalatér, bydlel v ul. Ke kapliče č. 5 a byl zaměstnán v městské vodárně. Odešel 29. 6. 1939 do SSSR, kde vstoupil do čsl. armádního sboru. Po výcviku odletěl 31. 7. 1941 zpět do vlasti jako velitel partyzánské skupiny. Při seskoku si poranil nohu a několik dnů se skrýval s ostatními v Nezamyslicích u paní Zaoralové. Po zmírnění bolesti odešli do Přerova. Skrývali se v dílně sochaře Fr. Mádleho na Šřavě, který také organizoval partyzánskou skupinu. Gestapo 1. 10. 1941 přepadlo Hovůrkův domek, kde Karel po boji padl. Jeho bratr Jan byl zatčen na svém pracovišti na dráze a převezen do Kounicových kolejí v Brně. Před popravou psal ještě dopis do Přerova, který podepsal i sochař Fr. Mádle. Po bratřích Hovorkových byla pojmenována ulice přibližně vedoucí k bývalé uličce Ke kapliče.

MATZENAUER JAROSLAV, NZ IV. (23. 2. 1903-29.4. 1955) Úředník, správce Muzea Komenského v Přerově v letech 1952-1955. V letech 1952-1954 byl pověřen výkonem funkce okresního archiváře.

ODDĚLENÍ O

KOBLIHA FRANTIŠEK, O I. (15.1. 1823-7.6. 1899) Narozen ve Výšovicích u Prostějova. Učitel a správce školy v Radslavicích, v letech 1872-1887 nadučitel v Pavlovicích u Přerova. Hudebník. Za svou práci obdržel četná uznání a v roce 1875 byl vyznamenán stříbrným záslužným křížem s korunou. Od roku 1887 žil v Přerově, kde i zemřel.

MARTÍNEK FRANTIŠEK, OY IV. (22. 9. 1859-9. 11. 1898)

Narozen ve Skrbeni u Olomouce. V letech 1892-1898 byl profesorem latiny, řečtiny a češtiny na přerovském gymnáziu. Sbormistr Moravské besedy v Praze, Žerotína v Olomouci a Přerubu i Vlasty v Přerově.

ODDĚLENÍ R

RUND FRANTIŠEK, R 1.(15. 9. 1855-25. 10. 1905)

Přerovský rodák, kapelník a zakladatel dechové a smyčcové hudby v Přerově. Byl autorem řady skladeb (pochody Moravěnka, Přerovská chasa, směs Morava ve zpěvu a tanci atd.).

ODDĚLENÍ SK

KOHLER JOSEF, SKI I. (22. 5. 1883-24.4. 1967)

Stavitel, narozen v Bílém Újezdě u Nového Města nad Metují. Do Přerova přišel po zajetí v Rusku v roce 1918. Postavil zde mnoho budov, které tvoří architektonický ráz města. Je autorem domů kolem pasáže, v nichž jsou pracoviště Komerční banky, pasáže i nádvorních domů u škol na Palackého ulici, tzv. zimní budovy střední školy, vilek na Lešetíně i rodinných domků na Svěpomoci. Vytvořil i kapli v Henčlově, která je dominantou obce, a postavil hřbitov v Dluhonicích.

ŽALUD STANISLAV, SKI roh (1.2. 1899-10. 1. 1967) Narozen ve Vítkovicích. Hudební skladatel, lidový kapelník, varhanili a učitel zpěvu na gymnáziu a učitelském ústavu v Přerově. V letech 1927-1931 a 1938 vedl jako kapelník hudbu RUND, která se stala první dechovkou střední Moravy. Je autorem několika církevních skladeb a držitelem Ceny města Přerova - Medaile J. A. Komenského.

ODDĚLENÍ LUH

BEŇA ANTONÍN, I.UH(30. 5. 1878-3.3. 1948)

Narozen v Brodce u Přerova. Učitel, tenorista, zakládající člen a sólista PSMU. Dirigent pěveckého sboru Jaroslav v Kojetíně, vyznamenaný zlatou medailí Pěvecké obce české. V Přerově učil v letech 1921-1937.

KLEIBER RICHARD, LUH (27. 3. 1891 -2. 4. 1941) Narozen v Ivanovicích na Hané. Vystudoval učitelský ústav ve Slezské Ostravě v letech 1905-1909. Působil pak v Kojetíně do roku 1913, rok na obecné škole v Měrovicích nad Hanou. V roce 1914 narukoval, o rok později byl zajat na ruské frontě. Vstoupil do čs. legií a do vlasti se vrátil až v roce 1920. Od roku 1920 působil jako učitel češtiny, dějepisu a zeměpisu na Slaměnickově měšťanské škole v Přerově. V roce 1924 byl jmenován definitivním učitelem, v roce 1936 definitivním ředitelem Slaměnickovy měšťanské školy. Externě vyučoval i na pokračovací škole. Do sociální demokracie vstoupil v roce 1920, od roku 1927 byl činný v obecním zastupitelstvu, ve správním výboru nemocnice a v jiných odborech. Po volbách v roce 1931 se stal starostou města. Za jeho působení byly vystavěny či dohotoveny most Čs. legií, betonová lávka přes Bečvu u Michalova, upraveno nám. Svobody a urnový háj na hřbitově. Zasloužil se o otevření obchodní akademie v roce 1934, položil základní kámen ke stavbě nové sokolovny v roce 1935, podílel se na úspěšném průběhu Středomoravské výstavy v roce 1936. V lednu 1938 se ze zdravotních důvodů vzdal funkce starosty.

VANÝSEK RUDOLF, I.UH (20. 4. 1879 - 17. 5. 1960) Narozen ve Velkém Týnci u Olomouce, učitel, vlastivědný pracovník, komeniolog, dlouholetý muzejní organizátor, dramatik, režisér, literární a výtvarný kritik. Působil v Přerově od roku 1899 a končil jako ředitel měšťanské školy v Tovačově. Vyučoval češtinu, němčinu, francouzštinu, dějepis a zeměpis. Byl literárně činný. V roce 1911 napsal a vydal knížku Jak člověk poznával zemi, v roce 1915 uveřejnil seriál článků Obrázky ze starých časů Přerova, v letech 1921-1922 následoval seriál článků Pravěký člověk předmostenský. V roce 1928 vyšla samostatně jeho práce Naši výtvarníci za světové války, v roce 1930 přispěl do průvodce Přerovem a okolím statí Prehistorické naleziště v Předmostí u Přerova a v roce 1933 napsal Výtvarní umělci v Přerově. Mládeži byly určeny publikace Pohádky měsíční noci a Na řece. Napsal i několik divadelních her, desítky výtvarných a divadelních kritik, článků i fejetonů, které publikoval v Moravskoslezském deníku, Pozoru, Lidových novinách, Přerovském Obzoru. Byl také zručným malířem.

ODDĚLENÍ 4. UH

VENCLOVSKÝ FRANTIŠEK, 4.UH (25.4. 1932 - 13. 12. 1996) Byl znám především jako sportovec. Začínal s boxem, teprve po vážném úrazu v roce 1957 se začal věnovat plavání a otužování. Trénoval dálkové plavání i ve studené vodě a připravoval se k přeplavání kanálu La Manche. Jeho první pokus v roce 1970 se mu nezdařil, ale již v následujícím roce 1971 se stal prvním československým sportovcem, který doverskou úžinu překonal. O jeho tvrdé cestě k úspěchům svědčí autobiografie La Manche - můj osud. Ani po několikerém překonání kanálu si nepřestal stavět další obtížné cíle. Pokořil sibiřskou řeku Angaru a ještě v roce 1990, kdy mu bylo již 58 roků, přeplaval spolu s Janem Novákem jako první na světě napříč sibiřské jezero Bajkal. V roce 1996 byla mu udělena Medaile J. A. Komenského za vynikající celoživotní sportovní úspěchy a reprezentaci města. - O dva týdny později náhle odešel navždy.

ODDĚLENÍ V

DORAZIL VLASTIMIL, V VI. (30.11. 1902-11.12. 1940)

Narozen ve Starém Jičíně. Profesor, básník a spisovatel, který od roku 1922 působil a žil v Přerově. Jeho první básně vyšly v roce 1927 vlastním nákladem. Z jeho studií zaujmou: Vincenc Vávra, životopisec Boženy Němcové, z roku 1934 a Dějiny státního převratu r. 1918 v Přerově. Mnoho jeho příspěvků uveřejnil deník Haná, do něhož přispíval od roku 1929.

LEVÝ FRANTIŠEK, VI. (17. 11. 1844-27.3. 1920) Narozen v Rakovníku, historik, autor četných studií a publikací z dějin města Přerova. Nejrozsáhlejší z nich je Přerovská českobratrská církev, dále Přerov za pánů Windischgratzů. Byl sice povoláním poštovním pokladníkem, ale také nadšeným historikem, spolupracovníkem Františka Slaměníka a správcem Komenského muzea.

POSMEK RAJMUND, VI. (14.7. 1894-9.2. 1973)

Narozen v Kateřinkách u Opavy. Zasloužilý občan města Přerova, zakladatel a kapelník dechové hudby Žerotín, vynikající hudebník. Od roku 1920 žil trvale v Přerově.

ODDĚLENÍ Y

HUDEČEK LADISLAV, Y I. (1.6. 1872-1 7. 10. 1941) Učitel, entomolog, ředitel Žerotínovy obecné školy v letech 1926-1930. Sbíral pro školní sbírky hmyz, brouky a motýly, aby dětem mohl ukázat život v přírodě. Od roku 1935 byl ředitelem přírodovědecké laboratoře Falco v Mariánských Horách. Byl znám i jako sběratel lidových písní a tanců, výborný hudebník, jeho největší láskou však byli motýli. Napsal množství odborných článků, mezi nimi Katalogy sbírek hmyzu v Přerově. Za svou publikaci o molech byl zvolen v roce 1925 členem světové entomologické společnosti. Bohatou sbírku 35 000 molů věnoval Komenského muzeu a jen menší část získalo Moravské muzeum v Brně.

MACHÁČEK RUDOLF, Y IV. (13. 1. 1897-11.2. 1969) Ředitel školy, nar. v Beňově. Komeniolog, vlastivědný pracovník, reorganizátor a správce Komenského muzea. Autor řady popularizujících článků s regionální tematikou, dlouholetý člen redakční rady Kultury Přerova.

ODDĚLENÍ Z

BAJÁK JOSEF, Z11. (20.2.1906-31. 12. 1980)

Akademický sochař a medailér, člen SČVU, přerovský rodák. Po studiích na sochařské a akademické škole v Hořicích a na Akademii výtvarných umění v Praze u profesora Otakara Španiela se vrátil do Přerova, kde žil a pracoval až do své smrti. Vytvořil desítky komorních plastik v bronzu, plaket, např. Anatola France, Romaina Rollanda, Frederyka Chopina, Leoše Janáčka, Jiřího Mahena, Marcela Krasického, a medailí, v nichž dosáhl největšího úspěchu. K nejlepším patří medaile J. A. Komenského, která je Cenou města Přerova. Sám byl jejím držitelem. Jiná medaile, jejíž revers je věnován 20. výročí osvobození naší vlasti a avers představuje Přerovské povstání roku 1945, svědčí o jeho zralém mistrovství. Jeho medaile jsou nejen v našich muzeích a galeriích, ale i v deseti státech Evropy, Asie a Ameriky. Z děl, která vytvořil pro Přerov, připomínáme pamětní desku Čapky - Drahlavského z roku 1936, která bývala umístěna na domě, v němž žil v Jateční ulici, pamětní desku prof. MUDr. Petrivalského z roku 1946 ve Vinarech, pamětní desku v gymnáziu Jakuba Škody obětím nacizmu, sochu rudoarmějce v Zelatovské ulici z roku 1947 a bustu ředitele Jakuba Škody v budově gymnázia z roku 1970, pamětní desku komeniologa Josefa Krumpholce z roku 1950 na škole Za mlýnem i velkou plaketu umístěnou na hradbách náměstí Na Marku, připomínající místo, kde stávala českobratrská škola. Jeho 2,4 m vysoký pomník J. A. Komenského je před školou v Mohelnici. Vystavoval v mnoha našich městech i v Paříži

v roce 1952 s velkým úspěchem. I na pomníku na jeho hrobu je jedna z jeho krásných prací.

HORÁK ANTONÍN, ZVI.(1.3. 1896-24.8. 1980) Učitel, ředitel školy a umělecký kritik, který v desítkách přednášek přibližoval posluchačům krásu výtvarného umění. Hrál na violu v orchestru Přebur.

Seznam osobností

Oddělení I

HEGER Ignác, 1.1 (20.9.1839 - 14.11.1915)
KANTOR Richard Dr., 1.2 (10. 10.1873-1 .3. 1931)
SLAMĚNÍK František, 1.4(4. 10. 1845-2.7. 1919)
PŘIDAL Josef prof, 1.6(22.9. 1894-7.5. 1982)
VANĚK Ferdinand, 1.7(28. II. 1879-2.4. 1915)
SKÁCELÍK František MUDr., I. 18(4. 1. 1845-12.5. 1926)

Oddělení II.

RADOUŠEK František, II. 3(17. 3.1869-26. 8. 1942)
HAVRÁNEK Matouš JUDr., II. 13 (21. 9. 1861 - 12.11. 1929)
PAZDÍREK František, II. 15(11.9. 1845-16. 12. 1913)
ŠTĚPKA František, II. 16(19. 10. 1835-2.2. 1896)
MACALÍK Basil Ing., II. 19(13.3. 1861-10. 11. 1940)
ZEMÁNEK Ludvík, 11.24(25.8. 1893-21.6. 1979)

Oddělení III.

ŠILHAVÝ Josef, III. 9 (1833 - 1 895)
ŠIKOLA Josef III. 10(6.3.1837-21.10. 1915)

rodinné mauzoleum

PSOTA Hynek PhMr., (14. 9. 1846-28.6. 1909)
PSOTA Jaroslav, (28.9.1880-28.7.1926)
PSOTA Ivo Váňa, (1.5. 1908-16.2. 1952)

Oddělení IV.

KABELÍK Jan,IV.(6.5. 1864-16.10.1928)
ŠKODA Jakub, IV. 21 (30.4. 1835-28.10. 1885)
LIPNER Josef, IV. 25 (1854- 1911)
ADAMEC Jan Ing., IV. 26 (8. 5. 1855 - 17. 10. 1925)
TICHÝ Donát MUDr., IV. 70 (16.2.1859-1.3. 1945)

Oddělení V.

GLEICH Artur, V. 12(4.9. 1876-23.8. 1942)
HAUKE Karel, V.(11.8. 1889-16. 12. 1968)
MATZENAUER Jindřich, V. 24 (2. 2. 1835-28.4. 1915)
SKLENÁŘ František, V. 3 (12. 10. 1873-6. 12. 1924)

Oddělení VI.

GINTER František, VI22 (19. 6. 1904-28. 1. 1986)
POLÁŠEK Jan, VI. (1889-1951)

Oddělení VII.

DOSTAL Josef, VII.44(1.3. 1815-7.9. 1887)
HORNÝAK Vladimír, VII, 15(11.7. 1992-9.8. 1971)
KRÁTKÝ Jakub, VII. 1 (18. 5.1838-31. 1. 1882)
OEHLER Josef František, VII. 44(1. 12. 1854-21. 12. 1914)
TROPPEL František, VII. 53 (4.4.1850-1 4.9. 1912)

Oddělení VIII.

OŠČÁDAL František, VIII13 (4. 5. 1841-17.4.1913)
OŠČADAL Bohuslav MUDr., VIII. 13(18.8. 1874-6.11. 1919)
RIEDL Leopold MUDr., VIII. 12(10.11. 1860-22.7. 1913)
POUPERA Břetislav MUDr., VIII (4.9. 1913-24. 10. 1985)

Oddělení A

KRASICKÝ Marcel, AII.(4.9. 1898 13. 11.1968)

Oddělení B

KAVKA František, BzIV. (14. 3. 1873-28. 6. 1949)

Oddělení Čestný hrob

KOKOJAN Hynek, čestný hrob (29. 5. 1895-2.5. 1945)
MACHOVEC Jan, čestný hrob (15. 5. 1900-2.5. 1945)

Oddělení F

VODIČKA Oldřich, F I. (29.4. 1910-26.5. 1949)
TOTH František, FIII. (24. 9. 1906 - 1 9. 8.1981)

Oddělení G

KRATOCHVIL Slavomír, G I. (2.1. 1889-23.11.1914)
MATĚJKA Jiří, G I. (-15. 12. 1914)
HRBÁČEK Jindřich JUDr., GIII(27.5. 1890-13.9. 1964) KOZÁNEK
Bedřich, G.V.(17.7. 1864-12.2. 1913)
KOZÁNEK Ladislav Ing, GV.(24.6. 1903-22. 10. 1965)
KOZÁNEK Václav, G V. (11. 8.1821 -11.2. 1876)
SLÁMA Kajetán, G V. (5. 3. 1830-21. 11. 1901)
ČÁP Alois, G V. (8. 5. 1892-9. 6.1957) kněžská hrobka
LAKATOŠ Josef, G V. (3.2. 1917- 11. 7.1983)

Oddělení H

KARAS Josef František, H I. (4. 12. 1876-19.2. 1931)
KUCHYŇKA Antonín, H 111.(12. 6.1869-9.4. 1943)
SUMÍN Jiří, HVI.(9,10. 1863-11.11. 1936) - VRBOVÁ Amálie, H VI.
(9. 10. 1863-11. 11.1936)

Oddělení J

JANČÍKOVÁ Oldřiška, J VI. (24.7. 1896-18.2. 1977)
LACINA Jan MUDr.,JVII.(14.3. 1889-15.7. 1974)
ŠOLC František, J VI. (6. 10.1883-17.4. 1962)

Oddělení K

HRUBÝ Václav, KI. (27. 12. 1932-13.7. 1935)
STROJIL Jaroslav, K I. (10. 3. 1878 - 8. 2. 1934)
STROJIL Vladimír M,K I. (11.7. 1905-10.6.1961)
VDOLEK Josef Ing.,KVI,(3.7. 1880-9.2. 1931)
VIGLIC Otomar Ing., K II. (7.11. 1867 - 1. 12. 1946)
ZAHRADNÍČEK Emanuel, K IV. (18. 12. 1908-14.4. 1933)

Oddělení L

ČOUPEK Jindřich, LIV. (1.1.1910-7.8. 1993)
CHUDOBA FrantišekDr., LI. (4.6.1877-7. 1.1941)
MERVART Augustin, L V. (30. 12. 1889-15.8. 1968)

Oddělení M

SUM Miloš, MI (4. 10. 1896-1 .3. 1966)

Oddělení N

HOVORKA Karel, NIV. (13.9.1914-1.10.1941)
MATZENAUER Jaroslav, Nz IV. (23.2. 1903-29.4. 1955)

Oddělení O

KOBLIHA František, O I. (15. 1. 1823-7.6. 1899)
MARTÍNEK František, OY I V. (22. 9. 1859 - 9. 11. 1898)

Oddělení R

RUND František, RI. (15. 9. 1855-25. 10. 1905)

Oddělení SK

KÓHLER Josef, Ski I. (22. 5. 1883 -24.4.1967)
ŽALUD Stanislav, Ski roh (1.2. 1899-10. 1. 1967)

Oddělení I.Uh

BENÁ Antonín, I.Uh (30. 5. 1878-3.3. 1948)
KLEIBER Richard, I.Uh(27.3. 1891-2.4. 1941)
VANÝSEK Rudolf, I. Uh (20. 4. 1879-17. 5. 1960)

Oddělení 4. Uh

VENCLOVSKY František,4oUh(25.4. 1932-13. 12. 1996)

Oddělení V

DORAZIL Vlastimil, V VI. (30.11. 1902-11.12. 1940)
LEVÝ František, V i.)17.11.1844-27.3. 1920)
POSMEK Rajmund,Vl.(14.7. 1894-9.2.1973)

Oddělení Y

HUDEČEK Ladislav, Y 1. (1.6. 1872-17. 10. 1941)
MACHÁČEK Rudolf, Y IV. (13. 1. 1897-11.2.1969)

Oddělení Z

BAJÁK Josef,ZII.(20.2. 1906-3. 12. 1980)
HORÁK Antonín, Z VI. (1.3. 1896-24.8. 1980)

Abecední seznam osobností

1. ADAMEC Jan Ing., IV. 26 (8. 5. 1855-17. 10. 1925)
2. BAJÁK Josef, ZII. (20.2. 1906-3. 12. 1980)
3. BEŇA Antonín, I.Uh (30. 5. 1878-3.3. 1948)
4. ČÁP Alois, G V. (8. 5. 1892 - 9. 6. 1957) kněžská hrobka
5. ČOUPEK Jindřich, L IV. (1. 1. 1910-7.8. 1993)
6. DORAZIL Vlastimil, V VI. (130.11. 1902-11. 12. 1940)
7. DOSTAL Josef, VII.44((1.3. 1815-7.9.1887)
8. GINTER František, VI.22(19.6. 1904-28.1. 1986)
9. GLEICH Artur, V. 12(4.9. 1876-23.8.1942)
10. HAUKE Karel, V.(11.8. 1889-16. 12. 1968)
11. HAVRÁNEK Matouš JUDr.. II. 13 (2 1. 9. 1861 - 12. 11. 1929)
12. HEGER Ignác, 1.(20.9. 1839-14. 11. 1915)
13. HORÁK Antonín, ZVI.(1.3. 1896-24.8. 1980)
14. HORNYAK Vladimír, VII. 15(11.7.1922-9.8. 1971)
15. HOVŮRKA Karel, NIV. (13.9. 1914-1.10. 1941)
16. HRBÁČEK Jindřich JUDr., G III. (27. 5. 1890-13. 9. 1964)
17. HRUBÝ Václav, K I. (27. 12. 1932-13.7. 1935)
18. HUDEČEK Ladislav, Y I. (1.6. 1872-17. 10. 1941)
19. CHUDOBA František Dr., LI. (43. 6. 1877-7. I. 1941)
20. JANČÍKOVÁ Oldřiška, J VI. (24. 7. 1896 - 18.2. 1977)
21. KABELÍK Jan, IV. 14(6.5. 1864-16.10. 1928)
22. KANTOR Richard Dr., 1.2 (10. 10. 1873-1.3. 1931)
23. KARAS Josef František, HI.(4. 12. 1876-19. 2. 1931)
24. KAVKA František, Bz IV. (14.3. 1873-28. 6. 1949)
25. KLEIBER Richard, I.Uh(27.3. 1891-2.4. 1941)
26. KOBLIHA Frantisek, OI.(15. 1. 1823-7.6. 1899)
27. KOHLER Josef, Ski I. (22. 5. 1883-24.4. 1967)
28. KOKOJAN Hynek, čestný hrob (29. 5. 1895 -2. 5. 1945)
29. KOZÁNEK Bedřich, G V. (17.7.1864-12.2.1913)
30. KOZÁNEK Ladislav Ing., G V. (24. 6. 1903-22. 10. 1965)
31. KOZÁNEK Václav, G. V. (11.8.1821-11.2.1876)
32. KRASICKÝ Marcel, AII.(4.9. 1898-13. 11. 1968)
33. KRÁTKÝ Jakub, VII. 1 (18.5. 1838-23. 1. 1882)
34. KRATOCHVIL Slavomír, G I. (2. 1. 1889-23. 11. 1914)
35. KUCHYŇKA Antonín, H III. (12. 6. 1869-9.4. 1943)
36. LACINA Jan MUDr., J VII. (14. 3. 1889-15.7. 1974)
37. LAKATOŠ Josef, GV.(3.2. 1917-11.7. 1983)
38. LEVÝ František, VI. (17.11. 1844-27.3. 1920)
39. LIPNER Josef, IV. 25 (1854-1911)
40. MACALÍK Basil Ing., II. 19(13. 3. 1861 - 10. 1 1. 1940)
41. MACHÁČEK Rudolf, Y I V. (13. 1. 1897-11.2. 1969)
42. MACHOVEC Jan, čestný hrob (15. 5. 1900-2.5. 1945)
43. MARTÍNEK František, OY IV. (22. 9. 1859-9. 11. 1898)
44. MATĚJKA Jiljí, GI.(-15. 12. 1914)
45. MATZENAUER Jaroslav, NzIV. (23.2. 1903-29.4. 1955)
46. MATZENAUER Jindřich, V. 24 (2.2. 1835-28.4. 1915)
47. MERVART Augustin, L V. (30. 12. 1889-15.8. 1968)
48. OEHLER Josef František, VII44(1. 12.1854-21. 12. 1914)

49. OŠČÁDAL Bohuslav MUDr., VIII. 13(18. 8. 1874-6. 11. 1919)
50. OŠČÁDAL František, VIII 13(4.5. 1841-17.4. 1913)
51. PAZDÍREK František, II. 15 (11.9. 1845-16. 12. 1913)
52. POLÁŠEK Jan, VI. (1889-1951)
53. POSMEK Rajmund, V 1.(14.7. 1894-9.2.1973)
54. POUPERA Břetislav MUDr., VIII. (4. 9.1913-24.10.1985)
55. PŘIDAL Josef prof.,I.6(22.9. 1894-7.5. 1982)
56. PSOTA Hynek PhMr., (14. 9. 1846-28.6. 1909)
57. PSOTA Ivo Váňa, (1.5. 1908-16.2. 1952)
58. PSOTA Jaroslav, (28. 9. 1880-28.7. 1926)
59. RADOUŠEK František, II. 3 (17.3. 1869-26. 8. 1942)
60. RIEDL Leopold MUDr., Vlil. 12(10. 11.1860-22.7. 1913)
61. RUND František,RI. (15.9. 1855-25.10.1905)
62. SKÁCELÍK František MUDr., I. 18(4.1.1845-12. 5. 1926)
63. SKLENÁŘ František, V.3(12. 10. 1873-6.12. 1924)
64. SLÁMA Kajetán, G V. (5. 3. 1830-21. 11. 1901)
65. SLAMĚNÍK František, 1.4(4. 10.1845-2.7. 1919)
66. STROJIL Jaroslav, KI. (10.3. 1878-8.2. 1934)
67. STROJIL Vladimír M.,KI.(11.7. 1905-10.6. 1961)
68. SUM Miloš, MI. (4. 10. 1896-1.3. 1966)
69. SUMÍN Jiří, H VI. (9.10.1863 -11.11.1936)
70. ŠIKOLA Josef, III. 10(6.3. 1837-21.10.1915)
71. ŠILHAVÝ Josef, III. 9(1933-1895)
- "2. ŠKODA Jakub, /V. 21 (30. 4. 1835-28. 10. I&85)
73. ŠOLC František, J VI. (6. 10. 1883-17.4. 1962)
74. ŠTĚPKA František, //. 16(19. 10. 1835-2.2. 1896)
75. TICHÝ Donát MUDr.. IV. 70(16.2. 1859-1.3. 1945)
76. TOTH František, Fill. (24.9. 1906-19.8. 1981)
77. TROPPER František, VII.53 (4.4. 1850-14.9. 1912)
78. VANĚK Ferdinand, 1.7 (28. 11. 1879-2.4. 1915)
79. VANÝSEK Rudolf,I.IJh(20.4.1879-17.5.1960)
80. VDOLEK Josef Ing., K VI. (3.7. 1880-9.2.1931)
81. VENCLOVSKÝ František,4. Uh(25.4.1932-13. 12.1996)
82. VIGLIC Otomar Ing.,KII.(7.11. 1867-1. 12. 1946)
83. VODIČKA Oldřich, FI. (29.4. 1910-26.5. 1949)
84. VRBOVÁ Amálie, H VI. (9.10.1863 - 1.11.1936)
85. ZAHRADNÍČEK Emanuel, KIV. (18. 12.1908-4.4. 1993)
86. ZEMÁNEK Ludvík II. 24 (25. 8. 1893-21.6. 1979)
87. ŽALUD Stanislav, Ski roh (1.2. 1899-10. 1. 1967)

HŘBITOV V PŘEDMOSTÍ

Současnost hřbitova můžeme datovat rovněž od roku 1950. V tom roce převzala obec od farního úřadu plán hřbitova a záznam o rozmístění a obsazení hrobů a začala se o hřbitov starat.

Při výstavbě sídliště v Předmostí došlo k tomu, že prakticky celý prostor historické Skalky byl rozrušen výstavbou a terénními úpravami k nepoznání. Jen hřbitov byl respektován. Ovšem jen do té míry, že nebyl odstraněn ani zbořen. Ale z jeho nejbližšího okolí byla odbagrována zemina a terén pro bytovou zástavbu a občanské vybavení sídliště snižen tak, že zídka hřbitova ční na horní hraně svahů jako opevnění, (obr. 18.) Kromě toho, že to vypadá nepěkně, staly se nezpevněné svahy hřbitova

eldorádem předmostenských kluků, kterým poskytují vítaný terén pro klukovské hry a sportovní výkony. Hřbitov ovšem evidentně trpí.

Došlo to tak daleko, že část zídky na levé zadní straně hřbitova se drobila, až se zřítla docela. Vzniklou průrvou pak děti vnikaly na hřbitov a - aby nebyly kritizovány jen děti - i dospělí ji používali k vyhazování starých květin, aby s nimi nemuseli jít přes celý hřbitov do kontejneru. Tak byl nucen správce hřbitova postavit zeď novou, úsporněji však zřídil nikoli z červených cihel, jako ostatní ohrazení, ale ze struskových šedých tvárníc a ušetřil ještě na jejich omítnutí. Takže zeď slouží sice svému účelu, ale příliš hřbitov nezdobí. Svahy by bylo třeba alespoň zpevnit bohatou výsadbou keřů, aby zemina nebyla splavována dešťovou vodou, pokud by zeleň ovšem nájezdům dětí odolala. K bráně hřbitova vystoupáme cestou z Prostějovské ulice od památníku prehistorických vykopávek. (obr. 18) Cesta nás zavede nejprve ke zřejmě původní bráně mezi dvěma zděnými pilíři, která byla asi vchodem na hřbitov před jeho rozšířením, protože vlevo vedle ní stojí stará márnice se skladem náradí. Dnes je tento vchod uzavřen řetězem, terén před bránou byl poněkud snížen a správce sem přistavuje kontejner na sběr odpadků z pohřebiště. Cesta pokračuje šikmo po svahu dále k nové bráně, vytvořené v přistavěné části hřbitova. Část ohrazení na vchodové straně již nebyla vystavěna jako červená zídka, ale je z drátěného ozdobného plotu upevněného mezi sloupky. Na kopečku se nám za železnou bránou otevře výhled na upravený obdélníkový hřbitov, jehož zídka ční po úpravě terénu volně do prostoru. Na hřbitově je ve srovnání s jinými minimum vzrostlé zeleně, jen kolem hlavního kříže jsou vysoké stromy. Celkem však prostor působí příjemně, protože letité stromy jsou všude venku kolem hřbitova za zídkou. Hroby jsou uspořádány v celkem šestnácti řadách rovnoběžných s hlavními cestami, vedoucími od staré i nové brány a kolem hřbitovní zdi. Širším chodníkem od nové brány přejdeme k hlavnímu hřbitovnímu kříži uprostřed hřbitova, na jehož zadní straně je nápis:

**Z HLUBOKOSTI VOLÁM JÁ,
VYSLYŠ, PANE, SLOVA MÁ!
ŠETRÍŠ-LI NEPRAVOST MOU,
KDOŽ OBSTOJÍ PŘED TEBOU!
1853**

Datování hlavního kříže nás informuje o tom, kdy byl hřbitov otevřen (obr. 19). Vpravo od hlavního kříže je kněžská hrobka, v níž odpočívají tito kněží farnosti:

P.Jan BEBAR
* 4.11.1863 †15.5.1934

P.Jan DOLINA
*2.4. 1823 † 23. 9. 1887

P. Jan PODŘICKÝ
* 10.5. 1845†13.5. 1911

P. Florián HLUŠTÍK
* 4. 5. 1847† 21. 3. 1921

P. Karel GAMBA
* 11.1. 1890† 12.8. 1948

P. Josef KUNICKÝ
*8.3. 1916 † 17.4. 1969 P.Antonín

PODIVÍNSKÝ
* 11.3. 1880†2.5. 1944

P. Josef PLACHÝ
P. E. MIKULIČ

P.A. TILLA

Ve zvláštním hrobě na hřbitově těsně u kříže je pochován Antonín ŠTĚPÁNEK, zakladatel Kongregace sester Neposkvrněného početí Panny Marie v klášteře na Šřavě, který zemřel 21. 10. 1851. Přerovská Kongregace si výslovně přála, aby její zakladatel

odpočíval zvláště, aby z vděčnosti sestry mohly jeho hrob udržovat a zdobit. Ostatky jeho i ostatních kněží byly vyzvednuty ze hřbitova u kostela a sem přeneseny.

Z významných osobností farnosti pochovaných na hřbitově je možno uvést:

MUDr. Julius PETŘIVALSKÝ (29. 11. 1873-7. 12. 1945), který se narodil i zemřel ve Vinarech. Univerzitní profesor, významný chirurg na I. klinice v Brně. Autor vysokoškolských učebnic chirurgie a mnoha vědeckých pojednání. Ve městě je po něm pojmenovaná jedna z ulic. Jedna jeho pamětní deska je na jeho vile ve Vinarech, druhá na pavilónu chirurgie v nemocnici.

Josef KNEJZLÍK (24. 8. 1878 - 20. 6. 1952), narozen v Třebíči, zemřel v Předmostí. Dlouholetý starosta Předmostí, poslanec Národního shromáždění, redaktor a vydavatel časopisu Rádce z Předmostí. Původním povoláním sazeč působil před. 1. světovou válkou v Brně, kde se zúčastnil akcí za české Brno. V roce 1905 se přestěhoval do Přerova, kde se stal ředitelem tiskárny firmy Bartheldy a spol. Brzy se však odstěhoval do Předmostí, kde začal od roku 1907 vydávat odborný časopis Český rolník, později pak Rádce. Zasloužil se o rozvoj Předmostí, kde pod jeho vedením byla vybudována měšťanská škola, hasičská zbrojnice, kanalizace, sad na Žernavě aj.

Obě jejich hrobky na pravé straně hřbitova zdi nad hlavním křížem se vyznačují nákladnými pomníky.

Pěkných i nákladných pomníků s obvyklými plastikami je i na tomto hřbitově celá řada. Umělecká díla však tu nevynikají-kromě jednoho. Na pravé straně je u staré hlavní cesty pomník s půlmetrovou krásnou kruhovou reliéfní podobiznou s nápisem: Josef KRÁTKÝ rolník z Vinař 1862-1931. Reliéf je signován Baják 1959. Pozoruhodné dílo.

Kronika uvádí po 2. světové válce ještě tyto osobnosti:

Josef TOMČÍK, řídicí učitel, zakladatel obecní kroniky a první dlouholetý kronikář obce. Jeho syn MUDr. Josef TOMČÍK zahynul za okupace ve vídeňském vězení.

Josef KRÁTKÝ, absolvent státních vysokých škol v Hamburgu a nadaný akademický malíř. Jeho bratr je Stanislav KRÁTKÝ, akademický malíř a portrétista ve Vinarech.

František SNÍDAL, zasloužilý pedagog a ředitel kůru.

Pan SÁLÍK, odpočívající poblíž hlavní brány, byl sběratelem samoukem prehistorických vykopávek, kterých nashromáždil za léta na malé muzeum, měl je však uloženy doma v bednách. Některé jeho věci umístil Dr. Absolón v Zemském muzeu v Brně. Za to mu byl nákladem Země moravskoslezské vybudován pomník.

Josef CHROMEČEK, (1828-1911), z gruntu č. 22, v jehož zahradě bylo nalezeno nejvíce prehistorických vykopávek.

František HARNA, strojuvůdce čekatel, ubitý gestapem v lesích u Záběštní Lhoty po 1.5. 1945 spolu s Antonínem ODSTRČÍLEM, železničním zřízencem z Popovic a jeho osmnáctiletým synem. V zákoutí vpravo od vstupních vrat je polychromovaná metrová socha Panny Marie uprostřed ozdobného záhonu.

Současná výměra hřbitova je 4030 m³ počet hrobových míst na hřbitově je 662. Hřbitov se jeví na první pohled téměř zcela zaplněn.

Při zpracování územního projektu bylo dne 29. 11. 1985 odborem územního plánování vydáno územní rozhodnutí č. 112/85 o změně využívání hřbitova v Předmostí. Tímto rozhodnutím od 1. 1. 1986 vydán zákaz pohřbívání na něm z hygienických důvodů a tlečí doba pro něj stanovena na 13 let. Bylo rozhodnuto, že od 1. 1. 1999 bude hřbitov v Předmostí zcela zrušen a postupně přebudován na park pro tuto městskou čtvrť. Po několika letech bylo toto usnesení zrušeno a na hřbitově se dále pohřbívá. S dalším rozšiřováním hřbitova se neuvažuje. Ostatně není kam ho rozšířit. Jsou však možné opakované pohřby do starých hrobů i možnost pohřbu na městský hřbitov ve městě, zejména do umového háje.

HŘBITOV V ČEKYNI

Historie hřbitova v Čekyni je známa docela přesně, protože se zachovala na obecním úřadě Kniha hřbitovní, do níž byla zaznamenávána úmrtí obyvatel obce a místo jejich hrobu na místním hřbitově. Nad to byla založena již v době, kdy byl teprve ustaven hřbitovní výbor pro stavbu hřbitova v Čekyni, který do ní zaznamenával zápisy ze svých schůzí.

Hřbitovní výbor byl zvolen na zasedání obecního zastupitelstva vedeného starostou Josefem Mikšíkem dne 5. 7. 1927. Jeho členy byli: Ignác Florik, František Rédr, Bedřich Drábek, Valentin Obzina, Jan Smýkal a Josef Černošek. Na ustavující schůzi dne 7. 8. 1927 byl předsedou výboru zvolen Ignác Florik, místopředsedou Jan Smýkal a pokladníkem František Rédr. Pak se výbor odebral na staveniště hřbitova, aby na místě projednal změny, navržené stavitelem Františkem Horákem. Jak z dalších zápisů vyplývá, byl z Vinař, a v následujícím roce, po dokončení hřbitova, si podal do Čekyně žádost o odprodej místa pro rodinnou hrobku na hřbitově, který postavil. A bylo mu vyhověno.

Rozpočet stavby byl 30 300 Kč a obecní zastupitelstvo se rozhodlo si peníze na stavbu vypůjčit u Občanské záložny v Kokorách, s jejímiž zástupci již bylo předběžně jednáno a poskytnutí úvěru bylo přislíbeno. Po dohodě byla obci poskytnuta půjčka do výše 50 000 Kč, která však byla čerpána postupně jen podle nutných výdajů.

V dalších zápisech stojí, jak byl zajištěn dovoz kamene a cihel majiteli koňských i kravských potahů, dovoz vápna a písku a přísun vody v lýtách pro hašení vápna, pro případ, že by se na staveništi nenašla voda. Tato starost nakonec odpadla, protože na vodu narazili v hloubce 11 m a bylo dohodnuto postavit vrtanou studnu s rourami o průměru 30 cm. Zápisy obsahují také ceny od projednávaných pomocí, potahových služeb až po hašení vápna.

Bylo zrušeno staré usnesení na oplocení hřbitova drátěným plotem a nahrazeno novým rozhodnutím o vybudování zídky do výše 1,20 m, s pilíři ve vzdálenosti 3 m. Později bylo dohodnuto, že místo zděných sloupků budou dodány betonové, vrata budou železná i s mřížovím na vstupní straně hřbitova a zadána firmě Antonín Rédr, která předložila vkusný návrh a u níž byla dobrá práce zaručena.

Na chůzi 13.9. 1927 sděluje přítomný stavitel, že práce pokročily natolik, že příští týden by mohla být stavba dokončena, a zvažovalo se, že 1. října by se mohl hřbitov vysvětit. Avšak z dalších zápisů vyplývá, že měl pan stavitel trochu velké oči a že dokončovací práce se protáhly.

Dne 20.9.1927 se jednalo o tom, že rodiny Drábkova a Zamazalova věnovaly pro hřbitov kříž, o jeho dopravě na hřbitov a jeho postavení. To bylo zadáno přerovské firmě Polášek a Urban za cenu 1000 Kč s tím, že stavitel Horák provede přípravné práce v kameni a obec dodá dřevo na lešení.

V říjnu předložil stavitel účet na provedené práce ve výši 33 217, 80 Kč. Výbor se usnesl po prozkoumání všech položek účtu vyplatit staviteli 25 000 Kč a zbytek až po kolaudaci, přesněji, až na jaře. A bylo to zřejmě moudré rozhodnutí. Po kolaudaci bylo třeba provést některé úpravy, např. ve vybavení márnice, opravovaly se okapy, stavěla nádržka na vodu a po zimě tu i onde odpadla omítka. Vše byl stavitel povinen uvést do pořádku, než dostal doplatek ke svému účtu. Nakonec byli všichni spokojeni, jak vyplývá již ze skutečnosti, že si na hřbitově pan stavitel zakoupil místo pro hrobku.

Hřbitovní výbor stanovil pak ještě cenu za čtvereční metr hrobového místa na 20 Kč za 20 roků a u hrobky na 40 Kč na 30 let (od původního návrhu jednou pro vždy muselo být upuštěno, protože byl v rozporu se zákonem). Také bylo rozhodnuto o místě na hřbitově, od kterého se budou odprodávat zájemcům hroby, a zároveň stanovena cena za vykopání hrobu (60 Kč) a jmenován hrobník

do l.r.

Prům. 77 70 72 70 68 65 70 84 69 74 77 74 69 70

Věk

Matrikář důsledně vypočítával a každý rok v Knize hřbitovní uváděl průměrný věk zemřelých. Jeho nízká hodnota v prvních dvou částech tabulky byla zřejmě způsobena nedostatečnou péčí o matku a dítě, pravděpodobně porody v domácnosti.

Zemřelé děti jsou převážně kojenci nebo novorozenci, kteří zemřeli při porodu nebo po několika dnech, nejednou den po úmrtí matky. Nepoměrně menší počet představují děti starší jednoho roku nebo ve školním věku. Po roce 1955 se prudce zvyšuje průměrný věk zemřelých. Dospělí lidé neumírali o mnoho starší, ale neumíraly již žádné děti. To už byl zřejmě běžný převoz matek do porodnice v Přerově, kde zdravotní podmínky a pomoc lékařů úmrtí novorozenců vyloučily.

Při návštěvě hřbitova dnes, 70 roků po jeho postavení, můžeme konstatovat, že je stále pěkný a jeho věk na něm ani není vidět, jak je dobře udržován. Jen tehdy panem revírníkem věnované stromky asi povyroستly a narušily stabilitu pomníků jako na jiných hřbitovech svými kořeny a byly zjevně odstraněny. Takže dnes již tvoří alej ke kříži na hřbitově řada dvanácti tújí, rovněž mohutných, (obr. 21) Ani před hřbitovem neční k nebi staré topoly, nýbrž jedna vzrostlá bříza. Plot na vstupní straně byl proveden podle usnesení stavební komise, zídka ze sloupků na podezdívce a železného plotu, s márnici v levém rohu. Na zbývajících stranách je to jinak. Po pravé straně přece jen došlo na původně zamýšlený drátěný plot na železných sloupcích. Asi proto, že ve svažitém terénu by se zídka obtížně budovala a po deštích by mohlo dojít i k jejímu naklonění nebo zřícení. Drátěný plot zde vůbec neruší, naopak, hřbitov je tak začleněn přímo do okolní přírody. Ke změně plotu mohlo z navozených důvodů dojít i dodatečně, poněvadž na zadní a levé straně jsou zděné sloupky s drátěným plotem v rámech, bez podezdívky. Studna je vlevo vzadu od hlavní cesty.

O postavení hřbitovního kříže byl ve hřbitovní knize podrobný záznam. Na stávajícím kříži je však nápis zpředu: LÁSKA ZA LÁSKU, zezadu:

TENTO SVATÝ KŘÍŽ POSTAVEN KE CTI A CHVÁLE BOŽI L. P. 1903 -tedy 24 let před postavením hřbitova. Byl sem tedy darován kříž již delší dobu jinde stojící, (obr. 20) Hrobová místa jsou po pravé straně hlavní cesty ve svahu uspořádána ve třech řadách rovnoběžně s ní, na levé straně hřbitova kolmo na hlavní cestu.

Výměra hřbitova je 2720 m², počet hrobových míst na hřbitově je 147 a bohudík nejsou všechna zaplněna.

Za zmínku ještě stojí, že v Seznamu nemovitých státem chráněných kulturních památek je uvedeno, že v zámeckém parku v Čekyni stojí náhrobník, veliká kamenná deska v podobě barokní kartuše s rokokovou výzdobou. Nápis skoro nečitelný. Ojedinelá památka z roku 1776. Majetek ONV Přerov. I tato ojedinelá státem chráněná hřbitovní památka měla být zaznamenána po osobním ověření. Zámecký park není však dnes parkem, nýbrž zarostlou roklí. Veliká kamenná deska už není celistvá, jen její část (rok aj) ve dvoumetrovém hloží a několik metrů dál sloupek desky zcela zarostlý křovím. Je vysoký přes jeden metr, asi půlmetrového průřezu a na čelní stěně je nápis (na památníku rozložený do více řádků):

MDCCLXXVI

POMARIVM HOC IN HAC SOLITUDINE

NON SIBI QUIA TARDE SED POSTERIS QUIA DILIGENTER PLANTAVIT

ERNESTVS PETRASCH

BÁRO ATTEK-IN DOMINUS

IN PRERAU, CZECHIN, PENCZICZS LOTHÁ

GENERALIS VIGILLMGR. OLIM NOBILIS TU-MAE. PRAETORIAE EQUES
IMPERIALIS PRIMVS LOCVM TENENS
AB- VLAE-ILLECEBRIS AB URBIS DELICIIIS
A VANAE GLORLAE STIMULO
RECIPISCENS NUNC MILES OVIESCENS
CIVIS VTILIS AGRICOLASOLEP MELIUS TARDIOVAM NUNOVAN

Nápis lze sotva považovat za skoro nečitelný. Chybí mu jen asi patnáct písmen, která bez znalosti latiny lze obtížně doplnit. Rovněž je z latiny té doby obtížně doslova přeložitelný. Co památce ovšem chybí, je péče Okresního úřadu Přerov. Všechny ostatní památky jsou majetkem římskokatolické církve nebo obcí a je o ně dost slušně postaráno, jen tato byla poničena a její části leží v křoví v rokli.

Co ovšem udivuje, je zápis, že jde o náhrobník, o významnou sepulkrální (tj. náhrobní) památku. Z nápisu je zřejmé, že to je pamětní deska, kterou dal postavit svobodný pán Arnošt Petrasch, pán v Přerově, na Čekyni a Penčické Lhotě na paměť založení sadu v zámeckém parku v roce 1776, aby po sobě zanechal památku budoucím generacím." Dál se sám charakterizuje, jak z vojenské kariéry (lat. vrchního velitele jízdních pretoriánů, v habsburské říši generálního polního strážmistra) přešel až na zemědělství. Kdopak je asi autorem původního zmatečného zápisu památky, který se traduje ve všech pramenech už řadu desetiletí?

HŘBITOV v DLUHONICÍCH

Mezi Dluhonicemi a Rokytnicí u Přerova došlo v roce 1866 k jezdecké bitvě." Tuto událost připomínala historická památka, památník padlým v podobě kříže na podstavci, vybudovaný po roce 1866, signovaný Ernest Melnitzky v Olomouci, postavený v blízkosti dluhonské školy.

Hřbitov byl budován v roce 1927, několik měsíců před hřbitovem v Čekyni. Je o tom záznam i v kronice dluhonské školy za školní rok 1926/27, kam zatímní řídící učitel Cyril Červinka poznamenal: „Na jaře zřídila obec svým nákladem nový hřbitov a první pohřbeny byly stařenky Chytilová a Gintrová. Doprostřed hřbitova byl přemístěn válečný památník od školy, který zde má současně funkci hřbitovního kříže." (obr. 24) Tedy hřbitov byl postaven v roce 1927, ale na hřbitovním kříži je uveden rok 1866.

Dluhonskému hřbitovu vévodí lípy. Byly vysazeny jen čtyři do rohů čtverce kolem hlavního kříže. Se znalostí věci do náležité vzdálenosti. A tak dnes jsou z nich sedmdesátiletí velikáni, rostoucí zpříma a poskytující stín širokému okolí. Opravdové národní symboly. Břízy byly vysazeny v parčíku před vchodem do hřbitova a modřínová alej venku podél zdi.

Pod smrky u pole vlevo před vchodem do hřbitova je ještě jeden památník zmíněné bitvy. (obr. 22) Pomníček s vytesaným křížkem a nápisem:

SPOLEČNÝ HROB TŘÍ RAKOUSKÝCH A ČTYŘ PRUSKÝCH VOJÍNU, KTERÍ V ROKU 1866 PROTI SOBĚ BOJOVALI A ZDE PADLI VZDÁLENI JSA PŘÁTEL A VLASTI SVÉ. BŮH JIM DEJ LEHKÉ ODPOČINUTÍ.

Na zadní straně památníčku je nápis: **POSTAVILA OBEC DLUHONICE 1906.** Dole na soklu je ještě štítek: **Opraveno r. 1993.** Komitét 1866. (Pomníček zde má svou logiku, poněvadž v té době zde nebyl ani hřbitov, ani hlavní památník).

Štítek na pravém sloupku brány sděluje: Vystavil stavitel Josef Kohler R. 1927. Čelní stranu vystavěl ze zděných sloupků s podezdívkou pod železným plotem a se železnou mřížovou branou, v obou rozích s domky pro márnici a náradí, (obr. 23) Zbývající tři strany hřbitova tvoří zídka se zděnými sloupky. Hrobová místa jsou uspořádána obvyklým způsobem ve třech řadách po každé straně.

Na zadní zdi hřbitova je pamětní deska vojáka, jehož letadlo bylo na konce 2. světové války sestřeleno v leteckém souboji s německou stíhačkou. Deska nese nápis: F.B.DANSERAU 14128287 T 4283 T44AC SESTŘELEN 17. 12. 1944 POHŘBEN 21. 12. 1944 EXHUMOVÁN 14. 11. 1946. Nápis je doplněn stylizovaným javorovým listem. I cestu z obce od kaple si občané při stavbě hřbitova vydláždili. Není sice nejrovnější, ale bláto na ní není a umožňuje příchod i za nepohody. Celkový dojem ze hřbitova je příjemný a uklidňující. Areál hřbitova má 2108 nv, počet hrobových míst na hřbitově je 130. O dobrém zdraví obyvatel obce svědčí, že jich po sedmdesáti letech je ještě mnoho volných.

HŘBITOV v HENČLOVĚ

Hřbitov byl postaven na podzim v roce 1940, jak svědčí i rok věnování hlavního kříže. Je na něm nápis: KŘÍŽ KRISTA SPÁSA NAŠE. Níže na jeho soklu je upevněna soška Panny Marie s Jezulátkem a pod ní druhý nápis: SVATÁ MARIA OBRAŤ K NÁM SVÉ MILOSRDNÉ OČI. Na zadní straně soklu je nápis: NÁKLADEM DOBRODINCŮ 1940. V tom roce byl hřbitov i vysvěcen a pochováni tu první tři občané.

Při příchodu ke hřbitovu nás vítá malý trojúhelníkový parčík, jemuž dominují tři téměř šedesátileté břízy po pravé straně vchodu a boží muka s nápisem: V KŘÍŽI KRISTA SPÁSA JISTÁ. Křížek stával zřejmě mezi dvěma stromy, po nichž zbyly jen pařezy nepatrné výšky. Po levé straně vchodu je vysoká tůje. Čelní strana hřbitova má zleva několik metrů zídky, pak kovový plot až k vratům, která jsou z obou stran osazena brankami. Vseje ze železa, (obr. 25) Pravý kout je vyhrazen márnici, jejíž stěna tvoří ohrazení hřbitova a je na ní prostý nápis: POKOJ VÁM.

Ze zbývajících tří stran je obehnán nápadně nízkou cihlovou zídkou se sloupky, přes níž je na hřbitov vidět. Vrchní vrstva cihel na zdi i sloupcích byla narušována povětrností a drolila se. Byla proto v roce 1996 opravena vybetonováním nízkých jehlanů na sloupcích a límce na zdech. Beton tak vodě brání v narušování zdiva. V roce 1995 musela být nákladně opravena i márnice včetně jejích základů a o rok později položena na ni plechová střecha.

Přes nákladné opravy není hřbitov zcela v pořádku. Při katastrofální stoleté velké vodě v červenci 1997 byl celý hřbitov zatopen vodou Bečvy do výšky asi půl metru. Při odtoku voda vyplavila písek z podloží a poklesávající zdi praskají.

Uvnitř hřbitova jsou vlevo od vrat vysazeny dva letité stříbrné smrky. Již z dálky je hřbitov pozoruhodný alejí 27 vzrostlých tují, lemující hlavní cestu od vchodu kolem hlavního kříže, přes celé svaté pole (obr. 26). Toto jedinečné stromořadí není původní. V aleji byly vysazeny břízy. Ty mají však nemilou vlastnost, že svými kořeny nadzvedávají půdu v okolí a ničí tak dlažbu, obrubníky i pomníky. Musely být proto po čtyřiceti letech vykáceny. Dvacet let už zde tvoří stromořadí tůje. Hlavní chodníky hřbitova jsou vydlážděny.

Vpravo od hlavního kříže uprostřed hřbitova u plotuje studna. Z ventilu na ní umístěného neteče však nyní voda ze studny, nýbrž z vodovodu, který byl zaveden až sem na hřbitov.

Příchozího na první pohled zaujme zcela zvláštní a originální uspořádání hrobových míst, které jinde nevidět. Hroby jsou přilehlé po obvodě pomníky k zídce hřbitova a ve zbývajícím prostoru mezi obvodovou cestou a chodníky střední aleje jsou všechny ostatní pomníky uspořádány čelem ke hlavnímu vchodu, s pěšinkami napříč za každou řadou hrobových míst. Tak je tomu i v pravé čtvrtině před márnici, která byla vyhrazena pro urnový háj. (obr. 27) Od brány hřbitova lze tak přehlédnout všechny jeho pomníky. Jejich zadní strany obvykle rušící od vchodu vidět není. Celý prostor tak působí nadmíru esteticky a příjemně.

Při procházce hřbitovem jistě každého zaujme za studnou při zdi černý pomník se čtyřmi bílými mrtvými holubičkami. Následně i čtyři fotografie mladých lidí v první řadě na pomníku a životopisná data pod nimi:

Emanuel	Anička	Helenka	František
1915-28.8.1933	1911-29.8.1933	1913-25.9.1933	1905-9.9.1933

Dodnes tak pomník hovoří o rodině, která se se šesti dětmi přestěhovala na grunt s léta nepoužívanou studnou, napila se vody z ní a všichni onemocněli tyfem. V době, kdy nebyla známa antibiotika, měla událost tragický konec. Čtyři ze šesti dětí zemřely v nejkrásnějším věku.

Hřbitov se začal používat ještě v roce 1940, kdy zde byli pohřbeni tři občané.

V následujících letech sem byli ukládáni kromě právě zemřelých i pozůstatky příbuzných, jak to doba tlení a stáří pozůstatků umožňovalo, ze hřbitova v Troubkách, kde bývali henčlovští občané pochováni. Poslední takový přenos se uskutečnil v roce 1947.

Hřbitov má rozlohu 2186 nr, počet hrobových míst, která bohudík zdaleka nejsou využita, byl původně stanoven na 214. Dodatečně bylo dosud nevyužitých 20 hrobových míst po pravé straně před márnici určeno pro urnový háj a vyměřeno zde 78 umových hrobových míst. Tím se celkový počet změnil na 272.

V příloze (P 9) je orientační pláněk tohoto hřbitova.

HŘBITOV V LOVĚŠICÍCH

O hřbitově jsou jen minimální informace. Obecní kronika se nedochovala a ve školní kronice měl pan řídící důležitější věci na srdci. Na hřbitovním kříži (obr. 29) je nápis: JÁ JSEM VZKŘÍŠENÍ A ŽIVOT. KDO VĚŘÍ VE MNE, BYŤ I UMŘEL, ŽIV BUDE. Jan 11,25. Na zadní straně kříže je napsáno: NA VĚČNÉ ČASY VĚNOVALI MANŽELÉ F. C. SPÁČILOVI Z LOVĚŠIC 1937. Byl to rok, kdy zemřel náš první prezident T. G. Masaryk a o něm byl celý zápis do školní kroniky toho roku. O zbudování hřbitova není zmínka.

Hřbitov je postaven standardním způsobem. Celní strana má kamennou podezdívku, vyzděné cihlové sloupky a mezi nimi železný plot. Rovněž vrata jsou železná, (obr. 28). V obou rozích jsou i zde malé domky ve tvaru kostky pro márnici a náradí. Těsně k nim přiléhají železné vstupní branky pro chodce. V blízkosti pravé branky, která se téměř výhradně používá, protože je blíže k obci, je studna s pumpou. Ze zbývajících tří stran je hřbitov obehnan červenou zídkou se sloupky. Cesta od hlavního vchodu je lemována 14 starými břízami. Je to jediný hřbitov, na němž se břízy ve větším množství dosud udržely. Uspořádání hrobových míst je běžné.

Výměra hřbitova je 3000 nr, počet hrobových míst na hřbitově je 248.

PAMÁTNÍKY MIMO HŘBITOVY - Pomníky a busty Přerovanů ve městě

POMNÍK JOSEFA BAJÁKA

Busta na podstavci na levé straně při vstupu do parku Michalov. Autorem pomníku je akad. sochař Oldřich Hradilík. Pomník byl postaven v roce 1982 přerovskému sochaři po jeho úmrtí v roce 1980.

POMNÍK JANA BLAHOSLAVA

Postaven na Horním náměstí v roce 1923 ke 400. výročí jeho narození v Přerově. Hodnotné sochařské dílo předního českého akademického sochaře Františka Bílka. Návrh realizoval sochař Škoda v Hradci Králové. O záměru autora napsal tehdy Jan Kabelík: „Sochař pojal Blahoslava jako kněze, který vysoko pozvedá Písmo svaté jako zářivý symbol trojího krásného úsilí, jímž náš rodák přes staletí působí až do doby dnešní: úsilí o vyšší vzdělání, jehož výplodem je Bible Kralická, úsilí o mravní obrodu lidstva v duchu pravého křesťanství a úsilí o jednotu spisovného jazyka.“

Socha Jana Blahoslava, který pozvedá knihu s nápisem BIBLÍ ČESKÁ, je obestavěna dvěma vysokými panelovými reliéfy s výjevy ze života Jana Blahoslava. Levý nese nápis nahoře JAN BLAHOSLAV, dole dvouřádkový VYVOLEN A VYSLÁN 1549-1555. Na pravém reliéfu je nahoře nápis R. 1557 BLAHOSLAV a ve spodu dvouřádkový STAL SE STARŠÍM JEDNOTY.

POMNÍK JANA AMOSE KOMENSKÉHO

Byl postaven z iniciativy Františka Slaměníka zásluhou Spolku moravských učitelů v Olomouci ze sbírek moravských učitelů. Tento spolek požádal Uměleckou besedu v Praze o vypsání soutěže na řešení pomníku. Ta pak doporučila spolku moravských učitelů návrh A. Wildta. O své újmě zaslal do soutěže návrh i Tomáš Seidan, profesor pražské techniky, právě pro ten se výbor spolku rozhodl. Sádrový model byl hotov v roce 1873 a pískovcový pomník byl předán veřejnosti na slavnosti 23. 8. 1874 na Horním náměstí (obr. 30).

V roce 1892 byl pomník přemístěn do Sadu Komenského na Komenského třídě vedle gymnázia. Přitom došlo k jeho úpravě péčí ředitele školy Františka Slaměníka, dbajícího na historickou věrnost. Komenskému byl odsekán kroměřížským sochařem J. A. Beckem řetěz s křížem zavěšený na krku a z ruky biskupský prsten s odůvodněním, že bratrští duchovní tyto ozdoby nenosili. Zároveň byl také zvýšen podstavec, obnoven nápis a kolem pomníku byla postavena ozdobná mříž.

V roce 1913 byla socha Komenského přemístěna mezi školy na Palackého ulici. (Komenského sad byl zrušen pro výstavbu průmyslové školy a Havlíčkovy ulice.) Zůstal na ní ale ještě nátěr, kterým byla opatřena po vzoru sochy sv. Rocha. Ten byl odstraněn až při oslavách 250 let od Komenského úmrtí (1592-1670) v roce 1920.

Ještě později, v roce 1952, byl mezi školy umístěn pomník Julia Fučíka a Komenského pomník se naposledy stěhoval do parčíku před kostel československé církve evangelické mezi Velkými Novosady a ulicí Josefa Čapky-Drahlovského (obr. 30).

Sousoší je nesené podstavcem ve tvaru komolého jehlanu, na němž jsou vnořené lunety. Na přední straně je do lunety zasazena deska s nápisem: J. AMOSU KOMENSKÉMU VDĚČNÝ NÁROD. PÉČÍ ÚSTŘEDNÍHO SPOLKU MORAVSKÝCH UČITELŮ (M DCCCLXXIV).

Přerovský pomník má vedle velkého historického významu i význam umělecký. Seidanova kompozice učitele s jeho žákem se stala vzorem pro řadu umělců, zabývajících se tímto námětem.

POMNÍK SLAVOMÍRA KRATOCHVÍLA

Umístěn na jeho hrobě na městském hřbitově. Model pomníku vytvořil akad. sochař Antonín Mářa, profesor státní průmyslové školy sochařské a kamenické v Hořicích, do kamene pomník vytesal mistr Mádle v Přerově. Ke zdůraznění jeho sokolství byla na hrob přidána i plastika v podobě zvětšeného sokolského členského odznaku Na stráž. Pomník je majetkem města.

POMNÍK AUGUSTÝNA MERVARTA

Busta na podstavci na levé straně při vstupu do parku Michalov je dílem akademického sochaře Josefa Bajáka.

POMNÍK FRANTIŠKA RASCHE

Postaven na stejnojmenném náměstí. Pomník (busta na podstavci) vytvořil akademický sochař Vladimír Navrátil z Olomouce v roce 1947. (V obrazové dokumentaci je zařazen ještě jeden pomník Františka Raše. Je v přístavu Kotor v Boce kotorské na sídlišti poblíž místního hřbitova. Autor marně hledal na hřbitově Rasův hrob. Až místní občanka mu vysvětlila, že Moravský hrob je venku za hřbitovem-viz zde obr. 31. Kdo je jeho autorem, mu není známo. Aleje vzorně upraven a Černohorci vědí, komu čest.)

POMNÍK JIŘÍHO SUMÍNA (AMÁLIE VRBOVÉ)

Busta na podstavci na pravé straně vstupu do parku Michalov je dílem akademického sochaře Josefa Bajáka. Pomník byl odhalen v roce 1952. (V Kultuře Přerova 1986 sepíše, že busta byla odhalena v roce 1968.)

POMNÍK JAKUBA ŠKODY

Busta z roku 1970 byla odhalena na rohu budovy Gymnázia Jakuba Škody na Komenského třídě. Jejím autorem je rovněž akademický sochař Josef Baják. Po ničivé povodni 7. 7. 1997 při následné opravě budovy gymnázia byl roh budovy vyzděn a busta byla přenesena do haly a umístěna v nice po pravé straně schodiště.

POMNÍK PREHISTORICKÝCH POHŘEBIŠŤ V PŘEDMOSTÍ V blízkosti Prostějovské ulice, několik desítek metrů od křižovatky s Hranickou ulicí byl vybudován památník prehistorických nálezů a jejich vykopávek, které Předmostí světově proslavily. Pomník má název Sonda do pravěku a byl vybudován po dokončení sídlištní výstavby v roce 1988.

Pamětní desky Přerovanů ve městě

PAMĚTNÍ DESKA JANA BLAHOSLAVA

Umístěná na radnici, na náměstí T. G. Masaryka č. 1 Je od uměleckého závodu Orty Sandtnera v Praze, kde ji dal zhotovit v roce 1882 Jan Kabelík, který tam v té době studoval na právnické fakultě. Je na ní nápis: **PAMÁTCE RODÁKA PŘEROVSKÉHO JANA BLAHOSLAVA SPISOVATELE A BISKUPA BRATRSKÉHO NAR. 1523 ZEMŘEL 1571.** Deska byla určena pro přerovské slavnosti ke 360. výročí jeho narození v roce 1883. S jejím umístěním na radnici byly tehdy potíže s rakouskou byrokracií, protože na radnici sídlilo tehdy i hejtmanství, a policii se taková pamětní deska příliš nezamlouvala. O rok později došlo i k pojmenování ulice Blahoslavovy, která se dříve jmenovala Troubecká, podle směru cesty.

PAMĚTNÍ DESKA JOSEFA ČAPKY-DRAHLOVSKÉHO

Byla umístěna v roce 1936 na domě v Jateční ul. č. 56, kde skladatel bydlel. Jejím autorem je akademický sochař Josef Baják. Kromě reliéfní podobizny mezi letopočty 1847-1926 je na desce nápis: **ZDE ŽIL, TVOŘIL A ZEMŘEL JOSEF ČAPKA-DRAHLOVSKÝ, HUD. SKLADATEL A ŘED. KÚRU.** V současné době již dům

neexistuje, byl zbořen a deska uložena do depozitáře Muzea Komenského. Ačkoli ve městě je i ulice po něm pojmenovaná, nelze tam desku umístit s ohledem na její text.

PAMĚTNÍ DESKA JANA KABELÍKA

Umístěna na domě na Horním nám. č. 18. Na desce z bílého mramoruje nápis: ZDE SE NARODIL JAN KABELÍK LITERÁRNÍ HISTORIK 6. KVĚTNA 1864.

PAMĚTNÍ DESKA JANA AMOSE KOMENSKÉHO

Je rovněž umístěna na radnici na Náměstí T. G. Masaryka č. 1. Při oslavách tří set let od narození Komenského se konala v roce 1892 v Přerově slavnost, pro níž byla pořízena i pamětní deska J. A. Komenského. Nese nápis: **V MĚSTĚ PŘEROVĚ SLAVNÝ NÁŠ JAN AMOS KOMENSKÝ V LETECH 1614-1616 MLÁDEŽI NÁRODU PO PRVÉ UKAZOVAL CESTU LAHODNOU A JISTOU K SPANILEJŠÍMU SCHOPNOSTÍ DUŠEVNÍCH ROZVÍJENÍ.**

PAMĚTNÍ DESKA MARCELA KRASICKÉHO A JIŘÍHO MAHENA

Společná pamětní deska na domě matriky na Horním náměstí č. 10. Na obdélníkové desce z červené leštěné žuly jsou dvě kruhové plakety s portréty, signované na dolní straně akademickým sochařem Josefem Bajákem. Pod nimi drobná písmena MK a JM. Mezi plaketami je třířádkový nápis: **V TOMTO DOMĚ ŽILI A TVOŘILI/SPISOVATEL JIŘÍ MAHEN 1908-1910/AKAD. MALÍŘ MARCEL KRASICKÝ 1958-1968.**

PAMĚTNÍ DESKA SLAVOMÍRA KRATOCHVÍLA

Obdélníková pamětní deska velkého rozměru je nyní umístěna na sokolovně na Brabansku č. 2 na nábrežní stěně. Původně byla osazena pravděpodobně na staré sokolovně na druhém břehu řeky, protože byla odhalena zřejmě k desátému výročí jeho úmrtí v roce 1924, zatímco nová sokolovna se začala stavět až v roce 1935 a deska sem musela být přenesena. Na desce je nápis: **SLAVOMÍRU KRATOCHVÍLOVI ČLENU SOKOLA PŘEROVSKÉHO PRVNÍ OBĚTI ČESKÉHO VLASTENECTVÍ ZA SVĚTOVÉ VÁLKY VĚNUJE SOKOLSTVO STŘEDOMORAVSKÉ ŽUPY KRATOCHVÍLOVY 1914 23. 11. 1924.** Po druhé světové válce byla mu odhalena druhá pamětní deska rovněž na sokolovně, vpravo od hlavního vchodu nad základním kamenem sokolovny. Deska je na boku signována Baják. Jde o bronzovou plaketu s portrétem v reliéfu, se zastřeleným

ptákem sokolem, na nějž míří několik hlavní pušek. Na desce je nápis: **PAMÁTCE SLAVOMÍRA KRATOCHVÍLA 1889-1914 PRACOVNÍKA FY HEINIK KTERÝ BYL POPRAVEN 23.X. 1914 JAKO PRVNÍ OBĚŤ PROTIRAKOUSKÉHO ODBOJE ČESKÉHO NÁRODA ZA 1. SVĚTOVÉ VÁLKY. ODBORÁŘI PŘEROVSKÝCH STROJÍREN.**

PAMĚTNÍ DESKA JOSEFA KRUMPHOLCE

Na škole Za mlýnem na Malé Dlážce, z roku 1950, autor Josef Baják. Obdélníková deska nese pod reliéfním portrétem nápis: **V LETECH 1925-1940 PŮSOBIL NA TĚTO ŠKOLE ŘEDITEL JOSEF KRUMPHOLC, SPRÁVCE A BUDOVATEL KOMENSKÉHO MUSEA V PŘEROVĚ. VĚNUJE MNV V PŘEROVĚ.**

PAMĚTNÍ DESKA PROF. MUDR. JULIA PETŘIVALSKÉHO

Na jeho vile ve Vinarech, z roku 1946, autor Josef Baják. Na desce je jeho portrét v reliéfu a nápis: ZDE SE 29. LISTOPADU I 873 NARODIL A PO DOSAŽENÍ NEJVYŠŠÍ METY ŽIVOTA JAKO UNIVERZITNÍ PROFESOR A PŘEDNOSTA CHIRURGICKÉ KLINIKY LÉKAŘSKÉ FAKULTY MASARYKOVY UNIVERZITY ZEMŘEL 7. PROSINCE 1945 PROFESOR MUDr. JULIUS PETŘIVALSKÝ. Snad se sluší podotknout, že se narodil v chudém domku vedle panského dvora, jak dokládá i adresa Ve dvoře 11, jeho otec byl krejčí. Reprezentační dům na tom samém místě byl postaven již jeho zásluhou.

Druhá jeho pamětní deska je umístěna v přerovské nemocnici na pavilonu chirurgie, vlevo od vchodu. Na kamenné desce kovové písmo sděluje: NA PAMĚŤ SLAVNÉHO ČESKÉHO CHIRURGA PROFESORA MASARYKOVY UNIVERSITY MUDRA JULIA PETŘIVALSKÉHO UŠLECHTILÉHO PŘÍZNIVCE NAŠÍ NEMOCNICE.

PAMĚTNÍ DESKA FRANTIŠKA SLAMĚNÍKA

Na škole v Palackého ulici, autor Josef Baják. Na obdélníkové desce je reliéfová podobizna se snítkou s nápisem: NA PAMĚŤ FRANTIŠKA SLAMĚNÍKA, ŘEDITELE ŠKOL-ZAKLADATELE KOMENSKÉHO MUSEA V PŘEROVĚ 1845-1919.

PAMĚTNÍ DESKA EMANUELA ZAHRADNÍČKA

Je umístěna na domě č. 13 na Nám. svobody. Nese nápis: EMANUEL ZAHRADNÍČEK, * 19. 12. 1908,t 14.4. 1933 PRVNÍ OBĚŤ FAŠISMU V ČESKOSLOVENSKU.

Druhá jeho pamětní deska je umístěna v hale Gymnázia Jakuba Škody na Komenského ulici. Černá mramorová deska má nápis: V LETECH 1921-1929 ZDE STUDOVAL EMANUEL ZAHRADNÍČEK, PRVNÍ OBĚŤ FAŠISMU V ČSR. 5. 4. 1933 BYL SMRTELNĚ ZRANĚN FAŠISTY V PRAZE A 12. 4. 1933 SVÉMU ZRANĚNÍ PODLEHL.

PAMĚTNÍ DESKA MJ. BOHUSLAVA NĚMCE

Je na domě č. 2 v ul. generála Štefánika, kde rodina Němcova bydlela. Mramorová deska má nápis: V TOMTO DOMĚ ŽIL MAJOR BOHUSLAV NĚMEC, VELITEL VÝSADKU Z SSSR 11. ZÁŘÍ 1941. DNE 7. KVĚTNA 1942 BYL V NACISTICKÉM KONCENTRAČNÍM TÁBOŘE MAUTHAUSENU POPRAVEN SPOLU SE SVÝM OTCEM JANEM NĚMCEM. ODHALENO PŘI 25. VÝROČÍ VÝSADKU. K odhalení desky došlo v roce 1966.

PAMĚTNÍ DESKA MUDR. VÁCLAVA SKALÁKA

Spolu s bronzovou bustou je na domě č. 11 v ulici po něm pojmenované. Je od akademického sochaře Josefa Bajáka. Na desce je text: ZDE PRACOVAL MUDR. VÁCLAV SKALÁK DOCENT MASARYKOVY UNIVERZITY NAROZENÝ 9. SRPNA 1894 UMUČENÝ V KONCENTRAČNÍM TÁBOŘE MAUTHAUSENU 27. DUBNA 1942.

Poslední dvě pamětní desky patří osobnostem, po nichž byly za jejich zásluhy o město též pojmenovány přerovské ulice a současně patří do dlouhé řady občanů, kteří položili své životy v boji s německým fašismem. Mezi tyto oběti patří i padlí z Přerovského povstání, kteří zemřeli v posledních dnech války a svobody se nedožili. Patří mezi ně i zaměstnanci úřadů a podniků i prostí občané. Všem těmto obětem náleží věčná paměť.

Byly jim odhaleny pamětní desky ve městě, úřadech i závodech. Nebudou zde všichni uvedeni, protože o nich již pojednávají jiné publikace.²⁹

POUŽITA LITERATURA

- 1 Calábek, L.: Příspěvek k počátku Jednoty bratrské. Přerovský obzor. 3*. 1 1. 1916. s. 2-4, 4. 11. 1916, s. 2-3.
- 2 Calábek, L.: Přerovská českobratrská církev. Přerovský obzor. 24. I. 1918. s. 2. 29. 1 1918. s. 2-3.
- 3 Calábek, L.: Kde byl pohřben br. Matěj Kunvaldský. Přerovský obzor. 25. 10. 1916. s. 2-3
- 4 Cekota, V.: Přerov v husitském období. Kultura Přerova, 27. 1984. s. 22
- 5 Cekota, V.: Dvory na Šířavě, v Předmostí a v Židovské ulici v 15. století. KP, 27, 1984, s. 134-135.
- 6 Cekota, V.: Stavební ruch v Přerově na rozhraní 15.-16. stol. KP, 27. 1984, s. 180.
- 7 Cekota, V.: Nejstarší písemné zprávy o Přerově. KP, 26, 1983, s. 100-101.
- 8 Cekota, V.: Přerov v 2. půl. 13. stol. KP, 27, 1984. s. 4-5.
- 9 Cekota, V. - Okénko Připomínáme si... KP a Přerovské Fišmistrová, V.: echo v letech 1992-1997.
- 10 Cáp, A.: Vykopávky u sv. Jiří v Přerově. In: Ročenka Městského muzea v Přerově II., Přerov 1938, s. 4 a další.
- 11 Dějiny města Přerova. I. Přerov 1970, s. 104, 120-121, 137-142, 200-204, 275, 278. II. Přerov 1971, s. 67, 73- 74. 302
- 12 Dostál, J.: Den památky zesnulých. KP. 17, 1974, s. 164-166.
- 13 Dostál, J.: Přerovské hřbitovy. KP, 1963, únor, s. 6- 8.
- 14 Dostál, J.: Řádění cholery v Přerově. KP, 1963, květen, s. 4-5
- 15 Horák, A.: Umění na rovech. KP. 1958. 11.. s. 6. 7.
- 16 Kantor, R.: Hřbitovy. In: Bayer František: Průvodce Přerovem, Přerov 1929, s. 32-37.
- 17 Kleckerová, M.: Přerovské hřbitovy. Přerovské echo, 1995, č. 11, s. 5.
- 18 Kratochvíla, L.: Písemné materiály Muzea Komenského k judaizmu.
- 19 Kříž, M.: Časopis spolku muzejního v Olomouci, XIII, 1896, s. 56, 57.
- 20 Lapáček, J.: Přerov v první polovině 18. stol. Přerovské echo, č. 7/1992, s. 8.

- 21 Lapáček, J.: Dějiny židovské obce v Přerově v 16. stol. Přerovské echo, č. 9/1992, s. 7.
- 22 Lapáček, J.: Přerovská židovská obec v 17. stol. Přerovské echo, č. 10/1992, s. 8.
- 23 Levý, F.: Přerovská českobratrská církev, Přerov 1909.
- 24 Levý, F.: Přerovský kopec. Přerovský obzor. 6. 11. 1917. s. 3. 7. 11. 1917. s. 2-3
- 25 -Iský Mosaika z města mrtvých. Obzor. 31. 10. 1937, s. 1-2
- 26 Machovec. .1.: Dobojoáno. (R. Kleibcr zemřel) Obzor, 5. 4 1941. s. 2
- 27 Novák, A.: O „prajzech“. Obzor. 5. 3. 1936. s. 3, 8. 3. 1936, s. 5, 13. 3. 1936. s. 3.
- 28 Om. Poznámky k dějinám kostelíku sv. Jiří. Baron Přepiský a jeho smrt. Obzor, 26. 8. 1936. s. 2.
- 29 Památníky a pamětní desky protifašistického'odboje v okrese Přerov. Přerov 1985.
- 30 Rachtava, A.: Jde o starý židovský hřbitov. Obzor. 4. 6. 1939, s. 7
- 31 -ský Židé se konečně uvolili odprodat část hřbitova. Obzor, 1939
- 32 Stana, Č.: Významné arch. objevy v dějinách Přerova. Nové Přerovsko. 26. 10. 1984. s. 5
- 33 Struschka, F.: Geschichte der Sladt Prerau. (Dějiny města Přerova) Překlad K, Přikryl. Přerov 1872, 264 stran.
- 34 Šnajdr, D.: Činnost Společnosti přátel žehu. Přerovské echo, 1995, č. 10, s. 9.
- 35 Zapletal, F.: Přerov v minulosti. In: Ročenka Městského musea. I. Přerov 1936, s. 5-86
- 36 Zapletal, F.: Prvních 100 let. Obzor. 21. 7. 1935 - 29. 11. 1935 (11 pokračování).

INFORMACE

- Cahová Miloslava, Správa hřbitova. Městské hřbitovy,
 Doupalová Svatava, MU. odbor majetku města. Městské hřbitovy
 Fiala Oldřich. Muzeum Komenského Knihovní fondy a výpůjčky.
 Fišmistiová Věra. Státní okresní archiv Přerov Životopisy a archiválie
 Horák Ladislav, Přerov, Dluhonice 12. Dluhonický hřbitov.
 Chumchal Milan, Mgr. Muzeum Komenského, Horní náměstí. Pamětní deska
 Čapky-Drahlovského.
 Jurečková Anna. Pohřební služba, hřbitov. 1, hrobová místa a matriky.
 Just Jiří Ing.. Stavební úřad při MU, Palackého ulice. Pamětní deska
 Čapky-Drahlovského
 Kratochvíla Libor. Mgr. Muzeum Komenského, Llorní náměstí. Židovské památky.
 Lapáček Jiří. PhDr. Ředitel Státního okresního archivu, Přerov. Metodické pokyny,
 připomínky, arch. fondy.
 Sklenář Vojtěch. Přerov, Horní nám. 5. Tiskoviny.
 Suchánek Pavel Ing., Technické služby města Správa městských hřbitovů Přerova. Na
 hrázi.
 Svástová Miroslava, MU. odbor životního prostředí, U Strhance 2. Pomníky a pamětní
 desky ve městě.
 Ticháček Jan, Přerov, Paměti bývalého správce hřbitova v Henčlově.

VYHLÁŠKA 93-06 kterou se vydává řád pro městská pohřebiště.

Městské zastupitelstvo v Přerově vydalo po projednání v souladu s ustanovením § 16 zákona ČNR č. 410/1992 Sb., o obcích, se zřetelem k § 19 odst. 3 vyhlášky ministerstva zdravotnictví ČSR č. 19/1988 Sb. obecně závaznou vyhláškou:

ČL. 1 ÚVODNÍ USTANOVENÍ

(1) Řád pro pohřebiště (dále jen „řád“) upravuje provoz pohřebiště, zejména po stránce hygienicky nezávadného pohřbívání zemřelých nebo ukládání jejich zpopelněných ostatků a péče o místa s uloženými ostatky v souladu s platnými předpisy a zásadami piety. Pohřebiště spravuje organizace Technické služby města Přerova (dále „správce pohřebiště“).

(2) Ustanovení řádu jsou závazná pro návštěvníky pohřebiště včetně osob, které zde provádějí práce, jejichž výkon bude zajištěn dle závazných předpisů.

ČL. 2 ÚKOLY SPRÁVCE POHŘEBIŠTĚ

Správce pohřebiště zajišťuje péči o vnější vzhled pohřebiště, společné a nepronajaté hroby a umová místa, výsadbu zeleně, úpravu cest a udržování čistoty, údržbu oplocení a zdí, udržování hygienických a ostatních účelových zařízení a technické vybavenosti na pohřebišti v řádném stavu, vedení evidence míst na pohřebišti a jejich nájemců, uzavírání smluv o nájem místa pro hrob nebo pro uložení urny, popř. o poskytování dalších služeb souvisejících s pohřebnictvím.

ČL 3 PROVOZ POHŘEBIŠTĚ

(1) Pohřebiště je přístupné veřejnosti v době 3. I 1. až 3 1. 3. od 7.00 hod. do 1 7.00 hod., v době 1. 4. až 2. 11. od 7.00 hod. do 20.00 hod. Na uzavírací hodinu městského pohřebiště v Přerově bude upozorněno zvukovým signálem. Návštěvníci jsou povinni opustit do stanovené uzavírací hodiny pohřebiště.

- (2) Návštěvníci pohřebiště a osoby, které zde provádějí práce, jsou povinni se chovat způsobem odpovídajícím pietě místa a ve vztahu k provozu pohřebiště se řídí pokyny správce pohřebiště. Zejména není dovoleno dělat hluk, kouřit, požívat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, odkládat odpadky a jiné věci mimo místa k tomu určená, vodit nebo vpouštět na pohřebiště psy a jiná zvířata.
- (3) V mimořádných případech může být přístup na pohřebiště nebo jeho část dočasně omezen, např. za sněhu a náledí, pokud nelze zajistit bezpečnost návštěvníků pohřebiště.
- (4) Motorová a jiná vozidla (Jízdní kola apod. s výjimkou vozíků invalidních občanů) mohou na pohřebiště vjíždět a zdržovat se zde jen se souhlasem správce pohřebiště.
- (5) Správce pohřebiště je oprávněn odstraňovat netrvanlivé ozdoby (kytice, věnce), pokud ruší po uvadnutí estetický vzhled pohřebiště. Na pohřebišti a jednotlivých hrobech nesmějí být umístovány předměty v rozporu se smlouvou o nájmu místa.
- (6) Světla na pohřebišti lze rozsvěcovat tak, aby nevzniklo nebezpečí požáru.
- (7) Cesty na pohřebišti a uličky mezi hroby nelze užívat k jiným účelům než komunikačním a nelze omezovat jejich průchodnost.

ČL. 4 NÁJEM MÍSTA NA POHŘEBIŠTI

(1) Smlouva o nájmu místa na pohřebišti mezi správcem pohřebiště a nájemcem opravňuje nájemce k uložení ostatků zemřelého, popřípadě k jejich exhumaci se souhlasem hygienika, zřizování, zdobení pomníků a příp. dalšího hrobového příslušenství (tj. pomník, obruby) a k jiným úpravám v souladu s řádem a pokyny správce pohřebiště.

Smlouva o nájmu místa pro hrob nebo hrobku se uzavírá na dobu neurčitou, ale minimálně na dobu 3 let od prvního uložení. Smlouva o nájmu místa pro urnu se uzavírá na dobu určitou, ale minimálně na dobu 10 let od prvního uložení. Po uplynutí této doby je smlouva o nájmu místa na pohřebišti prodlužována, nebrání-li tomu důvody uvedené v čl. 6 řádu.

(2) Při nájmu místa pro hrobku dohodne správce pohřebiště ve smlouvě lhůtu pro její vybudování a možnost odstoupit od smlouvy při nedodržení lhůty.

(3) Nájemce je povinen udržovat pronajaté místo v řádném stavu. Zjistí-li správce pohřebiště závady, vyzve nájemce, aby je odstranil ve stanovené lhůtě. Pokud není znám trvalý pobyt nájemce, doručí výzvu veřejnou vyhláškou vyvěšenou po dobu 3 týdnů.

(4) V případě ztráty smlouvy o nájmu místa na pohřebišti ověří správce pohřebiště oprávnění nájemce na základě předložení rozhodnutí státního notářství o dědictví, případně občanského průkazu či čestného prohlášení.

(5) Zemře-li nájemce před uplynutím doby, na kterou bylo místo pronajato, přechází právo užívat místo na pohřebišti na osoby blízké.

(6) Jiná změna osoby nájemce před uplynutím doby, na kterou byla smlouva o nájmu místa uzavřena, je možná jen se souhlasem dosavadního oprávněného nájemce a správce pohřebiště.

(7) Nájem místa na pohřebišti, sjednaný v minulosti (při odlišné úpravě) tzv. „na věčné časy“, trvá po dobu existence pohřebiště.

(8) O uložení uren do hrobů a hrobek vede správce pohřebiště řádnou evidenci. Správce pohřebiště sděluje údaje o nájemcích míst na pohřebišti a zesnulých jiným osobám jen prokáží-li oprávněný zájem.

ČL. 5 ZÁNİK NÁJMU MÍSTA NA POHŘEBIŠTI

Nájem místa na pohřebišti zaniká:

- a) uplyne-li doba, na kterou byla uzavřena smlouva o nájmu místa na pohřebišti,
- b) pokud nájemce nezaplatil úhradu na další období do 6 týdnů od doručení, upozorní správce pohřebiště na uplynutí doby nájmu, není-li známa adresa nájemce, správce pohřebiště jej upozorní na tuto skutečnost veřejnou vyhláškou.
- c) pokud nájemce neudrží místo na pohřebišti v řádném stavu (či. 4 odst. 3)
- d) bylo-li pohřebišti z obecného zájmu zrušeno.

ČL. 6 HROBOVÉ PŘÍSLUŠENSTVÍ

(1) S hrobovým, hrobkovým a umovým příslušenstvím (dále jen „hrobové příslušenství“) je oprávněn disponovat jen jeho vlastník. Zemře-li, přechází právo k hrobovému příslušenství na jeho dědice.

(2) Pokud dojde k ukončení doby nájmu místa na pohřebišti, je vlastník povinen odstranit hrobové příslušenství do 5 týdnů od doručení výzvy správce pohřebiště. Nejsou-li trvalý pobyt nebo osoba známy, správce pohřebiště jej vyzve veřejnou vyhláškou vyvěšenou po dobu 3 týdnů. Po uplynutí těchto lhůt je správce pohřebiště oprávněn odstranit hrobové příslušenství a uložit je na místě k tomu určeném na náklad a nebezpečí vlastníka. Nepřihlásí-li se vlastník do 1 roku ode dne doručení výzvy, je správce pohřebiště oprávněn s hrobovým příslušenstvím naložit jako s věcí opouštěnou.

(3) Jestliže hrobové příslušenství, nacházející se na místě pronajatém tzv. „na věčné časy“, ohrožuje bezpečnost provozu pohřebiště, je správce pohřebiště oprávněn postupovat obdobně podle odst. 2. K zániku pronajatého místa na pohřebišti tím nedochází.

ČL. 7 ZŘIZOVÁNÍ A ÚPRAVY HROBU (HROBEK) NA POHŘEBIŠTI

(1) Způsob užívání pronajatého místa (zřízení hrobového příslušenství, či hrobky nebo uložení urny) je nutno dohodnout se správcem pohřebiště. Nájemce je povinen se řídit podmínkami stanovenými správou pohřebiště, zejména pokud jde o rozměry a tvar, provedené výzdoby a druh užitého materiálu.

(2) Pro zřizování hrobů a hrobek na pohřebišti a jejich úpravy platí následující zásady:

(a) základy musí být provedeny do nezamrzající hloubky a dimenzovány se zřetelem na únosnost půdy, základové zdivo nesmí přesahovat do pohřbívací plochy,

b) dno musí být nejméně 50 cm nad hladinou podzemní vody,

c) pohřbívací plocha má být zachována nejméně v rozměrech -u hrobu 80x200 cm,

- u hrobky 90x210 cm,

- u hrobu dětského 60 x 160 cm,

- u umového hrobu 70 x 100 cm,

-u hrobu pro dítě mladší 3 let 50 x 100 cm,

d) uličky mezi hroby (hrobkami), které tvoří součást veřejného prostranství hřbitova, musí být nejméně 30 cm široké. Na hřbitovech, nebo jejich částech, kde byla tato podmínka v minulosti porušena, je možné připustit takové uspořádání, že ulička zůstává zachována vždy alespoň mezi dvojicemi hrobů (hrobek), aby ke každému z nich byl volný přístup k povrchu hrobu (hrobky) vždy z jedné delší a jedné kratší strany,

e) mezi jednotlivými hroby (hrobkami) musí být nejméně 60 cm široké přepažení (stěny, půda),

f) vrstva hlíny určená k zakrytí rakve v hrobe musí být nejméně 140 cm vysoká s přiměřeným převýšením vzhledem k okolní úpravě terénu,

g) přední a zadní hrany rámu musí být zásadně navzájem v jedné přímce, pokud správce pohřebiště výslovně nestanoví jinak,

h) při stavbě náhrobků a rámu musí být jednotlivé součásti mezi sebou kotveny,

ch) ve svažitém terénu musí být hroby (hrobky) a jejich příslušenství rovnoměrně odstupňovány, pokud správce pohřebiště výslovně nestanoví jinak,

i) zřízení hrobky a pokrytí hrobu krycí deskou lze povolit, jen pokud šířka a kvalita přístupových cest umožní transport a užití technologie budou skýtat záruky úspěšného

provedení bez nebezpečí vzniku úrazu osob a škod na okolních hrobech a hrobovém příslušenství,

j) příprava a zřízení hrobky musí odpovídat požadavkům příslušného hygienického orgánu,

k) text a úprava nápisů musí odpovídat důstojnosti a pietě pohřebiště,

1) zřízení hrobky do 16 m² zastavěné plochy je nutné nahlásit formou oznámení drobné stavby u Stavebního úřadu v Přerově. Zřízení hrobky nad 16 m² zastavěné plochy vyžaduje vydání stavebního povolení Stavebním úřadem v Přerově.

(3) Stromy a keře lze na pronajatých místech vysazovat jen na základě písemného souhlasu správce pohřebiště, který je může kdykoliv odstranit, naruší-li jimi vykonávanou péči o úpravu pohřebiště.

ČL. 8 USTANOVENÍ SPOLEČNÁ A ZÁVĚREČNÁ

(1) Porušení povinností nebo zákazů stanovených touto vyhláškou budou posuzována jako přestupek, nepůjde-li o trestný čin.

(2) Odpovědnost správce pohřebiště za škodu upravují zvláštní předpisy. ČL.9

Tato vyhláška nabývá účinnosti dnem 1.1. 1994 a tímto dnem pozbývá platnosti vyhláška platná od 1.8. 1988.

Jindřich Valouch v. r.
zástupce starosty

JUDr. Petr Důtko v. r.
starosta města Přerova

SEZNAM PŘÍLOH

P1 Poloha čtvrtého městského hřbitova proti pivovaru.

P2 Poloha starého židovského hřbitova ve Wurmově ulici.

P3 Poloha nového hřbitova V černym a jeho velikost v roce 1877.

P4 Pravděpodobné uspořádání hřbitova po jeho založení.

P5 Schéma členění starého hřbitova vlevo od hlavního kříže (1. str.). členění starého hřbitova vpravo od hlavního kříže (2. str.).

P6 Schéma uspořádání 1. umového háje (starého).

P7 Schéma uspořádání 2. umového háje (nového).

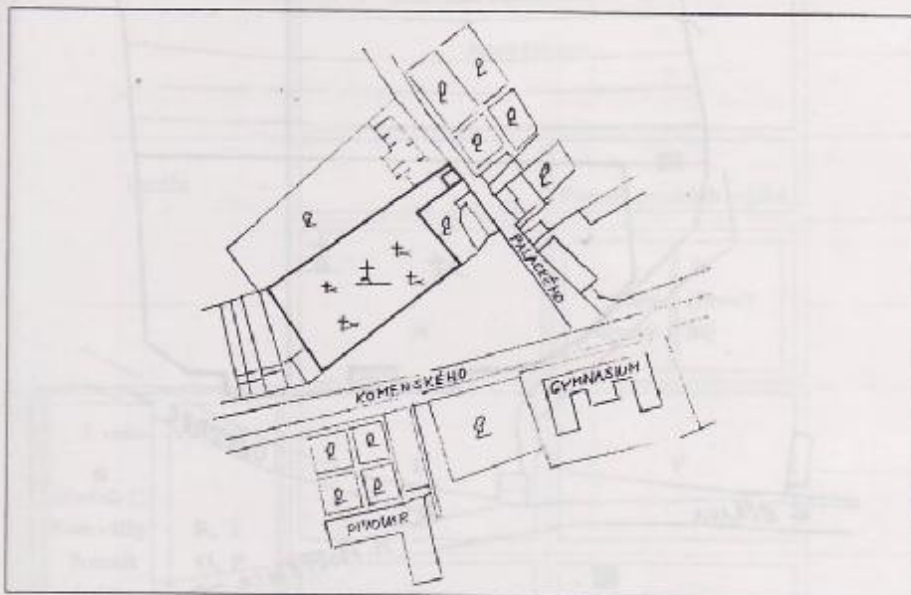
P8 Levá polovina 3. umového háje před objektem garáží (1. str.). Pravá polovina 3. umového háje před objektem garáží (2. str.).

P9 Schéma členění hřbitova v Přerově-Henčlově.

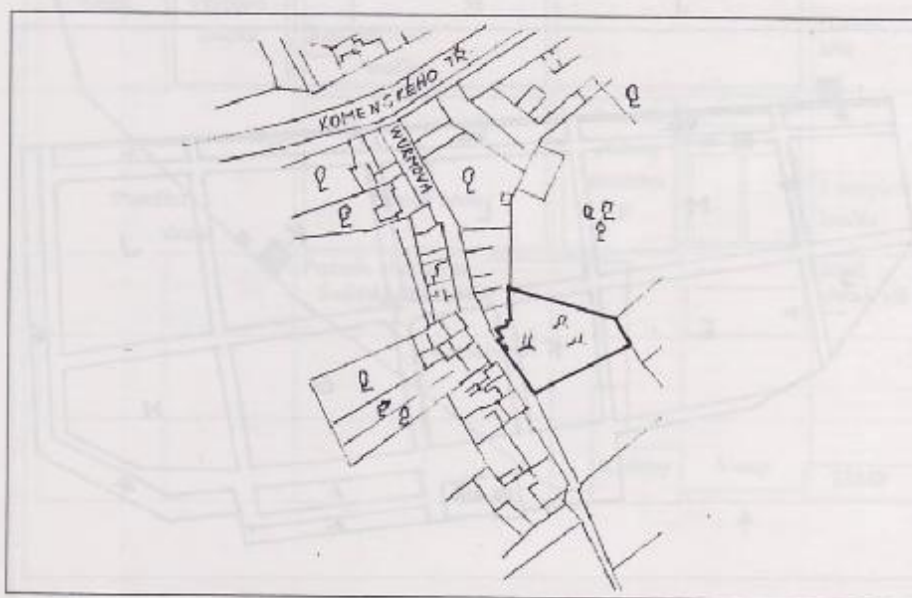
SEZNAM PŘÍLOH

- P1 Poloha čtvrtého městského hřbitova proti pivovaru.
- P2 Poloha starého židovského hřbitova ve Wurmově ulici.
- P3 Poloha nového hřbitova V černym a jeho velikost v roce 1877.
- P4 Pravděpodobné uspořádání hřbitova po jeho založení.
- P5 Schéma členění starého hřbitova vlevo od hlavního kříže (1. str.). členění starého hřbitova vpravo od hlavního kříže (2. str.).
- P6 Schéma uspořádání 1. umového háje (starého).
- P7 Schéma uspořádání 2. umového háje (nového).
- P8 Levá polovina 3. umového háje před objektem garáží (1. str.). Pravá polovina 3. umového háje před objektem garáží (2. str.).
- P9 Schéma členění hřbitova v Přerově-Henčlově.

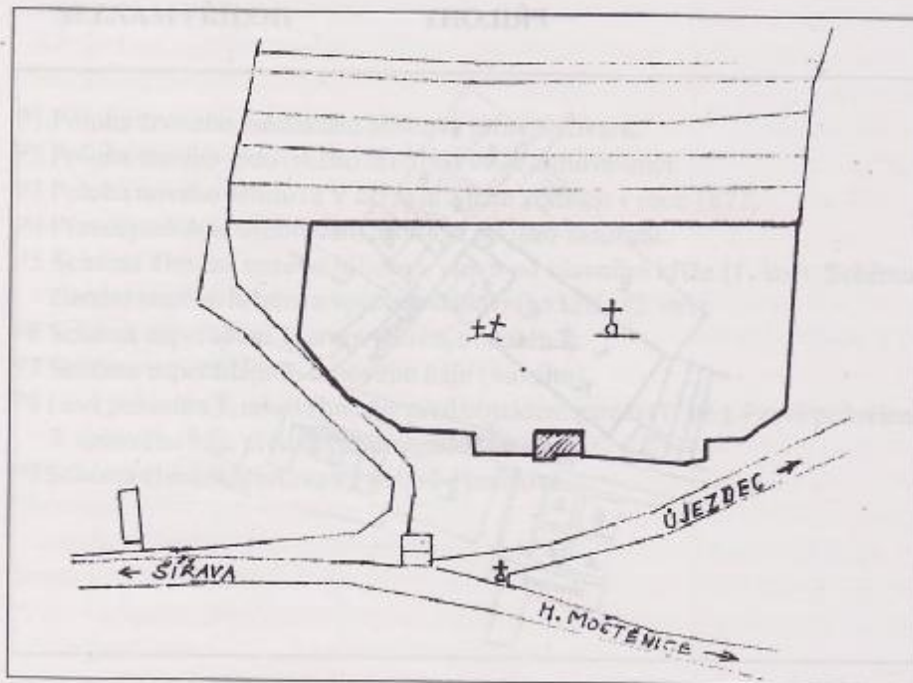
PŘÍLOHY

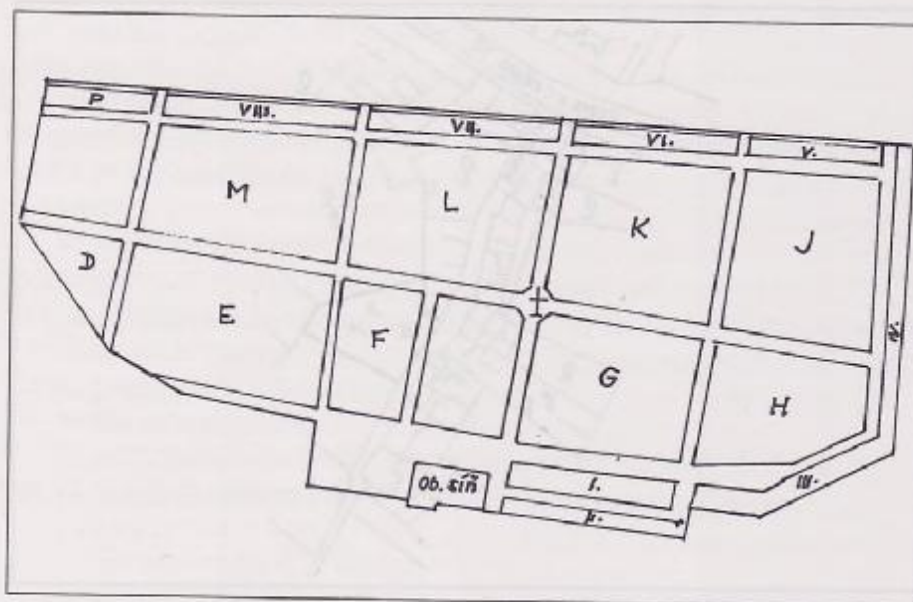
P1 Poloha čtvrtého městského hřbitova proti pivovaru.

P2 Poloha starého židovského hřbitova ve Wurmově ulici.

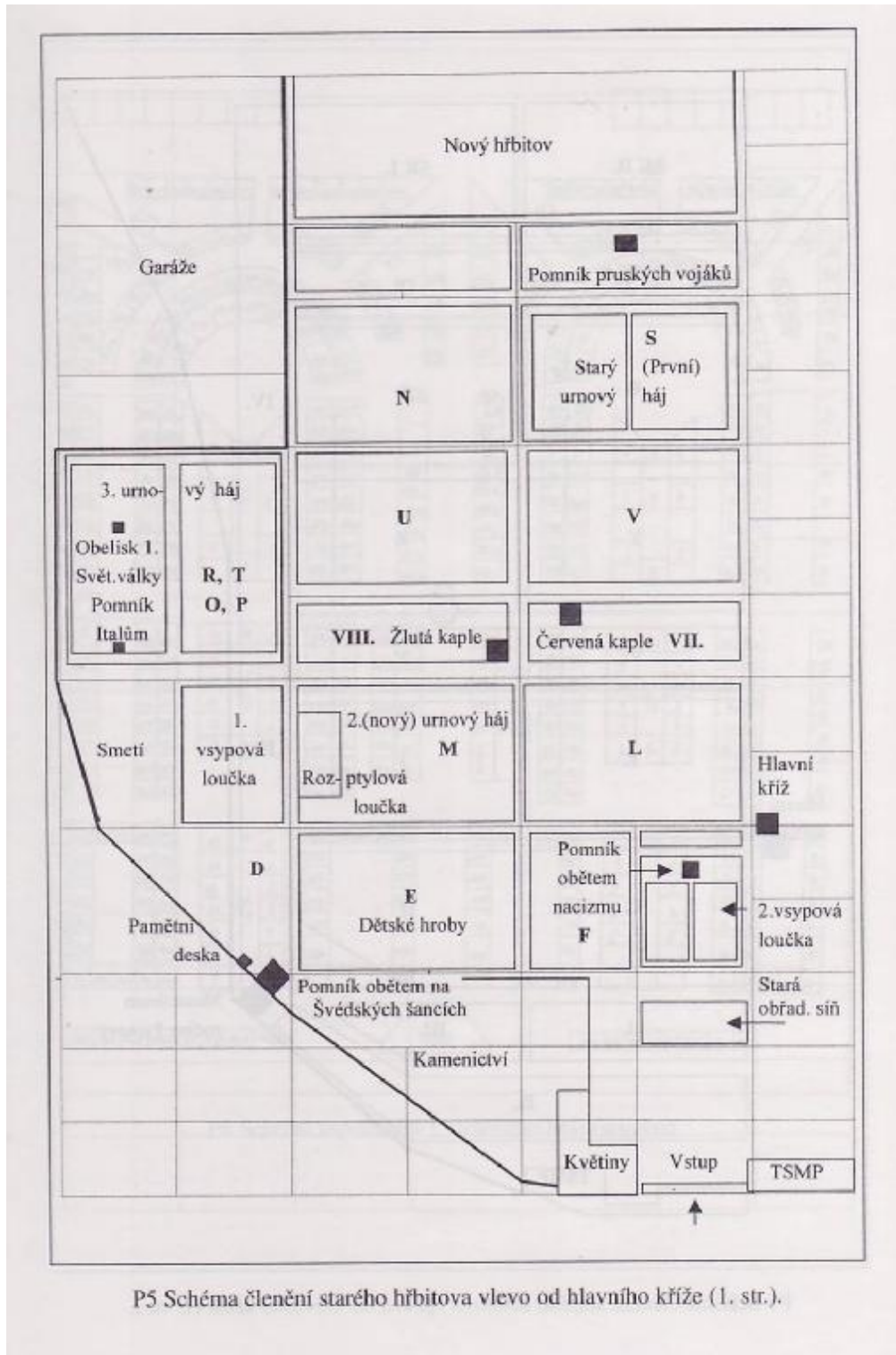

P3 Poloha nového hřbitova V černým a jeho velikost v roce 1877.

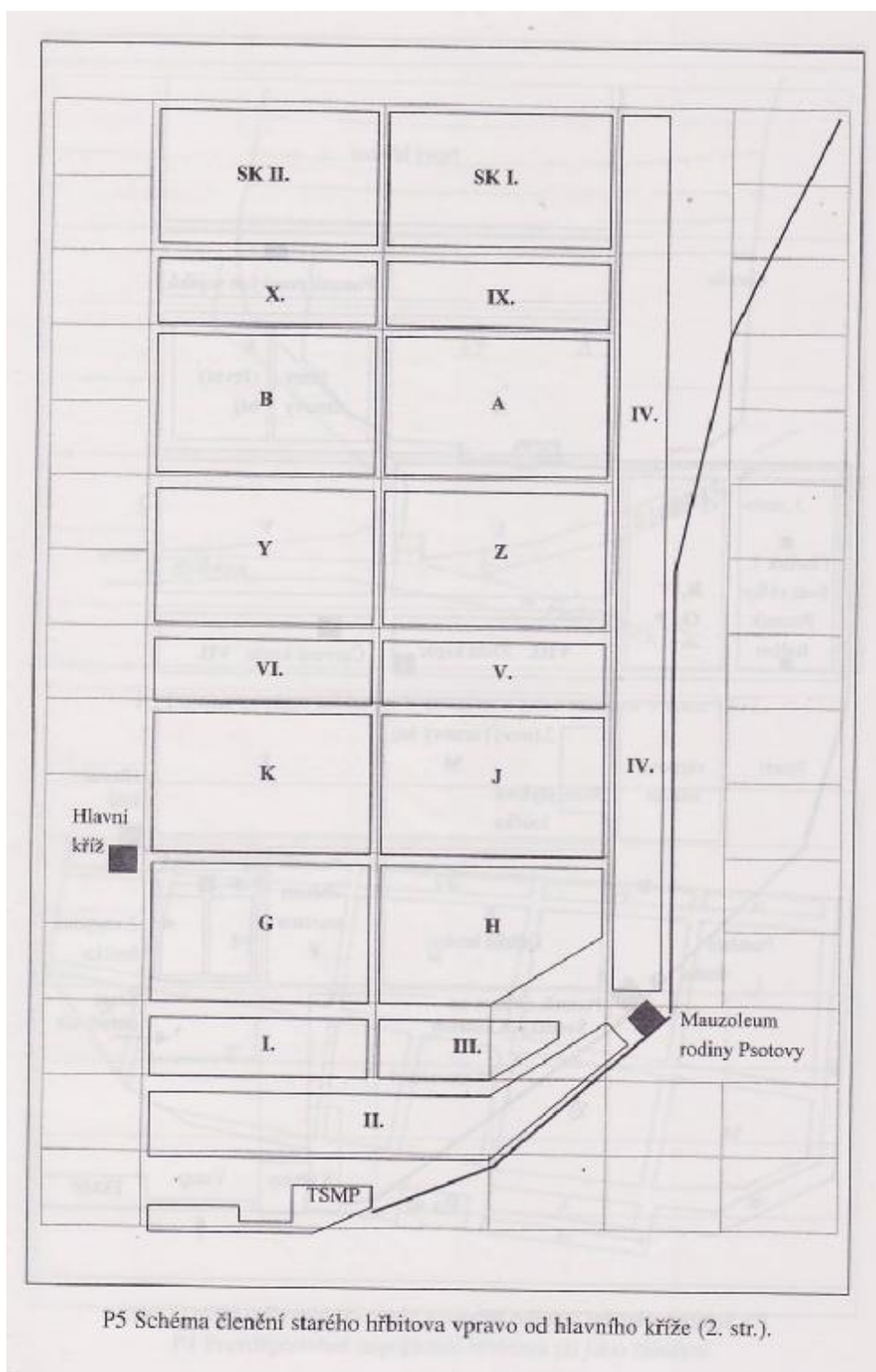

P4 Pravděpodobné uspořádání hřbitova po jeho založení.

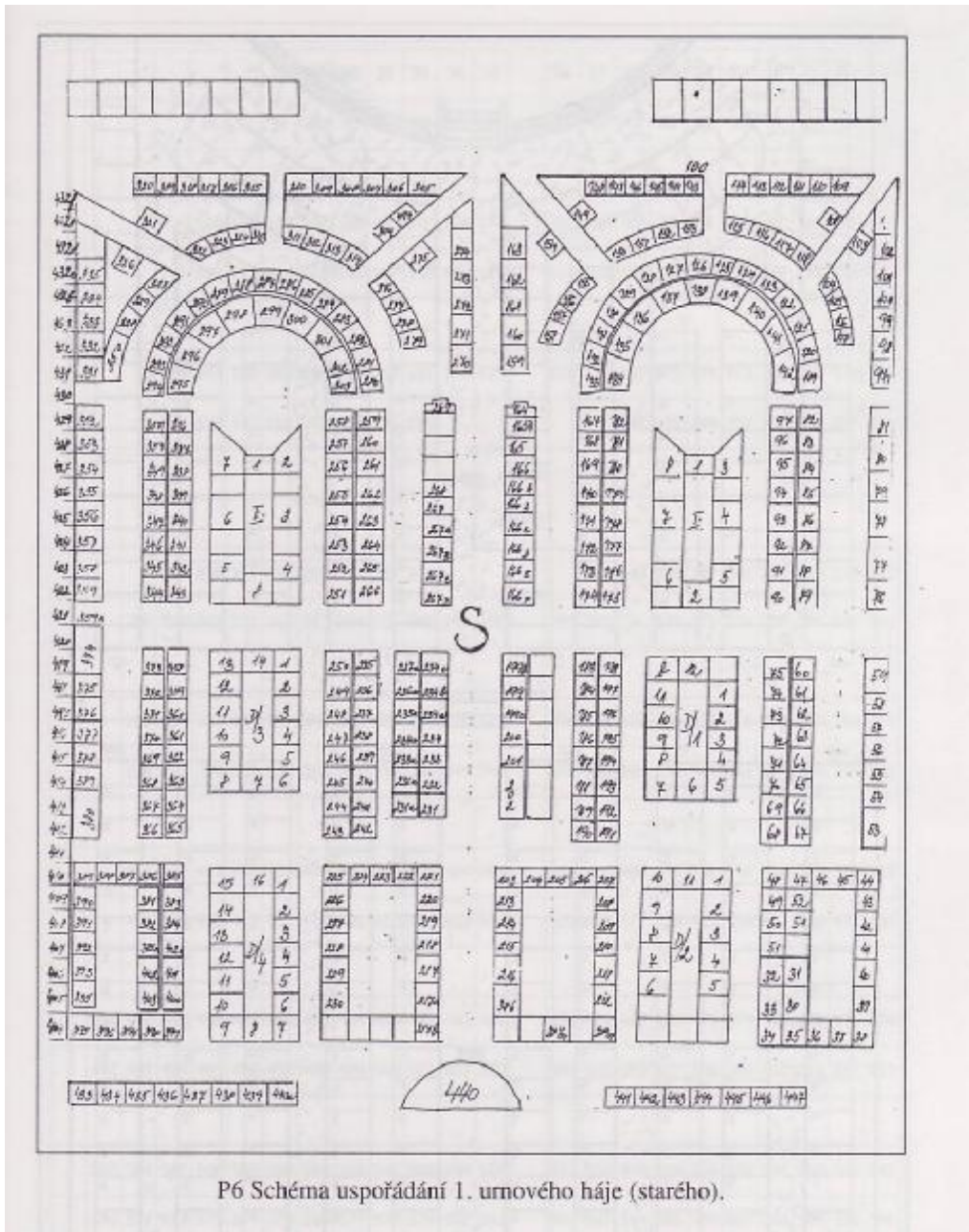

P5 Schéma členění starého hřbitova vlevo od hlavního kříže (1. str.).

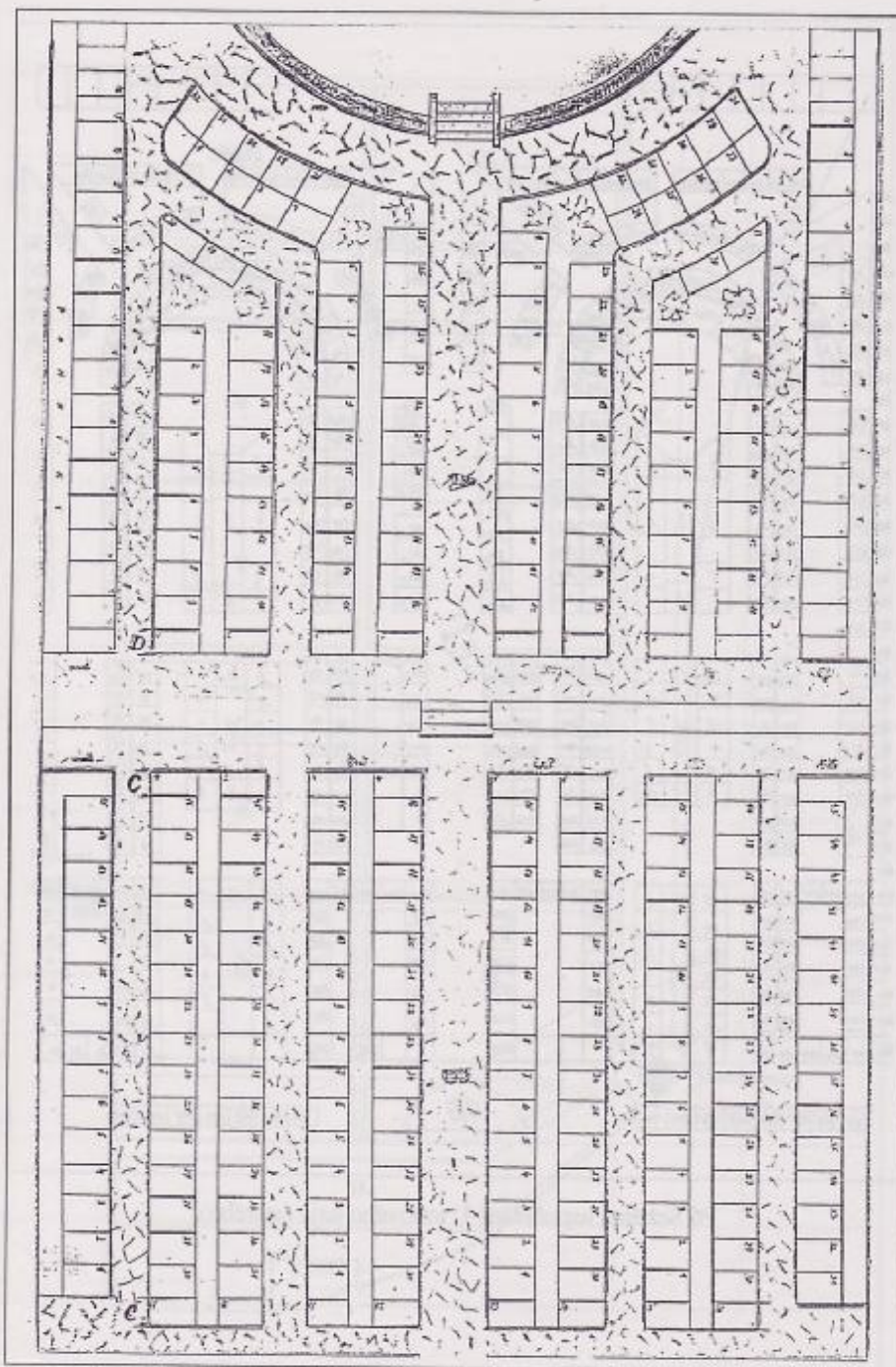

P5 Schéma členění starého hřbitova vpravo od hlavního kříže (2. str.).

P6 Schéma uspořádání 1. urnového háje (starého).

P7 Schéma uspořádání 2. urnového háje (nového).

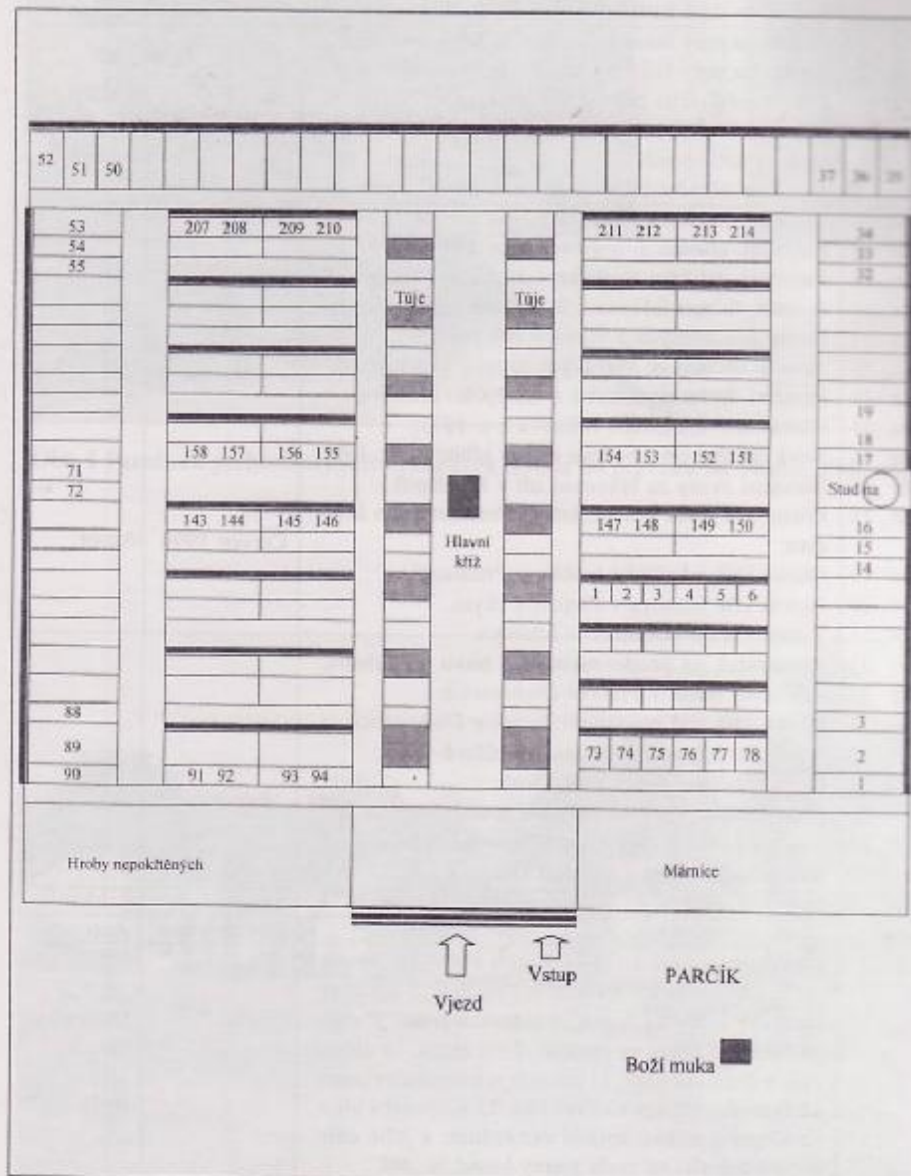
18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	
91	90	89	88	87	86	85	84	83	82	81	80	79	78	77	76	75	74	73
131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149
168	167	166	165	164	163	162	161	160	159	158	157	156	155	154	153	152	151	150
205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223
241	240	239	238	237	236	235	234	233	232	231	230	229	228	227	226	225	224	
279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	
314	313	312	311	310	309	308	307	306	305	304	303	302	301	300	299	298	297	
357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	
392	391	390	389	388	387	386	385	384	383	382	381	380	379	378	377	376	375	
435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	
469	468	467	466	465	464	463	462	461	460	459	458	457	456	455	454	453		
514	515	516	517	518	519	520	521	522	523	524	525	526	527	528	529	530		
547	546	545	544	543	542	541	540	539	538	537	536	535	534	533	532	531		
592	593	594	595	596	597	598	599	600	601	602	603	604	605	606	607	608		
625	624	623	622	621	620	619	618	617	616	615	614	613	612	611	610	609		

P8 Pravá polovina 3. urnového háje před objektem garáží (2. str.).

18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	
91	90	89	88	87	86	85	84	83	82	81	80	79	78	77	76	75	74	73
131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149
168	167	166	165	164	163	162	161	160	159	158	157	156	155	154	153	152	151	150
205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223
241	240	239	238	237	236	235	234	233	232	231	230	229	228	227	226	225	224	
279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	
314	313	312	311	310	309	308	307	306	305	304	303	302	301	300	299	298	297	
357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	
392	391	390	389	388	387	386	385	384	383	382	381	380	379	378	377	376	375	
435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	
469	468	467	466	465	464	463	462	461	460	459	458	457	456	455	454	453		
514	515	516	517	518	519	520	521	522	523	524	525	526	527	528	529	530		
547	546	545	544	543	542	541	540	539	538	537	536	535	534	533	532	531		
592	593	594	595	596	597	598	599	600	601	602	603	604	605	606	607	608		
625	624	623	622	621	620	619	618	617	616	615	614	613	612	611	610	609		

P8 Pravá polovina 3. urnového háje před objektem garáží (2. str.).

P9 Schéma členění hřbitova v Přerově-Henčlově

Číslo 2. Vydání ze dne 20. srpna 2014 v 11. 30. hodin

SEZNAM VYOBRAZENÍ

Námět		Doba vyobrazení	Původ
Obr. 1	Památník prehistorických vykopávek Sonda do pravěku na Skalce, Předmostí.	Červen, 1998	Autor
Obr. 2	Vchod do staré části hřbitova v ul. 9. května.		
Obr. 3	Branka na starý židovský hřbitov ve Wurmově ulici.		
Obr. 4	Pohled na starý židovský hřbitov ve Wurmově ulici.		
Obr. 5	Pohled do nového židovského hřbitova ve 30. letech.	Asi 1935	Židovské muzeum v Praze
Obr. 6	Bývalá obřadní síň na novém židovském hřbitově v ulici Lančkových.		
Obr. 7	Interiér z obřadní síně nového židovského hřbitova.		
Obr. 8	Památník pruským vojákům z bojů v r. 1866.		
Obr. 9	Památník obětem 1. světové války 1914–1918.		
Obr. 10	Památník italským zajatcům z 1. světové války.		
Obr. 11	Pomník obětem fašismu z 2. světové války.		
Obr. 12	Hroby popravených z Přerovského povstání.		
Obr. 13	Pomník obětem ze Švédských šancí v květnu 1945.		
Obr. 14	Pamětní deska pozůstatků z dřívějšího hřbitova.		
Obr. 15	Hlavní kříž městského hřbitova z r. 1877.		
Obr. 16	Nová obřadní síň a budova správy hřbitova z r. 1987.		
Obr. 17	Narušené svahy za hřbitovní zdí v Předmostí.		
Obr. 18	Přístupová cesta k nové bráně předmostského hřbitova.	Červen 1998	Autor
Obr. 19	Hlavní kříž a kněžská hrobka v Předmostí.		
Obr. 20	Hlavní kříž hřbitova v Přerově-Čekyni.		
Obr. 21	Vstupní brána českyňského hřbitova.		
Obr. 22	Památníček na prusko-rakouskou bitvu u Dluhonic.		
Obr. 23	Hřbitovní brána v Přerově-Dluhonicích.		
Obr. 24	Hlavní kříž pod prastarými lípami v Dluhonicích.		
Obr. 25	Vchod do hřbitova v Přerově-Henčlově.		
Obr. 26	Hlavní kříž v aleji tují v Henčlově.		
Obr. 27	Urnový háj a zvláštní uspořádání pomníků v Henčlově.		
Obr. 28	Vstupní brána do hřbitova v Přerově-Lovčenicích.		
Obr. 29	Vnitřní uspořádání s hlavním křížem v Lovčenicích.		
Obr. 30	Nejstarší pomník J. A. Komenského, Přerov, 1874.	125 let GJŠ	Z. Menčík
Obr. 31	Moravský hrob v Kotoru, Č. Hora, Fr. Raš.	Květen 1980	Autor
Obr. 32	Plán Přerova z roku 1727 – 1 farní kostel sv. Vavřince, 2, 3 hlavní cesta, 4 kostel sv. Michala, 5 kostel sv. Marka, 6 židovský řezník, 7 židovská brána, 8 cesta od židovské brány na náměstí, 9 synagoga, 10 obecní dvůr v židovské ulici, 11 zahrada u židovského domu, 12 židovský hřbitov na Trávníku, 13 Kozlovská ulice, na Kopci u zámku vpravo věž radnice a ještě dále vpravo bohužel ne zcela patrný kostel sv. Jiří.		Moravský zemský archiv Brno

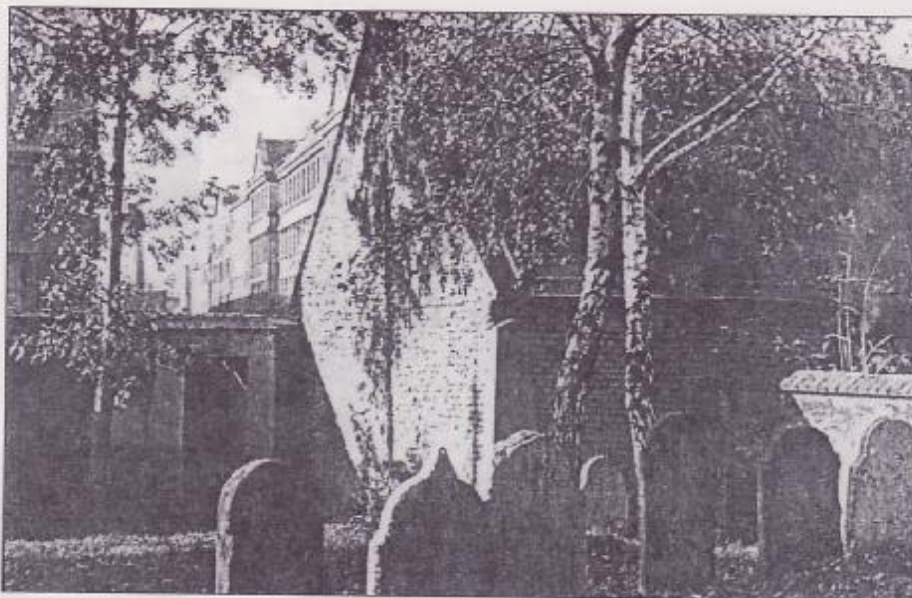
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 1 Památník prehistorických vykopávek Sonda do pravěku na Skalce, Předmostí

Obr. 2 Vchod do staré části hřbitova v ul. 9. května

Obr. 3 Branka na starý židovský hřbitov ve Wurmově ulici

Obr. 4 Pohled na starý židovský hřbitov ve Wurmově ulici

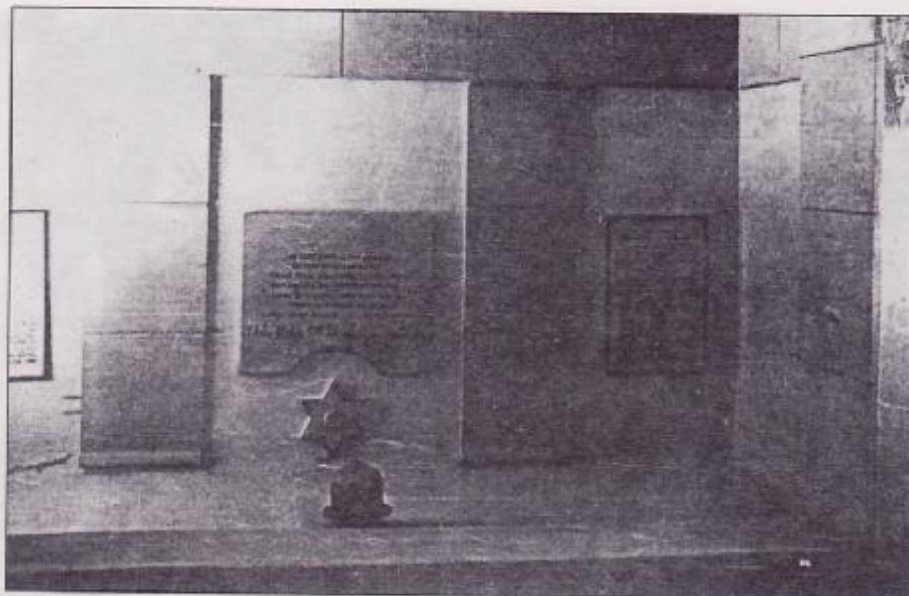

Obr. 5 Pohled do nového židovského hřbitova ve 30. letech

Obr. 6 Bývalá obřadní síň na novém židovském hřbitově v ulici Lančkových

Obr. 7 Interiér z obřadní síně nového židovského hřbitova

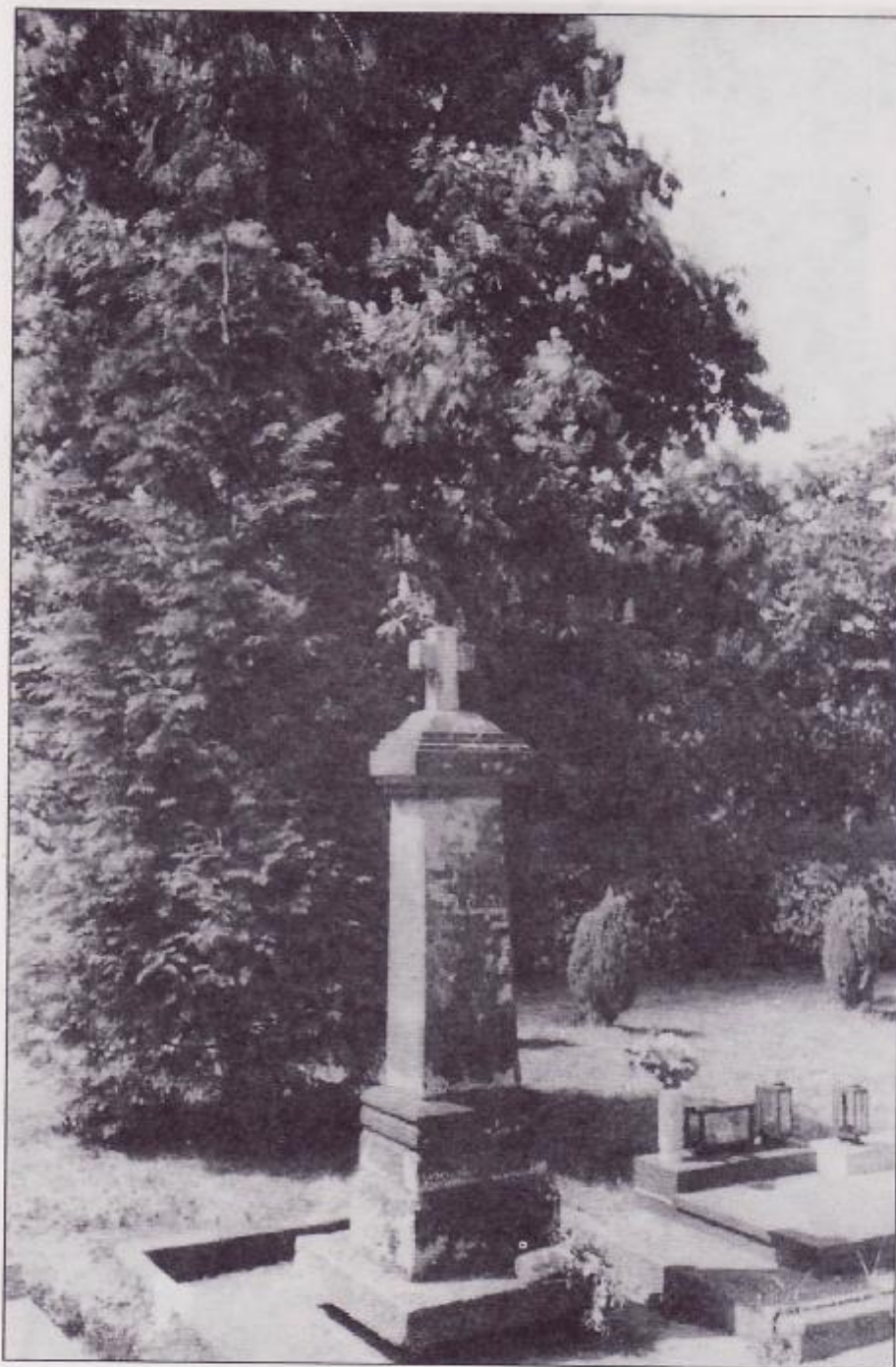

Obr. 8 Památník pruským vojákům z bojů v r. 1866

Obr. 9 Památník obětem 1. světové války 1914–1918

Obr. 10 Památník italským zajatcům z 1. světové války

Obr. 11 Pomník obětem fašismu z 2. světové války

Obr. 12 Hroby popravených z Přerovského povstání

Obr. 13 Pomník obětem
ze Švédských šancí v květnu 1945

Obr. 14 Pamětní deska pozůstatků z dřívějšího hřbitova

Obr. 15 Hlavní kříž
městského hřbitova z r. 1877

Obr. 16 Nová obřadní síň a budova správy hřbitova z r. 1987

Obr. 17 Narušené svahy za hřbitovní zdí v Předmostí

Obr. 18 Přístupová cesta k nové bráně předmostského hřbitova

Obr. 19 Hlavní kříž a kněžská hrobka v Předmostí

Obr. 20 Hlavní kříž hřbitova
v Přerově-Čekyni

Obr. 21 Vstupní brána českyšského hřbitova

Obr. 22 Památník na prusko-
-rakouskou bitvu u Dluhonic

Obr. 23 Hřbitovní brána v Přerově-Dluhonicích

Obr. 24 Hlavní kříž pod prastarými lípami v Dluhonicích

Obr. 25 Vchod do hřbitova v Přerově-Henčlově

Obr. 26 Hlavní kříž v aleji tůjí
v Henčlově

Obr. 27 Umový háj a zvláštní uspořádání pomníků v Henčlově

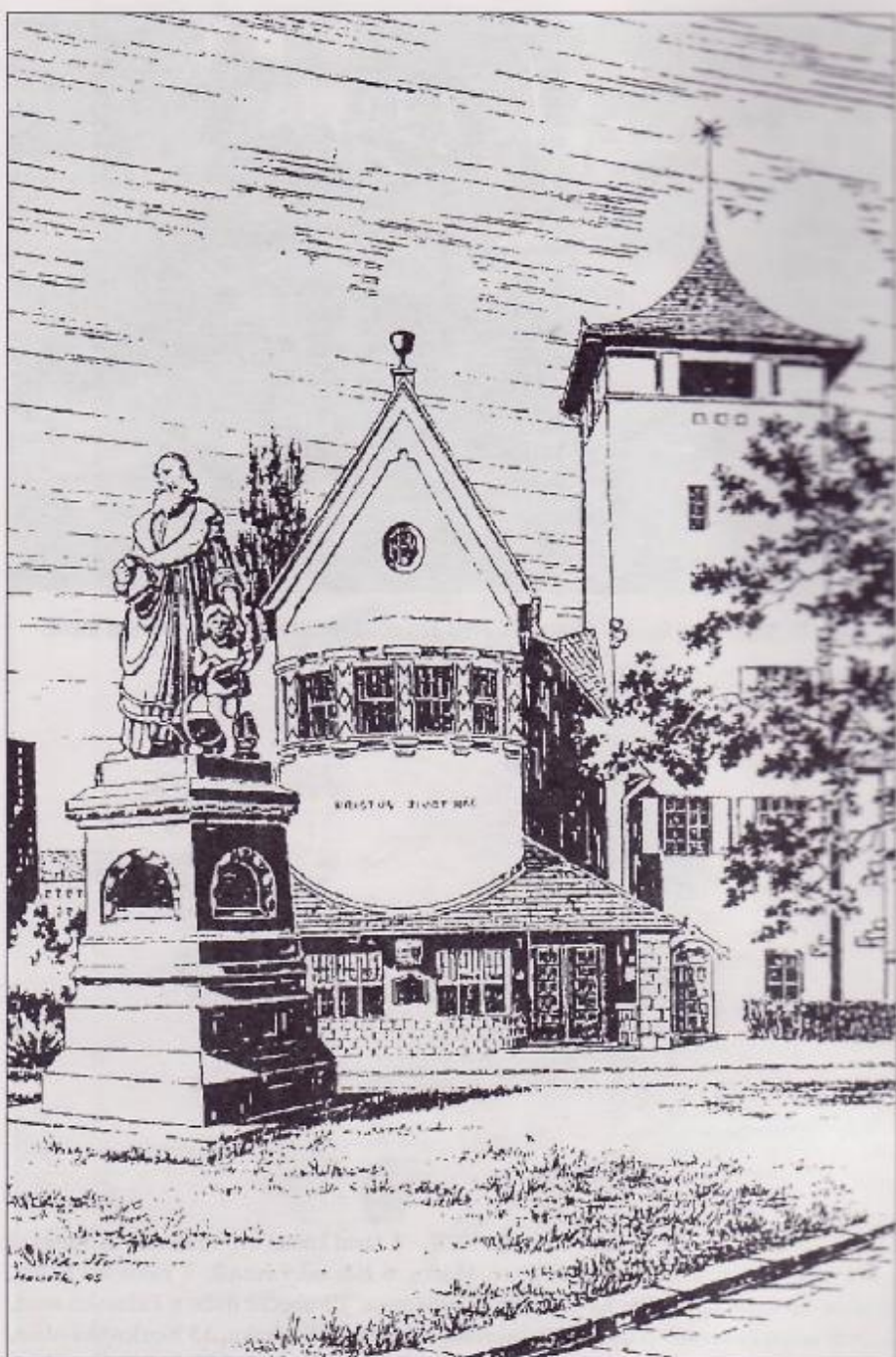

Obr. 28 Vstupní brána do hřbitova v Přerově-Lověšicích

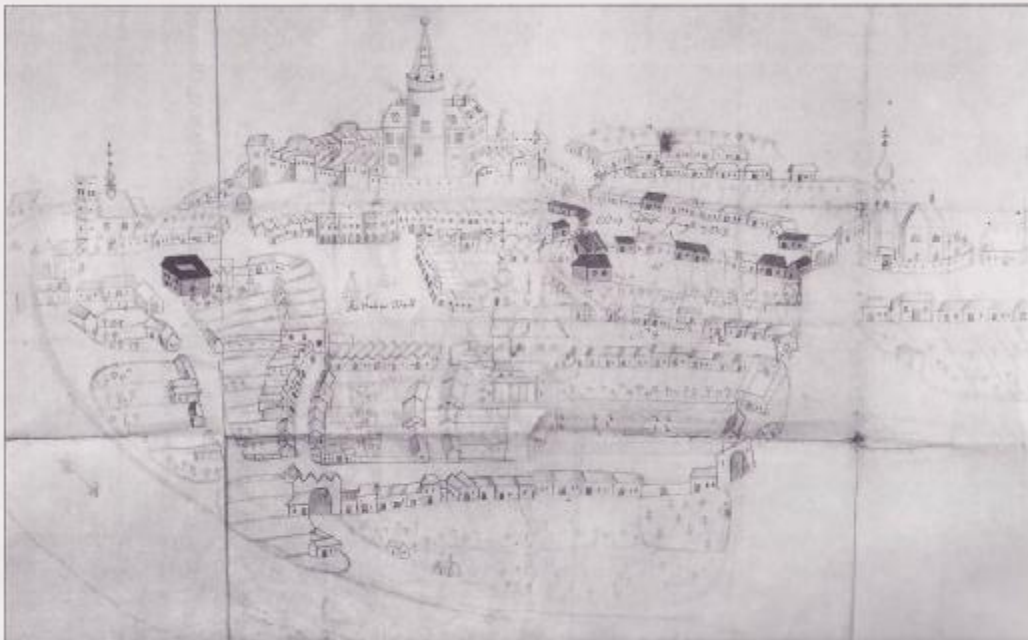
Obr. 29 Vnitřní uspořádání s hlavním křížem v Lověšicích

Obr. 30 Nejstarší pomník J. A. Komenského, Písek, 1874

Obr. 31 Moravský hrob v Kotoru, Černá Hora – František Raš na prvním místě

Plán Přešova z roku 1727

